

DE CONSILIO TRACTATVS

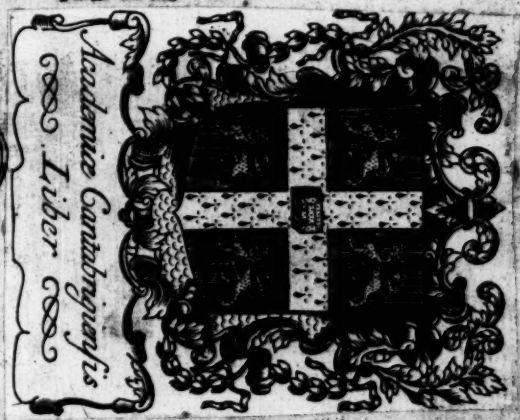
~~QVEM 54-34 40~~

NOBILISSIMO SVFFOLCIÆ

Comiti consecrat

ADAM REYTER

P. 4. 34 55

OXONIÆ

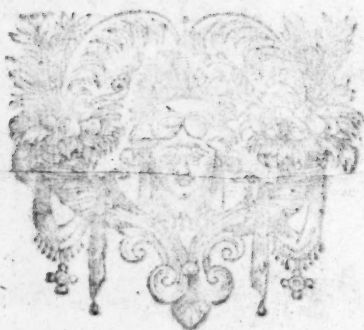
Excudebant IOHANNES LICHFIELD & GVIL:
ELMVS TURNER
1626.

DE CONSILIO TRACTATUS

~~EXTRA 2-4-5-10~~
NOBILISSIMO SATELOCIE

Contra confectum

ADAM REUTER

OKNIE
89:192

Excelsior Johannes Lichtenberg & Co.

REUTER LUTHER

1812

NOBILISSIMO
THEOPHILO
SUFFOLCIÆ COMITI.

VOD habet annos, habet
& morbos. Hos tamen,
illi, licet non tollant, at
retardant. Horum enim
quia fundamentum, sunt
& antidotum. Experi-
entiam enim adferunt.
Hæc sapientiam. Huius
tanta vis, morbis ut do-
minetur & hosti. *Ægyptiæ* certè emula ranæ. Vel a-
rundine os munita transuersa, immaniissimi hiantes
inimici eludit fauces: aut hoc fato destituta remedio,
cum mure deglutita interficit a quo absorpta. Inulta
nūq; moritur. De victore semper triumphat. Numanti
nam illam dixeris ciuem, aut Saguntinam. Gloriosa
morte vitam acquirit gloriosam sibi; infamem me-
moriā vincenti. Et quidem semper. Quamdiu
scilicet experientia duce ad primum suum adscende-
rit fontem, Qui *consilium*. Res, qua nihil prius. Coe-
lum enim ipsum formauit, totumq; & fundauit &
sustentat, discors licet & dissonum mundi corpus. Ab

huius tamen tractatione, nescio an alios absterrue-
rit (præter vnum enim *Bartolom. Philippi*, nullum
vidi ex professo rem tantam tractantem) aut ipsius
rei augusta & diuina planè maiestas, aut confusa
abstrusaue eiusdem difficultas; aut, lucri & sapientiæ
famæ, auida consiliatorum mendica inuidia. Nos
certè rei ipsius excitauit in sui culturam, hodierna
maximè, & necessitas & frequentia. Quæ, digna
licet, veniam impetrent, rem tantam haud pro dig-
nitate tractanti sua, maiestatem tamen non medio-
crem eidem accreuisse fatebor, tutela tua & patrioci-
nio, *Nobiliss: Comes* eam dignatus si fueris, siq; a-
mare perrexeris eum, qui.

II

Ex Museo.

ADAM REYTER. L.

DE CONSILIO.

Idemitrus pulchre jure audit Philoso-
phus in praeceptorem namq; & na-
turam & rationem injurius. Quia
enim non staret cum Platone De-
moeritum sequente, ipsum contra
Aristotelem? Numero enim num.
non constât omnia? in vanum ex E-
dino id discamus, cum loquantur
Idem omnia, & Terrestria & Coelestia, illa quia hæc. Hæc
quia in principio creata, quia per unum, quia ab uno. Fate-
amur id verum, ipsa quoque & jubet ratio. Effectus enim
toto genere causa sua ut esse poterit deterior? Necessum
certè similitudo intercedat cum causa sua effectui. Conda-
tus haud negaverit. Inconsideratum faciliè vincemus: quia
Scriptura, Ratione, semetipso, & Veritate. Ut enim mittamus
Poetas, Musicos, Arithmeticos, Geometras, Astronomos, qui
omnes in numero occupati; historicorum unius saltem ut ad-
ducamus exemplum, qui numerorum præludio auctoritatem
operi conciliat haut irreligiosam: oraculorum ut taceamus
arcana, quæ versibus compositis sacrum quid inesse numero
testabantur, dum responsa metrica indubia, sensu promunt
ambigua: obiter ut assumamus superius ex Scriptura quæ
attigimus: verbo unico notemus Unum illud: Sum ^hleuicet
ut perstringamus animum & mentem ob igneum vigorem
& coelestem originem unum, ideoq; astra ipsa in potestate
habentem, testantibus hisce: pius imperat astris: & sapiens
dominabitur astris: ratione ipsa aliter constare poterit esse
principij ipsi, nisi in numero, seu magis in numerorū radice.

A

vel

a Laert. vii. Ad
ristot.

b Lib. 8. reipub.

c 5. politic. 1.2.

d 4. Republ. 2.

e Gen. 1.1.

f Job. 1.1.

f Tacit. 1. Ann.

g Tac. 2. Annal.

h Exod. 3. 14.

i Virgil.

k Plaut. Trin.

Idem repub. lib. 6.

in Corn. Agrip.

2. occult. philos.

c. 4.

in Gen. 1. 1.

o Rosm. cap.

Calaubon.

p. vid. Bod. n. 2.

q. Boet. consol.

philos.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

Idem.

vel ut Bodinus vulg. in *numerorum principe*, omnem numerum simplicissime penetrante, ut qui omnis numeri communis mensura, sensus & origo, ut qui omnem numerum in se vnicè coniunctum contineat ut qui multitudinis omnis in se semper idem & immutabilis, ita ut in se ipsum multiplicatus nihil producat, nisi seipsum, qui indiuisibilis, partiumque omnium expers, ita ut quibuldam *Concordia*, alijs dicatur *Pietas*, alijs *Amicitia*, Martiano ex Aristotelis sententia *Cupido*, quo vno nihil prius, nihil posterius. Duo enim ut possunt esse principia rerum, cum non nisi *unum* agnoscat Scriptura *unum Natura* velit esse infinitum, duo non solum non agnoscat, sed absolute neget. Consultantur *Physici*; condemnentur, ut olim à *Melisso* sic à nobis hodie *Leucius*, quod dixerit discipulos & Evangelistas duo docuisse principia: reiciantur & *Manichæi*, qui duplices & qua potestate Deos erroris opinione sibi finxerunt. Quid opus autem Ecclesiasticis? Impossibile s. y. m. prædicari posse nisi de vno tantum, & vnum id qui imitantur. Quia enim *unus Deus, unus & Sol & mundus unus*. At, inquires, compositus mundus, ideo, respondebimus, unus, quia, & quamdiu compositus, & quia ex compositione unus, extra compositionem nullus. Tolle unitatem compositi, & ruinam & finem posueris eius dum dissolutionem. Nec ipsa mundi refragatur magnitudo. In hac enim *unus*, vno dum circumcingitur circulo. Quid quod nullus ferè. Cum cælo enim si contuleris, vix punctum æquabit. Si in & cum seipso idem. Globi enim terrestria fundamentum quod? Centrum. Hoc quid? Punctum. Hoc igitur terræ fundamentum. Punctum si, ut punctum, haud incongruè *Epichuræ* & *Democritus*: Conflat mundus ex *atomis*, Mundus si ita quæ in mundo ut esse poterunt aliter? Eo modo quo quid est partum, est conseruandum. Et natura notum: Conuenientiam debere esse & similitudinem inter alimentum & id quod alitur. *Medicorum*, audaces videantur fusi scholæ. Historia itaque & natura manifestum, *inferiora*, regna, volumus, monarchias, principatus Respubl. familias, domus, non

De Consilio.

3

non, nisi ~~numerus~~ conservari, & eo quidem uno. Vnum enim
num non rerum principium est? Num non usq; ad vnum
omnia sunt? Ultra ipsum nihil est, & omnia quæ sunt vnum
ipsum desiderant, quia omnia ab vno processerunt, & vt sint
eadem omnia ab illo vno participare necesse est, & sic vt om-
nia ab vno in multa processerunt redire si conatur necessum
est exuere multitudinem. Incongrua forsitan hæc verba vt
quæ auctori suo alio adducta. En politica, tot sunt, quot
inveniuntur historiarum monumenta, quot rerum publ. sunt
genera: quot politicorum præcepta, quot sapientiæ civilis
scrutinia. Quis enim qui non prætulit *monarchiam* reli-
quo statui? Etiam qui contrarium tutantur, dum statum
& quamdiu statum suum tutantur, & ita unitatem reipubl.
sua statuunt conservationem, num non reipsa fatentur, se
mentiri id esse melius monarchia, quod vt optimum tutan-
tur? Vniformis enim num deterius multiformi? Aut com-
posito simplex? Cave dixeris. Compositum namq; num
non diuisibile natura in ea ex quibus compositum? Natura
fertur & in sua principia. At principium num non exem-
ptum damno hoc? Quæ enim res publ. quæ non abierit in
monarchiam? Etiam illa monarchiam quæ execratur, in il-
lam quam execratur recasura tandem. Motus enim hic tam
naturæ conueniens, quam eidem repugnans motus est con-
trarius. Singulos enim ex plebe nisi spes aluisset obtinendæ
dignitatis in speciem regis quodammodo, prima plebis se-
cessionis interfecta libertas consularatus fuisset Romani, & per
Democratiam in naturalem suam libertatem, Monarchiam
volumus erupisset. Cui rei & bella pleraq; fidem faciunt
Romana. Quæ enim frequentiora populo Rom. quam quæ
contra monarchas gesta? Nempe sciebant vicinitate monar-
chiæ rem suam publicam facillimo negotio & posse iusci
& in principium suum refici. Quæ quoq; causa cur vix vl-
lus monarcharum principijs excrecentis Aristocratiz simi-
lisq; Reipub. formæ armis sese opposuerit? Propriæ
namq; reip. naturali robori confisi, adversam, proprijs ma-
gis quam alienis interfectam voluere & videre, manibus.

*a Agrip. occult.
philos. lib. 2. c. 4.*

Obijcienti incrementa & firmitatem Aristocratiz diuturniorem cum detrimento & monarchiz decremento, regeremus, perire citius corpus morbidum saniori cibo in lentiorrem mortem & incertam vitam nisi fuerit reseruatum. Nec jure rapitur stulticia & aliorum desidia, in sapientiam & vigilantiam propriam. Unde & frustra contra nos virgebitur hodierna resp. *Venera*. Diuturniorem illam reliquis sui gradus damus, fortiorem monarchia pernegamus. Num enim inconcussa semper? Singula ne retexamus corpus quibus agitatum desperatè reip. dièz morborum genera, cum tradidione inculcemus vel hesternæ conamina^b, remittamus vt legentem ad ea quæ de causa durationis & firmitatis reip. prædictæ habent *Crinitus, Politianus, Valerianus, Scaliger, Tassus, Berni, Sabellicus, Sannazarus, Pontanus, Carm, Cavalcanti, Baccacius, Aretinus, Varchi, alij* apud *Trasian, Boecalinus* id nūm sanum putabimus corpus, quod continuo medicamine mortem remoratur, vitam acquirit haud quāquam? Quem gradum honoris & magistratus aprissimum scit & timet vigoris acquirendi monarchici, illi mandat, cui decrepita senectus finem ante oculos posuit & terminum, vitæ simul & ambitioni. Quæ quoq; frequentior eidem ars, quā cavere ne quis civium suorum respubl. videat, nos quas dicimus, meliores? Haud namq; infrequens, censeat, tutius esse observasse imò prohibuisse colloquia cum alijs, quibus, ea etiam si jubete, cum monarchis res sint & negotium. Generaliter *Lacedæmoniorum* temp. rex viris facile moderatur: at in *Proculum & Eristhonem* divisam, fratres, quāvis & ex patris *Aristodemi* voluntate, contentio excipit & dissidium, & in *Lycurgum* sine negotio transit^d, idemq; experitur, quod antea experti fuerant *Amphareus & Leocippus* *Messeniorum* reges apud *Pausaniam*^a Prudentiores *Argivi*, qui, ne eadem tempestate concussi mergerentur, si *Atræus & Thyestes* patris imperium crevissent simul, prudentiorem vniuerso præfectum volunt imperio, nō vt *Lucianus* prodidit^b, doctiorem. Beatior & resp. *Romana*, & firmitior, postquam *Pompei* *Crassiq;* potentia in *Cæsarem*, *Lepi-*

^b Histoire trag.
de nostre temps.
bist. fin.

^c Ragguogn^o de
Parnas. cent.
¹ Ragguag. 5.

^d Bodin. 2. Re-
publ. 3.

^a Lib. 4.

^b Astrolog.

De Consilio.

5

Atque *Antonij* arma in *Augustum* cessere, posteaquam hic cum illis discordijs civilibus lesa nomine principis sub impetum accepit.

Cicero. 1. Annal.

Haud opus pluribus, quæ resp. quæ non tandem naturali conamine abierit in monarchiam? Hac enim quid magis inimicum timent status differentes? Quid enim magis curant status ab hac diversi, quam habeant procul ipsum quodque nomen monarchiæ? Quid enim magis notum natura quam facillimè infici eo genere morbi corpora, ad quod natura sunt quodammodo formata? Nam & repugnando ad naturam redeunt, & quod contra naturam armant dum contra monarchiam, id ipsa natura ad naturam reuertitur. Annon enim *Roma* *Cæsari* subministrauit quibus vincereur arma? Quod cum *Leue* diuisum habet imperium *Cæsar* scilicet & stabile esse potest, quod cum alio præter *Iovem*, in felix semper & fugas. Ibi enim quod immotum est, fundamentum fit inutabili, cum hic mutabili addito mutabili mutabilitas audet omne quod sustententur auferat fundamentum. Quæ enim victoriæ certior spes quam imperatori æmulum excitasse & fouisse domesticum? *Drusus* namque, num leue decus quæ fuit inliens *Germanos* ad discordias, utque fracto iam *Marobodo*, usque in exilium insistereur? Num leuius *Labiæ*, qui *Bruti* & *Cassii* aduincta clade, & *Antonij* desidiâ amoreque & protectione in *Agyptum* intelligens, *Partibus* inferendi *Romanis* belli auctor fit, ut quorum exercitus partim perijissent, partim datum accepissent, reliqui inter se dissiderent, ita ut denique ad bellum deventuri essent intestinum? Num *Marcianum Volsco* mandans, in plebeiis seuiant prædia, a patriciorum sibi temperent, ut patricij plebeijs magis essent suspecti neve seditio ex vrbe tolleretur? Num *Carolus* & testamento qui iubet, alius discordias inter inimicos firmando, ad vicioriam viam sibi sternat? Hinc enim nonne profectum, ut sapientissimi quique prius cogitauerint domi omnia sunt viciosa concordia, quam extra parietes patrios hostes vel adgrederentur, vel viderentur suos? Conuenienter sanè natura

d. Mat. 12. 27.

e. Tacit. 2. Ann.

(Dis. lib. 48.

g. Halicarn. 1. 2.

h. Turq. gene.

hisp. Hist. 2.

A 3.

Impossibile

Impossibile asserit mundum loco moueat suo *Archimedes* ille extra mundum nisi standi prius inuenerit locum. Et plusquam notum hoc vulgare: *primum videas domi fides securi, quam foris hostem lacefferet*. Dissidio namq; exorto cadat oportet fiducia, cum hac spes, quibus sublati omnia tolluntur, inquit sapienter *Appianus*. Et ex superius adducto inferimus recte exemplo, sapienter à ducibus factum, dum seculd annixi sunt, ut quacumq; tandem ratione hostium aliquos & eos quidem primarios, sibi vel associarent, vel suis saltem redderent suspectos. Bene namq; sciebant vera esse & immota hæc *Cassij* in orat. ad milites: *Commune periculum primum ad mutuam fidem gradus est*. Hinc redeundum, & unitate consistere omnia, regna, domus, verbes. *Numen* enim in manu statua regis, & imperatoris globus. *Numen* pater familias, unus princeps, unus rex, una anima, ratio una. In collectis vis maxime, & compositis. Testis *Scriptura*. Testis experientia. Ex illa, verissimum: *Regnum diuisum desolabitur*. Et precatur *David* gratias agendo: *Diuidit Deus inimicas meas ante me*. Hac indubitata: *Unitate & concordia parua res crescere*. Quod recte & *Philosophia* respicit *Boetij* referente *Macrobio de Fratribus*: *omne tam diu subsistere potest quam diu unum, sed dissolui & intire perierit cum unum esse desierit*. Magna sane *Numere* vis, ut quo & res diuinæ melius intelligantur & humanæ, est apud *Augustinum*: quo mutato, mutatio regiminis haud obscure innuitur, quia eo legitime constituto & incorrupte seruato, regimina constituuntur, adificantiurq;. Firmant hoc *Poeta*, *Amphion*, & *Orpheum* musices suauitate muros suscitasse patrios. Firmant *Aegyptij* quorum caurum legibus, ne quid cantaretur, eo nisi prius à magistratu examinato. Firmat *Plato*, qui cicante *Canto Rodigino* mutata, affirmat, musica, mutari & regimina; frustra sibi ipsi contrariante & nobisq; & *Aristoteli* contradicente. *Pydamo*. Aut num frustra sunt quæ de musices viribus sacra habet passim *Scriptura*, quotidiana probant exempla? Elegans hoc quod *Boetio* attribuit & inter fragmenta habetur *Ciceronis*. Cum vino-

i Lib. 4. bell. ci-
vil.

i Vid. Euseb. par
negr. ad Con-
stantinum.

k Lib. 4. b. 6.

l Mat. 13. 35.

m Psal. 55. 10.

n Regu. sub fid.
c. 2. n. 57.

o 11. de Civit.
Dei. 1. 30.

a2. De L. &
8. de Repub.

b Lib. 5. antiq.
c 23.

c Bedin. 4. de
Repub. 2.

d 7. & 8. polit.

e Lib. 1. music.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

E A

leuti

lenti adoloscetes, tibiatur etiam, vt sic cantu instinxi, mulieris pudicæ fores frangerent, tibicina, à *Pythagora*, admonita, pondæum canente, tarditate modorum & cantus gravitate num non furens eorum resedit petulantia? Musices magna vis. Musices autem quæ substantia? Intervallis constat & numeris. *Diapensè* enim habet, *diatessaron*, *diapason*, quæ omnia *numeri*, vt vel ipsa manifestum nativa vocabulorum significatione. *Numero* itaq; omnia cum consentent natura; hæc autem sui natura immota & quæ non semper non potest vno eodemq; agere modo, id est, ad conservati-
FSap. II. 22.
g Parag. ins. na-
tur. inst. inv. N.
G. & C.
onem sui; conservatio autem sui sit in æqualitate seu similitudine inter conservans & conservandum, teste superius relata & *Adicorum* & *Physicorum* schola, nihil certius statuisimus, & hodie die regna omnia, vrbes, ciuitates, & republicas, *consilio* præsentè conservari, augeri; imminui, ruere, tolli, eodem absente. Consilio enim quid magis vnum? Et notatione, & definitione assertionem stabiliscimus statim, ni rationis aliud iuberet iussum. *Ratio* namq; ipsa num non vult: *An* præcedat *Quid*? Antequam igitur definiamus. *Quid* sit consilium, operæ prætium inquirere. *An* sit *consilium*. Pro negativa, quæ non depugnant argumentorum pondera? Annon enim vt reliquæ omnino omnes, sic & hæc de qua nos hic loquimur, res, opus suis habet & ijs quidem *medijs* adæquatis? Sine enim *medijs*, aut sine egisse adæquatis, solius numnon *omnipotentia* est? Reliquorum *consilium*, præter *Deum*, actio, si vel alterutro destituatur, tam procul ab effectu aberrat suo, vt aut ob stultitiam, risum; ob superbiam & præsumptionem odium & confusionem habeat præmium. Et rationi namq; & religioni congruum, vtatur quisq; *medijs*, & ijs quidem *proprijs*, finiq; assequendo proportionatis & rei peragendæ congruentibus. Ex ratione igitur si demonstraverimus, abesse consilio medium, & id quidem adæquatum, dum omne, quidni, si non immortè probabiliter saltem & in veritatis maiestatem maiorem, non esse consilium disputaverimus? Quod enim consilium, quod sine *dubitatione*, causa suæ In re certa & indubia con-

sulcasse, non minoris stultitiæ est, quam in re ambigua temere & incogitant et statuiffe. Tot igitur contra consilium arguments, quot in consilio dubia. Quia enim affectu omni vacuum, quia iustum, quia pium debet esse id nomen quod mereatur consilij, certum & indubitatum, nullum consilium. Aut num facilius amorem sui ex homine eradicare, quam naturam rei inanimæ corrigere? Semper & ubiq; sibi ipsi fautor homo, ideoq; nunquam & nullibi propriæ rei idoneus arbiter. Vnde enim, nisi hinc, factum, quod *consiliarios* sibi adsciverint principes? Aliquod saltem vt videant consilium oculis alienis, proprijs quia id nequeunt. Haud secus falluntur, falluntur qui electioni consiliariorum unicam & solam causam dant hoc vulgare: *plus oculi quam oculus*; *Ita* *eorum* mouemur proverbio, apud quos & rectissime & iustissime: *I subditi dormiunt con gli occhi del principe*; principis sui oculis subditi dormiunt. ^h si dormiunt oculis principum suorum subditi, quæ ratio, vt non vigilent iisdem quibus dormiunt oculis? Quæ ratio, vt iisdem non videant quibus principes oculis? Indubium num, *secundum naturam superiorum inferiora agere & disponi corpora*? In aulis maximè, vbi principis naturam imitasse proximus promotioni summæ gradus? Ad eandem sese accommodasse certissimus dignitatis consularis hamus est? Quid igitur spiritus visui infundi poterit *cæco* à capite cæcudente? Aut num *Cassii* contra nos urgebis effectum consilium esse vt probes, quod refertur ab *historico*, aut *C. Livy*, neminem fidelius dare posse consilium dicentis, quam eum, qui id alteri suadeat, quod ipse si in eodem loco esset, facturus esset? Audi. Quia & consiliariorum interesse, vt sint tibi oportet, ex præcitatis auctoritatibus, iungatur cum interesse principis, vtq; dum de principis ludatur, ludatur & de consiliariorum corio, quidni, eadem ex ratione, iure à consilio omni excluderimus tales, & consilium medio destitutum proprio quidni rectè negaverimus esse consilium? His tanti momenti, vt quasi appendicem saltem velit hoc, nempe, *desse & consiliarium principi*, nec inueniri consilio qui commodè aut dignè adhibeatur

i Appian. 4. de l. civ.

& Liv lib. 37. c.

24.

adhibeatur. Si enim, qui *amicus*, consultatur, indulgente occu-
rretur affectu hunc pro ratione habens instrumentum, ap-
tius de mercedi favoris principis, quam honoris ejus aug-
mentandi, & felicitatis, ineptus redditur. consilij dan-
di? Quid de *inimico* futurum? Eo deterius hoc illo, quo a-
more acrius & vehementius *odium*: huiusq; terminus consi-
lij *ruina* principis eo certior & inhumanior, quo nomine
malefido amicitia: *testum* decipit securius & ne pœnam
condignam vita & salute principis salvis timeat, cor princi-
pis quem timet, desperatius ferit & profundius. Hoc saltem
itaq; commodi principi ex horum consilijs affectu præpedi-
da & corruptis ut ille *noceat dulcius, hic crudelius*, male v-
teturq; pessimè hic. Quod enim videt, negat; mentitur quod
non videt, & cuius salutem juuare procurare, ejusdem cum
perjurio promouet interitum: cum alter ille consulat
quantum videt, suadeat quantum opinatur. Vnde & *error*
hunc quandoq; excusare poterit & absolvere a pœna: cum
illum *frustrâ* damnet semper & *perjurio* debita vindicta. utiq;
tamen pro nobis facit, & assertionem nostram, consilium
esse negantem, immortè fulcit. Cui accedit & *natura* plero-
rumq; *principum*, apud quas ex animi sententia consuluisse,
& ex animo loquutum esse libereq; quia contumacie ha-
betur & superbie ultra civilem modum tumida, *feraculum*
sententiarum & in adulationem euentium consiliorum ma-
ter est & auctor, de *vilium* autem & adulantium? imò nul-
lorum. Sive ciuitas adhibeatur consilio, sive peregrini. Quia
enim illorum maxime agitur de re, quia de re agitur princi-
pi sui eadem reijciuntur, qua principes ipsi ratione

Nec adiuuendi *peregrini*, utpote *medium insufficiens*
consilij dandi. Quia enim peregrinus tantum secretorum
in qua peregrinus ignarus, quam originis propriæ & domi-
ciliæ nativæ, a natura factus amator, & prius & posterius
hunc elemēto consilio quidni arceat? Ignorantiam iuris non
admissi vel omisi excusatione vel in priuato & cive, & dam-
nant & puniunt iura? & premio honoris totius cum reip.
descriptis decorabunt rerum status ignarum fundamenta

a Tot. sit ff. iur.
& fact. ign.

Maliam.

Lib. 1. 34. 48

lia regni iura? Si & hæc natura illorum, inter secreta quæ numerantur reip. ut illa *subditi* unanimum credidisse vestitus quam fecisse, ipsam regem aut principem tacuisse, & diuul-
gantem punivisse iustus sit & rationi convenientius, num
in consilium adsumendus quem ipsa peregrinitas venia dig-
num iudicat, si quæ iuris fiat publici ignoraverit, cum ma-
gis reip. inter sit publica ignorasse, quam publicorum sub præ-
textu & colore impune in sacra & privata principis inquisi-
visse? Subter terram haud sine causa posuere aram *Conso-*
Romani^b. Nec enim *Romani* Romanis omnibus promiscuè
cultum & adorationem tanti *Numini*, & ne templum qui-
dem & aram vulgaribus expositam voluerunt oculis & ad-
spectibus. *Religione* loco maiestatem, atque *valgine* & *obsen-*
visato subterranea dedere reverentiam: peregrini pariter ac
cives reuerentiæ magis ac nummi, quàm curiositati sese da-
rent & indagini. Tam enim periculosum promiscuè ciues
inquirere, talia abscondita, quam peregrinos. Cives enim
ad hæc sine discrimine admissi, *contempnunt* ea statim familia-
ritate scèdant, quæ peregrini, amore patriæ propriæ in ab-
su habent. Nec vllum genus hostium periculosius *civis*, le-
gum & arcanorum patriæ ignaro, & simul, quacumq; ex
causa patriæ inimico. Optum namq; corruptio quia pesti-
ma, ut nullam *presentis* *veniam* *quam* ex *molle* quod *extra-*
bitur, ita nullum *insensum*, & *capitalium* odium *quam* quod *ad*
amore *corruptum*; ita ut infimè antecedeat odium alterius
cuiuscumq; peregrini. *Quintus* iuratur verbis, partem di-
centis, quæ domestico certamine inferior, externo potius se
applicare, quam civi cedere *optimè*. Quæ enim illa quibus
in tantum aguntur furorem calcaria tam atrocita? Eux *pa-*
tria *noceant*, & *hosti* *fidem* *se* *ut* *probant*. Quia enim haud fa-
cilè hujus qualitatibus & experientia homines de quibus iam
nobis sermō, fidem probabunt ei patriæ quam aut scilicet
hostem aut facile hostem fieri posse, se ipsi hostilem indu-
unt animum, consiliis ut addant auctoritatem suis: & viam
simul ostendant ledendæ patriæ & adversæ iuvandæ. Quia
enim experientia & conscientia convicti propriis, sciunt;
sapientia

Sapientia principis proprium gessisse proditores, edisse proditores, (cum fidei sacra semel temeris, & quidem ipsius patriæ, fidei omnis sit & habeatur eneruatio & everisio) quæ non tentabunt obtineant quæ desiderant? In hoc tantum felices respub. ut nimium nocendi studium occasionem præbeat, hosti etiam, confecta pleraque & mendacia suspicetur. Quo & haud mediocriter datur solatium patriæ: timor hosti incutitur haud exiguus. Hic enim, quia, dum timetur facit ut alter timeat, patriæ insuper amoris spes: quia accedit veniæ quantumvis imaginariæ transfugæ timenti, æcquissimo studio querit, egregio facinore in hostem hospitem malefidum admissio, cum accessione recuperet id quod secessione à patriâ, aut amiserat, aut infamarat fidei. Hinc fit, ut ubique fidei deperdita, ne aut negligantur ut benè meriti, aut moriantur inulti, facinore aliquo famoso, turpitudinem velatam satagant vnicæ suæ.

Nisi & incassum & frustra requisiveris silentium & fidem in consilio, optime admissum velimus ciuetti. Aut num facile tanta uti poterit & cautela & providentia, multitudine frequenti necessitudine sanguinis & cognationis affinitatem ingeminantium sine intermissione circumseptus, ne vel gestu vel oculis, vel moribus inuicem simul & ignarus ostendat id quod secretè factum fuit consilij? Facies vultusque loquuntur odium Labani: Gen. 31. 2. pauci; præter Pisonem, statim intuentibus, & mox coniectis in eum omnium oculis, nullum turbati aut exultantis animi motum produnt.

Iac. 1. hist. Propalam iura prohibent Romana, ne quis ex provincia cui præest uxorem duxerit. Altior prohibitioni a L. vi. C. no huic ratio quam eam penetret vulgus interpretum. Hæc res. provinc. præcipua, ne sit Dalila aliorum instinctu Sampsonem & prodar & perdat. De ciue quod dictum, generaliter dictum, tam nobili quam ignobili. Hunc namque frustra consilio adhibueris. Abiecta enim sorte quem sine missione damnavit natiuitas, cum vix disciplina rigidior in obedientiam frangat debitam rei vili efficiendæ, num suavior instructio formabit in ingenuam & consilio inolem congruam? Cui

cantum indulget natura industria: sic rosa, ut venustitas linguæ mobilitate durescere, & æquales suos plebeios antecellere queat; stultum consilij illi committere tractationem; stultissimum sequi. Quia enim nihil aliud didicit loqui *Psephus* quam maledicere, ad nauseam maledicet usq; Neque sunt consilia vera *presentis tantum temporis*, sed, si nomine revera digna consilij, non in futurum tantum aut imminens aut appropinquans, sed in ipsum usq; prospiciant æternum. Ab hac autem videnda aut cogitanda æternitate quam remotus procul ille, quem segnis inquires propria utilitati vilitate mancipare augenda? In hoc tantum qui ambitiosus, non magis in futurum sapere potest, quam bene olere in cucina qui habitat. Aut lignur arceas tales, vecordia causa; a consilio, aut, si quando dubium fuerit exortum de re infra dignitatem consilij existente, seruitio eorum prudenter utere, manu & mente nunquam. In vulnere namq; numero *militum & licentium*, in consiliorum gemitu *aitate dorum & Imperatorum* consistit ut laus, ita praxis & æmulatio.

Quia autem, ut demonstraturi inferius, consilio opus habet, habebit & opus consiliarius *experientia & doctrina*. Ea tamen ipsa quia omnino necessaria, nunquam magis probant negativam quam iam tutamur sententiam veriore & tutiorem affirmatiua. Rursum namq; & rerum ignatum, ut ignorantia rationis reddit incapacem, sic expertum & doctum in contumaciam inflat superbam ambitiosa tumidaq; superbia, quorum utrumq; instrumentum negat inueniri consilio ullum, nec consilium. contumacia enim ex ignorantia orta alteri pro ratione est, unde & ob stultitiam palpabilem, ridetur magis, quam timetur. Alterius autem auctoritate roborata, & lenocinio verborum splendido, variaq; ambiguarum argumentationum serie defensa superbia, lustro fallit etiam sapientem, nec ante habetur talis consilium falsum, quam effectu confiterit, nunquam id fuisse aut sincerum aut verum. Fusius iam hic nolumus, quia inferius quædam in hanc rem sumus dicturi. Hic attigisse suffecerit breviter argumenta, *ex defectu mediocritatis* contra consilium produliter.

habilitate concludentia. Qui defectus haud minoris est effi-
caciae in altera consilij parte essentiali. Quibus enim non
scatur dubitationibus? Demus namq; primam partem sine
omni omnino vitio omnibus suis numeris absolutissimam;
num tamen exinde illibatam toti maiestatem accedere con-
silio incogitantur putabimus? Cachinnum praeium inue-
nit stulticiae, qui deficiat oportet antequam perficiat: stul-
ticiam praeium fert; qui dubiae rei dubium addiderit. Haec
certe pars, prioris ambiguitati tot alias accumulat, quot
sunt rerum considerandarum exsequendarumq; circum-
stantiae. Cui enim consilij demandanda executio? Num se-
mi? *Galba aem* irrui & fastidio est: *Seni*umq; ut pluri-
mum privilegio sibi habet & honori, si *acrim* egerit quam
consideratus, si *contumacius*, quam *familiaris*. Ad avariti-
am, naturale si & alterum accesserit senectae malum fami-
liare, *utendi* scilicet *cupiditas*, cum imminuta belli laude,
& auctoritas interit, & odium augeatur.

a Luc. 14. 29. 30

b Tac. 1. hist.

Num juveni? Auctoritate destituitur & experientia.
Scelus iubere potest; ut id prohibere, vix inuenies. *Anda-*
ciam namq; & *temeritatem* pro fortitudine habet. Et illi
quoq; cui medium ingenium natura donavit, vel educatio
formavit, haud quaquam tutum credas tantam rem, tantae
ve rei, qualis *consilium*, vitam & pretium. Nec enim sufficit
huic rei efficiendae extra vitia esse, nisi simul sit cum virtuti-
bus. Conveniunt sane *invenis* & *senex* in hoc, quod ineptus
uterq; consilio exsequendo, cum hic *actor lingua* quam
promptior manu: ille *audacior manu*, inconsideratior
mente.

Num nobili? Emula invidia faciet, ut principi fiet super-
bia, bonis & equis rerum aestimatoribus quod virtus. Pro-
ni namq; magnates, ut rapiant in invidiam candorem vir-
tutis sese ostentantis, & aliorum subdola laude nimium ex-
crescentis. Insidias namq; timent; & laudem nobilioris
maiestatis imminutionem habent. Cui incommode si ac-
cesserit *servilis* aulicorum invidorum *adulatio* & detrecta-
tio, ita futura executio est, ut nobilis hic, timens, incommo-

dum certissimum, quod iam dictum, ita sese gerat, inuidiam bene exsequendo ne augeat; poenam male agendo ne incurrat; re ipsa nobis subscribat, probantibus ob defectum executionis frustra omne esse consilium.

Haud secius futurum, si ignobili, & ex plebe *ново*. Incapacem namq; talis animum & angustum, aura aulica favorabilior impotentem reddit fuit: & quo propior favori principis, eo longius ab amore reliquorum. Nec enim sibi aut promittat aut persuadeat princeps, dignam re & consilio executionem à tali posse fieri. Vt enim possibile solus tanto oneri ferendo par? Num principis suffultus amore & favore? At quid si tale, vt sine aliorum manu ne ipse quidem id exsequi valeat princeps? Quid si infra maiestatem principis? Potest iubere alios, & animare vt faciant, quæ ipse impossibile efficiat solus. Si autem princeps tam longè semotus absentia, quid tum? Vt *novum* nobiliores contemnent; haud levius ac *Amasin Egypti*, Herod. lib. 2. vt *sibi receptum* inferiores odio habebunt; vt *superbum* execrabuntur omnes.

Num civi? Amore concivium re bene & prosperè gesta auctus, si eundem humanitate pensaverit, *popularis* habebitur, & comitatu frequentiore, honestorum quantumvis, quasi exprobrans & coronæ imminens conspicietur. Si male & infelicitè, *error pro proditiōe* erit patriæ. Siue igitur bene, siue male, periculum inevitabile quo incurrit certius, eo securius defendemus quod intendimus. Vt enim consilium modus esse poterit periculi propulsandi, & contra alios se defendendi, quod periculo periculum augei? Quod periculum attrahit duplicatum, & illi qui id exsequitur, & illi pro quo alter id exsequitur? Etiam si *peregrino* & extero res fuerit commissa. Contemptum namque causantes cives odio habebunt & mandantem & mandatōrium: & infidelitatis tacitè accusari aut stultitiæ & ignorantia, parum habebunt peregrini conatum honestum impedivisse, nisi eundem funditus everterint, vel vi, vel arcano confictoque; amicitia copictæ pallio. Quid multis? instar omnium erit hoc

hoc multos principes everfos, dum iubendi potestate promissum alijs contradiſſa ſe ſuſcipere primarunt auctoritate prohibenda. Et adhuc bellum ſuadebimus regibus? Fato cadit Piſonius domus, quia fato Piſonis domus in manu militum poſita. Tam & pro nobis pugnat, quam conſilium oppugnat ſemper & ubiq; quando. An non enim praverſiſſe occaſionem tam periculolum quam eandem prætermiſiſſe? Aut cui imperatorum occurrit præterquam Caſari venienti & videnti? Feſtinando hic rem capit Romanam, quam Fabius nunquam reſtituiſſet niſi cunctatus fuiſſet? Noctem dum ad pugnandum cum hoſte eligit Varus, cadit; diem dum idem cadit iſdem. In æſtatem hyeme parat arma Germanicus; hyemem commodiorem exiſtimabat obſidioni nuper exercitus iſter. Nubilum errorem cauſat coelum; obſcuſcando oculos cecidit ſerenum. Et quod temporis momentum cladis expers? Nullum non ſemper & ubiq; inconfans & in momenta variabile, diuerſos producit & fructus contrarios, conſilio q; pro libitu ludit ſuo. Et hoc quidem non ſolum ſemper, ſed ubiq;.

De manu decuſus totum iuvare exercitum poteſt, ſingulos tamen magis aperte iniuriæ exponit telorum. Prepediunt illi ſugientem; territant inſequentem; tegunt inſidiantes. Quid, ſi & prodant? Appropinquantem certè vigilantiorum dum reddunt, periculum addunt latitanti. Equitatum iuvat planities, vix peditem. Hunc enim equitatu circumveniendum propinat. Illum in plano & aperto liberius palantem, pedes fugere eum putans, fuge patrocini-um ſæpè arripit & initium. Inutiles equitatu anguſtiæ, vix pediti proficue. Primum enim deuorant, & ſtrage hac & territant & impediunt agmen vltimum, vt merito addubites. Vtrum magis noceat, an mortuum impedimentum, an hoſtium ferrum, dubio quantumvis careat omni et locum, et tempus, et perſonam laud leue opinioni noſtræ ſubminſtrare argumentum. Demonſtrant ſiquidem, dubitationem omni parti conſilij inharrentem, totum euenire conſilium: niſi conſilio conſilium curari dixerimus, quod idem planè ac ſi

venenum.

venenum crudum veneno, mortem morte curari posse adstruxerimus. *Volantem occasionem* esse quis nescit? *Fugacissimam & vitam* quis negauerit? At *fugacissimam*, Moribundam quia semper, nusquam et nunquam eertam, nisi in fuga et incertitudine. Quod igitur momentum certum consilio assignaveris? Id saltem quod vtrumq; fugientium rapidissima jungit mora. In puncto ut junguntur et centro seu in *indivisibili* coelestia sidera, ita et si conjunctionem consilij cum occasione id exsequendi et ita cum puncto contuleris, nam *incertum* et ita nullum id jure adpellaveris? Cum momento perit: perit et cum homine. Aut num in consilia dabitur *sucessio* quæ in regna et hæreditates? Haudquaquam, sine herede decedit, quamvis non sine successore. Tamen enim *personale* hoc de quo loquimur, *consilium*, ut hic loquimur cum sibi impetret merito hoc juris, *Dna cum faciunt idem non est idem*.^b Optime, Idem stamen, subregmen idem, & tamen differens textura ex artifice diverso. Sic ut licetis appendicem supposititium *Hyly* evincit inæqualis, cum re bene quidem, haud tamen eque tractata. Nec exemplum nature ferre consilium. *Non erit terra* arte diligentissima quamvis implantatis & excultis. Et *dax unus* & successor *nonum* *dax statum*. Prudens ex hinc nobis id *Varanij*, historico quantumvis etiam recte & acutissimum, & ex auctoris sensu jure stultum, cum moreretur recipientis *Neroni* subjeeturum provincias si biennio proximo vixerit. Cui enim queso magis tute adhaerebis relationi concionis. Num illi, quæ oratorem ipsum habet auctorem indoctum licet? An illi quæ auditorem vel doctissimum? *Liquor* simile consilium. In aliud si transfusum fuerit vas, elegantius quantumvis, non tamen tanta fragrantia quam erat in priore, sub *Hermetis sigillo* clauso. Aut planè corrumpitur ab aëre, aut fateamur oportet, vix esse quod ita est, ut neque planè defuerit esse, neq; novum esse incepit. Et politico- rum huc eligans pertinebit effatum: *Vix reges, qui non integram didicere ferre servitutem, nec tota se immittunt in libertatem.* Aut num minor inæqualitas animarum, quam est diversitas

^b Tac. 3. *Annal.*
ibi: porro si bi?

^c Tac. 14. *Ann.*

tas facierum? Interroges, si lubet immotum, vtpote fundatum in ratione *Philosophia* scitum, quod ait: *Ex temperamento corporis vario, oboritur & temperamentum animorum varium.* Generale & perpetuum axioma continua & incorrupta serie temporum firmatum. Res loquatur ipsa, Consilij boni auctor bonus, bonum si habuerit heredem, eo ipso dum auctor talis & heres, fit, bonum id irritum fiat consilium. Desiderium sui namq; suo dum relinquit successori bono, annon eo ipsa rationem turbando & miscendo afflu, turbat & destruit consilium? Mœrore recenti consulis ob filij nunciata[m] mortem disceptationem fugit cum legatis Romanis *Antiochus*. Si malus auctor, en effertur a *Liv.* l. 35. c. 13. læticia hæres bonus, & damnat bonum quoq; ob auctorem malum, & ita gaudio ratione concussa, affectum induit, & consilium destruit. Quid si malus fuerit heres, defuncto si re malo, siue bono? *Qua praestantium ab hoste datur consilium, eo creditur detextum.* Aut num ratum, vitium, vasis bonitatem corrumpat vnguenti? Certè, hoc, quod, ut dictum superius, sua natura incertum etiam ob circumstantias incertas, ut exsequi poterit heres, cum idem extra potestatem fuerit ipsius auctoris? Nulli videmus. In hac maxime consilij parte, quæ *experientia* maxime gloriatur & ita *antiquitate*. Absolum sane novitio & tyroni magis credatur in re militari, quam exercitato & emerito. Stultum, ante barbami velle docere senes, aut eacinnum movere Italiam, qui proverbio rident, videntes *che gli paperi menan l'acche a bere.* Dato tamen & concessio quid, inesse certi in primo consilij auctore, id tamen annon secretum & absconditum? *Imbecillitatis est non posse dicere quæ velis; ac dicere ea quæ velis, ubi ut plurimum fatuitatis est, hic sanè stultitia,* & si ea quid deterius. Præter iam allatas & deductas rationes, quid si ipsum pro nobis habeamus *caelum*? An sit *fatum* idem non disputabimus, tale tamen quid statui ab historicis, & id quidem tale, consilij vim & efficaciam & maiestatem impediat & enervet omnem, denega si audes: *negatum & fortunam;* aut dimoue à primo, necessitatem, inquitabilem

ineuitabilem, ad his in utrumq; constantissimam mutabilitatem, & consilio quid dederis maiestatis, aut fato, casu & fortuna excusatione exclusis, *stulticia*. Per me licet. Convineas historicum, fato, inquietem, *que manent, quamvis significata, non vitantur*^b. Et quamvis sedula pro pace laboret *Roma*, principum tamen interno simul externoque bello parant *fata*^c; melioriq; fato fideq; *Flavianarum* partium duces consilia belli tractabant, quæ minori adversarum partium & periori^d. Neges, quæ idem, struebat, inquit, iam fortuna in diuersa parte terrarum initia causasque imperio^e. Quid quod multis pro *virtute* fuit *fortuna*^f? En exemplum: Affuit, ut sæpe alias, fortuna populo *Romæ*, quæ *Mutianum* viresq; orientis illi contulit^g. Quid autem mirum, *fortuna* siquidem *maior viis, quam rationi*^h? Patuit sane quantum discriminis adendum foret, ni *Vitellium* retrò fortuna vertisset, quæ *Flavianis* ducibus non minus sæpe quam ratio affuit. Certè summa miscet instabilis per se fortuna: adesteq; *Cerealis*, etiam ubi artes desunt^k.

— Quid autem de fato agimus aut fortuna, vel *ars Magica*, frquæ arti fides, tantæ virtutis auctori *Arbates* & lequacibus, ut irritum omne consilium, ad *regnum Neapolitanum* Hispano extorquendum, quod eidem arte prædicta adquisitum & traditum. Cum & hæc consilij pars dependeat & vitam suam & esse habeat ex consideratione *virium* & *fortunarum* ejus contra quem datum, cum ex *obscuro*, hæc autem ex *circumstantijs* sensui deprehendatur obuijs, quæ pro tempore & simulantur & dissimulantur, nunquam non mutantur, quid constantiæ quidve *virium* adscribemus consilio? Ius variant circumstantiæ^m, & trahit fuga venatoremdama, non quo venator velit, sed quo fuga & spes eandem diuertit. Et ex ordine hostis oppositi ordines instruit suos imperator sapiens. Ad phalanges provooco. Fatemur in aere *pendentem* immotè quandoq; tangi arcu aquilam, Hanc talem tetigisse artis poterit esse & iaculandi dexteritatis; *prætervolantem* & nutantem casus semper est & fortunæ. Quo fit, ut & tam frequenter fallat suum auctorem, quam eundem.

b Tac. 1. hist.

c Tac. 2. hist.

d Tac. 3. hist.

e Tac. 2. hist.

f Tac. 2. hist.

g Tac. 3. hist.

h Tac. 3. hist.

i Tac. 4. hist.

k Tac. 5. hist.

m Jur. vulg.

demouet. *Historias*, consulas: qui dubitat, putetq; melius
 esse id consilium quod *Gallo ex* renascitur: & in arena. Ipso
 namq; consultat in factor putet, inquam, esse id melius, at &
 simul cogitet, dum formidine, potius desperationem, hae
 spem & audaciam trudente quam ratione ad hoc ruunt &
 properant, timiditatis id esse & ignauiae cum *Plotio Firmo*
 existimabunt: cordatiorēs a: *Italorum* verum proverbium a *Tac. 2. hist.*
 quod ait: *I subiti consilii non sono constanti*. Tam verum, vt
 & audacia si ea dixeris eiusdem sint. & habeantur & naturæ
 & effectus. *Atheniensium ad Etolos* admonitio fidem facit
 quæ: *Consilia, habet calida & audacia, prima specie lata, tra-*
ctata dura, eventus sunt tristia b. *Fallax* & inane id quod b *Liv. 35.*
Germani capere dicuntur post factum, ad stipulante histori-
 co; infelicia, inquam, *consilia quorum tempus effugit* c. Vi c *Tac. 1. hist.*
 tium sanè *Germanis* quod adscribit quotidiana, quæq; in
 proverbium ferè abiit, fama: à quo haud immerito dubites
 an longior absit cum *Gallo Germanus*, an eidem vicinior
Iber. Annon enim hoc commune omnibus omninò nationi-
 bus & gentibus, vt res, in contrarium quæ cadit, *stultitia*
 dampnetur, quæ prosperè, *oraculum* habeatur? Quid & ma-
 gis invidum consilij & auspicijs rep. Romana? Quæ civil-
 tas, vrbs, prouinciæ, regnum *Romanum* anteiuit? Tot reges.
 quot Senatores. At quàm irrita, quàmque nulla talis fuere &
 talium consilia? Ex mille vnicum delegisse suffecerit exem-
 plum, probant esse quid maius & fortius consilio, & consi-
 lij etiam fortissimi destructiuum. Aduentu Cæsareanorum
 militum intellecto, *Senatores*, ipsis antequam vrbi appro-
 pinquarent, miserunt dona, ijs acceptis recessuros eos spe-
 rantes. Sed ne hoc quidem profuit, quodq; non *ultrò, sed vi*
coacti faciebant, pro ijs gratias agendas milites non puta-
 rent, sed asper s inde magis se aduersum hos, quibus terro-
 rem se inecisse putabant, exhibent d. *Vulgarè hoc optime* d *Dio. lib. 46.*
consulta pessime cadunt: non tam suffragatur honori consilij;
 quam id gloria & esse suo fraudat. Rectè. Annon enim
 consilium causam habet *dubium*? Quod habeat infra doce-
 bimus. At *dubium* hoc vnde? Num ex re? An ex dubitan-

te & consilium capiente? Si ex re, ex ea tali natura, aut re
causae, aliqua alia extrarem. Si natura, frustrantum consilio
 um. Rem enim consilio mutare ut potero, ratione cum do-
 ceamur & iure, *stultum qui contra naturam suscipiat esse*
laborem. *Aechidem enim lavando quis dealbavit?* Quid e-
 tiam in rebus humanis perpetuum? *Tiberius*, in omnibus
 lubricus, in hoc rotundus: *Cuncta mortalium incerta, &*
quanto plura, eo magis lubrica. Et consilium ipsum num
 non fateatur, natura esse corruptionem in re, utpotè cum se-
 dulò inquirat, eam vel extirpet vel saltem ad tempus im-
 pediat & suspendat? Et quod consilium, vel exàctissimum
 vnumquam valuit redimere res suas ab interitu & ruina? Quod
 de fluminibus *historicus*, quid impedit quo minus nos dica-
 mus de omnibus & singulis in mundo regnis & rebus publi-
Optimè rebus mortalium consuluit natura, qua sua ora flumi-
nibus, suos cursus, utq; originem, ita suam dedit e. Aut enim
 sine consilij *Caesar, Antonius, Lepidus, alij?* Haud dixeris.
 Et tamen inditiis futurorum palàm etiam admoniti, frustra
 in contrarium nituntur^h. Immotas certè suas habent vicissi-
 tudines anni, nec revolutiones suas tacent astra, nihilq; à
 lege exemptum temperis, natura cui initium dedit utq; de-
 sinant haberi coelestia, quae facta sunt & creata, ut sint mun-
 dana suas habent periodos, illa quibus carent & destituun-
 tur. Si quoq; in re & ex re dubitatio, dum consilium in ad-
 jutorium mihi advoco, ignorantiam num non fateor me-
 am? Esse fateor quid boni, at quale illud sit, quia dubito, ig-
 norare me fateor. *Atheniensium cultum sequimur omnes*.
 Scimus esse quid, quod adoremus, & tamen quale id sit ig-
 noramus, etiam dum adoramus. Duplicatum malum. Vi-
 deo esse aliquid quod aptum mei in commodum. Dum au-
 tem mecum disputo, dum memetipsum aut alios consulo,
 num non fateor & angor, id ipsum, quod in commodum me-
 um esse volo, impotèntius quàm ut emendare valeat id
 quod metuo, de eo dum dubito? Potèntius quod metuo
 ratione quam possit corrigi? Annon enim fateor victam ra-
 tionem malitia rei, dum, ut dictum, & dubito, & dubitando

in quo, inesse illud malum *in re natura*? Incorrigitibile id igitur natura & ratione ipsa. Annon enim natura immotum principium: *Quo quicque est nobilissimum in entitate & natura sua, eo potest nobilissimum operari.* Aut num incongruum ex *acta secundo* colligamus virtutem actus primi? Ex effectu causam? Quia autem hic vitium quod est in re, ratio sit dubij & ita consilij, num inconcinnum statuamus, hoc ipso modo demonstrari, tantam virtutem roburque tantum esse in re, ut rationem ipsam fateri cogat imparem se avertendi quod in re est mali? Quodcumque itaque natura ita formavit, ut rationi fere opponatur, eandemque ignorantiae convincat, frustra creditur ignorantia illa ynquam mutari posse in melius, nisi ignorantiam & stultitiam constituere velimus majorum esse virum prudentia & sapientia. Ratio itaque ipsa dum ait nullum esse consilium, dum ait invalidam rationem corrigat natura quod ratum, cum ratione insaniet, qui in impossibile naturae stultum impenderit laborem & irritum. Esto tamen causam dubitandi esse, non in re, sed extra rem, ac num exinde probari poterit & deduci consilij alicujus existentia? Haud putabimus. Annon enim omne consilium *finem* habet scopumque, *felicitatem* consultantis? Verè. Quærit itaque consultant, ut dimoveat rem quam felicitati adsequendæ timet obstaculum suæ. Quærendo itaque suas inquirat in vires, eadem cum viribus obstaculi conferendo, & ad illas examinando. Illius autem vires, quia partim ignorantur: *Hectoris namque robur qui sciret cum Hectore qui nunquam congressi ausus est?* Partim contemuntur: quis enim tam abjectus, qui contemptum non pensitet contemptu? Suis cum ut poterint conferri? Dubitatio tolli? consilium adstrui? Quid igitur impedit quo minus cōcludamus verbis Plotij *Firmis*: a *Tac. 2. lib. 3. invidas. Et ignavos formidine ad deliberationem properare?* Aut hisce *Civilis* b: *Fortioribus Deos adesse?* Aut *Ciceronis* b *Tac. 4. lib. 19. adstruentis* c: *omne consilium in fortuna positum?* Exclamat c *14. Epist. 19. rursus cum Bruto, alta voce recitante Herculis dictum: O im. ad Attic. felix consilium?* Itane cum nihil quam nomen esses, ego te tanquam rem aliquam exerens d? Valeant, valeant recta, ve d *Dis. lib. 47.*

*a Cl. 4. ep. y. ad
Antic.* ra, honesta consilia. Quid enim strenuus ab ignavo, sa-
piens ab imprudenti, consilium differt à casu? *g Tac. 1. Ann.*

Vsq; contra consilium; tam pro dicemus consilio. Et ob-
jecta removendo, & posita muniendo. *Affectus* primum
contra consilium vrgebatur. At num omnis vitiosus, con-
siliij inimicus? Negamus. Num enim ille qui naturalis, qua-
lis omnis ille, qui, natura implantatus, sui in conservationem
vergit, ipsa cum natura, malus? Iniustus, si quis dixerit, imò
impious. Quantumvis enim magistratui supremo tantam
concrediderit *secutus & fascis* natura ipsa inficum cun-
ctis, nunq; tamen exinde non absolvit homicidij poena cum
inculpata cum moderamine tutelæ, in sui defensionem amor
quem excitavit sui, alio destitutum remedio? Aut inedia pe-
risset, pane uti cum quis potuerit, num non impium? Aut
num impium in deserto esurisset; & in itinere quievisset?
Cremutius Cordus, postulatus, & relinquenda vitæ certus,
abstinentia vitam dum finit excusari utcumq; poterit. At
Cocceius Nervam, dum continuus principis, omnis divini
humaniq; iuris sciens, integro statu, corpore inlæso, nullis
moriendi rationibus, vitam fugisse^h quis, nisi impius lauda-
ret? Morbum & mortem herbis depulisse, semper & ubiq;
religiosum consilio periculum avertisse, semetipsum à rui-
na redemisse, præceptum tale, quod nec privilegio loci abo-
letur, nec temporis aut antiquitate, aut iniquitate debilita-
tur. Annon enim *David*, consilio, ex amore sui, piè utitur, in
conservationem sui, per se & primario, & effectu fruitur fe-
licissimoⁱ: cum *Absolon*^k & *Saul*^l sub pondere pereant
consilij, non amore sui, sed principaliter si non vnicè, odio
alterius fabricati? Vapulat animus, hostem antequam feriat
qui odium consilij habet auctorem sui. Et quo alio magis
firmo aut solido nititur fundamento sapientissimum politi-
corum iterum hic huic rei probandæ adducendum, scitum:
primis sit secunda pax domi, quam incertum bellum foris: nisi
jam dicto? Nullum consilium, quia vitiosum, si ad id admi-
seris effectum utenti nocivum: alij omnes sine periculo ad-
z. ituntur, nunquam sine periculo excluduntur. Ius contra
vrgeri

i Vid bib. max.

imè. 2. Sam. 15.

k 2. Sam. 15.

l 1. Sam. 18. 9.

virgeri poterit, ut potè, quo à iudicando sibi arcetur *ob amo-*
rem sui, omnis iuri illi subditus ^a. Fatemur. At num non ex- ^{a C. ne quis in}
 emptus à iussu, iubendi qui habet potestatem, nullus quo ^{sua caus.}
 prior est alius aut superior ^b? Numerorum omnium ele- ^{b 1. Cor. 13. 37.}
 mentum vnicum & solum *unitas*, nec tamen ipsa numerus: ^{c l. 30 ff. LL.}
 aut inter rem & rei principium nullumnè discrimen? Iura
 ipsa, dum principem alligunt *suprema lege*, salute nempe *po-*
publi, num non reliquis omnibus, etiam iustissimis, eundem,
 ob circumstantiarum varietatem novas leges exposcentium
 & latas antiquantium, legibus exsolvunt? Et in decalogo ^{c L. 30 ff. LL.}
 prima cedit, tabula secunda. Cedat itaq; & ratio contra
 nos adducta: aut cadat jus omne & respubl. Si enim idè
 verum quod obijcitur, quod nempe adfit amor aut insit iu-
 dicanti; nec ipse inter alios iudicare poterit qui iudex legi-
 timus: nec poterunt iudicare alii inter iudicem & tertium.
 Quid enim reip. princeps? *Pater* ^d. Amabit igitur remp. & ^{d Histor. pass.}
 ab eadem amabitur. Quo autem in gradu amor hic? In eo,
 in quo pater patriæ distat à patre familiæ. Hic autem si vix
 admittitur testis in causa filii ^e, vtille alter admitteretur in ^{e L. 9 ff. test.}
 causa quæcumq;? Et viceversa, si filio idem iuris in causa
 patris ^f, ut omni subdito non erit prohibitum iudicare inter ^{f D. l. 9.}
 principem suum & tertium? Aut igitur tollatur amor ex
 republ. ipsa cum republ. aut à nostra pugnetur assertione
 & à reipubl. ipsa. Aut num æquus ille rerum æstimator, qui
odium reipubl. velit fundamentum, & *tyrannum*, quem pa-
 trem veneratur omnis? Quia enim iudicare nequit qui amat
 quia amat, iudicabit qui odit, quia odit. Exq; hac mente &
 sententia admissa, oportet prius exuat patrem, induat ty-
 rannum, quam legitimè iudicet. Apage tam crudeles ab-
 surditates. Si nequit iudicare, nequit & iudicari. Aut num
 deterior patris conditio quam filii? Domini, quam servi?
 Univerſalia sunt iura, omnem ligant, nisi quem excipiunt ^{g L. 1. §. 1. ff.}
 Si itaq; nec alius à principe iudicare poterit in illa causa ^{testib.}
 quæ sibi co-troversa cum principe, cum una eademq; tam
 huic quam illi prohibitionis ratio, quis legitimus tandem
 futurus rei disceptator? *Gladus*, sanguine civili ebrius.
 Quod.

Quod, quàm à natura omni & pietate semotum! Ast ab-
horrebit contrariæ sententiæ propugnator gladium. Om-
nem alium quantumvis dederit modum, absurdum tamen
haud quaquam evitauerit. Si enim subditus qui disceptata-
tor, num non contra eum militabit *presumptio* ex fauore
principis aut obtinendo, aut conservando? Num enim con-
tra Tiberium *Seianus*; contra Alexandrum *Ephesio*; contra
Xerxem *Artabanus*; contra Commodum *Clearchus*, con-
tra Seuerum *Plautianus*, contra Constantium loquentur *Em-
sebius*? Et *Roma* ructe in servitium *Consules*, *patres*, *eques*,
Iovem iuro, ni verum quod *Arrianus*; *numquamq;* adsi-
dentium loqui ac dicere, quæ *Cæsarem* velle sciret, ac plu-
ra etiam i. Si extraneus, cavent sibi semper & cauebunt dis-
ceptantes, ne, quos arbitros volebant, habeant dominos. Et
disceptatores ipsi num pro *Venere* cum *Paride* dicent, va-
cui & immunes ab ira *Iunonis*? Certè:

h *Tac. l. Ann.*

i *Lib. i. ad Ep.*
c. ii.

k *Ving.*

m *Suet. c. 35. et*
Senec. i. Clem.
c. 15.
n *L. digna vox.*

o *Paneg. in Iul.*
p *Dio. lib. 44.*
q *Marcell. l. 29.*

r *Arrian ad l.*
Epist. c. 2.

---manet alta mente repositum

Iudicium Paridis spreteq; iniuria forma.

Sed manum de tabula. Nec enim nobis mens, (fidem testa-
mur) aut *Fraxani* æquitate, aut *Augusti* civilitate, aut
rescripti imperatorij humanitatem, aut rerum, in contrari-
um habentem evertere. *consuetudinem*, aut omnes omnino
adulationis & servilis damnate assentationis. Nec enim so-
lum scimus, quid liberaliter promiserit, cum *Mamertino*,
Cicero p: sed legimus quid re ipsa præstiterit *Theodorus* q, &
in *Telepho* relatus *Euripidus*, quorum illius linguam nullus
clauderebat periculi metus, huius, ne quidem armata securi
manus. Næ omnes antecesserit *Helvidius Priscus*? Quia
elegantissima, transcribamus verba: *οὐκ ἐπιμνηστέον δ' αὖτε*
ὀυκ ἐπιμνηστέον, ἵνα μὴ εἰσέλθῃς εἰς τὸ οὐ γὰρ λυτὸν. Nam cum ad
eum misisset *Vespasianus*, ne in senatum veniret: penes te, in-
quit, est ne me Senatorem esse patiaris. Quamdiu autem lo-
co me non moveris, est in Curiam mihi veniendum. Age: At
ingressus taceto, inquit: Ne me roga, & tacbo. At, est mihi
rogandum. Et dicendum mihi quod rectum esse putaro.
Verum si dixeris, occidam te. Quando ergo tibi dixi me im-
mortalem

mortalem esse? Tu tuum facies, ego meum: tuum est occi-
 dere; meum mori non tremementem: tuum relegare; meum
 exire non tristem. Nec reticenda laus, *L. Pisani* quam dedit
 historicus, quod nempe nullius sententiae servilis sponte
 auctor^a. Nec probabile in ordine consiliatorum frequen-
 tiori, minus inueniri fidei, quam in furum & latronum ma-
 nipulo. Infrequentior si fidelium numerus, bonitate tandem
 pensabit defectum reliquorum vnicus pius. Quamdiu *Aug-*
usto adfunt *Mecenas* & *Agrippa*, tutior est, & labe ab om-
 ni immonis domus, quam multa millia, illis fato functis,
 immaculatam praestare nequeunt^b. Annon enim plus vide-
 ret *monoculus vigil*, quam *Argus sopitus*? Annon quoque
 tandem patientia rupta, veritatem audacter obijcit, cui eam
 amice persuadere nequit, *pietas*? *Veſula Pyrrhi* reprimet ve-
 saniam^c. Et *Geloni* mulier peregrina exprobrabit putridi
 oris graueolentiam per iurgium, purpuratis cunctis timore
 tacentibus^d. Aut num clinguis amor magis quam loquax
 aut impatiens ira vel odium? Amori & frons, & oculi, &
 manus, & omnis corporis habitus pro lingua est.^e Amore
 si consiliarium privaverimus, privaverimus & consilio, ex
 passione de amor,
 ratione superius addita. Amorem, si consilium fidum dandi
 verum denegaverimus medium, odium dare ut poterimus?
 Num possibile *privatum* causam esse posse positum? Meli-
 or & sanior *Livia* mens, quae ex summo amico ad fidissimū
 arguit consilium? & *Absolonis*, qui ex amore *Chusai* erga
 patrem *David*, sibi a consilio eiusdem metuit &. Cum *Impe-*
ratoribus, ad consilia bona danda ictos & consiliarios suos
 amicorum honorato nemine inuitantibus^h. Haud inique
 Annon enim consilium omne finem habet *felicitatem* ejus,
 qui quem consulit? At quid magis aduersatur felicitati ali-
 orum odio? Tamen indubitatum hoc, ut odium sanguine sui
 alioris in sanguinem sese enutrit, armet, saginet alterius.
 Ruunt itaq; ea, quae supra pro appendice argumento fuisse
 annexa,
 Decipi sanè & errare amor potest, decipere nunquam:
 cum odium praeter hoc nihil aliud praestet, nec possit, nec
 velit.

a Tac. 6. Annal.

b Senec. l. 6. de
Benef. c. 32.c Lucian. Her-
mot.

d Lucian. d. loco

e Vid. Ovid.

f Dio. lib. 55.
g 2. Sam. 16.
16. 17.h Zoan. Rom.
imp. n. 108.

i. *Q. Curt. lib. 4.*
 k *Tac. 4. hist.*
 l *Marcell. l. 21.*
 m *Val. Max.*
lib. 9. c. 5.

velit. Ibi dixisse quid censeas ex animo, poena nunquam hic finxisse dolo quæ nolis, omni semper dignum supplicio. Vnde & merito damnamus principes qui aut atrocitate, aut alio modo quocumq; aut superbia, *Alexandrum* imitati, aut *Galbam*, aut *Constantini Magni* filium, aut *Xerxem* vel tristem assensum, vel incertum murmur, vel setuile pro consilio sibi adquireunt adulationis decipulum. Amari magis quam timeri si didicerint, quanta quæso futura contentio? omnes consilio iuvent tales pro viribus fidissimo. Tam peregrinus, quam civis. Civis enim, quem amor patriæ facit ut doleat, quod aliam iam ac fuit olim videat rempubl. si incrementum habuerit amoris, amorem quoq; principis, quæ fide, quæ et integritate præstabit fidissima fidei civis munia. Aut num infirmius vinculum duplicatum quam unum? Et *Romani* inter ciues recipiebant quos viderant, odium victorum erga victores ut imminuerent ad munera admittentibus publica ut planè id tollerent. Tanti roboris data civitas: hostem atrocissimum ut frangat, ciuemq; eundem ut faciat fidissimum. Et adhuc à consilio arcebitur peregrinum? At cur ciuitate donamus, quem indignum ciuitatis iuribus iudicamus? Cur ciuitatem peteret alienam ob crimen suæ qui extorris non est, nisi alienæ magis raperetur amore, quam propriæ? Aut num impossibile amem te, quia amicum & amo tuum? Si cum fide egerim aduersum te, quid, oportet ne odio habeam allum? *T. Livius*, quibus non effere laudibus *Cn. Pompeium*? Tantis & talibus *C. Pompeium* eum appellaret *Augustus*. Nec tamen hoc amicitiarum officit. *Brutus* & *Cassius*, sub imp. quoq; quis sine honore memorauit? Num vitium quoq; in inimico non tam admiratum esse quam adamauisse virtutem? Et facti, quæ feceris contra inimicum ea odio stercis, amoris sine tui vel fundamento, vel causa principali, infelicitissimi sunt exitus. ut dictum paulo ante, ut amicum te probabis illi, cui super-inductam desideras ruinam eo, quo nisi abstineres, ipse perires modo? Vno eodemq; nunquam simul hæc tam contraria natura habitant contubendo. Amat patriam *Ioseph*,

& tamen *Agypto* præficitur peregrinus. Captivus abdu-
 citur terra ex propria cum socijs *Daniel*, & tamen fidissi-
 mus regi detinenti. Certè, dicam quid sentio. Vt exacta p *Gen. 41. Dan. 1. & 6.*
 fide à se amoveant quod cuncti de peregrinis alunt, natura
 quasi, inquilini, suspicionis simul & invidiæ, maiori nisu in
 fidissima semetipsos excitant, & suscitant labore & constan-
 tia, reip. servicia. At legum & consuetudinum ignarus exte-
 rus, obijciebatur superius. Quis negat, aut magis quis tam
 sine mente ut talem vgeret promovendum. Et civis rejci-
 endus ineptus, nec admittendus peregrinus, nisi aptus: Ap-
 tus rei de qua nos hic tractandæ. Aut, num nullum consili-
 um, nisi id ex iure quod decidendum veniat. municipali? Si
 res hæc calculum posuerimus apriorem consilio dando inue-
 niemus iure versatum in *naturali*, quam in *nationali*. Nec e-
 nim tam exiguæ dignitatis est consilium, ut nullas extra ni-
 dum proprium exlerat pennas: neq; circumsepitur angusti
 terminis patriæ. Augustior sanè consilij maiestas. Nisi enim
 & quid ubiq; sit inris ad consilium attuleris, tam mendicium
 tamq; id futurum nudum, ignominia magis habeatur,
 quam culci adoretur. In arcana reip. serupulosius inqui-
 sisse, privati, tam civi quam peregrino indecorum. Ea di-
 vulgasse, tam civi quam peregrino publicis, quantumvis
 personis existentibus, mortis poena pensandum. Nec tam
 religiosam rem contractui prostituendam putamus aut con-
 spectui de plebe cuiusq;. Res sacra est, à qua profanum ar-
 cemus vulgus: taleq; tantum admittendos censemus, quos
 fides, pietas, integritas, taciturnitas declarare dignos, tam sa-
 cres tractare ritus, tamq; venerandæ sapientiæ omnis my-
 steria. Scimus P. *Cornelium*, *Consilium Scipionem*, quod de-
 cimum annum assiduus in oculis hominum fuerat, minus ve-
 rendum factum ipsa *senectute* in *Quintio* autem nova omnia
 & recentia ad gratiam esse: scimus *familiaritatem*, parere
 contemptum. At hoc, quid nobis obtulerit? Populus *rara*
 miratur magis quam pulchra, quia rara & nova consilio
 autem qui aut rarius? Aut pulchrius? Verbo comple-
 ctar: *Quia ubiq; est, hic est: nec ullibi est, hic quod ven est.*

Regnum, sceptrum, diadema, purpura, auspicia, maiestas, & si quæ ultra hæc sunt. Et ne contaminaretur ob familiaritatem constantem, in horas id mutari videmus & cum tempore, ut ex novitate semper illibatam conferuet dignitatem & reuerentiam. Quo & respexisse, haud iniquè existemaverimus *Romanos*. Subter terram & in obscuro posuere ceremonias *Conso*, ut nunquam visus semper adoretur ut novus, nunquam producat. ut publicus: Periculum maius imminere ex ciue contra patriam armato, quam ex hoste peregrino, exemplis docemur & *Coriolani*^b & *Carilini*^c & aliorum factionum & coniurationum civilium, summorum artificum. At & hoc omne quam procul imminuenda consilij dignitate! Quid enim aliud, quam timetur consilium, consilijque vis & robur? Contra consilium *Archipholis* diuinum precibus fatigat. *David* auxilium, neutiquam contra *Absolonis* arma^d. Et sine dubio, tantum accedit virum hosti ex consilio prodito, quantum patriæ aut profuit, aut prodesse potuit idem arcum & secretum. Quanto igitur efficacius consilium? Inuictum, quod *Sampson* ceperat, dum secretum: victum simul & vinctum ruine tradit revelatum^e. At num ille tantum per quem factum ita perit ut *Sampson*? Et per quem proditur is perit cum *Dalilah*. Supplicium proditor semper secum circumfert suum. Nam & à patria ad poenam inquitur condignam, & hospiti & suspicioni est & contemptui. Iterum dicimus admirabundi: *Quam sacra res consilium!* E longinquo si adoretur, sospitat; loco si dimoueat, sibi consecrato, facilegum enecat à quo dimotum. Nec sine ruina sui aut seruire aut muliebri id tractaverit impurum, peccus & impotens. Rarum vas, in vindictum sacrilegæ temeritatis rumpit, nec vult custodiri in alio, nisi in vase *raciturnitatis sigillo*, quam fidissime solidissimeque munito; siue là domesticum fuerit, siue peregrè allatum. Quid, quod & tantæ subtilitatis tamque spiritualis essentia ut ex fido vase effusum in vas fidum æquè, haud mediocrem amittat evaporando fragrantiam. Discrimen observari & ordinem inter cines

b Liv.
c Salust.

d 2 Sam. 17. 28.

e Iudic. 16. 18.

clues iustissimum: aliter, & gradus nulli, quis supremus futurus, quisue extremus? Si omnes imperitabunt & singuli, qui illi qui obediunt? Haud ferè infinita principia natura ipsa: & ad gradus honoris ita admittit nobiliores bene constituta respub^l. vt neutiquam excludat à virtutis premio ignobiliores. Quo enim modo sibi adquisivere aliorum gradum, qui jam inter nobiles florent? Num natura? Neutiquam *Natura enim omnes nascuntur liberi*. Virtute sola. Id igitur privilegij quod natura indulget vni, num denegabit cæteris? Immobile non minus, suis naturæ ac natura ipsa^b. Quia igitur in sui conseruationem fuisse olim natura, inter nobiliores referantur, ipsa præ cæteris quos virtute dorarat natura; ita etiamnum hodie virtutem sub pallio delitescentem attrito aut neglexisse, aut ab honoribus arcuisse, quid aliud quam naturam ipsam ingratè violasse, perditè necasse? Aut num nobiliores eo sine virtute prorecti, reliquos eo gradu prohibeant? Quidam licet gradus per quos ascenderunt, amputent, ne quis illos contra ipsos possit imitari vt loquitur *Balthusius*, lib. 6. c. 6. Tamen magis imò tantum vt & vitæ inuitent & exemplo. *Aristides* appositè oratione in Romanos & *Epistola* in *Numidius* & *Epistola* & *Epistola*. Qui autem in vrbes & provincias mittuntur imperatores; vt singuli suis imperant, ita inter se omnes equaliter pareant, & eo videntur à subiectis differre, quod *primum rationem parandi* tradunt. Liber addidisse, & inferiores simul & recales in emulationem trahunt. Si quæ enim hæc certe pla & vtilissima ambitio est, meliores bonitate anteuerisse, & quos anteuerteris, si non exemplo indignatione saltem & pudore ex otio ad virtutis viam incitasse. *Potius* gravis auctoritas *Tunc bene fortis equus reserato carcere currit* Cum quoque accideret quos se sequatur habet. Si enim ex plebe singulos adieu prohibuerimus, ad gradus honoris & præmia virtutis, quam cuncti petunt & ipsa nobilitas, virtute in eadem sine æmulo emarcescente & emoliente. Siapthorum virtutes premio dignati fuimus suo, ha-

c Gen. 44. 5.

J. 27. c. 12.

J. 8. J. d

d Eurip. iphig.
e Ioseph lib. 13.
Antiq. c. 12.
f Philo de legat.
ad Caium.
g Ammian. l. 27.
h Zonar. com. d.
i Tac. 6. Ann.
k Plin. paneg.
Trai.
l Tac. 1. hist.
m Plin. paneg.
Traian.
n Arist. orat.
o Baon.
p Martin.
q Themist. or. 6.
r Enod. p. 28.

habemus proculdubio, quos amor descendens in tantum
suscipit virtutis ostentanda & familiaris novae fundanda
studium, ut & continuanda stirpis fervor eousque penetrare
faciat consilij vires, quousque progeniem exoptat salvam.
Ex squalore carceris in solio regio proximo collocatur Iosephus,
& parentum amore in quantum temporis ævi futuri
consilium invenit & cudit prudentia? Nec infrequens nobi-
liores plerique antecessorum & maiorum gloriantur fama
& titulis, desideria ipsi torpentes: cum novi, familiaris duratur
studio exciti, in ea invigilent consilia, quæ legnorem
progeniem in acissima beate queant memoria. Et illius &
huius nos si animus nobis, exscribere catalogum, inveni-
remus, ibi Agamemnonem, Triphonem, Caligulam, V-
lentinianum, Nicophorum, Tiberium, Domitianum, in-
finitos: hic, Vespasianum, Traianum, M. Aurelium,
Iulianum, Theodosium, Theodoricum, alios, Amasium
maximè de quo Herodotus lib. 2. Asiæ in istis rebus pulch-
errime, & c. Aprie sublato regnavit Amasius. Er-
um inter initia Egypti contemnere, nec ullius sanè mo-
menti ducere, ut qui plebeius fuisset, nec insigni familia or-
tur. Eos verò postea, Amasius ad se servavit, non asperum
perduxit. Timidiores, expertos quis, arguerit? Quis ita
meq. affirmaverit tales arcendos consilio? Aut num sapien-
tia id vitium in hominis? ducrum deus esse desinit, vi-
tium hoc quæst. occupaverit? Si affirmaverimus doctrina à
deo diffundis peribit. Qui enim magis timidi? Quid quod
& indocti hoc affligantur malo. Et hi quidem promittunt
cum ex doctioribus saltem plerique. Quid, quod ceteri multo
habet tumor hic, prudentia si non doctrina duntaxat muni-
tus. Nec enim ridetur tantum, sed quia profundior, diffi-
culter quamquam, frequenter nihilominus si non sem-
per à prudentiore, solertiori industria, & dexteritate so-
lidiore, in firmius consilium & exquisitius, scilicet, & rapi-
tur & usurpatur. Cetero obviolum in actione atteritur ferrugine
& indocti argumenta inepta laboriosa evertere subtilitate
inglorium. Nec enim regum, Alexander, nisi ceteris de-
umidod

E. Q.

pugnet:

pugnet: nullo nisi cum armato, fortis congregietur. *Hellors* quique doctrina validi & experientia in contrariis divisi, pari contentione de re altercantes, principi, nisi stupidissimo, quam facili veritatem propinant, eidemque consilium subministrant exquisitissimum.

Hactenus integram *prima consilij partem* demonstravimus dignitatem, quam & altari reddituri sumus, quam fieri poteris & brevissime & planissime. Et sane tam ineptum facemur rei exsequendae *silicernium*, quam *juvenem* nimium. *Tauro Statilio* tantum, cum paucis alijs, quibus juvenle robur largitur natura benignior senibus, excepto quem, testatur historicus, proventa aetate praefectura potestatem egregie tolerasse. *deceperit aetate*, jura ipsa a muneribus publicis largiuntur ferias laboris exhausti praemium, & juveniles ab iisdem excludunt impetus, resp. ut evitetur damnum cum matura aetate recte admittant omnes, rei aptos. Nec enim nostra mens, admittamus *crudos*, siue aetate siue experientia, aut *cruidos* ad res cogamus gerendas, quos & natura & jura proximos pronunciant reditiioni, in sua principia: testatur, olim, jucunda & garrula, jam tristis & morosa iterata infantia. Alterum quidem haud idoneum existimamus *vita ob contemptum*, alterum *ob mortis viciniam* matum talemque optatus, cui tantus inest animi vigor corporisque, ut nec contemnat vitam, nec metuat mortem. Huncque talem ad consilij sacrum lubentissime quidni admiserimus, obnoxie invitaverimus, jure coegerimus? Et quidem lubentius, si natalibus clarus. *Experientia* enim & *divitiarum splendor* natalibus juncta, auctoritatem conciliant possidenti, quem profapia donavit illostrior aliqua, saltem antiqui sanguinis majorum guetula. Haud diffitemur, ut & jam supra dictum posteror, quo remeiores, a stirpe eo longiores, a nobiliori initij & originis robore: attamen haud nega verit aliquis, & in familia, & in honorum utilis, succedere sibi invicem legniorem & laudabiliorem, bonum malumque. *Tiberio, artificij summo*, *Claudio*, succedit *imminuta mentis*, & *Emilium*, a Tac. 6. Ann.

6 Tac. 8. Ann.

c Tac. vit. Agric

in eadem familia corruptis moribus^b. Sub Nerone inertia pro sapientia est^c: sub Vespasiano pro culpa. Nec quoque semper militaris gloriæ cupido ingrata temporibus; abestq; tempestates, quibus sinistra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magna fama, quam ex mala. Tiberium quantumvis nihil magis penetraret quam studia hominum incensa in *Agrippinam*, cum decus patriæ, solum *Augusti* sanguinem, vnicum antiquitatis specimen appellerent, versiq; ad cælum ac deos integram illi sobolem sic su-

d Tac. 3. Annal.

perstitem iniquorum precarentur: num tamen idem mali sentiunt ab omnibus, splendidioribus orti natalibus? Aut num omnia tempora ita peccantibus parata? Caos iam, signa & modum si observaverimus, & ad ea actiones & mores principum examinaverimus, certum, quia præter Tiberium & alios illi similes paucos, flagitia admissa eum reddunt meticulosum, & hinc credulum, & tandem crudelem: flagitium namq; metum, hic credulitatem, hac crudelitatem, hac

e Vid. Tac. 1. 2.

3. Annal.

cum metu producant tyrannidem^c: sub infinitis alijs, conscientia intemerata ab hisce furiarum plagis ob crimina similia tutis, manere & tuta, & certa virtuti nobiliori præmia: cui & frustra insidientur adulatorum & invidorum, aulicorum pestum mendacia mendicabula. Insidiari virtuti invidiam scimus & detractionem. At num exinde conculcanda virtus? Seultum sanè fugisse solem ob umbram quam facit. Aut num non nobilior, quo exercitatio? Aut num falsum virtutis omnem vim & efficaciam in actione consistere, & virtutis exercitio indefesso? Audaciam virtuti addit & splendorem invidiam, & in incrementum sui eam importunitate periculosa & suscitatur & compellit. Nam & morte gloriosa virtus principi tyranno invidiam, virtuoso finem adfert honestum. Maxima virtuti laus! Tanto illustriores, quo crudelior, contra eam qui debacchatur. Scelus velat multorum, virtus paucorum iniuste habita. Nec enim quaerit posteritas, ex qua causa, sed à quo quis interfectus. Quod tam certum, ut verissime dicamus rectissimeq;: Nullum sub tyranno moritur scelus.

Superbia

Superbia insolescere, & iustos ex hinc tam nobilioribus, quam ex plebe infimis, quos gratia aulæ *novos* exulit, quid differemus? Ventus, qui tales rapit aulicus, incerta eos vexat tempestate, & certa tandem affligit ruina: quos autem ingenua in sublime evehit virtus, immota ipsa & quadrata nutatione ab omni aut reddit securos, aut facit honesta morte, æterna, sibi quidem, *virtus*; persecutori & interfectori autem suo, infamæ tyrannidis ponat trophæa: ignobilisne interfectus ille fuerit, an nobilis, cuius an peregrinus. Et in promptu sunt, quas ante, & pro ciue & pro peregrino admittendis ad consultationem attulimus causæ, huc referendæ, ut quæ probent, idem magis aptos censendus, quis uterq; amore ejus patriæ cui aut pro qua consulit, fidelius pro ea & fortius depugnabit patriæ. Quis enim, nisi infidelitatis reus, & fluxæ fidei vacillansq; irascetur principi, subditus, infidem æmulam eundem exteræ fidei exemplo, excitanti & ingenti? Si laude neutrum privandus, sordidarum artium magistris peritioribus cives qui informatos velit suos: num vituperio cumulandus princeps, honoris qui stipendio conducit magistrum peregrinum, inquisini habeant quem sequantur studio in virtutis, aut eundem æmulentor? Aut nunquamne occurrere poterunt tempora, quæ expedienda facilius opera peregrini, quam domestici? Amicitia, tales profunt & diutius conservandæ & citius sarcindæ. Avidius enim & libentius audiuntur a concubibus plusq; veritatis inesse confidunt suavis civis a peregrino missi, quam civis ad peregrinum. Exempla congerere super sedemus, experientia ipsa vitaq; loquente praxi. Quæ de tempore, deq; habentur contra consilium, loco, num non talia, ut quam acriter pro eodem depugnent? Quia enim nullum, neq; temporis momentum, neq; loci spatium *eladibus* vacuum, nullum & futurum vacuum *victoria*. Quæ autem causa hujus tam frequentis felicitatis, qualis victoria? An victor vicerit, stultitia magis & imprudentia victi, an prudentia propria, quid opus inquiramus? Victus ipse num non, proprium dum

per & ubiq; infirmitatis accusat consilium, manifestè fate-
tur, *proprium* melius si fuisset consilium cladem se sustinui-
sse nullam? Aut num inconsideratum & absolum, *in sluma*
consilium infirmum quia malum? Bonum itaq; firmum, quia
bonum? Certè, *quo melius, eo firmitus; quo peius, eo infirmi-*
us. Nec tam prægnans tamq; præpotens est, contra consili-
um, quod à brevitate vitæ adfertur argumentum. Quis eo-
nim tam expes vitæ, ut erastinum sibi non polliceatur?
Aut saltem momentum proximum? Quis qui non prope-
rus, & in propulsando vitæ periculo sit tumultuosè serui-
dus? Aut num reductum volumus ius, quod præceptum
dat *de medicis urbe pellendis*? Forsitan quia plures necant in-
curia, quam sanant cura. Nec enim consilij vires vilius tan-
ta, ne nunquam res in sua dissolvatur principia: tantum, ne
ante tempus dissolvatur, utq; antequam dissolvatur, firmi-
ore felicitàte subsistat. Quia fugax vita, ars medica; quia
nutans resp. semper opus est eam fulciant consilia. Doceant
quantum vis iura, *neminem posse ex parte testatum, ex parte*
decedere intestatumb; nec licere hæredi partem adire hæredi-
tatis, parte altera relicta *. Ab hoc tamen iuris nexu, dig-
nitate, iura omnia superante tutum & immune nostrum,
hic de quo iam agimus consilium. Cum hæreditate
fortè relinqui potest, quod tamen ipsum reutiquam
hæreditarium, utpote quod & dignius quam quod bonis
adnumeretur, quæ malum & iniquum invenire possunt &
ferre successorem aut herum; & divinitus, quam ex templo
& sacrario suo in fortunas abeat & transseceus, quem ip-
sum suo haud dignatum fuerit contubernio. *Inmediata* ma-
gis gaudet actione: mediana si fuerit, periculosa profano, di-
gno proficua. Successorem namque idoneum, quo non seli-
citatibus augeat genere? Consilium coercendi intra terminos
imperij, ab *Augusto* successoribus præscriptum ^d obser-
vatum, esse ut poruisset irritum? Quæ enim subsistunt,
num non tamdiu subsistunt, quamdiu permanent in illo sta-
tu, qui primum dedit illis ut subsisterent? Aut negare au-
debimus verum esse, *unumquodq; eo genere optimè conserva-
ri, quo sunt partum?* Aut num sine ratione dictum, tum de-

mum

b L. 7. ff. R. 7.
c L. 62. ff. eod.

d Tac. 1. Anna

num felicitatem suam affectam rem in sua si reuërta fuerit principia? Haud incongrua quæ de longæ uæ reip. *Venetæ* constantia, & diuturnitate inconcussa refert *Traiano Boccalini* c. causam nempe eam habere præcisam & strictissimam legum antiquissimarum obseruantiam. Benè. An non enim corruptum corpus reip. arguit indies, quæ novas excernit leges republ.? Addubites meritò, num *legibus* magis laboraret an vicijs & moribus. Vt sapientissima adoramus hæc *Tiberij*: Sic institutum à maioribus nò verterent sapienter reperta, & semper placita: cum super omnibus negotijs melius atq; rectius olim provisum, & quæ converterentur in deterius mutentur &. Quæ quantarum virium! Audiamus Poetam.

Viribus antiquis res stat Romana virisq;

Ignorabit forsitan quid consilij habuerit defunctum: Ast num ignorare poterit ipsum *Consilium* sacrarium aramq;? Publici juris quæ sunt, nullius sunt, omnium namq;. Tamq; durum impiumq; ara quam prohibuisse cum præterfluente, Quem & amor eligit habere hæredem, num probabile, amoreni illum tam sibi contrarium, vt suppressione consilij & rem & ipsum destructum velit hæredem? Si & receptum *impermanentium animi sequi corporis permanentium*, coniectis licet, tam aptum consilio inveniendò si non eodem, simili saltem, hæredem, ipse quam fuit cui hæres. *Tiberius* superbus differtus, ex vetere atq; insita *Claudie* familie superbis. Eloquentia, gentile domus *Hortensie* donum: Constantia & fortitudo *Catonibus* & *Brutijs*. Nec scrupulosa in intimos & abstrusos legum anfractus opus disquisitione vt viuatur iuste. Cui enim natura ipsa non dedit compendiariâ id efficiendi viam & tutissimam & verissimam *tribus* tantum istisq; brevissimis & notissimis descriptam comprehensamq; præceptis? *Honestè vivere; alterum non ledere; tui solum cuiq; tribuere*. Habet & consilium elementa sua ex quibus constat. De quibus passim inferius, haudquaquam attentis, quæ de accessione ad consilium obijciuntur contra consilium. Appendix namq; operi additis alicui, num non potest esse melior opere ipso cui appendix? Experientiam

c. Rag. p. 1.

f. Tac. 3. Ann.

g. Tac. 14. Ann.

h. Tac. 1. Ann.

i. Tac. 2. Ann.

k. Tac. 4. bisp.

ll. 10. pag. 1.

ff. 1. & 1.

successoris cruditiorem demus, hanc tamen si antecessoris junxerit, aus hac tantum usus fuerit, si nec melius, antecessoris tamen bonum, ut pote experientia ortum, ad futurum sibi persuadeat consilium. Nec semper novae terra implantratis, sed benignissima alitrix & nutrix quibusdam ex solo alio translatis, tamq; proclivum meliorem inferre novum ducem disciplinam exercitui, quam antiquiorem. Nec refert interueniat quandoq; quid consilium quod inturbet. Quid enim tam sanctum, tamq; religiosum, intactum quod relinquat aut intemeratum humanum vel *infirmum* vel *temerum*? Aut num essentialis bonitas rei dependet ex usu rei & ex utentia natura? Ab utitur bonitate rei, eadem qui abutitur: nec aufertur bonitas à consilio quod aut negligentem aut contemnentem inciderit in successorem; impossibileq; vincatur desiderio consilium tristi, ut pote quod tristem soletur, ut inferius manifestum: impossibile verum alicui succumbat ut victum affectui. Affectu namq; quid inconstantius? Nulla ut plurimum ex causa ortus; finem habet pròperum: & impetu diuturnitatem negat, tantaq; velocitate qua venit, fugit. Cum *inmortale* quid & *divinum* sua natura *consilium*, in se semper constans, & vividum nunquam rei gerendae inopaturum, nisi uteneium impeditum recordia aut neglectum, crudi negotij & emortui invtile factum seminisiterium.

Quae de fato, fortuna, casu, habentur & consilio obijciuntur infra commodius diluemus. Magica tantum tangimus, ejus virium defensionem ab alijs, rudes nos artis & increduli, expectemus: *obscuro* & *incomprehensibilem* omnium diligentissimam & exquisitissimam *disquisitionem* in consilij dignitatem & requirimus & vigemus. Quae, quo magis variae, eo magis observandae, ut à quibus haud exiguum pondus rei finiendae. Difficultas eas investigandi adest. At, quid mirum, ignorantia rei, ut alieni si inducat errorem? Ac hoc tam arduum tamq; difficile inest & rei propriae? Nolunt dicamus, & ratio, & historia, & experientia. Si enim *alienum* causa incommodis, *proprium* ejus effectum.

stus erit contrarij. Et quid magis inculcat prudentia rerum
 directoribus, & bella, aliq̃vè eius naturę meditantibus quam
 videant prius *domus sibi* securę? Si cum itaq; habuerit, & res
 suas at tentissimè excutiat, nisi post rem male actam, per
Non putarum, stultitiae semetipsum arguat, tandemq; nobis,
 cum experientia infelici edoctus, statuat, victum nullum
 vaquam tam accusasse aduersariorum fortiora consilia,
 quam suam execratam stultitiam. Opus esse comparatione
 hic, nulli negamus. At inter ea tantum hæc, quę externa sunt
 quę produnt & loquuntur, fama, oculi, sensus. Et num non
 utriq; mens eadem? Unus idemq; consilio omni scopus?
Salutem meritiq; volunt & *felicitatem*. At hæc in *dependendo*
 potius, quam offendendo. Maxime ex consilij ipsius natura, al. 3. H. l. c. 1.
 Superius conlocavimus rationem. Quia autem neutrum si-
 ne consilio armis dirigente magnumq; ex mente gubernante
 cuius valoris quę habentur contra consilium de aquila for-
 det, & sãd. Num toturbam extra ponemus, *Quinque*, *Quil-*
lum, *Thon*, *quil*, vilum eorum, qui effectus sunt suis, sicut *rua-*
facti statuunt incertum, inestiam plus quam adu'statio-
 rum prudentiam? Ipsi quoq; Romani testes accedant. Sine
 fructu (nisi incommodum aliqui fructus videatur) est consi-
 lium, quod *Cicero* cum ab *utro* *aversam* sanguine diluere.
 At quæ ratio illi tardius quæ vincere patitur, *ipsum* *la-*
tebitur. Quid enim hunc in tam atrox coniecit consilium?
 Metus senatorum, & tardior iurisy, donorum daret, Ex-
 defectu itaq; qui in Senatu, militi & consilium & robur cru-
 delius immittit. *Corrupto* itaq; *enim* *paucis* *vel* *dati* *ra-*
ma, *ut* *libij* *sic* & *hic*. Quam quoq; abblandire sibi huma-
 na impotentia. Ne videatur talis, sua quisq; pro oraculo
 habet. Optima iudicat consilia, non quia talis, sed quia sur-
 cum sapissimè vetitur quia sua, non possunt esse talia. Si
 enim cadunt pessimè, unde cadunt, aut quæ ratio vireant?
 Num quia consilium? Neutiquam. Nec, igitur, quia opti-
 mum. Si enim cadit pessimè, talis oportet *enim* *aut* *compe-*
nito, *aut* *alieno*. Si congenito, quanto unius quæ consilium, an
 quæ huius vii vel auctoris. Si primo, nullum omnino natu-
 ralesq; *et* *ingut* *in* *manu* *enim* *Bar* *in* *fige* *ma*, *non* *ob* *ta-*

b. 1 Sam. 16. 31.
c. Psal. 55.

ra consilium quod bonum etiam dici mereatur frustra q;
contra *Acherophelis* precatur propheta^b & aliorum^c; in-
cassumq; sese fatigant haecenus & adhuc stigar in eo inve-
niendo in sui commodum mundus: valetq; cum homine
ratio omnis & sapientia. Si & res flaccide natura, natura
subsistat sine rationis consilijue adjutorio, quam multum
aberit contra rationem ratiocinemur privatum efficiens
positum? aut num natura fluxum tempore & vita accessio-
nem ali quam roboris habiturum? *Nascendo moritur finisq;
ab origine pendet.* Si altero, falsum contra consilium quod
objicitur. Quod enim aptū vicio suscipiendo alieno maxime
id, cum non oportet sic aut habeat in se quid boni? aut num
iurum contra naturam privatum statuimus esse posse
subiectum positivo.

Nec *Theologorum*, nec *Philosophorum*, a nobis absunt scholę
ut quę affirmant iunctum malum non esse nisi in bono. A-
mor itaq; vicio dantis consilium dabitur consilium. Aut
vice versa, dato auctore consilij, cui cum consilij conveniat
materia, dabitur consilium: cessabitq; obiectio posita. Sta-
bit namq; consilium sine casu; stabit quam diutius
contrarijue non sit devictum ratione? Non virtute & effi-
cacia. Nec enim his implicant se, aut subvertant motus;
nisi dixerimus, inter quę comparantur, nullam omnino di-
ri convenientiam. Cadunt itaque consilia, non quia optima
sed quia vitia sunt ab optima superantibus. Quia autem in-
frequens vitia superantur quid detur quod transcendat &
merito restringitur casus ad rariorem & pauciorum num-
rum; ut hac quoque limitatione roboretur consilij vis & vin-
caturque etiam dubitatione ostendi esse in consultantis ap-
titudinem ad consilium, & ita consilium. Dubitasse enim num
non necessario arguit & presupponit electionem aliquam in
dubitante? Elegisse num non rationem & intellectum? At,
inquis infirmum, nisi adfuerit firmum aberit infirmum;
ratione jam modo ex Theologia & natura adducta. Quia au-
tem infirmam perimus multo magis adstruimus firmum.
Firmum enim est, quod dubitando & eligendo & compa-
rando non tam agit in infirmius quam id fugat & depellit.

Altercatur

Alteratur cum ratione dubium specie veri, veritatem
 enius eruat & fidelius ratio, viamq; monstrat & modum
 indubitatum veri & recti adsequendi consilij, qui, *ratio &*
quod eam supra est. Dum namq; ratio in utramque partem
 fluctuat dubitando, & in rationes cum dubij rum decisionis
 eius sedulo inquirendo, num non testatur illud verum &
 vnicum domicilium sedemq; consilij veri & immoti quod
 tandē discussa fluctuatione superest vt in quo semper quies
 inerat, reliqua omnia dum interturbarentur ipso *philosopho*
affirmante haud obscure de Deo & lege dum loquitur. ^a Et
 num illa res de qua dubitatur, tam boni omnis experti vt
 nihil in eadem reliquum preterquam malum? Prohibet,
 contrarium affirmemus, præcitata ratio, En quam omnia
 quamq; ea excellentissima ingrediantur consilij materiam.
Res, ratio, Deus. Ratio illa vitur fidissima & aptissima, fidis-
 sime & seruentissime si vtatur & Deo. *Rebus* vitur ratio
Athouicisum, vt Deum statuat exinde adorandum ignotum
 eum quantumvis ^b: at postquam ex *Apostolo* didicit con-
 formare se ad eum qui supra rationem est, quam extra om-
 nem errorem exit? Rebus ad rationis rectæ trutinam perpen-
 sis, eidem & si propitia accesserit *Mens illa aterna* ne im-
 mortale id & perpetuum futurum est consilium. Properent
 itaq; timidi & ignari ad deliberationem seu ad asy'um vni-
 cum & tutissimum, & rationis vsu recto robur sibi ex rebus
 fabricabunt & Deum præsentem habebunt omni fortuna
 exemptum & superiorem, ita vt lætissimi exclamare que-
 ant: O felicissimum consilium & aduersus omnes omnium
 iniquitates & iniurias refugium saluberrimum. Quid opus
 pluribus rei tam indubitate probandæ? Et miseria hominu in
 inuitis extorquent consilium faciantur. Quæ chim-
 res alia ex arbore suspendit infelici *Haman*? *Consilium*
malum. Quid *Absolon* hasta transfixit? *Consilium malum*.
^d Quid *Seianum* de throno deturbat præcipitem? *Consilium*
malum. Adeo hoc frequens adeoq; verum in proverbium
 vt abierit, *consilium malum consulti p'issimum*. Roboamo
 quid regnum eripuit fere totum? Boni contemptus consilij.

a Arist: de

mund. c. 6.

b. 1. 1. 1.

c. Est 7. 10.

d. 3. Sam. 16.

e. Tac. 5. 4. Ann.

f. 1. Reg. 12.

Antiochum

g Liv. lib. 37.

c. 35.

h De ordin. re-
publ.

i Tac. xi. Ann.

k 1 Mac. 8. 3.

l Paneg. ad

Constantin.

m 5. Epist.

ad Attic.

n Tac. I. Annal.

o Tac. 3. hist.

p Tac. 3. hist.

q Tac. 13. An.

Antiochum ultra Tauri montis iuga quid fugavit? *Scipionem* contemptum consilij. s. Heu, quam miseri status indicium, nulli ubi sunt consiliarij. Eousq; certe prosperum est imperium, dum in eo vera consilia valent, ubi gratia, timor, voluptas, avaritia, illud corrumpere, imminuitur, verba sunt *Salustij*. Sic est. Et potentia tuta habetur consilij a *Cassio*. & firmitate de *Romana* dum loquimur *Macrobij*. Scribitq; *Eusebius* bona cuncta accidere principis consilio, ab alijs quantumvis facta inferioribus. Et pie quodammodo *Cicero* *Stamus*, inquit, *animis*, & quia consilij bonis utimur, *Speramus etiam manu*.^m Et adhuc adulatorem putabimus *Africanum Gallum*, vnus adhiiscentem animo & consilio reipi. gerendum corpusⁿ? aut mendacem *Antonium* oratione ad militem, iniuria, inquentem, bellorum fortunæ permittenda ciuitibus, victoriam consilij perfici & ratione. Aut inconsideratum *historicum*, prælia scribentem, ante urbem multa & varia sed *Flavianus* consilio ducum præstantibus sapius prospera p?

Summa est: *Qua in summa fortuna geruntur, aspicijs & consilij, quam telis & manibus geruntur*. Exempla quæ non pro nobis? Acceptis cladibus, *Mithridates* nihil animo fractus, verum plus in consilio quam in armis & viribus fiduciam ponens præsidij, magnis agendis rebus natus, nihil non audendum. sperandumve putabat, corporis & virium infirmitatem animi consilij fovens. *Iulianus* corporis munus à milite, quod arma, ab imperatore verò animi, quod consilium, polcit, turpeq; existimat sapienti, cum animum habeat, laudes captare ex corpore. *Tiberius*, se novies ad Germanicum reuocandum à D. Augusto in Germaniam missum plura consilij quam vi effecisse, gloriatur. Sic *Sicambros* in deditionem acceptos, sic *Suevos*, sic regem *Marobdium* pace obstrictum, sic posse & *Cheruscos*, ceterasq; rebelles gentes, quando Romanæ vitioni consultum, vinci. *Tullus* ad Sufferium, satetur, is, qui aliorum imperium obtinere voluerint, duo adesse oportere, & in bello vires, & in consilij prudentiam, affirmatq; ad tantam amplitudinem que

parentes à resp. vel commodo nostro, cum republ. & nobis in commodum nostrum convertitur: & ita se habet consilium *ut medium*, quo bellum inter nos & rem periculumve præsens imminensue tollitur, & natura naturæ in sui conservationem conciliatur. vnde & à *consilienda* quidem hanc

fFung. Etymol. incommode derivatum voluit, ut potest, quo inimicitia contra naturam sublata, natura in speciem sibi contrariis dispulsis, in vnum consiliat, & separatum antea, jam saltu quasi quodam in vnum coeat. Guarinus Veronensis à *con* & *cilium*, dicit consilium, similitudine quadam *ciliorum*: Quia sicut cilia jungantur cum oculi quiescere cupiant, ita quoque junguntur homines concorditer in consilio. Quid si & tractaremus à *consolando*? Re enim alia delictorum egregie consolatur. Sapiens quam eleganter? *Vagueno & varijs odoribus delectatur cor & bonis amici consilij anima dulcoratur*. Consilio quantumvis malo. Ex sacris exemplum est. Irascitur *Belais* ac contristatur, populo qui benedixit *Belais*, cui maledicendo accersitus & conductus. Contristatum & auxilij omnis indigum, ruinæque præsentis certum ut erigit? Consilio in futurum concepto. Sic enim textus: *pergens ad populum, monum dabo tibi consilium, quid populum tuum populo huic facias, & ut cito tempore*. Ad hoc idem digressum intendisse videtur *Cicero*, dum ad *Atricum* scripsisse, scribit, curam & animum animamque sermone & consilio servasti tuo. Et iterum: *Eripe mihi hunc dolorem aut minus saltem, aut consolatione, aut consilio, aut quacunq; res poterit*. Et iterum: *Tu, velle ego & cupere, adesset, nec mihi consilium nec consolationis deesset*. Et iterum: *Levatur omnis cura, cum consistit consilium*. Nec præcul à re historicus, qui: multi, inquit, à domo principis equitesq; ac Senatores sustentasse opibus, iussisse consilij dicebantur. Haud ignoramus, in conservacione resp. insti. tribus primas f. meminimus: enim quæ *Lucianus* Imperator; meminimus quæ *Aristoteles*; & meminimus quæ *Cicero*, quæ *Plato*, quæ politicorum carerva loquantur de justitia, & eiusdem in conservanda, rep. prælogatius; Nec oblii sumus verborum & mentis *Adarsily*

Ficini

Ficini numerum quoque nostrum ad iustitiam applicantis & *Variati* ante oculos habemus exemplum; qui quantumvis barbarus esset, in gubernando tamen erat permississimus, in periculis cautissimus, & præter ceteros in contemnendis confidens atque in præda dividenda iustissimus, ut qui nunquam adduci potuerit ut vel tantillum plusquam ceteri caperet, à militibus quanquam rogatus, & quod capiebat, id quoque fortioribus donabat, iudicatum, (quod est difficillimum), quodque in hunc usque diem non tam facile alteri continget duci) ut ejus exercitus, ex omni hominum genere conflatus per octo perpetuos annos, per quos bellum gessit, sine seditione ei semper obsequentiissimus atque ad omnia extrema pericula sustinenda promptissimus perseveraverit: haud u Appian. bell, inquam ignoramus iustitia tribui primas; nec tamen vitu- Hisp. perio digni nos, qui numerum & consilium, (aliorum iudicio semper salvo) rerum statuiamus consuetudinem omnium. Causa enim causati, quod necessum omnino, considerata: omnium enim consensu scholarum potior illa, & jampridem demonstratum, similitudinem esse debere inter causam & effectum, cum omne producat sibi simile, fateamur, nolentes etiam ius, seu legem, effectum esse, huius de quo loquimur consilij. Annon enim verum *Tiberium* quod asserit, leges, in- quiens, in facta constitui, quia futura in incerto sint, sicque à maioribus institutum, ubi si anteissent delicta poenæ sequerentur?

Obscuriora forsitan hæc. Iura dicamus, quorum præscripto num non docemur, ex factis oriri ius? Factum namque b L. 3. cum seq. num non variat ius? Sic sanè. Ex malis namque moribus bona ff. LL. oriuntur leges. Leges autem quid aliud quam communis resp. sponso? Mores autem & facta cum considerata ve- c L. 1. ff. cod. niant prudentibus ex ipsidem legem fabricantibus in reipub. commodum & salutem num non fateamur oportet id quod diximus & affirmavimus? Certè consultatio præcedat legem. Annon quoque lex omnis pacis patriæ sit conservandæ cau- sa? Nemo negaverit. Et negantem aut negare saltem præsumentem imperatorum confutabit & naturæ ipsius decre-

nam: quorum illud, *Salus populi*. Hoc: *conservatio sui*: pax autem an bello potior & reip. *veillon*, cum semper ante decisionem veniat in disceptationem; ex historia ut liquidum & experientia comprobatum; iterum *consilium* futurum *mater legis*. Ex qua causa & Di. fratres & Iustinianus reliquiq; imperatores ad legum compositionem prudentes adhibere viros quorum *consilia* confidebant temp. tantam tectam iri conservatamq;. Unde & recte *Desmolevius* ad 7 *Cal.*

e In not. ad Di.
on. lib. 37.

f L. 10. ff. l. 6. i

g L. 13. in pr. ff.
ad h. Aquil.

h Tac. 6. Ann.

i Tac. 32. Ann.
k Leuncl. in not.
ad Dion. l. 48.

l Leuncl. l. 36.
m Leuncl. d.
lx.

n 4. ad Attic. 2.
o 7. Epist. 15.

p Lib. 7. sap. 3.

l. 5. dygum, Schatis consulta sunt quae leges. Et ut *unitas sententia* legem figentium causa est legis vel magis ipsa lex: cum *iustitia* nihil sit aliud quam *constans* & *perpetua* *voluntas*. & ita *unitas*: ita & *unitas* est scopus & intentio legis. Quod patet ex iam dictis, itemq; quia leges quibus imperant *unum* constituunt *corpus*; & ratione ex hac merito puniunt, ut *vinitatis* & corporis totius violatorem publici, minus inferenti sibi metipsum iure enim rescriptum. *Nemo corporis sui dominus aut arbitrat*. Nec minoris auctoritatis est ad firmandum id quod asserimus, ipsa, quam statum sumus mox *Consilij defunctio*, annotata prius & praemissa *vocabell* ipsius *significatione* diversa. Quae variae. Nam enim significat *locum ipsum* & conclave capiendū *consilio* *destinatum*. De *Tiberio* historicus qui ne recta quidem verbis, adeo *publicum consilium* nunquam adire. Nunc ipsam *consultationem* significat *congregationem*. Testantur phrasae: *vocare consilium*: in pleno *consilio*: ut quicq; res ad *consilium* primis *potulationibus* referebatur. Et Graeci *βουλή* *καλῶν* pro *ipsa* dicunt *congregatione*, Caesari cui arbitrium causae commiserat: Latinis *decurio caligarium*, ab usu caligarium quibus milites huius congregationis utebantur. Et iidem Graeci simpliciter *βουλή* pro *Sententia* *urpant*. Et *nobis*, inquit, Cicero, *superficiem adiunxit*. *Cosa de consilij sententia* *eliminatum*. L. S. viciis, caetera valde illiberahter. Iterum: *Pavanius* auditus est in *consilio*. Et *Gellius* de Rhodiensibus ait, quod legatos *Romani* miserint, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem *consilij* *expurgarent*. Scriptura quoq; huc pertinet.

nebit textas, qui id quod vix dixerat consilium; mox vocat
ratum. In consilium eorum non veniat anima mea & in cor
 tu illorum non sit gloria mea. Et *Spartanorum* principes q Gen. 49. 6.
 scripserunt, quæ à legatis iudeorum erant dicta in consilijs
 populi. Principesq; sacerdotum & omne consilium quære. r Maccab.
 habent falsum testimonium. Nescio, num non consilij verbo Mat. 26. 39.
 pro consiliarijs vsus: sic *Tiberius* dum ad *Seianum* nuptias
Livie ambiente: ait posset scribit, ipsam *Liviam* statuere, nu-
 bendum post *Drusum*, an in penatibus ijsdem tolerandum
 haberet; esse illi matrem & aviam, propterea consilia. Pro Tac. 4. Ann.
 fusu & exemplo vocem usurpatam haud difficulter moue-
 re; credamus *Seneca* verbis; sic ad *Tiberium* scribentis:
 Ad finitatem sibi cum *Sejano*, haud sponte, sed consilio *Tibe-*
 rij ceptam. Nisi pro inssu acceptum quis velit, ob opposi- u Tac. 6. Ann.
 tum quod sponte. Nec enim ut ita accipiat, rarum. Quod
 enim *Vulgaris* loquax dicit consilium: Omnis reliqua multitu-
 do & tribus eorum consilium sequebatur: Angelus inter- x 1. Paralip. 12.
 pres tellit in voce precepit. Postum quandoq; & videtur 32.
 pro desiderio. *Galba* in oratione ad *Pisonem* in spem success-
 sionis adoptarum: Monere diuitem, inquit neq; temporis
 huius, & impletum est omne consilium; si te bene elegi. VI. y Tac. 1. hist.
 citius illud voluntatem quoq; & assensum haud raro notat.
 Q. *Cicero* puer solè aperire epistolam, idq; de nero consilio;
 scribit ad *Atticum* M. *Cicero*. Et decretum significat seu z 6. Epist. 3.
 conclusionem. Scripturæ consilium, inquit, totius *Israel*
 venit ad regem. Et *Ciceroni*: Ponticum, dicenti, ad eam a 2. Sam. 19. 10.
 diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Et *Try-* b 5. Epist. 5. ad
 phoninæ lito, disquidenti: utrum eo consilio, venisset ut ad eos
 reuertetetur. Et superbo *Affyrio*, dum ad *Ezechiam*: for-
 sitan, blasphemanti, inissi consilium ut præpares te ad præ-
 lium. Quo & referenda hæc *Ciceronis*. Num honestum ha-
 bere exercitum, nullo publico consilio. Insignis huic rei d 4. Reg. 18. 20.
 execrationis formula; antiquitus fœderibus Romanis ad- a 7. Epist. 11 ad
 necesse solita, inq; hæc verba concepta: Audi *Iupiter*, audi pa-
 ter patræ populi *Albani*, audi tu populus *Albanus* ut illa præ-
 lam prima postrema ex illis *Sabinis* cerarum recitata sunt, sine
 dolo.

dolo malo ea usq; hic bodie rectissime intellecta sunt: illa legibus si populus Romae prior non defecit, si prior deflexit publico consilio, dolo malo, tu illo die Iupiter pop. Rom. sic ferito, ut ego hunc porcum bodie feriam, tantoq; magis ferito, quanto magis potes pollesq; ^b.

b Hali. lib. 1.

c c. 4. de. bell.
appar.

Diuerſam vocabuli ſignificationem, ipſa ſubſequatur conſilii definitio. Quae Leoni imperatori: *Conſilium eſt deliberatio quadam de re agenda vel non agenda*. Si ſas conſideratus in imperatoria diſquiſiſſe, haud ſine vitio futura definitio. Annon enim certum quid & definitum conſilium? Ita cui enim bono, ſi incertum ſubſtruat rei incertae? Qui autem deliberat, eo ipſo dum deliberat, nonne fatetur, ſe adhuc in dubio & in incerto, qua tandem in re adquietſcat, aut quid rem ſuam eligat? Ipſam ad genuinam verbi ſignificationem moremque provocamus notiſſimum. Quid quod & infinitè differat *modus rei efficienda à re ipſa facta*. Nec inueniſſe dici poterit & poſſediſſe rem, qui ſedulus quaerit ut inueniat & rem illam poſſideat. Si enim quaſiuiſſe & inueniſſe vnum ſunt idemque, ſtultos nos merito rideant, qui in elementum aliud & id quidem aureum totum ſumofa rapti arte ſpe vana inſaniunt. Si & verum conſilium eſſe deliberationem, cui id, non niſi à ſapientiſſimo quoque, erui poſſe haſtenus & creditum & affirmatum? Aut num non & què deliberat ignarus ac prudens? *Deliberat enimq; obuium conſuluiſſe pauciſſimis*. Si enim deliberatio rectè conſtituitur genus conſilii, ipſius rationis iuſſu num non oportet ipſa materia & *conſilii ſit quid dubium*? Neceſſe namque, particeps in reliquo omni cum genere in quo non ſpecificè conſtituitur aliud ab eodem diuerſum. Semper itaque, inerit conſilio dubitatio, nunquam & deſinet eſſe talis, ut incipiat eſſe aliud. Quis quoque, vnquam conſilium dixit deliberationem? *Alier hiſtorio*, aliter omnes. Quia nota res ex mille vnicum huc tranſcribamus *Taciti*, optimè dans differentiam inter deliberationem & id ex deliberatione vel deliberando quod erutum. De *Germanis* dum loquitur conſultantibus in conviviiis: *Deliberant, dum fingere noſcunt: conſtituunt*

stunt dum errare non possunt.^d Vnde & altera definitionis d Tac. mov.
 particula insufficientiæ merito condemnanda. *Deliberare* Germ.
 namq; & *agere* num non implicant? Hoc enim num non
 sequitur deliberationem præuiam, & instrumentum quasi
 quoddam est, quo consilium in immotum constansq; effor-
 matur centrum? Quis & fando vnquam audiuit quem a-
 gere & efficere rem, de qua efficienda aut non efficienda ad-
 huc secum dubia disceptatione & indecisa deliberatione al-
 tercatur? Impossibile nobis, hoc vt recipiamus, præter iam
 relata prohibemur & hoc proverbiali? *Prusquam incipias*
consilio, ubi consulueris mature facto opus est. At ipsam rem
 efficiendam adgredi vt potero, cum de eadem efficienda ad-
 huc hæream, deliberando & consilium inquirendo? Num
 sapientiæ id facilius ante consilium? Si dixerit quis dicat
 ad quid consilio opus, & prudentia in consiliario, & consi-
 liario ipso? Ex mente namq; definitionis, primum momen-
 tum id, deliberationem quod incipit, idem & consilium per-
 ficit. Quod quid, quam consilium profuturum est? Rescit
 perfunctorium laborem indefessum fidemq; amplectitur
 consilium. Quod quam insufficienter definitum, *Polani* qui,
 nomine, inquit, iam intelligo instituendarum perficienda-
 rumq; rerum, *subtilem, solertem, prudentem & deliberatam*
cogitationem. Re namq; ipsa diligentius & accuratius per-
 pensâ, quod deliberatione dictum iam, idem valebit & in
 cogitatione. Vt enim sibi deliberatio inodus tantum est & in-
 strumentum rei, sic & hic *cogitatio*. De illo iam constat, &
 præter iam relata *Cicero* testatur verba quæ: Maximis
 & miserrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi
 potestas *deliberandi* non esset, vt tamen tuo *consilio* volui.
Deliberatio autem omnis hæc est, si Pompeius: Italia ceder,
 quid mihi agendum putes & quo facilius *consilium* dare pos-
 sis, quid in vtrâq; partem mihi in mentem veniat explica-
 bo breuiter. Et iterum: Totam hanc *deliberationem* evolvis
 accuratius in literis VIII Kalend. Mart. datis 2. De hoc cor-
 ruptum, quia & indifferens quid, & ad dubium, & sententiam
 ipsam, (ex mente *Polani* non nostra) extra dubium, iniuriam
 fieri.

c. Anal. p. 13.

f 8. Epist. 3. ad

Attic.

g 9. Epist. 13. ad

Attic.

fieri haud leuem dignitati rei tantæ tamq; sacræ eidem si
 contubernium adscripserimus suo cum inimico & oppug-
 natore, qui tantarum virium, vt nisi victus victor abeat, con-
 silium pereat. Quod *Cicero* nobiscum fatetur, & apertè qui-
 dem, differentiam dum insignem ponit inter *cogitationem* &
consilium quod & sententiam vocat & decretum, illam infi-
 nitè consilio postponendo. Verba sunt: Tuas XI. Kalend.
 accepi literas quibus omnia *consilia* differi in id tempus, cum
 scierimus quid actum sit: & certè ita est; nec interim potest
 quicquam statui, ne *cogitari* quidem ^b. Hisce accedit *Taci-
 tus*, qui sic: *Cæsar Germanicus*, explorandos militum ani-
 mos ratus, quoniam id modo incorruptum foret secum *agi-
 tabat* ⁱ. Quam planum hoc, quamq; apertum? *Agitat cogi-
 tando* nimirum, vt sciat quid tandem futurum consilii, & im-
 peditus cogitatione quo minus adhuc sciat, an factò opus
 sit an minus, dicit æstu dubio cogitationum durante, nullum
 esse adhuc consilium. Et nescimus an non ideo mentio facta
 consiliorum sine fructu & sine bono, intra meros terminos
 incertæ & inconstantis indecisæve cogitationis vagantium, vt
 discamus ea abhorrere & vera & certa investigare. Annon
 enim verum *consilio roborari cogitationes*? Quis negare aude-
 bit contra *sapientissimum regum* ^a? Contra ipsas *historias*
 sacras & exempla? Quantumvis enim Nabuchodonosor
 superbè ferox dicat, *cogitationem* suam in eo esse, vt omnem
 terram suo subiugaret imperio ^b, quam cito tamen hæc ar-
 rogantia & superbia in fumum abeunt, & auctori ruinant at-
 trahunt? Quam certum & verum hoc quod ex Scripturâ
 mutuamur & paucis mutatis, vt huius loci usurpamus: Quia
cogitant consilia, ea stabilire nequeunt ^c, irrita sanè quæ
Psolomæus in Alexandrum cogitat consilia ^d. Nec mirum
 immanens namq; cogitatio ^e & curam habet comitem per-
 peruum, *historia* firmante quæ: *Horatius* ait, post multas
 absurdas *cogitationes* tandem ad æquas, & rationi consenta-
 neas achumanas ratiocinationes animum inclinavit, & id fa-
 ctum in meliorem partem est interpretatus ^f. Et apertius:
 Hac re cognita, consules *cura* & *cogitatio* subiit, quomodo
 teleriter

h9.ep.15.ad
 dñic.

i2. Annal.

a Prov. 30.18

b Judis. l. 23.

c Psal. 20.13.

d Maccab. 11.8.

e L. cogitationis,
 ff. R. l.

f Italicar. lib. 3.

celeriter & tuto motus seditioq; tolli possit. *Medium* tantum est, ut dicebamus, & *instrumentum*, inter quæ diu meditato prolatoq; sæpè consilio tandem *Cæsar* certus procul h *Tac. 4. Annal* urbe degere h. Verba sunt *historici* rei propositæ aptissima. Ut & ea, quæ *decretum* dicunt *consilium* cum Cicerone: ita i *Philip. 6.* *decretum* ut legati ad Hannibalem mitterentur. Et *placitum*, cum *Tanito*; ut mox patebit. Nobis sic definitum: *Consilium est sententia, rei feliciter gerenda.* Esse *sententiam*, cui incognitum, cui notum, & in iudiciis assolere iudices promere sententias, causa utrinq; audita & examinata, qua & altera absoluat, altera condemnatur litigantium pars? Aut num huius, ob illius differens processus modus? Ad rationis namq; tribunal num non *litigat* cum specie & imagine veri vultu, utile & verum? Num non, litem antequam dirimat, exactè utriusq; litigantium examinat, & discutit ad *rationis legem*, rationum momenta? Tandemq; facta omnium invicem exquisita comparatione, num non *sententiam*, pronunciat, alteram partem reiiciendo, defendendo & iustam dicendo alteram? Sic. Et quidem rectè. Quæ enim vno eodemq; se habent modo & ordine, vix ab invicem quis nisi peritissimus discriminaverit. Ex animalis quæ sunt, homini si conveniant, num iniuria homini, animal si illum appellaverit? Quæ definitione conveniunt eadem sunt, in ijs in quibus conveniunt, nec in alio differunt, præterquam in eo, in quo ab invicem discernuntur. Notius hoc, quam ut demonstratione opus habeat fusiori, principium. Certum & *finis* & *scopus* consilij quia *felicitas*, causam quæ habet *amorem* sui; certum simul esse quid aliud eidem repugnans & oppositum, *felicitatiq;* illi planè contrarium. Quo dato, legitima & perfectissima dabitur collectio naturæ & proprietatis, vnius, ex cognitione & natura alterius. Estimantur namq; & habitus privatione, non in abstractis tantum Philosophorum sed in reb. quoq; & muneribus publicis, quibus administrandis viciose adhibuerimus, qui *obedire* ipsi nunquam didicere. *Chi non sa far, non sa comandar*, Italorum habet adagium. Quia autem indubitatum, *consilio* semper

per inimicum dubitationem. dubitationem cum nihil eque
felicitatis ex priorum dubio, cuius quippe quod vitium
ut continua mirabilium sententiarum collisione nata,
quaerenti illudat, & continua eade in seipsum exarscens
semper deservit ita ut quam elegantissimè huic rei com-
modari queant, quo alio sensu de Tibulo habent *Annali*:
dubitationes debet solvere. Quaderis, qua de *Tibulle*
Homerius.

LTAC.3. Ann.

115ad.1.

[illegible]

En Anon. Fa-
bry. Rational.

2L.13.

consilium consistere in sententia legum, non in verbis. Sic
namque: *Ille qui se quærit in legibus voluntatem, defendit, in con-
silio agendum scriptoris, non in verbis ne literis vim legis po-
ssim esse defendit*. Idem cur denegabitur esse in decidendi b *Part. 1. 1. 1.*
ratione. Et ita in consilio? Quod igitur, iura habent de pa-
ctis idem nos statuimus de consiliis. Illa enim, ut ex diversis
animi rationibus in unum coeuntibus constituunt pactum c: c *L. 11. 3. ff.*
sic et hic dices sententia in concordiam composita, in d *pass.*
nam obeunt, et consilium faciunt. ut *mut.*

Sed quid ambagibus utimur? Vel modus ipse et formula
et dandi et petendi idem monstrant, consilia. Frequentior,
si non unica forma: dicere quid sentias. Dicat unusquisque
vestrum quid his de rebus sentias. *quid sentias*. Nec de-
erant qui censerent. Et bellum consui persequendum f. Et
Appianus *causabat*, vocandos ad arma. Quintus rationibus
censuit, sedendam plebem. *Quid existimatis*: tutius esse ex-
istimo vos dispartitos et in speculum esse. *Quid putatis*: Bel-
lum nefarium illatum seipsum cum videtem nullam moram in-
terponendam insequendi M. Antonium putavi. *Quid vi-
deamus*: Potior Bardanus visus restituendo regno k. Et: hoc
consilium visum est optimum l. *Quid placeat*: tumultum
esse ad cornu iustitiam educti, si quis summi dixit placere, *Ciceronis*
habet consilium. Et semel in quo maxime illorum par-
ti placuit, et quam exercitus duces ratam fecerunt, hanc cen-
sebat. Et de David Scriptura: ait ad omnem coetum Isra-
el: *Si placet vobis, et placuit* sermo omni populo o. Et
elegantius *Tacitus* Consultantibus placuit tentari animum
cohortis quæ in palatio stationem agebat. Alias formu-
las, ut cedit apud Helicarn. 1. Vero simile est, historias in-
trospectientem cum occurrant frequentissime, mittimus, et ad
auctoritates recurrimus quibus expresse consilium senten-
tia probatur. Quibus quid notius? Pauca subiungemus;
Quadrantus vocat consilium, docet acta, et an videretur
consultat, poriretur. Rhadamistus male partis, dum invictus
infamis, quando id magis ex usu quam si cum gloria adep-
tus foret in hanc sententiam itum c. Et iterum: *Cicero* m *Stac. 12. An.*

Quis in aliquo, quantum futurum discriminis in reliquo.
Idcirco gulla quam conglus. *Formas exceptio regulans*
in casu non excepto. Et nisi animalis bipedi rationem ad-
 junxerimus, *Platonius* quid differet ab homine *Socratico*.
 Differunt sane *sententia consilij & iudicij*. Illa namq; om-
 nium in bonis quia nullus ex singulis. Nec enim inter
 penates reponit aut numerabit quis deum talem quem ci-
 vilis consuetudo imperitioris & sospitatorum vicum,
 singulorum, publicis adoratum jubet & cultum religio,
 ceteromij: cum iniuriam committat & crimen poena pen-
 sandum, qui potestatem sibi concedit aut limitate con-
 cessam privato ausu, aut temere aut ultra viis pandendo viola-
 verit & sacris iustitiis, nisi nominatione iussus & ritu certo
 confectus, semetipsum immiscuerit. Tanta namq; *Numi-
 nis* huius supra iustitiam dignitas, ut aram habeat & cultum
 & vestimenta coelestia, omnia, altarium, ut minorum gentium
 Deos, cum deficiant. Neq; enim coelestis potest intra
 centesimum ab urbe lapidem, nec limitibus angustis pre-
 sum, certa vera & determinata, ab uno & quasi datim quo-
 dammodo devolvitur ad alterum, nec tam impotentis po-
 testatis, de suo nihil addere rei ut audeat, sed ab alio totum
 dependere & invitum omnia quae iusticiae necessitates, quas
 sine laesione suam ingredi nequequam potest. Quae, quam
 diversa consilio? Præterquam enim quod infra maiorem
 suam habeat res quas terminare liceat iustitiæ, servili alle-
 na jurisdictionis ministerio, ipsam *liberrimo ipsi iussu lo-
 ges præscribit arbitrio*; vix orbem ipsam terminum fert,
 quia ad æternitatem usq; penetrat ipsam, ad propriumque
 tantum & gubernat & gubernatur mutum. *Amicus* vult,
 non iudicem, *amicum* desiderat, rigorem respuit. Et sane
 cum consilio iudicium si contulerimus forense, hoc vile vix
 ministerium, ut potè illi quoq; aptum, cui pro ratione iussus,
 pro sapientia auctoritas, pro jure securus: cum illud, arma, ex-
 ercitus, regna, imperia rationi posthabeat. Aut num ardu-
 um quid, legis præscriptum, & id quidem armatum, impe-
 tro aut præsumam nec commodè se discrepationem boarum?

Everhard.
top. legal. ab ex-
cep. ad re gul.
Laet.

Vulgaris hoc ingenij: at divini æternæ felicitatæ Imperio
 Consilio. Quid multis? Iustitia perperam facta tristi senten-
 tia plectitur. Consilium sententia pendit, quo minus cadant per-
 peram, divina planè providentia moderatur & disponit. Co-
 dat consilio jus. Historicum audiat graviter differrentem.
 Non id nunc est tempus, ut si quid à certis hominibus pec-
 catum est, id in disquisitionem vocare, arguere vindicareq;
 expediat. Neq; enim de causa nunc aliqua cognoscitur, ut
 exquisitè jus dicendum sit, sed deliberatis, quam ratione
 præsens rerum status iustissimè componi possit. Cui rei, se-
 liciter & cum laude utilitateq; non privata alicuius, sed re-
 ip. totius efficienda, opus omniò & vnicè, non legis appli-
 catione ad rem, testium & instrumentorum fide suspecta ex-
 aminatam, aut iudicis, recordia & avaritia odiove deper-
 diti, & corrupti, decreto, sed (ut Tacitus definire videtur
 consilium) *lex voluntatis inter se rationibus fabricata placisq;*
Quæ duò, quo nexu inter se mutuo, iungantur, præxi doce-
mur relata Appiano, inquit: Exercitus quæq; Caesaris
elegit legatos, qui utrumq; imperatorem adirent: hi cohibitis
errorum querelis, quippe non ad iudicandum electi, sed ad pacem
farcendam, decreverunt prætorum assensum observationemq;
Sapientius & melius sapientes hisce Cassij. Habet aliquid
ex in quo omne magnum exemplum, quod contra singulos va-
litate publica rependitur.

Demonstratio itaq; & deductio, consilium esse sententi-
 am, à lege tamen & iudicio allam, operæ pretium futurum si,
 ita inter se distare eas dixerimus, ut consilium, legis scem-
 pum, & interpretem, & oraculum, legem esse & semi-
 tam indicemve consilij veri assequendi & obtinendi. Res
 plana. Oportet siquidem intercedat similitudo inter cau-
 sam & effectum. Quia autem consilium probamus legum
 patrem & interpretem, quæ compendiosior aut quæ tuior
 semita excogitari queat, ad cognitionem supremi, nisi per
 immediata ex supremo per medium, seu gradus descendens?
 Ex bonitate namq; testum creatorum, affirmativè adscen-
 dendo, num non pervenitur in cognitionem bonitatis ipsius
 creatoris?

a Dialib. 44.

b Annal. 1.

c Appian. lib. 5.
bell. v.

d Tac. 4. Ann.

De Consilio.

33

doctoris? Et artis alicuius ut intrare quis poterit penetra-
 lia nisi per precepta & elementa prima, atque illi propria? Ip-
 sine quoque ad iustitiam thronum sine errore & laboris detri-
 mento quis emerit? Hinc legum præscripto pro *Ariadna*
 fit adsumptio? Ut enim submersione effugiet, quem ven-
 sorum ac procellarum abreptum vi, & inter vadolas Syrtes
 latentisq; iactatum scopulos pharus exincta & viæ pri-
 vauis indice? & spernitur? Decurrunt enim secundo flumine,
 haudquaquam impedito sed secuto legum & iustitiæ ipsum
 mare altum consilij seu portus excipit tutissim. Cam, *Boe-*
slentis; forasq; cecum ducunt loquorem, *casus*, ausum
 somnariisq; peli *ipsum*. Fortunæ namq; summus gradus
 eadem est, & in altis imperium cupientibus, nihil medium
 inter summa & præcipicia. *Nepasiano* rectè colligente. Certe
 ut in vanum, aut saltem sine emolumento digno profutur.
 diuini rimatur quis fuerit, qui alibi incipit. quam vbi
 Echiusq; desinit? Et Scin yahan consilium querit, nisi
deus & *iustitia* incipit, cumq; *ipse* in consilium desinit.
 Flumen seu quoddam ratio eadem riuus ventem in cogniti-
 onem art. de vehit. Del. igobi quamvis. Sic & flumen
 quoddam jus, quod & seipsum & navigantem in consilium
 exonerat. Ex dictis igitur ut impio statueretur, in omni consilio
 dando, capiundo, de cernendo recurrendum primo ad legem
 iustitiam, atq; hinc incipiendum. Annon enim verum, finem
 & seipsum determinare media fini obtinendo necessaria? Ra-
 tionem ipsam denegauerimus, hoc consilium adesse iustitiam, & si-
 mul crediderimus paris eboria esse debere media illa rei
 adquirende aut fini, aut meliora quo rei, virtuti & naturæ
 propiora. Tam manifesta sanè veritas hujus, ut eam probas-
 se sit ratione non ipsam destruxisse, & solilicem addidisse. Fini
 autem consilij quod aliud inuenimus? medium magis ap-
 tum, totaq; proportionatum *ipso* seu iustitia? Quæ e-
 nim hæc aut qualis? *Constantis* & *perpetua*. Sic namq; *Iusti-*
nianus Imperator. Nec intelligit *Lactantius*. Est quidem
 rector, *recta ratio*, *natura congruens*, *diffusa in omnes*, *con-*
stans semper. Rationi huic, quam & impiger accedit
 cunctorum

c. Cons. phil.

f. Tac. 3. hist.

AB. 37.

61. Hist.

1. Halc. l. 4.

62. Esther. 2. 1.

63. 2. Cur.

64. Rep. 2.

65. 20. Iliad.

66. 12. vii. M. Ant.

cunctorum mos? A lege & iustitia incipiunt. Manifestissime Tacitum. Cuncta, inquit, scrutantibus, *instituta* visum est. Laudaturq; ab omnibus *Brutus*, ut honesti & legitimi consilij auctor. Nec laude sua fraudandus *Assernus*, de quo liber scripturae sacrae. Interrogavit rex sapientes, qui ex more regio semper sibi aderant, & illorum cuncta faciebat consilio scientium *leges* ut iura maiorum. *Cautionis* iuris quoq; haud parua auctoritas, ut quod & ipsum consiliorum quasi normam *legem* constituit & iustitiam. Docet namq; in consultationibus videndum, *quid* licent secundum æquitatem, *quid* deceat secundum honestatem, *quid* expediat secundum utilitatem. Et quantumvis *Alexarchus* blanda oratione adulatoriaq; prorsus utilitate persuadeat. *Alexandro*, iustitiam ob id Ioui assidere, ut intelligeretur nihil à principibus iniuste fieri posse, tamen num indignus ille crudelissimo qui supplicij genere plecteretur, talemq; principum iustitiam in seipso experiretur, ut loquitur & iure exoptat *Belidius*? Quam enim religiosiores alij hoc adulate regiò Ethnici? *Homerus* namq; aliter. Haud obscure namq; canit *Iovem* ipsum ad concilium deorum convocandum *Themide* vlynciusq; ministerio. *Themi* 33 boup. 201 mabhoup. *Zav* 5. 6. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. *Iupiter* vero *Themidem* iussit. Deos ad concionem vocare. Et responsum, quod *Sextus Pompeius* dat *Methodoro* consilium suggerenti, quomodo non Siciliæ modo, sed mundi totius posset acquirere imperium, si nimirum anchoras praecideret navis in qua erat *M. Antonius*, ut refert *Plutarchus*, qua iuris & iustitiæ observantia plenissimum? Labet uti verbis *Appiani* quæ sic legunt: *Pompeius*, *Antonius*, *Cæsar*, pace facta mutuo hospitio se invicem fortitò exceperunt. Fertur *Menodorus*, dum in navibus epulantur hospites *Pompeium* per quendam admonuisse, ut adversarios dolo adgressos vlcisceretur patri fratriq; illaram iniuriam & occasione arrepta, paternum sibi adferret imperium. Se enim curaturum, ut nemo è navibus effugiat, illum vero respondisse, ut conveniebat & praesentire necessitati, & ipsius generi.

Vtinam

Vtinam Menodorus hoc absq; me posset perficere. Nam illi perjurium conuenire non Pompeio. Nolo enim ego frangere fidem & iuramentum datum illis securè veniendi in nauem meam. Heroicè admodum, quod & eadem laude dignissimum iudicat hoc quod *Carolus* v. filio reliquit consilium & præceptum, omnibus nempe in actionibus suis & negotiis, siue arte licita siue Marte aperto gerendis, *conscientiam* & *iustitiam* semper & vbiq; vnicam & solam habeat normam causam, finem, idq; in oculis eius cuncta qui videat & ponderat, non ex humano aliquo & perturbato affectu, sed sacratissimo & constantissimo suo verbo. Quo & recet *Hist. Aisp lib.* recenset Rhodiorum legatus inter laudes populi Rom. quod *28.* non tanti facerent victoriam, quanti facerent *belli iustas causas*. *flin. lib. 45.*

Quam quoq; manus iustitię neglectæ sibi straxerunt vindices eandem contempnui qui habuerunt impio, aut obtentui iniusto! Semel a se deflecentem ad iniustitiam, ut transfugam in opus damnatę iniustitię, primum facinus noui *Tiberij* principatus, cædes nempe *Posthumi Agrippæ*, sin quid tandem desinit? A cæde in cædem, ab hac in itragem. Intermediij temporis maximi exitiale cum nempe primores senatus infimas etiam delationes excernerent, alij propalam, alij per occultum, neq; discerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum, perinde in foro, in convivio, quaque de re locuti inculcabantur, ut quis prævenire & reum destinare properat, pars ad subsidium sui, plures interfecti quasi valetudine & contactu h. imitatus, h. *Tac. 1 Ann.* supplicijs cunctos qui careere atenebantur necari tandem iubet: jacet immensa strages omnis sexus, omnis ætas illustres, ignobiles dispersi aut aggregati: neque propinquis aut amicis adfistere, in lacrymare ne visere quidem diutius dabatur, sed circumiecti custodes, & in mazorem cuiusq; intenti, corpora putrefacta adsectabantur dum in Tiberim traherentur, vbi fluitantia, aut ripis adpulsâ, non cremare quisquam, non contingere, interciderat sortis humane commercium, vi, metu, quantumque sevisia glisceret, *misc.*

Itac. 6 Ann.

k Tac. 1 Ann.

l Malicarn. lib. 3.

m Dio lib. 48.
n lra. lib. 1.

o Tac. 1 Ann.

p Plutarch vit.
Themist.
93 offic.r Appian. toll.
fric.s 13 val. Max.
lib. 2 c. 7.
t App. lib. bell.
civil.

miseratio arcebatur. Et de *Augusto* observatum sapientioribus, quod eiusdem dominandi libidine iniustam exceperit pax quidem, ac heu quam cruenta? Interfecti *Roma* *Varrones*, *Egnatij*, *Iulij*. Nec domesticis abstinebatur, abducta *Neroni* vxor, & consulti per ludibrium pontifices, nihil deorum honoribus relictum^k. Adde in seditionibus & bellis omnia præter rationem eveniunt, ubi non iure sed vulgare sua ac necessitate amicos inimicosque suos ij qui terrore potiuntur æstimant, ac pro opportunitate temporis eosdem & hostes & necessarios suos iudicant. Iure enim semel neglecto secundo ac tertio id violandum, ne nisi violetur id olim læsum turpe habeatur & infame. Quamvis autem ad tempus iniustissimus quisque iusticiam ipsam obtendere queat ad sui illegitimo, hoc colore cum *Metio Sufferio* *Albanis* ut persuadeat consilium suum & ope adjuvent & favore^l & quantumvis cū *Bougin Mauritania* rege in hispaniam, nulla iusta causa prævia intraverit, interim tamen deficientibus ab eo *Tingitanis*, & ex hispania recedere cogitur, suo extorris regnominis perire^m, aut cum *Sufferio* ex laevo corpore spiritum immundum, effundereⁿ. Quam enim vigil ad hasce enormitates vindicandas *Nemesis* & oculus & gladius! Preterquam enim quod ne ipsis quidam eas qui fecere sunt laudati^o, facientes sine pietate omni ad supplicium rapiunt, *Aristides* saltem satis punitum existimat *Themistoclem* eius dampnando & repudiando, consilium viliissimum licet, iniustum tamen^p ac *Attica* leges, quarum *Ciceroni* mentione *Cyrillum* quendam vtilia honoribus præferebat^q & legitime lapidibus obrutum voluit tota cum familia. Nec impunitus *Gabinus*, *Protonem* enim quantumvis *Aegypti* regem *Alexandriam* feliciter reduxerit, a Senatu damnatus tamen exulavit merito, quod ab hisque tenetis consulo bellum movisset religiosum^r. *Carthaginienses* quoque uera suis suffigebant cum bello pravo consilio, prospera fortuna gesto, meminerint itaque principes & consiliarii horum. *Cassij* in oratione ad milites: *lustrum bellum diis contra sunt, nec est quicquam quod in bello maiorem spem quam in iure. Quis faciat*^s

Primo

Primo absoluto, iam huic proximus, & ad consilij sacrarium medius, qui *ratio* adscendendus gradus esset, ipsa nisi res a nobis efflagitaret, cum consilium sit sententia prius occasione hac inquiramus an non *scriptura* sit communis & conueniens tam consilio quam sententiae, seu *An consilia* singulorum a singulis in tabellis *scribantur consilia*. Et sanè sunt, quae negent argumenta. Quid enim si tales tempestas ingruat, quae negotiorum multitudine ambigua, ceu grandine temp. & aram sollicitet consilii? Num possibile, omnia scripsisse singulos quae sentiant sine detrimento reip. *ex mora* hac scribentibus necessario facienda? Nec hæc est sola & vnica. Annon & *discussionem* mutua opus & *disceptationem* multorum altercante, consilium tandem ex contrarierate opinionum variarum in veritatis & veri boniq; consilii solidam suscitetur formam? Itaque alii aliorum scripta legendo moram oportet duplicent, & vnà cum mora damnam atque periculum. Quid & magis periculosum reip. consiliorum *dilagationes*? Quae autem via aut faciliior aut promptior periculum illi incurrisse, quam secreta & arcana *insidis* huiusmodi commisisse tabellis, tabellarijs, viis? Alienum & videtur esse a dignitate consiliariorū vt tabellio num abiecta subeant ministeria quos prudentia & fides inter honorifica consiliarium collocauit nomina. Duplici moræ & accedit tertia. Fugiant magnates prolixarum orationum tædia, breuia amant vt potius naturæ & statui sui similitum magis proprie conuenientia. *Brevitate* sapientiam suam adorari putant, *prolixitate* stultitiam exprobari. Affirmatiua autem sententia admissa, quam ingrata principi lectitanti ex multifor mi scriptura oborietur nausea? reip. iactura? Tam & malum, vt iam admonuimus, occasionem moræ neglexisse, quam prepropèra festinatione anteueruisse. Sunt quidem hæc in speciem valida, reuera tamen infirmiora, vt contra affirmatiuam stent argumenta. *Cesarem* namq; hæc occupatissimum rerum maximarum mole continuis, propugnatores habent, & si *Lipso*^a auctoritas, principem. ^a in *Tac. l. 4.* Refert *Plinarchus*^b *Cesarem* primam rationem reperisse a- ^{Annual. n. 87.} ^b in *Cesare.*

c Suet. c. 84.

micos *per litteras* conueniendi, cum coram agendi de rebus
 ijs qui incidissent, nec multitudo occupationum, nec urbis
 magnitudo semper spacium darent. Et *Augustus* tenuit
 morem hunc, qui sermones cum singulis atque etiam cum
Linia sua, grauiores, non nisi in scriptis & e libello habebat,
 Sapienter vterque. Perexigua enim hæc mora, & vix vltra
 cogitationis contentionem durans, vt consilio omni pro-
 pria, ita & periculi omnis expers: quod tamen adferunt &
 attrahunt præcipitata. Quid quod & mora hæc, breuissima
 ea quantumvis, in meliorem *concoquitur consilium* maturita-
 tem, & consilium dantem in meliorem informat instructi-
 onem, in citiorem invitat curam, diligentiamque acriorem.
 Hæc quanta moram hanc quæ pensant momentaneam! Et
 eam quidem omnino necessariam, etiam sine tam magnis:
 nisi id velimus consilium, quod cum re dubia vno eodemq;
 & adfertur & deceditur momento. Nec mouemur diuul-
 gatione. Stultum namque *metu incommodat fortuiti* certissi-
 mum neglexisse commodum, cum & illa quæ sine tabellis
 huic infortunio obnoxia; sapienti quæq; quandoq; prospe-
 ra. Intercepta namq; aliorum consilia fidem intercipienti
 dum faciunt eandem quid ni sepius dicunt? Et
 semper credidisse talibus periculissimum, cum fre-
 quentissima praxis, *discere quæ uolis, vt obtineas quæ va-*
lis. Stenographiam aut arcanas scripturarum & caracte-
 rum notas, haud opus in consutationem argumenti contra-
 rij assumamus. Quia aliud, magis pregnans adest. Quod
 enim datur principi consilium, tum demum tale esse inci-
 pit, postquam ab eo qui id petierit, fuerit approbatum, de
 quo pluribus infra. Hic suffecerit dixisse, quæ ante id e-
 vulgata, *præmata* priuati esse, quæ publica & consilium, in
 scrinio latitare tuto ipsius principis, eoquæ in uero neutri-
 quam & nunquam vulgari. Sane ex scripto lecta & exami-
 nata, consilij, accuratissimi, promissima & certissima sunt
 subsidia, iure, vt statim dictum, laxas & ventosas orationes
 abhorrentia, succinctum verborum pondus requiruntia,
 quæ tedij omnis expertia pondere grata. Ex hæc quidem
 pro consutatione suffecerint. Pro affirmatione quam facit
 quod

quod non semper placeat consilium ex arena. Mori assen-
timur, qui testatur, ex scripto proposuisse principes
semper quo negotio in curiam vocatis consultandum. E-
dictum *Tiberij* docebat. Hoc enim in curiam patres vocari, d Tac. 1. Ann.
principem ait de honoribus parentis consulturum ^d. Cui
autem finis hec? Ut paratiores, opinamur, accederent, & an-
te tempus meditarentur, ut in quo *omne consilij* legitimi &
boni *momentum*. At in exiguis, inquires, obtinebat mos ille.
Si in exiguis, ~~et~~ *genuimus*; quid in magnis, imò in maximis?
Maius tempus *robore* requiritur exercecendi, quam *fungo*.
Sanè ut natura maturitati sua dedit tempora, sic & consilio.
Et maximo quidem cum fructu. Et aliena legendo, & pro-
pria scribendo. Illo erudimur, hoc & *curiosius* inuenitur; utro-
que *firmius* imprimitur, maxime cum sciat quod scribendo
loquatur non sibi, sed alijs, sed cunctis: non ad presens, sed e 3. de Legib.
seculo & ipsi æternitati. *Legum tabellarum* meminit *Ci-
cero* ^e, populo quibus dabitur jus suffragiorum, non vocis,
sed tabellæ. Conjecturæ si locus, causa erat, ut mora *temeri-
tas* & calor vulgaris frangeretur, & *rationi* locus esset &
iudicio. Est & sapientis pijs: ita cogitare omnia, ac si a-
pud testem. Et esse poterit stultum ultra conscientiam scrip-
tura pro teste, uti et promemoriali? Impar memoria fidus
sit custos minutiarum, cum & in maioribus labilis. Nec in vi-
uos duntaxat desævit inuidia, sed etiam ipsa in funera. Et ni-
si crudelius sit mortuos damnasse quam viuos, in nullo ma-
gis elaborandum piz sapientiæ, quam relinquat post fata,
fida, boni viri prudentisq; testimonia, moruo si non, descen-
dentibus tantum, si non conuincendo accusatori, seipsos
tamen ad honesta exstimulando profuturo. Prouerbium
est decantatum: *ut sapas, posteriores cogitationes prioribus sa-
pientiores*. At, nisi scripturæ beneficio, quis tam felicitis me-
moriæ & tenacis, sciat, quid ex suis, ne dicam alienis, aut
prius aut posterius? Moram hanc & morem denegando,
bona forsitan occurrunt consilia, at optima occurrere ut po-
terunt, cui festinatione nimia præripiuntur meliora? *Inter
dua mala minus* elegisse, equè stultum quam inter duo bona
minus neglexisse. Maiestas quoq; consilij id quasi iure suo

sibi postulat. Tamen enim considerandum dant, quid non
 discat, quam quid dicat. Cui rei quam conueniens scriptu-
 ra. Huius enim memorię & fidei conceduntur res, quę
 tanti ponderis & momenti, vt eas immortales optemus, ve-
 limus, sic *leges*, sic *acta*, sic *iudicata*, sic *dicta*. Sic & *confi-*
lia. Nisi bruta ea velimus, quę, vt *Seneca* huc transcriba-
 mus verba ^fpecorum ritu sequantur antecedentium gregem,
 pergentia, *non quo enndum est, sed quo itur*. Et ad clamorem
 suis, grunientes effusi procurrunt porci. præterquã quoq;
 quod tyrociniõ & perturbatione iuuenili ^a quidam mouen-
 tur, quo minus docere queant dilucidẽ ea quę alios discere
 oportet, et natura quorundam talis sicq; timida et percussa
 præsentia aliorum, imperfecta promat & quasi cruda balbu-
 tiendo magis quam loquendo, quę domi concoxerat om-
 nium perfectissima, Remedium huic vnicum *tabella* crubesc-
 cere quę nequeunt nec turbari. *Mecænat*is mirẽ placeat
 consilium, quod ita ad Augustum: In causis grauioribus
 sententias non palam rogabis, ne amicis suis fauentes,
 parum liberẽ quid sentiant pronuncient, *sed in tabellis eas*
scriptas ad te solum, ne cui alij innotescant, perferri iube,
 & lectas etiam statim deleat. Ita enim verum sensum cuiusq;
 maximẽ cognoscet, si eum illi a nemine alio cognitum isi
 persuasum habebunt. Probum sanẽ sapiensq; consilium:
 probus sapiensq; mos, imo & antiquissimus. Ante *An-*
gustum namq; fuit in libera quoq; repub. Omnibus rebus
 inquit *Appian*, legitime peractis, quando maiori vestrum
 parti *Cornelius* optimum consilium dedisse visus est, hanc
 vincere pronuntiamus, sententiamq; eius *scriptam* effecimus
 ac promulgamus ^b. Familiaris & græcorum imperatori *A-*
lexio Cōnenio qui iubet, reponatur presens tabella inter char-
 tas secretorum suorum, ad ostendendam imperandi guber-
 nandiq; imperatoris suę maiestatis rationem ^c. Proditum
 & *Senecę* Augustum, audita causa, excussisq; omnibus & his
 quę adolescens pro se dixerat, & his quibus arguebatur,
 petiisse, vt sententiam suam quisq; scriberet, ne ea omnium
 fieret, quę *Cæsaris* fuisset ^d. Et de Romanis *Tacitus*, Con-
 sules

^f de vit. beat.

^a Liui lib. 39.

^b *Maecian* lib.
21.

^c inter consilia
imper. Alex.
commen. c. 1.
^d 1 Clement,
4. 23.

sules relationem incipere non ausi, ignaro principe, perscribere tamen consentum senatus. Esse & multorum diuersim & separatiim dictorum concordiam, irrefragabilem veritatis testem, quis nisi omnium expers negauerit?

et Tac. 13. Annal.

Eiectum postquam *scripturam* necessariam & consilio commodam, haud alienum a proposito, si inquisuerimus, an culta *prolixitate* magis gaudeat, an casta *brevitate*. Cui quaestioni posterius si viderimus, priori rejecto, & plenissime & commodissime satisfactum putabimus. Suadent enim urgentq; & expetentis consilium dura *necessitas*, & quod ex nimia mora prolixitatis necessario comite, imminens *periculum*. Nec enim proderit submersionem praesentissimam vano & oratorio verborum globulo praeiunxerat potius quam avertisse. Neq; sine criminibus tantum a tergo *occasio*, sed e manibus elapsa *sorda* & sine auribus. Tadioque quid opus, ubi nihil magis tædiosum quam *delatio*, aut sub verborum lenocinio fluxo latitans, vixque danti notum consilium? Nec enim interest an nullum de deris consilium, aut tale quod antequam perlegatur, inutile reddatur: cum natura ipsa habeat & animalia bruta edoceat *frustra fieri per plura, quod fieri potest per pauca*. Ex sententia iudicis & legis *pressa*, iuri & iudici sua exinde constet *authoritas* & *maiestas*. Quodq; de repub. historicus, eam nempe corruptissimam plurimae cui leges, *idem* & nos de re praesente, quod scilicet *plura verba* quam rei dicendae sufficiant, deterioris consilij indubia haud infrequenter sunt argumenta. Qui enim iactantius merent quam maxime qui *taetantur*? s. Circumdata regi *Rhesus* per *Flacco*, specie honoris manus valida, tribunique & centuriones monendo, suadendo inuitum & captiuium in urbem trahunt. Quae quoq; sine stultitia aut mendacio *garrula* nimis loquacitas? Aut verborum ornatu quid indigebit? quae nunquam formosior, nunquam adspicienti gratior, quam cum *nuda* veritas? Meretricum est, fucos; *Pati* discipulorum litteras componere, *verbis magnificas, rerum uacuas* rem illicitam protegentium verborum phaleratorum confusam

et Tac. 2. Ann.

et Tac. 1. Ann.

et Tac. 2. Annal.

et Pron. 10. 19.

et Tac. 19.

Annal.

confusam molem fundere. Quò minus sentiat inter fortun-
 as suas ducere *Tiberius*, *Germanici* mortem multa de rebus
 eius gestis memorat, speciem verbis adornata, cum inten-
 tionem eiusdem & magis fida, *Drusum* quàm laudavit oratio,
 quia parcius. *Antonij* quoq; *Primi* gratia militibus ora-
 tio est, quia apertè in causam descendit, nec incerta disserit.
 Si & *Corbuloni* militaris auctoritas pro eloquentia est
 num fides nota & exercitata prudentia ad idem deerunt
 consiliario? Generaliter; quo quæ magis subdola eo magis
 & accuratius oratione dicam an adulatorio cæno incur-
 stata. Sunt præterea & viuz voci concisæ periodi, futilitate
 minus laxa, reliquorum prudentior. Excludatur & sincerius
 deliberata veritas. *Tiberij* itaq; placeat *Stylus*, qui *civitas* ver-
 ba edicti (*Tiberij*) pauca, & sensu permixta, inquit *Taci-
 tus* o perplacet vetus *Arcopagitarum* ^{senatus} *consilium*, quo statutum,
 nec proemijs licere uti in consilijs nec epilogis. Castam itaq;
 optamus & succinctam consilio orationem nullo addito aut
 lenocinio aut pretio, & in quo plus sit fidei, & rationis, quam
 nitoris & ampulle. Rostra & forum strepitu gaudent volubi-
 lis lingulæ, adulatione aula, ventosa eloquentia, *Gregorum*
 scholæ nervosa sententia & brevitate imperatoria (ut de
Galba conceione apud frequentem militem eleganter *Taci-
 tus*) *consilium*. Abigimus hinc a consilio digressionum &
 amplificationum (*betorum* quæ anhelantia inuenta) anfra-
 ctus ambiguos & devios, & ad rem ipsam consiliarium alli-
 gamus, *Decemvirorum* hic haud quaquam improbantes
 sapientiam, Copiam namq; dicendi omnibus facit, hac ta-
 men expresse addita limitatione *si modo quorū causa consul-
 taturi convenierint de his & de nulla alia re præterea verba
 fecerint*. Tam sane rigorosi hic sumus, ut quantumvis *Ap-
 pinus* *Claudius* in medium progressus orationem accuratissi-
 me compositam habeat, militumq; conscriptionem & de-
 lectum celeriter decernendum feruenter virgeat, & tempus
 ipsum moræ omnis impatientissimum ingeminet, cum *Mar-
 co* tamen *Cornelio* & eidem *Appio* dicamus & *C. Claudio*:
*Nunc cuius causa vocatus es ut sententiam ducas quid tibi
 videatur*.

Tac. 1. Ann.

Tac. 3. hist.

Tac. 15. Ann.

Tac. 1. Ann.

p. Bodin. 3. Re-

publ. 1.

1. hist.

Halic. lib. 11.

videtur dicere & desine extra rem propositam augere. Quod in consiliariis & consilio, idem obtinebit in principe ipso, aut quoquo consilium expetente. Nam & quæ natura recta voluit, nisi nada ea ostenderis medico, erroris medici & mali proprii auctor jure habebis. *Rabulam* quoque; nisi eunctorum ad rei controuersæ jus aut demonstrandum, aut probandum faciendum, instrumentorum editione informaueris & instruxeris *callusianis* ream facere vè potes, aut *frandus*? Cui itaq; principum cum *Tiberio*, in oratione aut propositione super qua consultandum, plus dignitatis quam fidei: cui in rebus, seu natura seu aduetudine suspensa verba & obscura & inuenta, sensus penitus vabulant, eidem qualenam subueniet consilium? Incertum & ambiguum magis, implicabuntur a quibus, implicitis ipse, exsolui volebat & extricari, inquestris lacrimas, maledicta effundentur quos consolationi, felicitati ominis boni expetebat auctores & promotores. *Si 33* *ambiguum* non tamen *ambiguum* dicitur. Cum omne serè instar consilii in iure (sententiam amque dictum) haud ineleganter queritur, *anndu consilium sit propria iurisconsultorum possessio & patrimonium*, aliorum præter illos, precarium? Lucunda sanè quæ discutitur quæstio. At non tam dubij multi, quam periculi certi plena & inuidia. Si enim solos in possessionem admiserimus, penatibus & dijs minoribus *Consul*, numerum publicum, & inter deos maximos vix vili secundum, adscribemus; quod inuidiam addituram sacrilegio. Si nullos, vitra iam relata iram & ferociam repulsis expectemus. Aliquibus alios si iunxerimus, metus, ne supercilio alto, non sui ordinis homines, quasi gratuito admissos, & precario, imperiose & cum fastu conculeant, aut arroganter derideant, proque ordine digladiantes rem ipsam publicam rixosi & austeri perditent. Et sane sui iuris esse & patrimonij consilium, enixe, audio, clamitant & impotenter perstreput, in nos aut aliura quemcunq; id negantem, detonantes, *ratione, iure, exemplo*, & haud inviti fatemur, quod de *matula medicis*, & de *vingento empirico* & de *re manali* vel vilissimus iudicium

aptissimum feret artis illius ministerium cui obtingit *mechanicus*. Scimus namque et naturam ipsam iubere, omnia *que agunt naturaliter agere debere secundam suam naturam* & proprietatem: fatentes simul culpam esse immiscuisse *se rei ad se nihil pertinenti*, aut attentasse cui efficiendi quis impar: legis ipsius ex præscripto, quod singula certos determinatosque decernit terminos, quos siue termini moti actione nemo unquam mouerit. Verissimum & adoramus *Luculli* responsum de omnium collegarum sententia datum, & annotatum *Ciceroni*, iudices nempe religionis pontifices fuisse, legis senatum: se & collegas suos de religione statuisset, in senatu de lege statuenda. Ipsi quoque retulimus, *Asiaticum* regem legum ac morum præscorum gnaros ad consilium adhibuisse suum. Legimusque apud *Lampridium*, *Alexandrum* *Seuerum* vsu consilio *triginti iurisperitorum*. Sunt quidem hæc tota affirmatiua quibus nititur sententia. Inuenturos tamen facilem veniam nos confidimus, & si non gratiam reportaturos, si contra illa sobrie & paucis disputauerimus non omnes in controversia hereditatis controversæ illius, qui artis assidue damnando, ad studia magis seria a professione litigandi vtilissima, revocando, primum argumentum quod si tantarum virium munice sit pro illis, eo rite sublato & in aduersarios conuerso, quid cause omnes nobis non assentiantur, aliqui nobis non assentiantur, aliqui nobis indignentur? Si proverbium: *Artificibus arte sua eruditi*, cuiusque de ea iudicio standum: suffragati sibi voluerint, fateantur oportet, aut non esse rationem extraneius, aut, alios æquè dignos & consilio aptos. Equè autem dignos & aptos? Magis semetipsos indignos & plane ineptos. Si enim prius illud verum, contrarium eius omnino futurum falsum esse nempe *rationem supra ius*. Si autem falsum, seu si supra rationem ius, & ratione ipsa ius erit antiquius. *Iuris* itaque si *his* constitutur oportet *ratio aut digni*, studium ipsum iuris esse irrationale, & irrationale: professio nemineiusdem qui adscendant. Sed forsitan de futuris haud sollicitum ius, utpote quod *in factis* tantum ut constituitur.

b Cic. 3. epist. 7.
ad Attic.
c Epher. 1. 13.
d Lamprid. in
Severo.

esse inquiris. Placeat hoc, modo dicant, si ius neque filia
 etiam neque hanc pater iuris, quem destituit parente, alium.
 Nisi ex tunc genitum, aut deum dixerint de (a quo tamen
 sub praesentia irrationabilitatis poena prohibentur cum da-
 tu a hominibus nihil esse posse causam sui ipsius) fateantur is di-
 ceant: coacti aut nescite se aut scire. Illud quia pudoris plenum,
 ne & hoc sit temeritatis et iniustitiae, alterius standum erit
 testimonio non proprio. At quod et cuius illud? Eius testi-
 monium firmissimum et certissimum quem Deus vel natura
 anteposuit reliquis et praeposuit. Res in propatulo est.
 Hoc igitur ex iam posita illatione futurum ius. Huius
 itaque testimonio et de offensione totam consequentiam quid
 non commiserimus? At ius ipsum, num non patrem veneratur
 rationem, lex filiam se fatetur iuris? Haec namque, procu-
 rante et obstitente consilio praevio ex facto antiquiore
 prognata, ratione vivit anima. Res qua nulla manifestior.
 Quod enim factum ynquam decretum, quae lex, quae non
 agnoscat consilium auctorem? Iniquus factum, promoto-
 rem? Formam rationem? Frequentes historiae testantur pri-
 mum; Cicero & leges secundum. Eam enim illa quam haec fa-
 tentur, ex rebus ortum & leges natura ipsa clamat, ra-
 tionem dare & vitam legi & esse. Quae autem hoc dant
 legi, vitam nempe & esse, huc dum dant, num non adi-
 munt plerisque, stolidi nuda scientia iuris superbiendi-
 bus, consiliarii dignitatem, alios potius ut aptiores consi-
 lio, efflagitant? aut, rari esse illius professionis rei tam sa-
 crae tractandae idoneos. Quam tetigero iacta fuisse inter
 canes ex impotentia cognoscere latravit, & furioso ululatu.
 quoties enim quilibet causarum patrocinio gloriam potius
 qui venerit, quam victum? commodum publicum quam
 priuatum? Cum plerique loquuntur hominum, non cum
 hominibus; ob fortunas, non homines. Ad experientiam
 provocamus testem. Cum autem sciant corrupti moris
 esse huius tempestatis, ut haud raro lubentius audiantur
 fortuna loquentium magis, quam ratione homines, non sine
 admiratione stulta, sine ratione tandem ut loquantur, ne

dicam contra ratione linguam, quæ mercenaria tantum primo, venalem tandem prostituunt, & vt lex ipsa, cunctis qui præesse volebant, abiecta mancipia sunt hominum. Alios enim respiciunt clientes *leui lucello* in contrarium mutabiles. Quod quam seruire, & vile! Tam sanè, vt vel olim ita viventem nunquam tamen ad *Augusti* admitteret consilium *Agrippa*. Quam enim ille grauior! In senatum adscribendi nonnulli sunt qui ordines in legionibus civilibus duxerunt modo ne stipendia meruerint, quippe turpe ac probrum sic eos in senatorum numero haberi qui aliquando *storeas ac corbes* gestauerint. Conuenienter sanè ac prudenter. Nam: *Quæ semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu*, vtque mutatur, aduersitudine in naturam quod abiit. Et consiliū huius naturæ, quid ni merito rejiciatur à cunctis? Quia nec recipiendum ab auctorem suspectum, in se quantumvis bonum consilium. Romæ si olim fides, si sapientia, *Agrippa* lex quantumvis tibi in se haberet populare, præter auctorem, tamen vt vehementer oppugnatur! Suspicioni autem tali tanque prægnanti quid natura ipsa vsu intraducta continud si accesserit? Sit falsus *Seneca* qui alibi, vel conversationem tantum esse ait contagiosam, *Augustus* saltem sua salua sit sapientia. Quantumvis, inquit, *Antonius* virtutis quid habueris, scire tamen oportet, omnem eam vita mutatione hæm perdidisse, fieri cum non possit, vt in qui regio luxu, mollicieque muliebri indulget, viro aliquid dignum vel consulat, vel agat, cum omnino necesse vt quibus vnusquisque vitæ rationibus utitur, eorum similis reddatur. Exemplum en manifestum. Nouum licet adhuc & crude seruitutis ingressus vix esset imperium *Tiberius*, vt satius esset summo curasset, mediocria, potestate tutus, contempsisset, aut alij ea curanda demandasset, atramen increpatus quoque, in tantarum rerum motu libellis accusatorum ne infunderet operam, causam tamen maiestatis, quanta cum contentione, iam rebus hisce vsu aduersus, exercet. Tantum, sane abest, illos solos admittendos conseramus, vt præter

a Dio lib. 52.

b Cic. 1. ep. 16.
ad Attic.

c Dio lib. 50.

d Tac. 3. Ann.

præter paucos & seros vix ullum. Quid enim inesse in consilio *coactionis* inuenietur? At num coactione abstinebit & violentia nunquā didicit vt obtemperet, qui semper studuit & altercatus est vt imperaret? qui quæ so magis imperiosè agunt quam *puluerulenti* qui diu natibus senla insultarunt? Quia ergo tales vtplurimum *ingenio violenti, obsequij ignari* cum Cn. Pisone*, quibus non dominari instar seruitutis est, vt e Tac. 2 Ann. est apud *Calpurnium Flaccum*† tales quid ni a consilio ab *declam* 6. egerimus? maxime si vtrique rei sese æque mancipauerint. Prætenquam enim quod impossibile quodammodo vnicum sufficere posse vel duabus tam intricatis tamque difficillimis, quæ enim forma, aut quæ professionis & praxis iuridicæ usitata formula? Quæ & consilij? In *facta* leges constituentur vt supra ex iure probauimus & historia, in *futura consilij* *factus factum*, iuris consulti applicant, ne quæ fiant male aut vt fiant bene consilij: *factum in illis formula, hisce fiendi formula iuris finis est & scopus*. At num perinde dijudicari potest quod optimum factu fuerit, quam pessimum fuisse quod factum esse. Agrippa amplectimur consilium et laudamus, quod statim a puero iubet nos discere atque exercere omnia quæ velimus adultis vsurpanda, vt qua vnica ratione aptiores efficiamur ad cuncta negotia peragenda. ^h Sane si calculeum bene posuerimus, næ quam eleganter plerisque ^h *Deo. lib. 5. c.* quadrabit, quod *Curtius seneca* exprobrat iniuste, cum increpans, *studij inertibus & iuuenum imperitia* (nos litigijs & litigantium vecordijs) *suatum*, inuidere ijs, qui viuadam & incorruptam eloquentiam (rationem) tuendis ciuibz exercent. Geniorum namque & rerum publ. ignari consilij quamuis egregij, quod non ipsi adferunt inimici, & aduersus peritōs peruiaces, vt de *Lacone* habet historia ⁱ *Tac. 13. Ann. Quamq; ferociter sæpissimè pro minutij depugnant, ^k *Tac. 1. h. 1.* Dubium, an iudicium vt ostendant atrox & litigiosum, en inuidiam moveant pro quo consultant. Certum interim & indubium, nugamenti manibus tempus terunt, solidius consilium altercando impediunt. At exempla adferent in contrarium omnium rerum publ. Haud negamus. Nec*

nos omnes pellimus. Nisi tamen supra ius mercenarij
egressi fuerint, & vili doctrina & sacrosæ oræ rebus exer-
ti animum melioribus artibus nisi induerint, jure assimi-
latus illis, qui ad remos quasi damnati & transita cym-
bula in flumine vagantur, hec stipes exiguas in ætum
conquirentes, artis tamen navigatoriæ laude nulla digni.
Nec enim ipsi altum & mare ingredi audent apertum, quique
eos, tale quid stolide aut audentes, aut vanè promittentes,
secutus fuerit, quid aliud quam naufragium assequetur
præmium? Altioris artis consilium est, quam ut remantur id
capiat juris constructi, cuius ipsum vix capax mare. Inferioris
naturæ sunt qui rixis aliorum suas iungunt, verbo ut ip-
sam *mercedem* quid sint consilio? Coriariz, coria calceis
conficiendis aptare rude qui vixiant, jurisconsulti,
calceis faciendis ineptissimi. Neque mouemus frequen-
ter huius professionis viri consilij, vtiliter & cum fructu
quod fuerint adhibiti. Quia haudquaquam omnes inde-
stinatè reiicimus, Nec omnes indestinatè admittimus. Quid
enim si etiamnum hodie Græcia, *Cupidinū & amoris* immu-
lata in gymnasijs consecrauerit? Magnum, exclamabimus,
& audax facinus Græcia suscipit, cum *Lactantio*. Quan-
tumvis quoque *Balaam* loquuta fuerit *asina* & nostra
conscenderit *asinus* *Cumanus*, & *Cato* tibi *Roma*, *bos* exclu-
mauerit *firmitianus* num tamen ex inde omnia illius gene-
ris animalia tale quid ut præstent dicemus esse paria? desinit
esse miraculū aut prodigium, frequentia si vilescat quotidi-
ana. Paucos venalium linguarum huius sacrarij iuste parti-
cipes nobis monstres, omnes ne damnes. Quod nec nobis
metipsis in animo. Magis ut euicamus, & aliorum ad pa-
trimonium pertinere consilium & manus consilare. Habet
namque consilium infra ut docebimus *duas partes* inter se
discriminatas, ut vel ex hinc vel ita homines, vti que si non,
alterutri saltem pares & indoneos. Quid enim causæ, *Cato*
excludatur a consilio *Cicero* admittatur? Certe nisi hic illi
par, ipsus se excludat. Hoc enim ex ipso patet oratore. Au-
di. *Vnus est Cato, qui curet constantia magis & integritate,*
quam

1. fragm. Cicero.

in Num. 22.

in Appian.

in liu. 35. c. 21.

quam consilio aut ingenio. Et *Leo* imperator nullo non ad-
mittit quibus conueniant quæ requirunt in conciliario natu-
ræ dona & experientiz. Consultores, inquit, adhibito ex-
periantes rerum præcidentes, perspicaces primum rerum ad prospera
tatis tua socios ad excogitandum solerti, fideles, qui neque
sibi ad gratiam obtemperabunt neque illi qui rei susceptor ex-
isset, neque sibi mutuo, sed qui quod agitant, qui simplici ani-
mo et incorrupta sunt, nullumque ex his rebus lucrum querunt,
sed eo ipso tempora quid maxime uideat sic explorant. ^b Maxi-
ma sane dona! Unde & rarissima, & vix unquam in uno
inuenta. Quo & factum, ut numerus angustior consiliari-
orum. Sic enim in consilium *Alexandro* iunctus *Aristoti-
les*, *Agamemnoni* *pelamides*, *Hectori* *polidamanta*, *Achilli*
Nestes, *Aenea*, *Achates*, *Alexander* quoque *Severus* consi-
lio utebatur legum in sanctionibus viginti iure consultorum,
quinquaginta illisrimis. ^c

Generalem iam hanc damus regulam: sufficerit saltem
consiliarius si per negotijs, si non supra esse queat, infra si
fuerit coeui adnumeretur ignavo & ratione destituto.
Quia enim demonstrauimus in consultationibus inquiren-
dum in legem et iustitiam, multo magis demonstrauimus
inquirendum in rationem ipsam. Si enim causas rei nosse est
rem verè nosse, ita ut ad cognitionem causæ nihil æquè
valeat accognitio ipsius causæ, quid præstantius quidue
antiquius ad consilium inueniendum verum ratione? Hec
namque legis & iustitiæ vira est & anima tota iectorum et
iustorum cetera ad stipulante. Et *Atheniensium* quam egregie!
Est lex rebus ratio, naturæ congruens, diffusa in omnes, con-
stans, simplicierna. ^d Quod ex fine quoque et scopo consilij plus
quam manifestum, qui nullus alius quam felicitas. Est
namque consilium sentia rei feliciter gerenda. Huc facientia
inferius loquimur subius et pluribus. Hic suffecerit, quod
isse, in quo nam sita sit aut consistat felicitas illa, etiam mali
consiliorum metam felicitatem imaginantur ut ita minus
remaneat dubij de omni consilio in genere. In malo autem
quia nulla omnino felicitas (quis enim in morte vitam quæ-
serit

a Cic. 1 ep. ad
Attic.

b Leo. impen. c.
4. n. 6. de as-
par. belli. ap.
Lips. 2. polis. 8.

c Lamprid. in
seuero.

d lib. b. c. 1. inter
fragin. Cicer. ex
lib. 2 d. scipuli.

fieri? In natura sui destructionem?) aut nullibi ea, aut con-
 stituenda erit in bono. Si in hoc, simul et in uno, ut enim esse
 poterit vnum, quod compositione dissoluta necessitas re-
 casurum in ea ex quibus compositum? Nullum igitur com-
 positum, bonitate quod non vincatur ab vno. *Consilio* au-
 tem quia nihil magis vnum, ex superius dictis ut liquet, quod
 causam suam habet rationem; sequatur oportet, nil
 posse esse bonum nilque felix, nisi id superedifica-
 tum fuerit rationi. Senecæ grauis et adoranda auctoritas.
 Tunc iniquentis, ad bonum perueniet, cum ad rationem per-
 uenerit. Et statim. Bonum in nullo est nisi in quo ratio. Et
 iterum mox: Quod ergo vita bonum est? perfecta ratio. Dicta
 ne cui videantur plus æquo scrupulosè philosophica et
 scholæ magis quam politæ convenientia, ex historia ipsa
 omni infinita eruere possemus exempla; Ex publicè annota-
 tis vnicum tantum delibabimus Hebes fuerit *Claudius*
 in reliquis, in hoc sane prudentissimis par imperatoribus.
 Rationem enim consiliorum vrget, quasi qui sciret sine hæc
 nullum planè consilium. Sic enim de eo historia: *Claudius*,
 discordantes in consilium vocat ac promere sententiam &
 adigere rationem iubet. Sapienter admodum. Nisi mentis
 obfusoris illum fuisse legissemus, iurarem, ex oratore il-
 lum doctū iungenda esse simul ut inseparabilia seu ut cau-
 sa actu & effectus actu rationē cum consilio. Sic autē orator:
 Aliquid loci rationi & consilio dedisces *Ciceronem* nisi scire-
 mus Ethnicū fuisse affirmāremus, paucioribus illum pro ne-
 cessitate premente applicare voluisse, quod felicius & fufius
 relatum habemus in sacris literis, de *Affiriorum* exercitu,
 duo hæc arduissimo & firmissimè vicem connectendo,
 pum ait: Cum omnis exercitus decollatum *Holosernem*
 audisset fugit, mens & consilium ab eis. Iuste. Annon enim
 ratio merito repitienda, & fundamentum & directrix con-
 siliorum omnium constituenda? Omnino. Hac enim om-
 nia sustentantur. Sunt *Philosophi*, & hi quidem magni ac
 nobiles, qui deorum mente atque ratione omnem mundum
 administrari censeant ac regi. Neque vero id solum, sed
 etiam

e Tat. 2 Ann.

Ecce. pro
Quint.

g iudic. in 1.

In Cic. 1. Nat.
Deor.

etiam ab ipsodem viris hominum consuli & provideri, nec inconcinne. Secundus enim a deo gradus ratio merito adju-
cenda. Notum siquidem hoc verissimum Euripidis: *Dis proxi-*
mus ille est, quem ratio non ira movet, nec ignotum Philosopho-
phis, & sanioribus ethnicis, Deum exinde appellanti
per mentem. Hinc & factum, quod vel fortissimi omnium
duces & imperatores ad viros ratione præditos consilii in-
veniendi causa, seu ad asylum aliquod sese contulerint: hoc
ipso fatentes, ve iustum esse, tum demum invicta regna,
invictas civitates, invictas & beatas sælicesque res publi-
cas, *si mens manum, calamus gladium*, consilium moderatur
bellum. Suetonius Paulinus, ut cui *cuncta* potius consilia
cum ratione, quam prospera ex euentu placeant, nec dissi-
milis illis. *Antiquus* qui victorias consiliis & ratione perfici
statuit, apud historicum^k. i Tac. 2. hist.

In tantum autem ratio necessaria in omni consilio, ut in-
terdum ipsa ponatur pro consilio, sic enim legitur, videba-
tur, utriusque Fulvii et Antonio *expeditissima ratio* bona in-
ermium militibus suis largiri, a ex dictis & probatis quia
liquidum, consilium rationi superstrui inq; ea fundari, haud
obscurum futurum *libera debere esse consilia*, libera a *coacti-*
one, libera a *passione & affectu*, firmatum, hoc & natura, &
exemplis ratione fulvis, ex illius præscripto notum & verum,
si ratio est, ex qua profluit, & in qua subsistit consilium, om-
ne, quod eidem aut adversum aut contrarium, contrarium
erit & adversum consilio, verum siquidem & notum, si *affir-*
matio est causa affirmationis, negatio erit & causa negationis.
b Cum et certum contraria consilio coactionem & passio-
nem, utpote inconstantia, & in omnem partem perperam
mutabilia, eidem consilio, *re constantissima*, adesse aut inesse
ut queant, ratione prohibemur ut videamus. Huius siquidẽ
est principium, *nihil cuiquam contrarium eiusdem esse posse*
materia, Refragatur et consilii scopus, qui *salutitas*, quæ quia
positivũ quid, tamdiu a consilio remouebimus, & coactionẽ
et affectum quam diu non fuerit probatum, positiui efficiens
esse posse priuativum, *A co solido* quoque ut dictum haud
impro-
k Tac. 3. hist.
a Diol. lib. 48.
b Arist. context. 99 pr. post.

improbabiliter deducebamus ante consilium. In coactione autem quod solamen? quæ iucunditas? in passione inordinatus eius motus violence num non suam in pænam agit? *Quisquis cogitur queritur, & p'orat & gemit imperata facere, vi cogitur, & inuitus rapitur ad iussa, nihilominus, & veliura in integrum restitunt* ex edicto prætoris eum quem *vi metune* coactum fecisse quid constiterit, ^d consilium igitur si velimus, absint planè quæ eidem aut aduersa, aut repugnantia; consilium a *socero Moses* quod habet neq; coacte datum, neq; inuitò acceptum. ^e Deo ipso & hic & alibi docente, impune quem negligere posse, consilij si executionem, quidni & dationem & inquisitionem? ^f Alij enim quod videtur esse bonum, cur cogar ego amplecti, ipse dant quod fatetur sibi *videri* tantum bonum? Aut num jam incipit necessitatis esse consilium exquirenti aut petenti; quod id danti, videtur tantum esse probabile; vetus adhuc manet mos, vetus formula, & iuramentum consilium suggerenti publicum præstari solitum: In eo namq; senatus *Deum sestem* advocat, se censiturum, quod è *fide sua & Rep: videatur*, vocabant id Greci *ἱερὰ συμβουλία*, formula elegantur expressa apud xenophontem in oratione Heralonumie *ὅς μοι συμβουλινοῦμαι καλίστη μοι δοκεῖ ἵναί πολλαί μοι ἀγαθὰ γένηντο ἵς δὲ μή τιτάρῃσιν αὐτῷ χάρις ἐσθ' συμβουλὰ ἀγαθὰ ἵς τῇ δόξῃ μοι παρῶναι*; Formula similis, consilij libertatis testimonium insigne *Romanis* quoq; obseruatum nisi indignam dixerimus C. Claudij vocem hanc: *Quod in rem S. P. Q. R. fore indicio*, animo sincereissimo & liberimo dicam, nec omittenda *Agrippa* verba elegantissima in orat: ad octavianum Augustum, *liberum dandi tibi ex animi sui sententia consilij potestatem omnibus facies proposita securitate, nam & si finis tibi sermo probabitur multum inde utilitatis ad te, & si non placebis nihil incommodi redibit. quorum consilium sequendum existimabis eos collanda & honora, quorum vero reijcies eos nequaquam aut gnominia afficies aut culpabis cum ad eorum tibi voluntatem, non successum eius sit respiciendum*, ^h *Quin & hodierna & vulgaris illa clausula aliorum indicio* *semper*

^c *Seneca* vi:
beat.

^d *b. s. f.* quod
vi met. causi.

^e *Exod. 18.*

^f *cor. 7.*

^g *Halie. 7. 38.*

^h *Dial. 72.*

^{salu}
semper statuer, pro nostra depugnat sententia; Et ritus idem
innuens antiquus, huicq; quam simillimus, ejusdem nos
hæcedocent verba: *Habetis P. C. meam sententiam. Si quis*
vero hac aliam meliorem sententiam dicit vincat optima, ^{1 & i Halic. h. ii.}
Valerius: ubi omnia, inquit, audieritis, in vobis erit optima se-
qui ² *probandæ libertati consilij plura addere super sedemus* ^{k Halic. d. loc.}
Frequentissimum enim quantumvis, optima quoque a prin-
cipibus interdum suum in pœnam neglecta consilia, nun-
quam tamen vindicem ea invenire principalem alium
semetipsis; Animadvertunt namq; bona consilia in contem-
nentem, non legis certæ præscripta pœna, sed contemnenti,
expressa stultitiæ propriæ confessione, conculcata sua
vindicanæ mysteria; At *vincat* inquit consilia, dum legibus,
& imperio, imo & rationi alligata defenduntur. *Ciceronem*
regerimus, natura ex ipsa firmantem, *ideo nos liberos, legi-*
bus quia vivimus; Cum secundum leges vivere, sit in liber-
tate vivere, ¹ *liberq; populus* istius dicatur non qui nullius ^{l Cic: offic}
legibus, sed *qui legibus non est subiectus a Rep: sua alienis.* ^{m L. non dubi.}
ⁿ Quæ quoq; maior libertas, quam legibus obediuisse et
divinis? que enim ratio reddi poterit, leges diuinæ cur-
dicantur *consilia* spreuerunt *consilia mea*, & irrita fecerunt ^{to ff. cap. po-}
consilia mea ^{stim: reversi} ^{n 4 esdr: 1. 7.}
^{o 4 esdr: 3. 1.} nulla melior quam hunc honorem haberi pie-
tati ut libera magis dicatur, utq; homines doceat & admo-
neatur, legibus cælestibus obediant, potius, amore virtutis,
quam pœnarum metu, exemplum quod umbram quasi
quandam edit obedientiæ tam fructiferæ, obsequitur consi-
lio & suæ sui *Iosephi* pij, *Pharao*, & obsequendo quantum
incrementi, quantumque commodi addit maiestati pri-
stinae? P

Liberum consilium cum satis plenè putemus evictum
reliquis antiquam accingamur definitionis explicandis,
quæstionem operæ pretium ex premissis iam necessario co-
orientem, breviter ut excutiamus, & primario; *An nempe*
sit necessitatis ut Princeps habeat consiliarios in quorum omni-
bus inquirat sententias; Dubitandi ratio & in negantem ma-
gis declinans partem manifestq; si enim *libera* a coactione

p Genf

omni consilio omnia, nulla lege tenebitur Princeps superiori, qua jubeatur, aut si aliunde tale quid quod eum iubeat emerferit, infirmitatis id erit, quia mali, quia contra legem, & quidem diuinam eam, rationemque cogit eum lege nulla ad id efficiendum qui tenebatur, lege omni & ratione impigre pro libertate consilij depugnantibus. Prius si manifestum, manifestum & posterius, nec enim quod *inferius* jubendi aliquod ius habet ut imperet suo superiori, cum *par in parem* nullum habeat imperium, & superius denoget inferiori non viceversa inferiori superiori. Cor autem a quoquam adferri poterit lex superior, tale quid qua præcipiatur? Ex iam relato siquidem constat exemplo & in regulam vniuersalem valido, tam procul a iussu *Mose* legis alicuius, & sine ea nominatim aut iubente aut permittentis, consilium alterius se sequi non posse, deum ipsum inquirendo et consulendo, existimet atque demonstret, aut quæ ratio ut id in *Mose* quod obtinuit olim, hodie non obtineat, in reliquis omnibus? Nec enim præceptum aliquod adest quod probet iussum *Israelitarum* regum vllum consiliarios habeat, Rara sunt si quæ tamen sunt et profanz historiæ exempla, *necessitatem* quæ vigeant in consilio. Romana certe lex, & historiæ diuinæ in tantum congrua, ut legis condenda libertatem liberam largiendo regibus & præcipiendq iisdem simul & largiatur liberam facultatem aut habendi Consiliarios aut non habendi. Etiam daudo iisdem libertatem legum abrogandarum quibus dederat, figendarum, aut rogandarum, noti juris si quidem. *Eiusdem esse absolueris, cuius fueris condemnare*,^b Et natura non eum eo modo quo quid compositum & dissolui; Accedit & interpretandarum legum libera facultas, quæ haud dissimilis dictis & natura & effectui, leges quoque & iura, cum ut ostensum consilij mera via & materia; hæc autem ex ipsa ratione, patebit utiq; & lege et ratione certum, *libertatis* esse neutiquam coactionis consilium, quia et natura gaudet et ratio ut naturalia agant secundum suam naturam,^d eoq; sint meliora quò naturæ propiora. aut agunt? Semper quidem, nunquam sauien coacte,

a l. 14. F. j. n. i. s.
d. 14.

d l. 32. F. R. 1.

c ax. l. 31. ff.
32.

d vid Aquin.
quest. 16 de
malo art. 9.

concedi super libere non cum alijs, sed sine quocunque alio, aut si cum alijs, ita sibi tamquam suis tamque stricto nexu colligatis, ut antequam in vnum coierint, aut nihil, aut perperam & contra naturam egerint. Habet preterea Consilium finem felicitarem, eam tamen ita impeditam, ut nisi impedimentum repurgatum fuerit aut semotum consilij, modo amico et veritate divina, frustra illa cupita fuerit, aut desiderata. Hec autem impedimenta in eo hunc scopum, quod iure aut qua lege siue divina illa fuerit siue humana, iubeor cogere, alteri ut euulgemus, alteri ut terram in obscuro Consilio quia plane arcum debet esse & rectum consilium est principis maxime, cui periculosum admodum enuniasse qui e Plutarch in
his rebus impar, ut sapienter Tiberius, esto, tamen necessi- Rom.
tatem ex legem praescripsisse mihi legem (necessitas namque Tac:
nullam habet legem) consilia quae cogar ut peccam, eadem
tamen aut legis necessitate aut ratione aliqua alia, nam te-
nebor approbare id quod ab alio mihi suggestum, consilij
eidemque obediam. Munus enim consilium, adhibetur, & g in polis.
Acum iustum lege cogar adsumendum munus, nociva pi-
etas talis, plus namque intrinsecus liberatum se qui perchar, &
fortemiam sit in iustum, consilium qui emendicabat. Quis
& regem aut regnum quod vel Resp. qui non animadver-
tar, in consilio Principe aut Rep. in eo eundem priuatum
colluctem etiam in consultantem super negotio aliquo pri-
uato. Quod autem modo efficiuntur Consilia licita nisi fa- a videtur: tir:
uore & privilegio coeant principum collegia. Quid preter 39. c. 13, b. 16.
quam sunt, quam iniusta consilia habula? At hoc privilegium
num non libera voluntatis principis aut Reip. Haudigitur
eo actionis, si enim coactionis, iniuria ille cogi poterit, pro
libitu in poterunt iungi, iniuria ille tenetur exequi, iungi
quod decreuerunt, nec enim minus frequens quam mala ra-
tionario, quod sic perperam concludit. Quia illa iniusta
iniustum negligit, iure ego iudex neglectum. Tot itaque habiturus
princeps talis iudices, quot plebs ambitu suo e populo. Vni-
verso capit homines, tot & consilia, ut multitudine diuersa
mura strage & se & auctores suos certo sunt eversura, Ag

tales quid in licita quoque si vix effugiat maiestatis crimen, quid in re futurum hoc? Ne maiestatis ledentem maneat pena, maiestas evertenda.

Graue incommodum, necessarium tamen & inevitabile, si necessitatis & coactionis; si enim tenetur exequi, cuius, quæso, tenebitur? Num singulorum separatim? aut omnium iunctis in vnam sententiam concordem opinionibus? Illud impossibile Princeps faciat: hoc impossibile quodammodo ut fiat, mox ut patebit, natura & semper immotum, differentia sit inter mentem & manum, militem & imperatorem, rationem & robur, hoc autem, coactione posita, quidni & evertitur & fundamentum & natura ipsa? quæ enim erit inter Principem & consiliarium differentia? Nulla sane, nam & hanc præxi periculosa simul & frequenti nonam videmus fabricatam veritatem, ut qui iussus habere consiliarios iussus ipsidem ut obediat, non examinet; Hoc autem dato quodnam futurum tandem consilium? quæ felicitas regnorum & Rerum-publicarum? Absurda hæc tam noxia ut evitentur, aduersum propugnans Legem obijciat forsan, quæ necessitatem imponit regibus obediendi sacerdotum jussis, vacuum tamen periculo hoc quod nos timemus; At decretum omnium subijciatur & verificatur vno, eodemque necessario, Lege nempe & iustitia, indubitatis, & immutabilibus. Hic autem non lex non iustitia iubet aut decernit, sed quid vnicuique videatur, si & necessitatis, lege eadem tenebuntur consiliarij legem quam princeps negligit, ipsi exequantur, num non enim magis obediendum Deo & legi quam Principi aut Regi clamitabunt consiliarij? quia autem hoc sine gladij potestate data fieri nequeat, ipse præcipitur oportet prius Princeps & Resp. quam consiliarius, vñ gladij alieni prohibito, præceptum sibi accersat, & ruinam; hoc nullam iurisdictionis partem consiliariis concedant, nec iura nec leges, quam & difficilis, ad consensum libertas est & æqualitas, ex coactione & necessitate orta? Quis igitur consensus inter illos quorum singuli æqualis commissionis, æqualisque dignitatis, & quidem iure & leges, quod quam abso-

absonum a consilio patebit, postquam dixerimus Principem debere esse, consilio, reliquos qui dirigat; Nescio annon & vecordiam an Aura, desideriumque in Principe necessitas; in Consiliarij superbiam; mutuum odium in utroq; & hinc similitates & inimicitias, & consilij omnis everisionem; Quia *Potiphar Iosephum* habet consiliarium præter panem nihil curat; & quam diu doctorum consilio uti poterunt quibus vel mediocris substantia, otio tamen & ludicris dediti contemnunt id quo nequaquam carere possunt. Et stultum fere labore addiscere, exiguo quam emere poteris *melodiam*; Aut igitur principem domus alienum a natura Principum, & hominum, deumq; potius, qui voluptate relicta serid ad sordiora feratur consiliorum studia; aut fateamur, ignaviores illum fieri aliorum industria, & ita fraudibus apertum & expositum aliorum, aut superbia & contemptui consiliatorum obnoxium; Quia enim suum melius æstimat consilium, quam eius pro quo consultit, in quæ non impingit superbia prærupta *Achitophel*? Quia *Haman* videt factum suum placere populo, in aliud semet ipsum præcipitem dat, priusquam quæquam absumile scelus; In consiliario itaque si contemptus & superbia, in Principe vecordia & segnities, procurabunt tandem odium, & quæ exinde necessario profluunt in interitum & necem consilij omnis conspirantia; Si & requiritur necessario omnium consiliatorum consensus prævis res ut geratur a Principe, quæ tandem illa futura occasio est, pigram, ac naturæ negat propriam, moram hanc ut sospitet pigram? Aut num hæc exceptio à regulâ si excepti cur in reliquis omnibus eiusdem qualitatis idem non valeat? Certe nullius est necessitatis, quicquid in contrarium attulerint affirmatiuam qui defendunt opinionem;

Dicta, quantumvis vera, vix tamen ab oppugnatribus secuta. Exemplum siquidem ali vna cum illis dicturi & allargiri convicia; Genus namq; est hominum tantus cui zelus, ut nisi *Ephorærum more* & rigore austero in summas fortunas conuictis & contumeliis debachatus quis fuerit, & diuini et humani iuris violator et everfor ubique illi et semper audierit.

ad. lib. 53.

Tac. D. Ann.

idies & habeatur; At qui cum ratione disputare poterit, data
 opera et cum ratione qui insipit? Ab illicia sursum et rationem
 et rationem inquit, et videbit exempla, quibus tam ferociter
 reges, opinionum et sententiarum nostrarum hanc quaquam repug-
 nantia. Scimus namque Augustus, non omnia proprio ege-
 rit consilio; sed multa publice deliberanda proposuerit, ut
 si quid alijs displiceret corrigere possit, et omnes quod ad-
 hortatus fuerit, ut solum sibi consilium aperirent, si quid ra-
 tius invenirent, libertatem omnem his concedens; scimus
 quod eorum motus sententias quaedam retraxerit, pre-
 stemim vero a consiliis, aut si ipse consilium gereret, sci-
 mus a Collega suo hoc quod contemneret, utinam quod so-
 coactionis hoc erit? Num enim deliberassent, nisi Augustus
 proposuisset? Num correxisset quod displicuisset, nisi pru-
 dentia adhibita, et doctorum serena et libera examinatione?
 ut proponere, sic et corrigere sic examinare libertatis est, vel
 ipsi qui contra nos adducunt testis sit. Tectus enim a pectus,
 etiam in libertatem omnem his concedit. En consulandi li-
 bertatem illis concedit, semetipsum tamen nulli alligat ne-
 cessitati, sed libertatem sibi reservat illibatam. Non omnia
 proprio egi consilia, habet dico: Horum quae verbotum vis?
 Et quae dicit, mera libertatis esse ut demonstrant. Nero
 hinc docet, mater veritatem illationis. Casus Nero inspe-
 cit, cum quo Principum Coniuges ac parentes effulsi-
 rang deligit vestem & gemmas misitq; donum matri, nulla
 parcimonia, enim precipua & cupita alijs prior deferret.
 Sed Agrippa non his instrui cultus suos sed ceteris arce-
 ri proclamat, & dividere filium quae cuncta ex ipsa haberet.
 Tiberij morem in subsidium, contra nos accersit, quem
 historia graphicè admodum depingit, inquitendo: Hunc
 (Augustum) Secutus Tiberius suo arbitrio nihil aut per-
 pauca agebat, de rebus etiam minutissimis ad senatum re-
 ferebat, posito in foro tribunali in quo sedens ius diceret,
 semper consiliarios exemplo Augusti habebat, neq; tamen,
 nisi communicata prius et etiam cum ceteris quicquam se-
 rium peragebat, proposita sua in medium sententia, non
 tantum

tantum omnibus contradicere liberum relinquebat, sed faciebatur etiam aliquando contraria sententia suae decreta fieri. Nam ipse quoque sepe numero suffragia dicebat &c. ^{c Dio. lib. 57.} At nec hæc tantum valent ut sententia nos dimoveant nostra. Præterquam enim quod de *Tiberio* moribusque; eius & verbis *Tacitus*, ut scilicet plus dignitatis, quam illis inesset fidei, quod item hic simili limitatione cum illa de *Augusto* & exinde ^{d Tac. 1. Annal.} *Agrippinae* mente collectione, ipse etiam qui adducitur historicus, nam non aperte dicit, *secutum illum vestigia Augusti*, & in imitationem eius tale quid fecisse ex more igitur *Augusti*, quia egit, *libere egit*, non coacte. Generaliora si hæc eni libertate factam rectam, dum ad senatum refert, alijs dum libertatem relinquit contradicendi, vide & quæ antea notabamus ad *Augusti* praxin, sane, cui nota natura & indoles *Tiberij* facillime concludet, assidue illum magis ne quid libere fieret, sed solus libertate ut frueretur. Nusquam contabundus *Tiberius* nisi cum in senatu loqueretur, estque cognitum ad introspectiendas etiam Procerum voluntates indu- ^{e Tac. 1. Annal.} etiam ab eo dubitationem. Et tamen adhuc obijcient verba *Tiberij*, ut quæ fatentur, non posse principem cuncta sua scientia complere! fatemur. Nam & *Iustiniani Imperatoris* nobis occurrit sermo huic similis affirmans: *Omnium meminisse est in nullo penitus errore divinitatis magis esse quam humanitatis*, & nisi tamen historias Principum, rationes, legibus ^{Confirm. di-} exerceamus rationis, sed hisce quoque licite applicaverimus ^{gest.} hoc, immotæ rationis: verba sunt intelligenda secundum ^{h Alciat. 3. p. 2. sum. 30.} subiectam materiam. ^h patebit verba hæc tam procul à coactione & necessitate omni, ut præter libertatem nihil aliud neque sapiant, neque evincant. Nec enim consilium permittit *Dolabella* aut *Senatus*, sed legibus tam illum quam hunc alligat, ultra leges quod est suæ maxime libertati vindicat ac referuat, ex *Analyfi* patebit, *Duo* consulit *Dolabella*, & ne quis vita probrosus et aprobrofus infamia provinciam sortiretur. Et ut Princeps id iudicaret, utrumque rejicit *Tiberius*, prius: Non sequi, vita qui probrosus iam, ergo semper talis; vita qui laudabilis iam, ergo semper talis. Rationem adfert ipsam experientiam. Ait enim; multos in provincijs

contra quam spes aut metus de illis fuerit, egisse, excitare quosdam ad meliora magnitudine rerum, hebecere alios. Posterius triplici: 1. Ex ratione; ex infirmitate humani iudicii in inuestigandis cordis occultis, q. d. vt diiudicare poterō an qui tam probrosus, semper futurus sit talis. Nec enim potest imperator cuncta scientia sua completi. 2. Reijcit a se quædam ipso iure retinere quæ poterat inherere, arguendo ab inviti dū ait: neque expedire ambitione aliena Imperator trahatur; 3. Quia quod potest expediri lege, quid opus imperio? ipse senatus quod datum sibi habet potestatis liberæ, cur id inultō Principi & gravioribus occupato iterum obtuderet? Hæc an libertatem sentiant an coactio nem indicent qui velint. Mancipiorum indiget liber ministerio, at hoc ipsum indigendum invitum coget mancipia vt alar? Iure consulto libertatis est, quos enim iure occidere peterant, clementia sponte servabant, sed adest necessitas hic, cum demandatum imi possibile vt fiat à solo cui demandatum. Ergone ipsos committentem daminabimus qui quid committati ei quem imparem norit rei administrandæ? Aut num & par ipse aliorum invitum vtetur labore & auxilio? Aut in servitutem abripitur liber natura ipsa quem protreavit liberum? Quanta felicitas & promptitudo Augustono Casari Ludovico XI Francorum regi meliorem se habent neminem quem possint consulere. Rerum gerendarum tam prompta illis adsunt consilia vt prius confectæ res essent, quam consilium ceptum putaretur; & de Carione ad Curionem Cicero, Te hortor scribit, vt omnia gubernas & moderare prudentia tua, ne te auferant aliorum consilia. Nemo est qui sapientius tibi suadere possit teipso, nunquam labere si te audies, non scribo hoc temerè. Cui scribam video noui animum, novi consilium tuum, non vereor ne quid timidè, ne quid stultè facias, si ea defendes quæ ipsa recte esse senties. Quam & propitijs diuinis Codex melius est vi libtate, si potueris. Decipi posse Principem proclivum est, facemur. At possunt cuncti; & eo quidem citius, quo absunt longius à scientia circumstantiarum exacta, & certa. Aut vnum certius

a d. 3. inst. iur.
pos.

Just. l. 1. tit.

b Plutarch in
Demetr.

c Sueton in Ca
sar.

d Bodin: 3. de
Rep.

e Cic. 2. ep 7.
f i cor. 7. 21.

quis scit aliena, quam norit sua? Aut mendacia ea quæ leguntur apud Tacitum, verane, an in deterius credita, iudicet ab uno facilius discerni, odium & invidiam apud multos valere & Pauciora quantumvis vnus queat videre, plura plures, fidelius tamen & videt & audet vnus quam plures; superbiæq; improbius statuere nisi ex sua quis quid sciverit scientia ignarum illum omnium, & planè stipitem. Dicta non sunt huic fini, vt nihil tribui velimus aut sapientiæ, aut fidei alterius, sed libero vsu alienæ prudentiæ in feruentiorem excitemus virtutem, cui spes quædam exoriri possit præmij virtutis ex libera electione & surrogatione consiliatorum; vtq; maior principi habeatur & reuerentia, & facta maiestas, quæ necessitate constricta irrisui seruit & fabulæ; Vtatur itaque Princeps volumus consiliarijs, ad maiestatem, non ob necessitatem, invidiam quò declinet, & Tyrannidis Suspicionem: vtatur mente consiliatorum, non ob coalitionem, sed in amoris ob inferiorum accepta consilia, erga se incrementum. Quam & Reip; conueniens socio errore infamiam effugisse, & temeritatis culpam, gloriæ & auctoritatem cum amore subditorum conservasse, nec iniustum, vt cuius factum præstare tenemur eius ad libitum vtamur seruitio.

Veritatem præcedentis, & huius quæ iam sequitur probatura est quæstionis veritas. Tamenim affines, vt mutua quasi veuant vita & veritatem nosse vnus, sit nosse & veritatem alterius. Quæritur autem, Annon sit solius principis proponere negotia super quib; consultandum. Præterquam quod affirmatiua responsio argumentum & iudicium certum continet, in Principe curæ pro Rep: In consiliario fidei, ex quibus omnibus iunctim copulatis, erumpat & procreetur oportet amor mutuus & benevolentia (maxima sanè affirmatæ quæstionis commoda) & in pessimo præualida, nam Absolon proponendo haud mediocre partibus suis acquisiuit & robur & incrementum. Quis & aptior Principe qui inueniat aut sciat quid præsens velit & requirat occasio & necessitas maximè ponderetur? Huic certè maxime nota, consilio opus quæ habens remedium; plus namq; quam probabile

bile difficultatibus Imperatorijs vincendis, nullum commodiorem quàm Imperatorē aut natura formatum vel assuetudine assuefactum. Si & cuiq; liberum proponere consue, propositiones infinitas, sententia nulla, si enim omnes simul partrurunt quæ parturientibus obstetrix? Nec exiguit sapientie politicæ pars limitatis propositionibus curiosiores & occupasse, & ne vis & arcana imperij frequenti nimis & indefinita cuiusq; disceptatione in contemptum dētur præcivisse. *Habet namq; corona quedam ira sibi annexa, cuius ut gloria sit & prudentia ea ignorasse; salus, regem præter nomen ea scivisse.* Cum & natura ambitiosa & in nullo, nisi in summa fortuna putet quod sit beata, ut exinde, quo magis decrescit vita eò magis excrescit dominandi concis cupiditas, in medicinam erit, certa proponendo, ambitionem hanc discriminis alieni & proprii cognitione, prudenter fregisse, nec iniuria hinc aut consiliario, aut regno, ne mergantur negotiorum oceano, aut molis sub pondere ruat, partem ferendam accipit, sapientiaq; regis aut principis proponentis certis finibus inclusus, in se ipsum inferiorem vim certo & necessario limite dūce, revolvitur animus, cum erret magis & cogitando seipsum defatiget, quam proficiat, cui sine fine vagandi data est libertas. Quia enim neminem unum iræ destinare possunt milites furiosi, licentiam in omnes poscunt; in prospecta & natura principum quæ Agrippæ testimonio, ut, *voluit quæquam ipsis præstantiorum ipsis haberi, docēbimur*, illimitatam potestatem improvidè recipienti, infallibile ruinæ præludium; Nec unquam satis fida potentia ministrorum ubi nimia, aurea sunt Taciti verba, generalis sanè locutio ab omni accusatione exceptionum salutari ope tuta, et incircumscripcta commissio multitudine accusationum scatet infinita. Ruina & elades *Asinij Galli* cauto consiliario sit pro cautela. Quantumvis enim *Tiberius* dicar, imparem se toti imperio, eius tantum suscepturum de partem eam quæcunq; sibi mandaretur, ac tamen, quia *Asinij* incautiūs generalitem hanc accipiendo quaerit, quam igitur reip. partem mandatam sibi velit, quasi plus quam civilia

^a Tac. i Hist.
ⁱ Dio. lib.

^a Lib. 2 hist.

viliū agiter, ipsam principis iracū, & mortem sibi accelerat
Quem et aulicū subitū prolapsum videtis ad contrarium; b Tac. 1. anal.
 hunc merito suspectes; Nervos admonitus ab amicis, qui
 cauere eum iubent à mulieris insidijs, et *qua subita primis*
irlandamentis; à nimis coartione in intemperans obsequium
præcipua; nescio quoq; vide fiat, alios plerūq; poten- c Tac. 1. anal.
 tiores maxime, seduli magis cultoribus, ac domestica, et igitur
 intentiores ad Reipub. consiliarij, ex certa propositio-
 ne discant inter nosse sua ab alienis. Cum in super exquiristi
 ma ad consiliū opus & *cura*, certis, si negotium super quo
 consulendum, inclusum fuerit & circumscriptum limitibus,
 absolutius ac perfectius prociēbitur *consiliū*. Tam enim
 solicius futurus consilium dāns, quid *faciat*; quam quid
 loquatur. Res haud exigua in re tota momenti: ampuasse
 superflua, ut in alijs exerescant, & facundius arborum fru-
 giferarum robora. Genus insuper & Principum quia fa-
 cillimas & promptissimas *arbitria* & *non demandata cura in-*
feruntur ad simulacrum inferis ubi quicquid illi, irritatur
 magis si plus quam necessaria rerum aliarum examinatione
 eidem quasi negligentiam exprobes aut stultitiam, imo illi
 forsitan inuidiam excites, tibi necem. Consultus itaq; &
 tutus, ut quemadmodum ipse cum Ioue princeps, sic con-
 siliarius cum hoc distinctum diuisum habeat consilium, haud
 immemor, sapissime salutem & suam & regni in eo positam,
ne intelligere videatur optime quae intelligit. Ipsa & natura
 consilij hoc ipsum quasi efflagitat. Sententia namq; habet
 itaq; hoc cum sententia iudicis commune & familiare, ut
 quemadmodum iudex, *extra* *adlocuta* & probata euagatur,
 terminis iurisdictionis alterius se immiscuerit, multa dig-
 nus censeatur, sic & hic culpe haud experts, si *extra* *proposi-* d 1. 1. F. de iurif.
ne ad res patrum idoneas detraxerit; Appij claudij itaq; se-
 quantur edictum consiliarij quod rei tantum illi ipsi de-
 liberandi concedit potestatem, cuius causa consulaturs con-
 uenerint, praeterea de alia re nulla, c sibiq; dictum existi-
 ment & securitati suae hac Marcicorvelij. Nunc cuius cau- e Hanc. l. 11.
 sa uocatus, et, ut sententiam daret, quid tibi videatur, dic. &
 masq;

Halic. d. loco.

Halic. d. loco.

2 Sam. 16. 20.

2 Sam. 17. 6.

1 Reg. 12. 6.

1 Reg. 15. annal.

13 rep. 1.

mi d. loco.

desine vixit rem propositam augere. Ne tamen ieiuni videatur & moniti noui iungis gnari quam antiquioris exemplis rem firmabitur patetentis & pñscis. *Ita consilium* quid agere debeamus, propositum est. *Absoloni Achitophet*, quod das consilium est eiusdem ad *Ensat*. *Quod davis* mihi consilium est *Rehobami* ad seniores. *Consulit Naro* inter primates ciuitatis, bellum anceps an pñ in hoste placeat. *Roma* & consules proponebant, iis absentibus Prætor urbanus eo munereungebatur, apud *Græcos* Prætor maximus, qui Atheniensibus *ἀρχαῖος* dicebatur alibi *ἐπικλатор* ac *ἐπὶ βουλῇ*, qui eodem ferè munereungebantur quo qui *Præfiserat Rhagussis*, *Aduocati* Venetis dicuntur qui quæ in sententia agenda, quibusue de rebus in senatu deliberandum sit, proponere solent, sunt ex *Bodino*.

Contra hanc sententiam nostram, quas idem *Bodinus* adfert rationes tam flaccidæ per se vt euant & euanescant, quæ enim quæ cogat consecutionis ratio concludamus quia princeps multitudine negotiorum obsessus est, ergo alius proponat, quid enim si & alter, & tertius & quartus & reliqui omnes sub simili pondere anheant? Quod maxime probabile: præcipue si vnus tantum ille fuerit, aut omnino oportet omne pereat consilium, aut admittatur in sufficiens argumentum a multitudine negotiorum peticum & ad confirmationem nostræ assertionis, & suæ ad confirmationem. Aut num vacare occupationibus poterit publicis, priuatæ rei quem & distrahit pia cura & legitima? At ex publico vivit, inquietas incertiora forsitan hæc, aut certe secum emoritura, nec in heredem successura. Quid quod & vt plurimum paucillâ, num & sine Principe de rebus consultare liberum, aut coire? Negauimus supra & num multitudo decrescet hoc admissio aut adhibito remedio? Fallimur & in iura rationemq; impingimus, parum a bea Remp. ipsam funditus euertamus. Si enim maiestati proximum crimen in seio & inconsulto principe de re aliqua publica statuisse, necessu omnino omnium cognitio & consilium, omnia tandè devoluantur ad principem ciuileq; arbitrium multitudine dicta handquam

quam obstante. Quod & *Boetius* ipse implicat & fatetur. Quis enim tantam opinionis suae habet & adducit negotiorum multitudinem, exceptiones quasi quadam firmat regulam, & erit. *Principis est solius proponere*, nisi negotiorum multitudine fueris praepeditus. Est & personae qualitas pro nobis, quae depugnat. Quia namque administrationi Reipublicae subordinata avaritia ut plurimum comes quam carere cogetur, qui alium ipsum praestat principem commendare cogetur consilio. Advocatum? Avaritia si autem accesserit & *superba dominandi cupiditas*, oraculum illud abiectum commodis in conspirationem, et praeteritum consilii adquiri poterit principis deprimendi spes auxilij. Aditi princeps si nequit, nimirum id est et culpa panam secum portans suam periculum scilicet et incommodum euenit et hoc posterius argumentum prius illud. Qui enim aditi nequit, vix multitudine premi poterit, cum ut plurimum fugiat, ne prematur. *An autem tantum sit et consilium, ut acutum propositum, et suum simul aperiat consilium*, quae poterit, exempla sane *Metij sufficit* & *Appij claudij* affirmant, & superius adducta refragantur, & quidem solidiora haec illa. Quia ratione munita, ne nimirum ceteris fiat assentiendi necessitas, & designat esse consilij dandi libertas. Habet namque hoc peculiare quodammodo summa fortuna, ut potendo precipiat, proponendo, & deducendo concludat. Periculum & est, ne pro sententia adulationem seriat, praecentor talis, & habeat, non quid alij inuenerint, sed quod ipse, infella pietas, a mendico quae emendicat, eidem penuria, quod elargiatur in levamen. Quia & iura & ratio dederint principis sublimari, & felicitari, ut ex diversis singulis quae placebant sententijs, eligat tandem illam quae placeat aut ardeat, mox ut docebimus, quae electio esse poterit in re unica et sola differentia tandem quae est inter proponere & deducere principem arcet ab altero, alterum eidem separatim dum tribuit. Nisi à diversis contra rationem detur firma illatio, fateamur oportet, proponentem & interrogantem respondere velle, deducentem, aut docentem assensum, peccatum est consilium.

filium experientis docere sed discere; ni quis forte opinatus fuerit, aut aptum docendæ facultatis cum ipse de qua dubitet, aut consilii quæm velle alterius, vultus ipse per se certus. At utrumq; horum impossibile, inter dubitationem enim & ignorantiam quæ differentia? *Ignorantia* quia nulla cupiditas, inter mortuū quasi quædam quies & exinde grata; *dubitationis*, cum æternæ inquietudinis, volunt artes, ut sint tales; imitiora sua & indubitata principis, infelicitateq; defudet qui rationem ambiguo non tam instruit quam fatigat. *Qui delib-*

a Tac. 2. Hist.

ram deservit, Vespasiano loquitur *Mucianus*. Ingratus et medici adpectus laudo, & sani sterilis medico, cum nihil eidem lucelli nisi ex dolore impossibile quæq; ubi nullus est defectus alicuius sensus sibi fallam adesse posse penuriam supplendæ desiderium. Ad exempla in contrarium allata quod est, egregie fallimur, nisi ibi deductæ sint rationes non quid velis proponens, sed maxime & præcipue quando velit, motum confutas, festinationem suadet, milicium conscriptio-

b Hæc. lib. 11:

tem & desiderium viger, & quidem celeriter quia tempus nullas patereretur moras quia bellum iam inferitur. Quod idem esse in altero, videbit, historiam ipsam eiusq; qui examinaverit consideratæ circumstantias, caueat autem sibi diligenter proponens, ne *obscura oratione* & ambigua usus cum *Tiberio*, cum eodem vno eodemq; fruatur consilij commodo. Eidem siquidem seu natura seu adfuetudine suspensa & obscura verba, quia consiliarios in incertum & ambiguum magis implicant, & pro consilio habent, quæstus, lachrymas, vota.

c Tac. 1. Annal.

Cognata huic ipsa sese exhibet iam nobis explicanda quæstio: *An expediat ipse consultantibus adfite Princeps*, largæ ac profundæ inquisitionis, difficilioris decisionis quæstio. In utramq; enim partem argumentis dum nititur firmissimis, data quasi opera in suspensio relinquit quærentem. Iubent adfite & rationes & exempla, venit namq; Princeps & proponit *ut discat*. At quæ in absentem efficax disciplina? Aliæ oculis tantum forsitan, hæc ars certe non addiscitur, nisi & auribus parulis & audientibus. Ni igitur armari

augenti

erguent vim aliquam incognitam, aut magneticam virtu-
tem, aut efficaciam carminativam, ut loquuntur medici, vix
credunt, consilio affinxerimus, vix sanabitur eo Princeps
dubio saucius, Contactus vim operatricem medicorum an-
nectunt regulæ, verbis efficaciam auditis Philosophis, cæco
mutuuri virtutem inesse somniant Magi, maximamq; po-
testatem prædictam imperatoris concioni adesse militaris
artis fatentur periti, & exemplis infimilis firmannt historici,
sapiens monitum Tarde concedatur, quod datum egro &
difficulter adimitur, & monitum stultitiæ dampnans princi-
pem, absentia augeat periculum præsens, felicitati suæ vi-
gili præsentia difficulter admodum quæ attinetur semel a-
missa, vix unquâ quæ reciperetur, fugit siquidē cum occasi-
one consilium, cumq; eadem prælapsum penitentiam post
se relinquit multam, solamen nullum. Et mox notabitur
Rex eminentiæ esse eligere & desiderare. At hoc fieri ut quæ-
rat rationum pondere ob absentiam cui ignota, judicent alij.
Iuria ipsius hæc mens. Nisi præsentem audiat iudex litigan-
tium partes, allegata & dicta auribus examinando, infra
quantumvis iudicasse dici poterit, non tamen dici poterit
iudicasse in re. Quanta & vecordia via deerans viam si in-
quisierit, & monstranti viam terga obverterit? vigilantes
esse volunt Imperatores imo insomnes ducis boni qui de-
scribunt munia & imo ferreum omnino & adamantinum,
ferens & spem & id aduagat & iudicem & iudicem & iudicem
desuper & iudicem & iudicem & iudicem. Ipse Imperator ferro
vel adamante fusus ac conflatus solus his rebus semper in-
vigilet. Hæc si necessaria in consilij executione, quanto
magis in eodem capiendo? Si neglecta ocatio, minima
quantumvis, nunquam sine noxa, cum neglectus consultan-
di actus venia dignus? Ibi nisi equo circūvectus acies decli-
nantes aut erigat, aut palantes dirigat, aut pugnantes adhor-
tetur, si negligentia habetur pro conspiratione aut proditio-
ne, incuria pro transfugio, quid erit si his abfuerit? Plus sane
interest. Resp. infra ut sit causa belli quam bellis ventus felix
aut prosperus. In re familiari & priuata quoq; aureus illo finis

d Cal. excers
344. Sect. 3.

c Onofand: stri-
day l. i. c. i.
f Tac. i. 3. ann.

g Onofand d. lo.
co.

h Onofand: l. i.
c. 42.

calcei domini quem portant in agum: in repositissimum & felicissimum id consilium, cura eius maxime cuius interest quod fuerit factum? nullus insuper ut firmior & fidelior amor quam propius, sic nullum fidelius consilium eo amorem quod habet causam. Aut igitur demonstratur alienum magis proficuum mihi amorem meo, aut, eo negato, fateamur firmius & fidelius id consilium cui amor est author & praesens director continuus. Frequens & admodum malum, scripta, ipsi quantumvis scribenti non tantum sed infimilis alijs lectu simul & intellectu sunt quam facilima, quibusdam tamen videantur ultra modum obscura. Consilio praeterea leges perspicua & Imperatoria plane perscripta: breuitate, & ob perspicuitate infimo cuique ex plebe tabulis aeneis insculpta publice legende proposita, interim tamen quibus quod emerferunt semper scrupuli vel doctissimum quemque qui defatigarunt, & remedij loco coegerunt legislatorem, legem legi superaddendo confusionem potius quam ordinem, & obscuritatem magis illarum quam intellectum inducere praesentia autem principis proponentis haec, & impedimenta areebit, & moram praecidet, totius una cum reip. periculo & damno. Quia & vix sit possibile nulla inter *Trium* inueniatur palea, nulla in Familia macula, nullus inter *fidos* incertus, inter bonos malus, aut praesentiam optemus principis, aut negemus inter discipulos adesse proditorem, contagionem autem hanc sanam partem vix plurimum si non perimentem trahentem, sane semper & impediens, nihil facilius corrigit ipsius principis praesentia. Desperate namque vix tam quis improbus ut lictore praesente peccatum commissum velit, nec quis tam insigniter impudens ut spreto pij & honesti viri praesentia, obscena & feda committat stupra & adulteria. In *Daphne* ingredi viris modestis quia turpe existimabatur, corrupti adolescentes, omni exultu pudore, & facta libidinosa cupide ferebantur. Quia & ex viris grauib. honestisq. nemo accedere audet sanum Veneris in vertice libani, scelerati & nefarii mulierum congressus, clandestinae connubiorum corruptela, alia denique infan-

infanda & turpia facinora in eo delubro, utpote in loco impuro sce-dog; admittebantur, nemine in hæc scelera ^{animadver-} admit-
 tent; Principe præfente consilio, audebit certe minus ma-
 lus, plus bonus, cum illi ^{vultus} principis ^{senioris} ^{fratrum}, huic serenior calcar. Habet namq; hoc boni & diuini ma-
 litia, ut oculateam totam bonitatem, dormitantem quantum-
 vis, vigilare tamen credat, & ea præfente vitium si non au-
 ferat, differat tamen, notum & est hoc vulgare, ^{excitat}
Auditor studium, Castius certe quicum Deo, iustius qui
 eū rege loquitur, consideratius qui intelligente & iudicante,
 & in conspectu Imperatoris fortius depugnat miles ut præ-
 tium auferat, & impigrius consiliarius ager præfente prin-
 cipe, pugna quasi quædam & certamen cum ignorantia &
 equidem ipso pro principe consilij & consolationis indigo-
 samam & fidei lucretur coronam? Absens imperator absen-
 tia ^{ex triarijs} ^{facit} ^{Tyrōnes}, præfens præfentia ^{ex} ^{Tyrōnibus}
facit ^{triarios}; præfens apud consilium princeps, consiliarios
 reddit circumspectos & solertissimos, ab eodem Absens, si
 non planè malos, deteriores certè, segnius namque ^{consul-}
tabunt, nec sine ratione, Iusto siquidem impediti metu, eoq;
 duplici, Regum enim fauor quia ut plurimum alicui præci-
 puit, supercilium addit & invidiam illi cui fauor ille, Tali
 autem supercilio tam cuncta despicienti, ^{sen} ^{invidia} ^{sen} ^{ra-}
ratione, ^{sen} ^{ex} ^{fide} ^{con-} ^{dixisse}, & illum & principem osten-
 disse est, Aut nnn inustum meticulosius egisse, vbi de for-
 te luditur & felicitate non priuati sed principis? prouida
 ars vultuaria; lucri quantumuis nullum vnquam velit soci-
 um, culpa saltem habeat sapienter semper prospicit. Ad-
 blanditur adblandienti canis, læsus, blanditijs licet, & cla-
 mat semper, mordet haud infrequenter, & in sanitatem op-
 ratns doler, dum blandè secando sanat, iascitur, Tam ^{te-}
mella principum corpora ut quæ cunctis alijs probata sunt
 sanitatis aut conseruandæ, aut recuperandæ pharmaca, hisce
 præfentissima sunt venena, Consultius itaq; ipse adsit Prin-
 cept, videndo mixturam propinandi remedij, id aut prom-
 tius bibat & securius, aut sine propinantis periculo effundat.

a Euseb: paneg:
constant. magn.

Ambitionem quoq; & similitatem consiliorum occasione & obestit contentione pro consilio, in rixas & conuitia prelabantem, & consilium omne & facilitatem Reip. vitiantem, quis prohibere poterit auctoritate, principe absente? In factiones, periculum est, abeant, in vnum coire qui debebant, & princeps qui solatio indiget, contentiones audiat, & conuitia absens ea quia corrigere nolebat præsens, Absens quoq; amore seipsum priuabit consiliarios, consilij salubritate, regis salute, nullus enim maior militibus imperatoris, qui & culpa velit esse socius & gloria, vt in Antonio primo factum testantur Annales^b, & generaliter verum ta adpata veniunt no v ipius duxasatpaz ita tu dycauiaz, latetium membrorum sanatio difficilior, consiliorum facilior, c Et peritius curet vulnus ipse adfit Princeps vt causam dilcat morbiq; sedem, vel exemplis motus, etiam barbarorum & ethnicorum, nam consultantibus ipse adest Turcarum Tyrannus, aut saltem adesse vult credi, an adfit ignorati, d Et Dolabella consultor adest in omnibus e, Neri quoq; inter popinas & gladiatores nocte obuerseur, inter primores tamen ciuitatis consulit f, Anxius & vespasiano animo, paucis amicorum adhibitis cuncta virumq; perlustrat, s sed exemplis quid opus? Quantum in præsencia principis instat, ex historia discamus quæ memorat, Illyri infantiam regis pupilli contemnentes, bello Macedonias adgrediuntur, qui prælio pulsi rege suo in cunis prolato & ponè aciem posito, acrius certamen reperiuere, tanquam ideo victi fuissent antea, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent, h Ptolema quoq; rei nostræ graue testimonium cuius consilium, vt sede Alexandrii regis posita, qui consilijs eius adhibeantur coeant, quoties in commune consulto opus fuerit i Prudens & dolus qua Agrystidas circumuenit Eumenes, vt fidelius consolatur in comune & felicius visum ait se sibi in somnis videre Alexandrum regem viuentem, & regio vestitu ornatum ius dicere, et mandata dare ducibus, omniaq; regni negotia strenuè administrare. Itaq; existimo, inquit, consiliendum esse ex regijs opibus

b Tac. 3. hist.

c Onofand. l. 1.
c. 1.

d Bodin. 3. rep. 1

e Tac. 4. ann.

f Tac. 15. Ann.

g Tac. 2. hist.

h Trog. ap. iust.

i Curtius l. 10.

opibus aurum solum, in quo collocato diademate, et sceptro, et corona reliquosq; apparatus, prope solum consiliarii habent, suffragantur omnes, et proximus ponitur solum, id quo efficit *dauid* deo *superius* et *arma* quibus ille uti solitus fuerat, et positis multis sedilibus, sedent in eis, et consessum habentes consulant de his quæ maximè urgebant.

Et hæc quidem sunt rationes, *maiestas* quæ iubent et *fundens præsentem*. Quia prohibent et dissuadent, ac iniuriis sine ponderis dubij admittunt nos hæremus. Quia enim iam superius docuimus, consiliarius esse ut *in scriptis* aut tabellis fiant *consilia*, affirmavimus et haud insufficienter, siud necessitatis ut fiant, et hoc eiusdem esse necessitatis ne fiat. Rationes enim pro illo quæ pugnant, firmando, eodem pugnant simul et pro illo, negando. Remissum optamus lectorem ad prædicta, *periculum* nos urgemus ex præsentia quod exoritur principis. Quam facile enim in concordiam esse quod debebat, motu contrario in discordiam erumpet, periculosum tam principi quam consiliario, et tandem Reipublicæ totius. Nam mutum quantumvis vellemus præsentem principem, *consiliarium* tamen semper et necessario volumus *discretem*, et tam sua modeste et fundamentaliter propugnante, quæ solum et colligat consiliarium, et hoc quidem superficialiter aut quasi obiter, sed et dextrè et articulatum, vno eodemq; ex fundamento, vno eodemq; medio, vestigijs *Hæsus* insistentis præscriptumq; sequentem ipsius rationis, quod *la, Sam. 15.* *ritatè vno eodemq; ac fonte* promanare et hauriri firmat. Quia autem scopus et finis consilij felicitas principis et status, omnino necessum atq; consiliatorum induat ac summo studio æmuletur personam contra felicitatem illam manibus pedibusque, et conatu rationeq; omni quæ insurgat. Quæ enim quæso tutiora quæ firmiora auxilia principi? *Clarum* datum consilium quærentem ad docebit et dubitantem, malè si quidem et temere quia gloriatur serocius de numero et auxilio exercitu *Darius*, simul et contemnit pauciorum et ferro potius rigidum, quam auro splendentem exercitum *Alexandri*, transfuga quamvis, et amicus, quasi ad-

in Et cur.

huc in castris esset inimicorum, eundem stultitiae dominat
 ex sua magis quam ex inimici milite & exercitu, conchas
 dearent, cum potius ex alieno id colligendum. *Ex illa dicitur*
quid, straxit illos quo genua auxilia querenda sunt. Verissi-
 mum. Nisi inimici personam sumeris, frustra consules: a-
 mico. Sed ecce malum. Quis quis feruidior, quo profun-
 dior quis, ob hoc ut etiam si publicum, & intrinsecum prae-
 stiti religiose iudicis, simulacrum inimici sub persona aut dixerit,
 aut defenderit, quae re vera esse talis ipse opinetur aut pu-
 tegetur futurus & principi & reliquis suspectior; magis ta-
 men illi ut cuius de salute & incolumitate immmediate ma-
 gis agatur, & ipse quidem praesente. Praesentia itaq; fidei
 quod est obtemperare adscribet, & malitiae quod pietatis,
 fidesq; feruentior proditionis suspicionem creabit, consilia-
 rio & periculum certissimum & praesentissimum. Vitium
 tempus hoc quo laborat, maxime & periclitatur summe.
 Fides enim iam non ex ratione estimatur, sed ex temeritate.
 Ex magnitudine odij ad magnitatem amoris pessimo, sane
 & improbo, frequentissimo licet concluditur more, unde &
 sit, ut temeraria pro fidissimis adorentur consilia, habeantur
 pro hostilibus nisi rationis accuratio in fidei ma-
 gistrantia. Tam enim sibi placet, & adhibetur populus,
 ut huiusmodi, quid velis vbi idemq; putes esse cum eo
 quod possis, effertq; proptium, cum haud videat aut con-
 sideret alienum gladiatorum plane modo, quorum neuter
 ante pugnam victus, victor, uterq;. Quid mirum igitur,
 ruina supercant regna, fidissimas ipsa si respiciat aut inter-
 ficiant suspicionem ex fide arrepta, consilia? Nunquam certe
 fide sanctas, quae periclitans, externa non admiserit, aut am-
 plexu fuerit vel amarissima pocula stultus & medicus, qui
 adhibuit vitiis & humoris peccantis suo pariter cum & gro-
 ti periculo propinat remedia, & obsequio auget, medicum
 quem avertere debebat morbum. Inconsideratus & con-
 sideratus qui infido consilia (hoc est, non exaggerante debite
 malignitatem & naturam inimicam, in maiorem rei confi-
 derationem, & temeritatis moram) & vitio suspicacia
 aud

principia præpedito, infortunium sibi, malum peius acci-
mulat, et præcipi (omni 297) oritur iniquum, autis 198
Tutius itaque, *abstine principis*, præfens suorum, sedem sibi
ne faciat suspectam, & ratione contra dicentem & caute
rem hostis in principis maiorem curam & præparationem
promptiorem vigintom, a fidei dando consilio abigat.
Quis enim (triste exemplum) *Annibalis* verum præfendit,
& fideliter prædicat in iustitiam, *Annibalis* ipsi securo, et illi
eandem securitatem eidem, aut per errorem, aut assentien-
do facientibus. Idem propter *colloquium* cum *Villio* amon
suspectus, *Annibalis*, ita in nullo postea habens fuerit hono-
re. Quamvis enim iustissime se purget in *Annibalis*, et ipsa
probet hanc se fecit e amicum populo Romano, ut qui iam
contra eundem sub sacramento lex eo triginta annos militavit,
Patre Annibale et Dijs quoque testibus, tamen a *Thibasto*
Esola mendacis, regiarum iam spem inflante, ex templo con-
siliis imitandi *Annibalis*, quod nullum in principio Belli
utiliter cogitavit, erat abijciendum, liberum esse, ut possint
consilia principis in præsentia, parum liquet, ut enim nimia
principis familiaritas contemptum parit, sic *insueta præsentia*
terroris quid habet, quo seu vinculo aliqua retinentur præ-
sentes, si non omnes, aliqui saltem forsitan, quo minus aut
audiant aut queant dicere libere quid sentiant. Si enim au-
ditorare detriti, muta *Bruij* Socij, facile legum prohibere
non audent censoris, quid faciant subditi? Nee sine peri-
culo futurum ipsi principi præsentia. Haud enim infrequens,
ut sincere dicta ex veris, falsa videantur, quia nuda, et quia
verborum lenocinio et illocebris multa, et pompa, mox, non
tam confutantur quam obscurantur, et tum princeps, verba,
quæ præsentia seu vento aliquo secit, rursus, captando et
admirando, rem ipsam veram amittit et consilium. Ad
raucum cornu, sine defensione et ultione vel bellicocissimus
perit equus, cum ad superbum tubæ clangorem in extre-
mum rapiatur temere periculum, et exaudiat quod ve-
rum convincendo si nequeant, *proprio* saltem et *comuni* in-
pediunt pessimi qui cum iustitiam. Deinde Princeps si ad
majesta-

Alini. lib. 36.

c. 41.

De. Annibale.

b. Lini. 39.

c. 19.

cd. lib. 35. c. 42.

d. Lini. lib. 43.

c. 3.

maiestate sua sepefit aut neglecta, in casibus loquemet & neglectius, ut cum priuato (res inimico consilio) quod mihi si prius intimeret *visceribus carum & amicis*, nunquam in eo magis exerceat & maiestatem debitam iustamq; Si cum maiestate, cum domino se loqui putantes, libertate consilij neglecta, seu libertatis patet, & periculose gnari, ad *seruitutem* inclinantur & *adulationem*. Haud diffidentur, *profundius* locuturum, principe presente, consiliarium, attamen dicamus, oportet & faciamus, contradicenti inimiciorem futurum illum, acius, tanto spectatore presente, cui contradicendum. Grauius sane datum, periculum maius. Causa namq; presentis facies, *concordatiorum* *prevariorum* & consilio, *sed pro gloria* & gloria. Familiare admodum Germanis maximè, *ut de nobis & in casibus* consularent, infra ut notabimus fusi, nos a multis & plerisq; improbatius, & vicio tantum naturalium nationum condonatio, *fructu* certe attribuit, & damnum. Nos tamen hoc ipsum benigniore interpretari, *sapientia* id magis vicinum non stultitiae efficiamus tentabimus, a vicio nationis id quamuis plane liberare neque velimus neque valeamus, ne libertatem populo ingens iam praesens terreret maiestas, *notia* quasi velatur. Ne libertate populi minuiatur maiestas, conuiuij laetitia & epularum interuentus eandem hodie inter pocula habentis cras excusationi est, maiestatiq; vindex & incrementum, Sapientis, iura, consuetudo, quicquid dicat solidior quam prudentior aliorum *semita* & fraudilenta caliditas. Ne rigoroso nimis maiestatis cultu sine fine sibi placere demonstraret dominationem in populum liberum, *conuiuio* pessimis sese eripit principibus, remissione dum hodie umbra *radiorum* *modum* libertatis sibi curae egregie ostendit. In libero maximè populo, & seruitutem qui vix degustauerit, *libertatem sine frano* vult non *sine ratione*. Cum in populo, cui seruitium magis naturale et quodammodo congenitum vel natura ipsa ad seruitutem damnato sufficiens causa a libertate excludatur consilij utrobique arceantur consilio principes praesentes. Nam de utrisq; verum, *Haud facile libera,*

libertas & domini miscentur, ^f & sanè, haud esse necessitatis *f* ^{Tac. 4. hist.}
 ut ipse adsit princeps, esse quandoq; necessitatis ut absit, ex-
 emplo patet & sacro & profano, nolunt consiliarij &
 principes cum populo & exercitu abeat ad pugnam *David* 8.

Et quantumvis decusum consilio ut pugnetur, interim ta- ^{g 2 Sam. 18.}
 men iterum adhuc dubitatur, num consultum ipse interfuit ^{a Tac. 2. hist.}

pugne *Otho* ^b. De seipso quoq; quam elegantur admodum
Tiberius? *Ceteris*, inquit, *for sitan in rebus P. C. magis ex-*
pediat me coram interrogari & dicere quid è Rep. censeam: in
hac relatione, subtrahi oculos meos melius fuit, ne denotanti-
bus vobis ora, ac metum singulorum qui pudendi luxus argu-
erentur, ipse etiam viderem eos, ac velut deprehenderem,

^{a Tac. 13. Ann.}
 Particularibus hisce exemplis, accedit & generalis consue-
 tudo *Hebraeorum*, quorum moribus rex ab aditu Senatus
 abstinebat, ne aut ei quisquam, aut ipse cuiquam repug-
 naret ^b.

^{b Bodin. 3. Rep.}

Hec rationum pondera, tanta quantumvis, tantumq; in-
 ter se diuersa, ut neutris sine aliorum accedere possimus in-
 iuria, nec ab alteris sine periculo secedere, tentabimus ta-
 men (aliorum iudicio salvo) annon vinculo quasi quodam
 ex utrisq; deriuato & cum utriq; participante in concordi-
 am aliquam sibi iungi & connecti valeant. Quantumvis
 autem hoc conciliationis genus, in *Theologicis* tentatum
 controuersis, certissimum habeatur defectionis & transfu-
 gij Temporis: Cum inter malum & bonum nullum omnino
 detur medium, aut contubernium; natura tamen & iure &
 exemplo freti, tentare nobis placet, mutua an hæc iungere
 valeamus concordia, neutra parte aut laxa aut neglecta.
 Nam & sapientie politicæ graue præceptum, nullum tutius
 consilium principi, vicinis duobus capitaliter bello decertanti-
 bus, quam ipse armatus, honestis equisq; conditionibus pacis
 virisque amicè scriptis, hostis fiat obstinatus & inimicus
 eas reijciant ^b. Neutralitatem etiam quantumvis iure dam- ^{b Tac. 1. Ann.}
 net sapiens *Solonis* lex ^b, iubeatq; sub pæna, etiam in se- ^{b Gell.}

ditionibus & tumultu intestino singuli in partes abeant: me-
 lius tamen, nec contra *Solonem* commissuros nos existima-
 bimus

e Scal. exere.

317.

bimus, si, antiquam transeamus, præstare proterimus id, cuius causa iubet in partes abeamus. Poterimus autem, nuturam ipsam si secuti fuerimus ducem & præceptum ex eadem quod promanavit, in hæc verba conceptum: *Ex utroq; quod est, neutrum est.* Quantumvis enim neutrum, interim tamen, cum utroq; dum participat, inimicum nulli, amicum utriq;. Hic itaq; volumus: *Nec semper abesse videatur, semper facere adesse credatur*, nunquam enim si adfuerit, segnius, ut dictum, consuetabunt, & ipsi culpam, cuius rei, ut eurent, socordia principem damnabunt & defidit. Semper si adesse credimus fuerit, & *consideratus* aduri & *modestus*. Quo autem modo hoc effici queat interroganti haud opus iterum hic inculcentius superius de *salut. Atreus. d. & cunis* diximus, *Illyriorum, Turcarum*, & aliorum promra magis & facilior adfit ratio. In propinquo quod sit, sciatur, quodq; ibi secreto in silentio singulorum rationes sine impedimento ponderet, & lociq; Barbarum qui nolit *Germanicum* saltem contulerit *Casum*. Quib; enim præsentiam sciebat suam impedimento futuram, quo minus animos exploratos penitus haberet militum, clam id ipsum & feliciter admodum efficit. Historici adspici verba instructionis loco principi insecutus est. *Cæsar Germanicum*, qui explorandos militum animos ratus, quoniam id modo incorruptum foret, secum agitabat, *Tribunus* & *centuriones* sæpius læta quam comperta nunciare. Liberatorum *Servilia ingenia*, amicis inesse *adulationem*, si *concio* vocetur illic quoq; *quia pauci incipiunt, reliquos obstroperet*. Penitus noscendas mentes, cum *secreto & manifestis*, inter *militares cibos*, spem aut metum proferrent, nocte capta, egressus auguratum per occulta & vigilibus ignara, comite vno, contectus humeros serina pelle, adit castrorum vias, adfuit tabernaculis, fruiturq; fama sui. *Hæc ratio, secus si alicui placuerit, potius quam incidere velimus in penam Solone in neutralitatem dictam pro præsentia stabimus. Quæ manifestissime probatur huius quoq; quaestioni responsione affirmativa. An salus principis suæ*

d Tac. Annal.

eligere

eligere & decidere. Hæc, vt dictum, affirmatiue quia dicitur quæstio, quidni & affirmauerimus rectè præsentem debere esse principem: nisi forsitan quis tam stolidus, vt electione & iudiciu alicui det ignorantia aut dormienti. Adsit itaq; Quia *eligere* eum oportet ac *decidere*. Alias ingrata sane futura res. Pro honore siquidem, principali quodammodo æmulo, ignominiam quasi quandam honoranti refundet. Nec enim tam quis sine mente vt inter *abiecta* numeret consiliatorum munia. Nec tam improbus, pro libertate cum honore concessa, necessitati concedentem obsequij ignominose adstringat. Hic maximè. Quia enim præponit annon eo ipso simul docet? Dubium enim suggerit princeps, consiliarius vt *inquirat*, *inueniat*, adquirit experientiam, veritatem, gloriam. Ob res hæc nullo prætio æstimabiles, ingratitude execrabilis. Quod si quis dixerit consiliarium potius esse docere. Haud grauatim assentimur, fateatur impdo nobiscum obijciens, causam esse hanc: Ne ingratus princeps, sed *mutuus* inter eum & consiliarios *amor*, consiliatorum erga principem maior. Hic enim nisi corium dederit nudi incederent hi, animum horum *querendo* ni excitaret inutilis ignauia & desidia hebesceret & torpesceret, qui iam, *damna* tempe consulitur, sapientiæ plus quam regis, fidei plus quam humane testem ipsum habet principem, illi è contra medium dant & demonstrant principi, vna eiusdem cum bono, eoram quoq; quo excreseat & efflorescat gloria. Maxima sane utilitas, subito & consiliario quam acquirit mera principis munifica liberalitas, nulla omnino vt quem iure cogere poterit necessitas. Mandatur & iuris dictio alteri, non, vt mandanti imperit, sed *aliis ius dicendo*, eisdem mandanti exemplo suo obedire doceat. *Sanatum* se consilio princeps vult. At quæ inuito & nauseabundo propinatur potio, excellentissima ea quantumuis, ipso morbo peior, tantæq; virtutis, vt potius integer mori imposterum præoptet, quam rancidam & inuisam medicinam, morte grauiorem, extremis labris degustasse. Et quid mirum si quandoq; principes potius habeant audire

libertatis insidiatores, quam ignominioso maiestatis libere vinculo, inuitis protrudi, ut se patiantur fieri patriæ totius euerfores. Aut num incolume regnum cui perit id in quo fundatum? *Sublata substantia persant oportet accidentia*,^e cumq; principali cadant oportet & accessores.^f Si illud omiserit princeps, intemperies eius causa subditorum: hi illud si admiserint atrocitate feroci euentum incertum certissima ruina commutant. Nullius enim consilio vti *periculum* quandoq; habere potest, invitum quem *agere* ut alieno utatur, vix vnquam carere potest *ruina*. Quæ enim causa ut necessitas infallibilis confixa sit rei, de qua ipse auctor fatetur, quod casu vera esse aut optima *videatur*? Decipi potest cuiusq; homo est, oportet sane & *Horatium*, quia homo est, non vsquequaq; felicem esse,^g Inquit idem valere in principe. Non diffitemur. At cur *principis videtur*, non est tantarum virium, ut in validius eo inferiores quo constringantur? Num subito quod *videtur*, lex principi, quia subito lex videtur, at non est contra? Immo quæ ratio ut college singuli singulorum non subscribant necessitate opinionibus? ut consilium sit, *ex diversis opinionibus in unum itur, non inbente coalitione, sed ducente ratione*. Quæ ratio, & principi si fuerit denegata dux, ratio tamen nulla, cur huic magis assentiatur parti, quam alteri, utriq; enim præterquam quod impossibile & accedat & principi infamia & Reip. ruina. Exemplo patet. Retinere castra, & eluditractu belli *Partus* poterat, si *Paso* aut in suis, aut in alienis consilijs *constantia* fuisset. Verum ubi à viris militaribus aduersus vrgentes casus firmatus erat, rursus ne alienæ sententiæ indigens videretur, in diuersa ac deteriora transibat.^a Exemplo accedit & *ratio*. Si enim omnium est imperare, nullius sanè erit obedire. Sapiens itaq; ille futurus princeps & bonus, qui imperium deposuerit, hoc autem quia lege prohibitus & ratione facere nequeat^b iniustissimus ille subditus imo impius, *consilio suo parendi necessitatem* qui attribuerit. Nulla siquidem affinitas *electionis cum necessitate*, nulla *libertatis cum coalitione*. Natura magis electionis

e Scal. exc.
16 Sect. 3.
f videatur. hard.
top. leg. loc. a
princ.

g Halic. lib. 3.

a Tac. 15. Ann.

b L. 1. ff. off. es.
en. mand. in-
vis. d.

electionis aut alterutrum approbasse, aut neutrum. Alter-
 utri si adfuerit necessitas, aut *vana rationi maiestas*, & supra
 eam legalis erit dignitas. Quod quam absonum ex predi-
 ctis liquidissimum. Tutius sanè neutri obediuisse quia
 singulis obtemperari non potest. Inconsideratè itaq; te-
 meritatis pœna: merito luant populi, qui inter se, vestigia
 securi *Volusi atq; Affricani*, per sapientiam emulantur, &
Trebellium dum utriq; dedignantur, supra ferunt. Et ut
 illi pœna, sic laude & sapientia digni, qui temp. turbantes
 evertunt, & reip. curam ipsi suscipiunt. Quam calamitatem
 erent, qui coactionem vrgent, electionem principi lar-
 giuntur nullam patet. *Legum* viam monstrauimus & consili-
 orum obtinendorum normam. *At lex sine principe nulla*,
 aut, sine eiusdem interpretatione ambigua ut plurimum
 & manca quasi & imperfecta. In legis autem datione, ut
 nec interpretatione non necessum addatur *ratio*. Ius ipsum
 ait: *Non omniū quæ consensu sunt, reddi potest ratio*. Imo nec
 debet. Omnium enim si deberet reddi ratio legum, falsa effet
 iam elegata lex statuens contrarium. Hac autem sublata,
 tot volumina necessum essent quot leges, quotvè paragra-
 phi. Quia autem verum hoc in lege, quam nosse interest om-
 nibus, cur idem ut sic falsum in consilio? consilio ut allige-
 tur, qui, viam ad consilium liberum habet ut aut aperiat, aut
 occludat? An publica facta via illa, & occludi iterum,
 sine iniuria nequit. Audimus argumentum. Audiat tamen
 quisquis id obijcit. Iustum legi visum inter virtutes
 legis numerari & *permissionem* huius autem natura, ut *pro-*
hibita magis quam concessa, permissa quæ sunt habeantur (de
 quo tamen fusius alibi) aut verum saltem, non frustra legis-
 latorum permissionem in commune posuisse (ut de *libertate*
historia) sed ut relinqueretur penitentiae locus, aut nouo
 beneficio. Hæc si aut nimis particularia, aut plus, æquo vi-
 deantur esse generalia, nullus tamen interim negabit lege non
 obstante locū esse *rationi*. Vide quæ superius habentur. Ra-
 tionis autem decretum: *Qui potest plus, potest et minus*,
 quia dum dat etiam interpretabitur. Aut num lex omnes
 quia

c Tac. 14. anal.

d interp. ff. in
diff.
e ibid.f l. non omnium
ff. ll.g Tac. tit. iur. et
signor.

h l. leg. ff. ll.

i Tac. 13. anal.

l. 2. §. d. a. l. 5.
d. 1. ff. tit. iur.

quia ligat, ligabitur & semetipsam? *Nominem sibi ipsi posse imperare*, proverbium est, notorie veritatis. Aut num verum esse hodie desijt, natura olim quod semper & ubiq; verissimum? *Eius est disponere ad formam, cuius est dare formam?* Nulli itaq; magis conveniet consilium eligere aut decidere, nisi illi lege immota cui dictum: *videantur quid detrimenti capiat Resp.* nec quoq; tam quia expertus esse poterit in alieno, ac est aut esse debet in suo. Hoc enim neglectum *culpam* habet, illud *vituperium* est, cum iure statutum: *Alienis rebus nemo se immisceat.*

ITac. 1. annal.

ITac. 14. ann.

ITac. 3. ann.

Quid quod & consilium sine medijs id exequendi caderet est sine anima. Media autem, cuius monarchia maxime nota magis quam illi qui ad gubernacula? Nec enim incredibile vultus *Romanorum* expedit sciverit, quæ opes publicæ, quantum civium sociorumq; in armis, quot classes, regna, provincie, tributa, aut vectigalia, & necessitates, ac largitiones, *Tiberij* iussu & voluntate profertetur libellus recitari; turq; ipsa *Augusti* manu perscriptus. Quia & privatorum, res magis prosperæ si præter dominum vix alij notæ, præcipue cum regis sit *cura vicinorum principum* nosse ex ætate viret & bonæ & stulticia summa cum prima confunderet alteram consilij partem, aut eadem in una eademq; persona necessario reponere. Distincta sunt *Senæ & Burchi* munia, huius namq; mors infringit potentiam alterius, nec bonis artibus idem virum est, altero velut duce amoto. Quia & consilium *sententia*, decessionem omnino præsupponit & electionem. Et quidem ab una fraudatur ab illo autem maxime, a quo nulla provocatio. Quæ enim ab alio pronuntiatur sententia, nisi ex post facto, & quasi retroractionis quodam beneficio in rem iudicatam non abit: quia sine provocatione, quodammodo a supremo. Rationi & convenienter quia historiarum præceptum politicum: *verâ an minus iudicia ab uno facilius discernuntur*, Etiam plures ubi regnant. Nec enim omnes simul, sed alijs tacentibus, aut etiam æqualiter dissidentibus, unus decedit sive id faciat privilegio, sive antiquitate, sive alio iure quocunque, si & necessitatem attributam

arbitratam velimus consilio, & eiusdem requisitioni, tutius
 forsitan & iustius non petijisse, aut probandum simul petens
 iubente evulget in quam rem, & cui fini, quauē petat ex
 causa. Hoc autem quam absurdum! quo enim iure aut qua
 ex ratione teneor tale quid præstare? Aminam & vitam
 consilio *taciturnitatem*, demonstrabimus infra. Quid quod
 & *illicitum in causam inquisuisse saltorum* supremæ fortunæ,
 ad Terentius eleganter: *Non est nostrum estimare, Cæsar,*
quæ supracætos & quibus ex causis extollas. Tibi sum-
ma rerum iudicium ad dedit: nobis obsequij gloria relicta
est. Et mox. Abasit principis sensus, & si quod occultis
parat, exquirere inlicitum, anceps: nec idæ adsequare p. Sapi-
 entia & est haud contemnenda petitione consilij simulata, an
 quis talis sana a quo valeas expectare consilia. Et Tiberius
 ad introspectiendas pro ceterum voluntates *dubitationem* indu-
 cit. Hoc si sapientia & iuris, stulticia erit & iniusticia ob-
 ligatum quem velle adprobet & exsequatur consilium, pro
 forma saltem expetitur, aut stultum planè & iniquum. Res
 tam pestilens, vt omnem tandem euersura sit consultatio-
 nem, omnesq; e consilio extrusura consiliarios, coacturaq;
 principem suo tantum utatur arbitrio, sine villo aliorum as-
 sensu alio. Aliorum autem si vsus fuerit assensu requisito,
 illum quantumvis reiecerit, consiliatio nihilominus eo ma-
 ior restabit gloria, damnum quo maius & infamia principi
 ex eo neglecto. Nec in bono tantum vile hoc consiliario
 consilio bono. Deterius quoq; si fuerit (non tamen ex causa,
 sed ex eventu, non ex culpa, sed ex errore) quia princeps
 ipse comes damni consiliario futura venia. Consultum itaq;
 magis securitati & sanæ felicitatiq; principalium consi-
 liariorum quaestione proposita affirmatiuè soluta. Nam &
 exemplo firmata. Et M. Terentij & Amyntæ. Ille vt se ri-
 inz eripuerit relata modò ostendunt verba. Hic vt se sa-
 mamq; tueatur suam hæc loquuntur verba ad Alexandrum
 magnum: *Tu hercle, si verum audire vis, rex, huius nobis*
pernici causa es. Quis enim alius efficit vs ad Philotam decur-
rerent qui placere tibi ualent? Vt & conuenire poterit co-
 actio

o Tas. 6. Ann.

P Tas. 1. Ann.

a Et cur. lib. 7.

actio cum natura consilij, non videmus. *Felicitatem* enim habet finem. At ex bello vix aliqua felicitas. *Bellum* autem quia vt plurimū, *res repetitas non tam reseruitur* habet causam, aut ius aliquod alterutri belligerantium vindicandum, necessitatem & coactionem qui adstruxerit, libertatem electionis sustulerit, differentiam inter *meum & suum* quia dimouet, nil aliud quam æternum mundo bellum mouet. Meum namq; est in potestate mea inquirere ex alio *quid conseat*: quid *sentiat*. Hoc autem tantum abest coactionem aliquam includat, eam vt omnino excludat. Vltra enim, scientiam & cognitionem alter quid sentiat nihil volo aliud, vltra id *coactionem* si vtrserit, eam me priuabit, & suum mihi inuito obtrudet, causam habeat & litigij & belli, censultum esse fateamur, alteri princeps vt accedat parti. Amicos namq; accessione hac habiturus quibus accedit. At quia nulla coactione quis tenetur sibi adsciscere amicos, non & tenebitur approbet inuitus alterius consilium, maxime: cum alteram à qua secedit partem habiturus sit inimicam. Atrox malum, cui vix par commodum. *Odiū* namq; *amore acutus*. Belluiniū insuper impo *impium*, *ire* qua iter non quo *eundem*. Nec enim videndum *quot*, sed *qui & quales* sint consiliarij. Constabit infra. Iam hic certum, alteram liberè quia sequi potest princeps partem, vtramq; & poterit reiicere. Quæ enim ratio huius vt adprobetur, illius vt conculcetur consilium? Damnant iura monopolia. Pestis quia *Rerump*. Inter causas plurimas, non infima hæc, *impia mercēs pro pjs* quia vendit quia meliores a quo emant, habent nullum. Et *monopolium consilij*? Exulabit a consilio fidelitas, illi si iuncta accipiendi & approbandi *necessitas*. Adderit eidem naturalis sua maiestas eidem si & confiterit naturalis sua libertas. Cautius certè & consideratius aget, principe qui acturus & examinatore & iudice. *Cretensium* sapiens mos, quo ciuibus in senatum veniendi ac sententiæ ferendæ ius erat, non tamen cum *statuendi potestate*, quia soli magistratus de re proposita deliberabant. ^b Elegans et consilium *Agrippæ* huic rei nostræ stabiliendæ. *Liberum*, inquit, *dandi tibi*

^b *Arijl. 4. pol.*

ex animi sui sententia consilij potestatem omnibus facies pro-
posita securitate. Nam & si cuius tibi sermo probabitur, mul-
titudine utilitatis ad te, & si non placebit, nihil incommodi
radabit. Quorum consilium sequendum existimabis, eos col-
landa ac honora. Quorum vero reicies eos nequaquam aut ig-
nominia afficies, aut culpabis, cum ad eorum tibi voluntatem
non successum eius sit respiciendum. Valerij præterea huc ^{Dio lib. 52.}
faciunt verba: Ubi omnia audieritis, in vobis eris optima se-
qui^d. Et Leonis imperatoris præceptum quod tale: Tempus ^{d Hæc lib. 11.}
& locum rei idoneum elige. Sed ea referas non ad teipsum
solum, sed etiam ad omnes qui tecum consilij participes fuerant,
& quid factu opus sit, cum multis delibera: quæ vero agere
volueris, cum paucis communica, & ubi optimum ex omnibus
consilium caperis, apud te solum tene, ne ad versarij hoc ^{Leo app. b. 11.}
inducatur, & insidijs eorum appetare. Certent itaq; sententijs ^{S. 4. n. 10. ap.}
patres & consiliarij, elegat & decidat princeps. Eligere ^{lip. 3. pol. 8.}
autem & decidere principi quantumvis demus, haud qua-
quam tamen volumus sit: aut superbe contumax opinio in
propria tutanda, aut levis nimis in suscepta semel iterum alte-
randa. Patxi exemplo tristi inconstantiam fugere discat si-
mul & refractariam contumaciam. Habeatq; sibi pro nor-
ma certa & nota hoc Homeri:

Ἄλλῃ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τοῦ μῦθοιο κἀβδὸ τ' ἀλλῷ.

Ipsæ autem rex bene consulto, & pareto vicissim f.

f Hom. 11. 2.

Populus quoq; incommoda ut effugiat superius relata
neve incurrat mala certa incogitantia quæ iam seminat im-
prouida, Xerxem se audire putet, qui Græcia bellum indictu-
rus adhibitis Astæ principibus, Ne viderer inquit, meo tan-
tummodo usus consilio, vos contraxi. Coeternum memento;
parendum magis vobis esse quam suadendum.

Tempus iam esse, locus hic ipse & materia naturaq; ^{g Val. max. 1. 9.}
quæstionis modo deductæ nos admonent paucis agamus de ^{c. 6.}
principe consilij. An scilicet necessitatis & utilitatis alicuius
ut sit quis consilij princeps. Quia tamen tota præcedentis
quæstionis periclitari posset veritas, jam positam nisi dif-
ferremus, & prius inquireremus: An Princeps in causa
propria

propria consilij sententiam ferre queat: opera prædictum affirmatiue ad eam respondeamus. Rationes ad præcedentis questionis assertionem allatas hucq; quam commodissime pertransientes & facientes sigillatim ne repetamus indubitati iuris esse scimus, in re sua *quemq; esse dominum et arbitrum*.^b Et quidem iure ipso naturæ: cui & congrua ipsa quoq; ratio. Hæc enim essentiali formam iuris & iustitiæ omnis constituit: *Ius suum cuiq; tribuere*.^k Hoc autem ut obseruabit ad questionem propositam negatiue qui concluderit? Aut num extra rem meam esse incipit, id, de quo dubito, quod est meæ rei? Et quidem non an sit mea, sed ut & quo modo res illa mihi sit res; hoc est, *mea heri*; quod bonorum; non autem *ledat*, quod malorum? Tam procul ab iniuria & iniustitia assertio nostra, contraria ipsam ut impingat naturam. Immo tæ siquidem veritatis: *Nemo potest naturaliter contrarium eius velle quod naturaliter vult vel non vult*.ⁱ Aut igitur probandum, prius illud, nempe quemq; rei suæ dominum esse & arbitrum, nullo naturæ iure subnixum, aut fatendum, posterius nempe, iniustum principem in re sua sententiam dicat, naturæ omni esse contrarium. Virgenti arbitrium id & dominum certis juris certi circumscriptum limitibus, per concessionem respondebimus. Quis enim tam desperatè stolidus, qui affirmaret, iustum acturum qui aut in corpus suum aut bona vel impiè vel prodigè sæuerit? Quis tamen quoq; tam crudeliter iniustus, ut fraudaret quæ felicitate i'la, bonorum vsui, unicuiq; bona cui data, formaliter & inseparabiliter connexa? *quibus de rebus pax & felicitas*^q

Abeando bona dicta i'ctis,^a ut igitur bene, ius omne laborat: ne cui noceant, omne ius id quo noceant, damnat. finis enim legis quis? *Salus & pax Reip.*^b Quis consilij? Felicitas, a legibus autem & consilij principem vel alium quem abegerimus, nulli neq; pax futura, neq; felicitas. Stultum sanè ab aliorum dependisse cura: iniustum sine iussu, aliorum se inimicuisse curis. At nullom harum absurditatum evitare poterimus infamiam, Contraria si admissa fuerit sententia. Prius quidem: quia constat *sine consilio nil posse*

h L. 6. ff. R. i.
i Tar. tit. ff. et
inst. d. adquir
rer dom.
k d. 3. inst. l. i. i.

i Apud scholast.
passim.

a L. 49. ff. v. 6.

b L. 1. ff. R.
c l. id. passim.

posse subsistere. Quia autem ex mente opinionis aduersæ, nemo sibi met ipsi consulere, aut semetipsum possit, singulorum ne pereant res, aliorum certe indigebunt quo seruentur & cura & consilio. Si hoc, singuli necessum omnino sint consiliarij singulis, sibi ipsi nemo. Si hoc, exactior sit oportet singulis rerum singulorum quam propriarum notitia. Hoc autem quia & absurdum & natura ipsa impossibile, stabit quæ pro affirmatione nobiscum depugnat assertio. Posterius. Si *culpa* aliena non curasse magis quam sua, ut iam ex opinione contraria verè ac necessario conclusum, summa gloria alienis se immiscuisse, ut sine quo nec Reip. decrerum humanarum subsistere queat felicitas. Absurdissimè simul & iniustissimè, *consilia* namq; *taciturnitate* viuunt valentq;. At hoc omnino necessum pereat taciturnitas, singulis de iure si interest singulorum nouerint & res & rationes, suas non &q;. Miraculum instar si non perierit, Loquentur historis mirum, quam inter diuersi generis ordinis, ætatis, sexus, dices, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint^d. Generaliter siquidem verum, *frustra silentium & fidem in tot consistorum animis & corporibus sperari.* ^e Certè quod unus scit perinde est ac si nullus sciret. Quod omnes, frequentia vilescit, inuria negligitur, imò cura talis in infidelitatem transmutatur. Res consilio e diametro repugnans & contraria. Ea enim consilium vult *felicitatem*, oportet velit simul & *concordiam*. At exulat ab æqualitate concordia, & tunc querela. Plinij *in publicis consilijs nihil tam inæquale quam ipse æqualitas.* Nam cum sit impar omnium prudentia, par omnium ius est. ^f Auctoritati huic ad stipulatur & ratio ipsa. Natura enim in sui conseruationem inæ-

^d Tac. 15. ann.
^e Idem. d. loc.

^f Id. l. pp. 3.
pol. c. 8.

ligat gauderemus. Eadem namq; nostram vindicaremus, contrariā destrueremus sententiam. Si enim omnes æqualiter nulla inter eos quos ligat in eo ad quod ligat differentia. Tam igitur iustum principi ne iudicetur ab alio in causa propria, quam hic alius ne sit iudex in sua. Absurdum autem quia hoc & illegitimum, inæqualitatem fateamur oportet. Hanc fals. si fuerimus, in lege & ex lege erit dicamus necessum inæqualitas illa. Ex lege itaq; inæqualitatis colligendi & æstimandi gradus & differentia. Lege autem omni perspecta inueniemus, *quadam* data principi, alijs omnibus quæ denegata. Datorum igitur ratione, & respectu illorum quibus id negatum, *princeps solutus erit. Legibus. Quia* igitur solutus, erunt quædam imperata alijs, a quibus princeps liber. Erunt quedam prohibita alijs, concessa tamen principi. Erunt pœnæ quædam constitutæ in alios, princeps a quibus immunis. Erunt quædam permissa principi, denegata quæ sunt alijs. Iam dicta autem quia sunt *virtutes* legis, in tantum. Cogimur omnino statuamus principem cunctis solutum legibus, in quantum non constiterit aut nostratum fuerit quo teneatur. Contractus principis privatorum instar esse lubetur fateamur. Quia hi sunt naturæ: cum contrahendi modus sit civilis, à quo liber princeps. Absit enim illum ita liberum dicamus legibus, ut ne ipsa quidem teneatur aut *ratione* aut *natura*. Vincula quibus nulla sanctiora, nulla inuiolabiliora. Quantumnis igitur libertatē largiamur principi, allegatum tamen illum propugnemus rationi. Hæc autem iure quo præstantior, eo fortius principem sententia nostra constringet.

Patebat iam opinamur, ex dictis, legem præ citatam nequaquam obstare principi quo minus ipse in causa propria proprium suum sequatur consilium. Si enim iuris hoc liberi datum inferioribus, frustra id denegabitur superiori, iniustissime summo. Huic enim maxime datum. Quia enim nullum ex æqualitate consilium, ut dictum, inter inæquales autem potior sit qui superior, sequetur verissimum id quod diximus, nempe *principis esse decidere, lege aut ratione in contrarium*

g l. legis virtus ff. de.

h Vid. tot. sit. ff. de Apollat.

contrarium producta neuiquam obstante. Præter namq;
ab ipsemet superius relatus, consilium eidem dum conce-
dimus, liberum id esse debere simul adfirmamus. Non a
naturali, sed ab affectu qui contra naturam est. Ille enim
consilium bonum, hic suadet malum, etiam bonum dum de-
struit. Deinde & ratio nulla est lex illi consilio: cur obijci
etur. Nec enim de *consilio iudicis* qui consullit, sed de *re dubia*
illa aduersarium habet aliam. Hæc semetipsam. Alium
ludere illa poterint, hæc ne se lædant: vnicui querunt. Quia
& exempla *Leonis* & *Augusti* superius relata sufficienter rei
nostre adspiculenter probanda, hæc opus eam pluribus
roboremus. Sæpe arguimus & contraria & elugimus. Et qui-
dem hæc quaquam negamus, provide illos egisse popu-
los, lex quibus fuit *Aristotele* testante, *qui agros limitan-*
tes hostibus habuerunt non admitterentur ad consilia belli geren-
di, quasi ob primæ rei aspectum suadere vitæ commodi passentur.
Nec enim nos tale quid admissum volumus, ut qui consilio
um velimus affectu qui contra naturam est, omnino vacu-
um. Neq; finium regendorum, aut termini modi iudicio dis-
ceptamus, alterū eadem in re iudicioue ius aliquid sibi con-
tra nos vindicantem ve lædamus, sed ut re nostra, qz natu-
ra sua infelicitatem nostram veiqueamus. *Leonis* & agnos-
cimus libenter vera verba quæ dicunt: Sunt, qui cum *lucrum*
aliquid, aut compendium aut ad eos quos charos habent, atq;
diligunt, pertinere posse vident, totam iudicationem ve eo con-
ferunt, et quia parvitas sunt, universum consilium ab utilitate
committunt, ut id quod ipsi volunt deducant. Verba; licquam;
hæc agnoscimus, eadem tamen ex ratione, qua *Aristotelis*, *Leo de Appa-*
confutamus ea & relinimus. Nisi & *Leonem* *Leoni* inimicum
dixerimus, hæc tamen telata verba, eo, in quem asseruntur,
nequeunt gaudere sensu. Principi namq; dum libertatem
offerre, aut proponendi, aut non proponendi, eidem & asse-
ret ius decidendi. Invidiam forsitan creare nobis poterit ip-
sæ rationalis quorundam clamor. Dicent namq;, consilij liber-
tatem decidendi principi qui vendicat eundem legum vincu-
lo solvendo, tyrannidem & introducit & defendit. Noviq;

mus esse quod incogitantia quaedam, & sine ratione Zelus in
 his cabripianz conuitia. Quis rationi aut legi darent, quid
 prudentiæ aut sapientiæ propter fatiscere, viderentq;
 facile, nullo vinculo sanctiori ligari posse principem, hoc non
 illam quo ligamus, quod ratio. Quis enim vquam, nisi
 mente motus, argueret? Quia solutus lege, ergo solutus
 & ratione? Aut num infra legem ratio? *Corpora quod anima
 legi id ratio.* Desinet itaq; lex ratio vbi defecerit: nec car-
 men intermorietur anima, solutum quamuis fuerit corpus.
 Quam igitur absurdum colligere: quia corpus corruptibile;
 ergo & anima? Tam absurdum quoq; est concludere: Quia
 solutus lege, ergo & ratione. Vel ut ipsius testis. Non
 enim concludit: Qui potest id quod minus est, potest &
 id quod maius est. Magis sic: Qui potest id quod maius est,
 potest & id quod minus est. Ratione autem ipsa num non
 tum recte utitur, ea cum in natura commodum utitur prin-
 cipis? Naturæ autem commodum num non ex circumstanti-
 arum et temporum diuersitate mutatur? Hodie quod prodest
 cras poterit obesse, vni quod salus & medicina reip: alteri
 venenum & morbus. Nec enim omnia omnibus, nec temper,
 nec vbiq; conueniunt. *Distigue tempora et consiliabz scrip-
 tura;* notum est, & considera circumstantias, & iustitæ va-
 riabz. varia autem quia & infinita circumstantiarum atq;
 temporum momenta, per tamen naturæ præscriptum con-
 tra naturam ageret, vni error per diuersa & contraria
 cunctandis simul ac dextris pertractum, vni positum can-
 tyrum, ad quid conspicuum, cuncta principum collima-
 rent & certo & tuto conamina. Hoc autem salus populi.
 Hæc enim supremæ iura vici sola. Supremæ autem le-
 gi num non iustum cedant inferiores? Et in sacris *secunda
 tabula credit prima.* Quia autem Primatorum ingenia, huius
 rei incapacia, odio prosequuntur, capere & intelligere quod
 nequeunt. *vidon vnto nntrol nntiam I. nnt nnt aut nnt*
 Alii sane sanior quibus mens: maior quibus gerenda
 Reip: & sapientiæ & experientia. Tollunt legem in salutem
 populi olim datam eadem salus populi ne lex daret. Tollunt.

Quo

Quo iure? Non scripto, *Ratione* igitur. Quia tollunt & res-
 ede & iustitiam. Antiqua in hoc sapientia & frequens admo-
 dum. Vnum atq; alterum ponimus exemplum. In dubio-
 rerum statu *senatus Romanus* considerans, quamvis possi-
 mam ratione posset efficere, ne quid novarum rerum plebs
 amplius moliretur, decrevit in presentia potestatem consu-
 larem tollere, alium verò magistratum cum summo im-
 perio creare, belli & pacis & omnium aliarum rerum arbit-
 rium, a quo consiliorum factorumque rationem reposcere
 non liceret. Causæ vero quæ Separatum coegerunt volunta-
 riam tyrannidem subire, quò finem tyrannico bello impo-
 neret, multæ fuerunt, præcipuè vero lex lata à *Cos. Publ. Valerio Publicola*. Nam consulum sententias irritas faciebat,
 ne in quempiam Ciuem Romanum ante causæ dictionem
 animaduertetur, permittens reis qui ad supplicium duce-
 bantur provocare ab ipsis consulibus ad plebis iudicium, &
 donec ipsa plebs suffragia de illis tulisset, eorum corpora
 & bona intacta esse iubens: qui vero adversus hæc quidpiam
 facere ausus fuisset eum impune occidi iubebat; videbat igitur,
 si hæc lex rata mansisset, pauperes magistratibus mini-
 mè obtemperaturos, si cogerentur contemptis (ut verifi-
 mile erat) supplicijs, quæ non statim subituri essent, sed ubi
 à populo fuissent condemnati, sed si sublata fuisset, necessa-
 rio, omnes coactos imperata facturos. At ne pauperes ad-
 versarentur, si quis palam ipso iure legem abrogaret, magi-
 stratum, qui parem tyrannicæ potestatem haberet quæ le-
 gibus omnibus superior esset. In temp. inducere decrevit. *b. Hæc Lex.*
 Et iterum: Cum neq; leges late iustitiam satis suerit possent,
 neq; ipsi magistratus qui earum curam suscipiebant legibus
 opem ferre possent, neq; ipsa tempora, quæ multas res innov-
 vant non optima instituta sed ea quæ maxime convenirent ca-
 sibus in quos incidissent eligere & sequi cogebantur, non
 solum autem in calamitatibus improvisis, sed etiam in minima
 prosperitate, cum ob eam bona civitatum instituta corrump-
 perentur, quæ correctionem celerem & liberam postula-
 rent, cogebantur iterum regias & tyrannicas potestates
 in

in medium producere, appellationibus honestioribus eas velantes. In *Chaucis* quoque; seditio præsenti duorum militum supplicio paulo repressa iusserat autem id Menius castrorum præfectus, *bono magis exemplo quam concessione*. Eleganti-
 ssima *Cassii* verba leueram quibus suam in se res firmat sen-
 tentiam. At quidam (inquit, obijciendo sibi ipsi argumen-
 tum propriam suam contra sententiam) insontes peribunt.
 Nam & ex fuso exercitu, cum decimus quisque; fuste feritur,
 etiam strenui fortiuntur. *Habet aliquot iniqua omne mag-
 num exemplum, quod contra singulos utilitate publica repen-*

*c. Hælic. d. loc.
 d. Tac. 1. Ann.*

c. Tac. 14. ann. dicitur

Sed quo abripimur? Rumpamus filum, & inquiremus: *An
 expediat ut sit caput aut princeps consilio.* Affirmationem
 effragitant, & ratio, & natura & exempla. Nisi tenip fuerit
 qui ius dicat, iniustitia, nisi fuerit in schollis disputantibus
 qui moderetur, litigium: Nisi fuerit qui dirigat & decider
 diuersis sententiis multi de quo concertant, non consilium
 erit, sed bellum. Inæqualitatem namque consilium amat, &
 à supremo perficitur. & paulo ante probauimus consilium
 esse sententiam, & exinde ius constituendum esse normam
 & ad consilium viam, hoc autem vnum velle rerum modera-
 torem, arbitrum vnum & principem, à quo ceu fonte, &
 iurisdicção & ciuillis politicæ in subditos omnes profluat
 vita (animam enim regni recte cum *Aquinato* statuimus
 regem: & rectorem generis humani imperatorem cum *Ta-
 cito*). Hinc & ratio est firma. vnum constituendum consili-
 lio caput, principem vnum. Vna namque in affectus humanos
 regnet oportet ratio, eadem vna moderetur mundo. Haud
 quoque; longe ab hac assertionem quæ legimus apud histori-
 um. *Verum an in deterius credita*, iudice ab vno facilius dis-
 cerni: odium et inuidiam apud multos valere. Rationibus
 suffragantur & exempla frequentissima. *Romanorum*. Hi
 enim ex viginti duos maxime illustres consilij principes M.
 Appium & Sext. Manilium creaturant. Græcorum. Hi enim
 inæqualitate & subalternorum consiliorum introductione sa-
 luberrima, utque; seditionis hominibus materia turbande reip.
 præci-

c. Tac. 3. annal.

c. Tac. 3. Ann.

c. Hælic. L. 11.

præideretur (sine hoc enim rixosis & turbulentis nunquam defutura occasio conuelliendi vel optima) Consilium *selektorum* creabant, qui *σέβαστοι* & *σπδρακται* dicebantur. ^{c Bodin. 3. rep. 1.} Et *Solon* præter Senatum annum quem ex Ciuibus CCCC. constituerat *Arcopagitarum* consilium ex ciuibus LX. selegit. Habuerunt etiam *Aetoli* præter *Panatolium* consilium sanctius, vbi arcana imperij tractabantur ^{d Liu. lib. 35.} Fusiores in re quotidiana esse nolumus. Sciamus modo cui conueniat dignitas hæc? *Illi soli legis condendæ a deo cui demandata auctoritas.* Manifestum inquirenti tales in veteri Testamento fuisse *Mosen, Samuelem, Saulem, Dauidem, Solomonem, &c.* idem reliquis consuetudinis fuisse aut legis, populis, probat, qui à deo regem petit populus. Conuenienter huic: *diremit consiliorum diuersitatem* approbata Tutoris sententia *Classicus*. ^{e Tac. 4. hist.} Et Aurea bulla Caroli 4. in votorum æqualitate arbitrum voluit & quasi principem *Boemia Regem*. ^{f Aur. bul.} Vnus itaq; qui decidat, quiq; reliquis quodammodo præstet. Hoc sane motus & *Thesens* consilia *Assicorum* tollens, vnum constituit consilium. ^{g Thuc. 1. 2.} Hoc motus, recusat præliū inire cum hoste *Iphicrates* cum nimirum videret, non vnum, sed plures imperare, paucos aut nullum obedire. ^{h Polend. a fraig.} Possit tamen dignitatem talem committi à principe alteri haud quaquam dubium. Indubium tamen nihilominus non posse id fieri *pruatiuè*, vix *poteftatiuè*, solum semperque *ordinatiuè*. Non *pruatiuè*. Quid enim magis contra naturam quam patrem deposuisse ad id quod illum in filij commodum procreauit & ordinauit naturæ? Nec inter nuptos diuortium datur iure sacro, sine adulterio. Vix *poteftatiuè*. Ad quid enim opus iuris dictione in liberrimæ naturæ potestatisq;? Supra diximus. *Ordinatiuè* semper. A iure namq; ad rationem, ab hac appellatio datur & prouocatio ad id quod *supra* rationem est. Quod igitur in supremo principe, hoc est, in eo ipsum qui habet principium principatumuè est *poteftatiuum*, in reliquis omnibus, non suo iure sed aliorum priuilegio, semper erit *ordinatiuum*. Hoc quis vsus fuerit *poteftatiuè*, principi contemptum, sibi inuidiam & sine du-

bio attrahet & ruinam.

Ad quid igitur *suffragia* aut *vota*? quorum maior concludat pars? Modus consilia habendi & constituendi frequentissimus, eoque; ut iuris fere videatur naturæ & diuini, & sic repugnans nostræ jam relatæ sententiæ. Et certè suam attribui votis & suffragijs vtilitatem in consilijs, contra infinitos haud negabimus, *plus* siquidem oculis quam oculis. Et *fama est iunctas fortius ire preces*.¹ Deq; *Tiberio* testatur historia, inter reliquos quod ipse sæpe dixerit *suffragia*.² perrogantq; sententias consules sub monarcha.³ Et consules ea de re ad senatum referunt, senatoribusq; calculos distribuunt eorumq; sententias, rep. in libera exquirunt.⁴ *Traianumq;* laudat *Plinius* nescio annon & ob suffragiorum, ius, dum ait, *eo rogante sententias libere dicere quod liceret, vinceretq; sententia*, non prima sed melior.⁵ Haud, inquam, negabimus, hæc vera. Quantumvis addubitemus an inodus ille & ratione nitatur, & reip: sit vtilis. Re namq; dexterior perpenſa, fateamur oportet, modum illum suo non carere neq; periculo neq; incommodo. Quia enim consilium *sententia* est, hæc autem necessariò velit ius, hoc sine ratione putridum cadauer ac puridum: melius sanè & consultius, hæc tantum ponderetur vnica & sola. Tanta namq; ut sola miriadi præualeat legum scriptarum. Si enim *numerasse* suffecerit, periculum, consilium nullum inueniatur prudens atque perfectum. Annon enim verissimum, *Rari boni*? prouerbio, inuanum, contradixerimus illi: inuanum & huic: *stultorum omnia sunt plena*. Hi illos quia vincunt multitudine & numero, num iustum ideo & pium vincant & consilio? Ne stultitiæ damnentur, fato excusantur *Athenienses*, qui abusi ingenio, si quid publico consilio decernendum foret in deteriorem partem plerunq; statuunt, semper quod in discrimen adducit, consilium sequuti.⁶ Nescio num non illud peius consilium, *multitudinem* quod habet auctorem & approbatorem. Vapulat sanè à magistro, quia ludenti fidi-
bus vulgus adclamat indoctum, verissimum siquidem

¹ Petron. Satyr.

² Dio. lib. 57.

³ Tac. 4. biff.

⁴ Malic. l. 5.

⁵ Vid Bodin. 3.

⁶ rep. 1.

⁶ Alex. ab Alex.

gen. dier. f. 4.

c. 11.

Toti nulli dīcitur, totī vīcī dīcitur. Quod placet vulgo sapientibus displicet. A notum & est, tantum differentiam esse animorum & ingeniorum, quantam natura formavit & corporum & temperamentorum diuersitatem. Hæc tam inæqualia natura, ut æquale & commune coire poterunt in consilium? Inquiet contrarium propugnans, accessionem infirmioris vires augere firmioris. Haud diffitemur guttas multas addere quid quantitati mensuræ reliquæ aquæ, imò addere quandoq; & virtutem maiori quantitati, propria virtute destitutæ. Haud, inquam, diffitemur, sed libenter acceptamus simile hoc, euincamus felicius quod volumus. Quid enim, si quæ illi pellidæ mixtura accesserit guttularum limosarum? Quantitati quantum tum accrescit, tantum & decrescit qualitati. Similis enim qualitas nisi insit in guttulis, impossibile ut non imminuat illius cui additæ, qualitatem. Aurigitur vniuseiusdemq; sint oportet & naturæ & qualitatis, aut alteri accedat alteri quod adest, & infirmius fiat id quod infirmiori accedit. Quo vero, ea tantum vera & apta futura consilij materia, quæ reliquis *ignobilioribus* accessionibus virtutem impartitur. Remanebit itaq; firmum esse & indubitatum, non ex multitudine suffragiorum, sed ex *rationis pondere* æstimandum consilium. *Monitum* Lipsi haud aspernandum, qui, princeps, vult, non tam numerat sententias, quam appendat. Traiani quoq; laudabilis mos, in eò maxime, quod eo rogante sententias libere dicere liceret, vinceretq; sententia non prima, sed melior. Grauis & Valerij sententia, innuens in consultationibus obseruandum, non quid frequentius, sed quid verius, ubi omnia, inquit, audieritis, in vobis erit optima sequi. libertati etiam & fini consilij parum grata multitudo. Quid enim magis placeat vult & expetit rei præsentis & felicitati promouendæ, non quid pluribus. Plures secutum esse, seditionis potius, quam consilij aut rationis. In seditionibus namq; accedit, ut vnde plures sunt omnes sint. necz quoq; si consulatur mens, belluinum magis sequi suffragia quam rationale. Tristissima namq; via & celobæ.

q Placere lib.
Educ.

r Lips. 3. pol. 3.

a Plin. paneg.

b Hæc. 1. 11.

c Tac. 1. Hist.

celeberrima maxime decipit. Nihil ergo magis præstandum est, quam ne pecorum ritu sequantur antecedentium gregem, pergentes, non quocundum, sed quocumque. Atqui nulla res nos maioribus malis implicat quàm quoad remorẽ componitur, optima ratio quæ magno assensu recepta sunt, quodq; exempla pro bonis multa sunt: *ne ad rationem, sed ad similitudinem vivimus.* Argumentum pessimi turba est. *Quaramus quid optime factum sit, non quid vñtissimum.* Hæc quam apta suffragijs firmata insuper & exemplis. Exemit *Tiberius* Drusum consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ. Quæ causa? Ne pecudis in morem sequerentur reliqui vestigia antecessoris: ne de cæteris adfœciendi fieret necessitas. Observatum quoq; ut, more qui consulem designatum primo volebat rogare sententiam, haud quaquam attento, ex consularibus *quo maximi* rogarentur primi. Non nunquam licuit senatori, priusquam ordine sententiæ rogarentur, postulare, ut extra ordinem de rep. dicere liceret. Ne nimis laxi, suffecerit sapienti & intelligenti hoc *Pisonis*: *Quo loco censebis Cæsar? Si primus, habeo quod sequar. Si post omnes, vereor, ne imprudens dissentiam.*

Apparet hinc, suffragia, cœu libertati consilij infidias Aruentia non placuisse cunctis, Quod & ordo ipse dandorum demonstrat suffragiorum. Quantumvis enim recepti moris fuerat inter Romanos, ut sententiæ dicendæ potestas senatus fieret principibus & consul principem senatus, aut cum qui in annum sequentem consul designatus esset sententiam rogaret! & *Appius* prohibuerit *L. Valerium* dicere sententiam extra locum quia fiebat; non est inquit, *in his iste locus Valeri, nec decet te nunc loqui. Sed vbi isti qui sunt maiores natu & honoratiores quam tu, sententiam dixerint, suam, tunc quoq; demum tu vocatus tuam sententiam dicis* *nunc vero, tace, & sede*: verum tamen nihilominus ordinem illum vix fuisse de essentiâ & consultandi formâ. Impune namq; sæpius immutatus fuit & eversus. Manifestum ex præfato *Tiberij* exemplo, exq; verbis *C. Appij*, qui pri-

mum

d Sen. de vit.
beat.

e Tac. 3. ann.

f Tac. d. loc.

g Appian. relat.
lupf. in not. 3.
annh Alex. ab Alex.
geni. l. di. v. lib.
4. c. II.

i Tac. 1. ann.

m Tac. 6.

n Dio l. 38.

o Halic. lib. 11.

mum vocavit patrum suum C. Claudium: non ex ordine;
 sed, ipse vocatus ut sciretur, *ob cognationem* eum honorans.
 Unde & decetum non amplius pro ætate aut consilij dig-
 nitate, sed pro necessitudine & sodalitate vinculo ad senten-
 tiam dicendam Senatores vocare. Mos & *Syracusanorum* n. *Halic. d. loc.*
 nequaquam superstitiosus in ordine observando. Sententiam
 enim *Syracusa* dicit qui velit, nominatim nemo rogatur;
 quantumvis ut quisque honore & ætate antecedit; ita pri-
 mus soleat sua sponte dicere. Haud procul a vero aberramus,
 si dixerimus eos quoque ordine illo vti qui sunt, or-
 dinem illum non omnino adprobasse. Post omnes enim
 rogari, & novissimam dicere sententiam *ignominia* loco est
 habitum. Postremum namque qui punit quia postremus, p. *Alex. ab A.*
 omnibus pœnam hanc calcar esse vult, singuli ut sint primi, *lex. d. c. 11.*
 Singulis autem frontem qui adsignat, ordinem num non
 interturbat & evertit omnem? Aut num possibile omnes
 simul sententiam ferant, ita ut omnis sit primus, secundus
 aut ultimus nullus? Impossibile ideoque & *inimica concessio*
 signum ac testimonium. Frequenter sic & prudenter, cum
 cautione impossibili quodammodo quid concedatur, quod
 planè denegatum; concedenti procrearet odium; concessum
 ob cautionem adscriptam parum adferat, lucrum cui concessum
 sum, damni parum concedenti. Unde & serè coniecturare
 nobis licebit, *suffragiorum intra permissionis magis esse, quam*
inris, ijsque prudentiores viros, ceu nauta, jactura, ut sc. ea
 redimant quæ aliâ servari nequeant. Patet hoc. Quia
 enim omnes, v. d. dictum, vult primos, ultimum quia igno-
 minia punit, num non occasionem aperit & fenestram primo
 suffragium ferenti, ut reliquos aut omnes, aut illum tantum
 quem inter alios habet sibi exosum tædio orationis inutiles
 tempus præripiendo, aut dicendo suffragio planè arceat, aut
 ad ignominiosum locum detineat, vix & medebitur huic ma-
 lo si quis dixerit, in arbitrio esse principis extra ordinem &
 ad libitum suffragia rogare. Consuetudo *Galliarum* observa-
 ta, ubi unusquisque rogatur sententiæ à rege, aut ab eo regi
 qui proximus in senatu, ab infimis, qui necessitatis nec suf-
 fragij ius ullum, sed aditum habent in senatum, ne poten-

q. Bodin. 3. v. p. 1.
i. In not. ad 3.
poli. 8.

Suet. in An.
rust.

Leo de bel. ap.
par. 4. n. 10.

a. Homer. 9. 4.
liada

b. Halc. d. l. 12.

siorum gratiosa oratio ceterorum minus auctoritatem
recedit; *Lipso* laudata sapienter Augusto usurpata, cui
frequens sententia de maiori negotio, non honore neque
ordine, sed prout libuisset perrogaret, ut perinde quisque
animum intenderet, ac si censendum magis quam assentien-
dum esset. Quia insuper & manifestum, liberam principi
potestatem, aut aliquos aut omnes, aut interrogare tantum
paucos, & suae factionis & naturae, reliquis praeteritis &
neglectis, necessum planè dicamus, arte quadam permixta &
concessa suffragia, nulla necessitate iussa aut praecepta. *Leo-
nis* stamus testimonio, quod: *Tempus & locum habet, rei
admonendi elege*, sed de ea referas non ad te ipsum solum, sed
etiam ad omnes, qui tecum consilij participes fuerunt, &
quid facto opus sit, cum multis delibera; quae vero agere
volueris, cum paucis communica; & ubi optimum ex omni-
bus consilium ceperis, apud te solum tene. Stamus &
Homeri, qui eleganter admodum:

Ἀτρεΐδης κούδρε ἀνὰ ἀνδρῶν ἀγαθῶν.
Ἐν οἷ μὲν ἄλλῳ, τίς δ' ἀρεῖται ἐν, ἐκ πολλῶν
ἁλῶ; ἰστέον ἀνὰ, καὶ τοὶ Ζεὺς ἐγγυάλετο
Συνοτρὸν τῆς δέ θύμης τας, ὅτε σπῆσι βίαν ὕδατος
Τὸ δὲ χεῖρ σίρῃ μὲν φάσθαι ἢ πρὸς ἴδ' ἢ πρὸς ἴσας
Κενυαὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἴσας τινὰ θυμῷ ἀνὰ
Εἰπὼν ἴς ἀγαθὸν οἶο δ' ἔσταται σπῆσι ἀρχῇ
Ἀντὶς ἐγὼς ἐγὼ ἀς μὲν δοκεῖ ἴσας ἀρεῖται.
Atrides illustrissimè, rex virorum Agamemnon
In te quidem finiam, à te autem incipiam, quia multorum
Populorum es rex, & tibi Iupiter dedit
Sceptrum & iura, ut ipsis consulas.

Idcirco oportet supra omnes dicere sententiam & audire,
Perficere etiam alterius sermonem, quum aliquem animus iusseris
Dicere in bonum, à te autem pendebis, quaecumque sententia vinceris.
At ego dicam, ut mihi videatur esse optimum.

C. Claudij verba, quae dicunt: *Aequum est, ut unus-*
quisque declaret quae rep. fore existimat, sed pareat ei quae à
pluribus fuerint decreta, quo animo intelligenda, ex prae-

fatis

satis liquet. Quibus & accedit aliud incommodum, graue ad-
 modum. Ignauiam enim operit & multorum stultitiam, voto
 enim vnius audito, non perpenso eo, aut examinato, eidem
 per plures adstipulantur & accedunt ignaui. Constat *Phae-*
nices adeptos gloriam, tanquam repererint, quæ acceperunt
 & rogatusq; *Scipio* sententiam, cum idem, inquit, de ad-
 missis *Poppeæ* sentiam quod omnes, putate me idem dicere
 quod omnes. *Tellus* & *Lucretius*, qui sæpe ait, in consulta-
 tionibus multorum, maior pars vincit meliorem. Remane-
 bit itaq; statuamus, satius esse & tutius Deum sequi, quem
Plato semper ait *σωφροσύνη*, eamq; *Lycurgo* reijcere *Aristo-*
meticam proportionem, vt popularem & turbæ aptam, &
Geometricam introducere, vt paucorum modesto imperio
 & legitimo regno conuenientissimam, cum illa numero æ-
 quali omnibus tribuat, hæc ratione cuiq; id quod meretur,
 non forte aut libra, sed discrimine virtutis aut vitij. Nec
 est quod quis nobis obijciat sententia hac nos alicui prærep-
 tum quid velle libertatis naturalis, virtutis enim signum supe-
 rioribus & melioribus paruissse. Patet ex *Tacito*, apud quem,
Chaneis, populo inter Germanos nobilissimo præcipuum
 virtutis ac virium argumentum est, quod vt superiores agant,
 non per iniurias assequuntur^h, verissimum. Hoc enim nihil
 magis conseruationum naturæ, cum iuris sit & legis naturæ, h. Tac. mor.
 Verè namq; *Halicarnassæus*, vniuersali ac sempiterna lege Germ.
 naturæ cautum & receptum, vt inferiores præstantioribus
 pareant. Ratione itaq; Hac enim quid præstantius? Quia
 nihil, nullum, putamus, futurum aut principem aut ho-
 minem, tam inconsideratum, qui adfirmet, in con. li. fabri. i In proem.
 catione nullum contra dicendi libertati relictum locum. Ni-
 si enim effossa humo, non patebit aurum, sine & splendore
 suo veritas, nisi disceptatione splendet. Quid quod &
 ingratum, nullo aut exiguo quod constat labore: infamatus
 & cordatus si gloriatus fuerit de victoria sine sanguine par-
 ta. Crudum & informe consilium, concertatio & contra-
 dictio quod non efformauerit in decens corpus & decorum
 nam & soli quod capitur consilium, nisi sententias verfer, &
 huc

huc atq; illuc torqueat, & decidat, dubium est, non consili-
um, vix opus, nedum scientia. Vel rex nisi diu sit inter
se sententia dicantur, non potest eligere meliorem, sed ne-
cesse habeat, ea, quæ dicta est, qualis qualis ea tandem, uti.
Cum ex pluribus dictis deligere liceat quod purum aurum.
Quod enim per se discerni nequid, potest cum altero compa-
ratu, mutauimus, hæc ab *Arribano*, qui ea loquitur *Xerxi*:
verissimum siquidem τὰ γὰρ ἀπὸ τοῦ παραβάλλοντος, ἀντι-
τίω μετρώμεθα, καὶ τὸ χρυσὸν ἀμεινὸν κρινομέναι sermones quem-
admodum purpura & aurum, melius, diiudicantur si conferat
inuicem. *Pisus* & *Anacarsis*, mos, memoratus *Luciano*:
Καὶ ἀντιτείνω, ὅτι μὴ δοκῇ μὲν ἑλβὸς καὶ χρυσὸς, καὶ ἐξ ἑκατέρου
μὲν τι, Et contradicere soleo, si quid mihi minus uelle dubium
videtur, quo melius certiusue rem cognoscam. Qui enim fie-
ri potest, ut ulli vel de præteritis recte iudicent, vel futuris
prudenter deliberent, nisi contrarias inter se rationes conse-
rant, & quos utrisque auditores se præbeant? Prægnans
sanè pro contradictione argumentum. Quo haud infirmius
quod *libertatem* adstruit veram dare consilio constituereq;
essendi rationem. Vnde concludatur necessum, danti con-
siliu aut detur libertas dicendi quid sentiat, id quantumuis
contradictione & oppositione contra cuiuscumq; fuerit con-
comitatum, aut rationis cum iactura huic subscibat irratio-
nali, *Essentiali* parte rei sublata res manere potest integra.
Quod contra omnem quàm rationem, ipsa loquitur ratio.
Cui accedit & *pietas*, quæ id ipsum iure quodam suo sibi
id ab omni efflagitat consiliario. Qui enim iurat bona fide
& ex animo dicturum quid sentiat, perjurus, si dicendorum
mensuram aliundè petat, quam ex seipso. Aut num diffe-
rentia nulla inter scire proprium & scire alterius? Inter sequi
rationem propriam & alienam? inter lingua sua loqui, &
loqui lingua aliena? docere est consilij, & dictum & dicetur.
Procul autem a docendo, ex discipulo qui discit discipulum
quæ doceat. Malum morbusq; tam frequens, ut fere uni-
uersalis, & vix aliquam agnoscat exceptionem. Miraculum
enim principem si inuenerimus hoc morbo non laborantem.

Quotus

Herod. P. 7.

Plato demo-
doc.Lucian. lit.
de Gymnas.Hæc. orat.
de pace.

Quotus enim quisque regum, aulici & consiliarii magis cui loquantur quam fortunæ? nihil & magis promptum hominibus efficiendis stultis, quam cum affirmantibus, affirmasse, cum negantibus negasse. Vel medicus vitioso appetitui ægroti stolide si fuerit obsecutus, semper indignus, curationis cui appendatur præmium, homicidij cum meruit ferat supplicium. *Contraria contrarijs illustrantur*, & historicorum, ut monstratum iam, & logicorum, contraria contrarijs pelluntur, & sanantur, *medicorum* dicunt & docent scholæ. Qui itaque nullum inuenerit contrarium, frustra somniabit & consilium, & exinde profluens felicitatis incrementum. Adulationis potius certo sibi persuadeat propinatum aut mixtum periculi omnis & ruinæ venenum ut certissimum ita & ferocissimum. Sibi dictum putet princeps *C. Claudius* quod Appio: *Ad voluptatem qui loquuntur, eos fuge Appij*, quorum opera de rectis institutis decessisti, & recta via aberrasti. Fuge, si te amas, princeps. *Adulatione* namque gliscente, ^a *Halie. l. ix.* decora, imò & regia planè ingenia deterentur. ^b *Tac. i. ann.* Fuge inquam; Et quidem quantum potes. Initium enim *amorem* mentitur, *precipitium* scopum habet & finem. Blandè semel erres & inuitus quodammodo, suadet necessitatem semper errandi cum voluptate ut inducat. *Persea* cogites. Hi mercede multa *promissa Gentium* cum sibi iunxisset, à Romanis alienasset, parte mercedis data exigua, eundem ius gentium ut violaret cum stimulasset & effecisset ad reuocandam pecuniam, qui portabat reliquam misit, contraxisse cum necessitates ratus ad bellum cum Romanis. Sanè & semper *tibi metipsum à te metipso* mctuas. Ne ronem adspicias. Hunc adulatio ex malo in deterius præcipitat. Postquam enim cuncta scelerum pro egregijs accipi videt, exturbat *Octavianum*, sterilem dictitans. ^c *Lin. l. 44. c. 37* In *ambitione*, infamem quoque; *prona regum sunt ingenia*. Ne peccasse videantur, peccatum usu continuo pro veritate & virtute habent. Occidit *Herodes Iacobum*, fratrem Iohannis gladio, videns autem quia placuerit Iudæis, apposuit apprehendere.

ca. 12. 3. 3. hendere & Petrum c.

Ingens malum, summa qua confidatur fortuna! Fre-
quens itidem & contumax. Libertatis namque sub specioso
titulo ut plurimum latitat, & principem, nisi supernè edo-
ctum contectumq; frequentissimè fallit. An notam dare
queamus rei noscendæ & ocyus fugandæ tentabimus? *Qua*
nolit princeps, aut non possit, lege nempe prohibitis aut per-
susius ratione, ac si & posset & vellet, proponat, ad gratiam lo-
quentem adulatorem; contradicentem ratione, amicum sciat,
quantumvis quoq; ratione contradixerit hic illis qua velis
princeps & possit aut lege aut ratione. Ille enim in casu qui
contradicit, contra rationem sine ratione; hoc ratione ad
rationem loquitur. Hic rationi locum parat victoriæ, quia
ratione illam oppugnat; ille ratione profligata, prærupta
malicia rationem negat. Vnde & illi victum esse gloriæ est,
huic rationi cessisse, infamia. *Habet namq; & malitia adu-*
lationem, & mendacio suum est martyr. um. Libertatem
Messala Valerij novam adulandi speciem iuste appellat hi-
storia^f. Quia nova & insolita vrget, nec quæ ipse sentiret,
sed quæ *Tiberium* velle sciebat. Consulatur *Tacitus*. Similis
fecis & *Atelij Capitonis* seruilis planè & infamis libertas,
ipsum etiam qui libertatem publicam nolebat cuius rade-
bat, adulationis obscenæ merito notata voce. *Crudelitatem*
namq; suadet in re, quæ dignior risu contemnatur, quam
vel lenissimè verbis corripitur. Eiusdem naucæ est fæda
illa adulatoris cuiusdam de *Tiberio* cura, libertatis appella-
tione ipsa quoq; vestita, apud *Plutarchum*, ad quem breui-
tatis causa lectorem remissum volumus^h. Genus adulationis
nullum aliud quo magis malitiosum: *Æschines* signare:
ἐὺν αὖ ἐστὶναι χεῖρι. Sciendum enim est, eos magistratus,
qui magis obiurgare vos, quam gratiam vestram amari vi-
deri volunt, maxime ad gratiam loqui, delecta ea assentandi
via qua sub velamento libertatis delitescat. Nam hæc est gra-
tificandi ciuibns & ducibus via multo maliciosiori. Sed quid
pluribus? Nobis satis hic fuerit summam dixisse, signum
quasi adulationis vniuersale esse, si fæda quis censeat &
nimia

f Tac. 1. ann.

g Vid. Tac. 3. an.

h plut. d. adul.
ex amic. dñs.

i Æsch. ep. 1.

nimis, ille maximè, cui claritudo sua obsequijs legum & rationum protegenda. Ex sententiarum conflictu & certamine tandem procreatur consilium ^{k Tac. l. i. ann.} k. Quod notat & phrasis consiliorum fabricationi vñtatissima: *Certatum sententijs*: Adest relatum ex *Herodoto* exemplum. Facit Italarum tritum & verum, quod ex *Hispanico* huc transferimus cum *Barthol*: *Philippi*: *Estos qui caminam siempre entre Lodi y Placentia, nunca van a verona* ^{l Del. contio discurs. n. 6.} l. Nulla & alia, (præter contradictionis notam) de causa *Apelles Ptolemao* ^{m Barth. phil. loc. n. 2.} m presentat regis figuram in throno sedentem, magnas habentem manus, magnas & aures ^{n Lacr. in So-} n. Solonis itaq; præceptum ^{o Tac. l. i. hist.} o consiliario norma: *συμβουλευς μὴ τὰ ἴδια, ἀλλὰ τὰ κοινὰ*: *Consule non qua suavisissima, sed qua sint optima* ^{p Senec. 6. bene- fic. 30.} p. Contra- dicentes & ferat princeps, vel ideo saltem quia v. ri admo- dum: *Aurea Galba* vox: *fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eadem constantia retinebis, sed alij per obsequium imminuent.* Ego etiam & tu si n- plicissime inter nos loquimur: ceteri lubentius cum fortuna nostra, quam nobiscum. *Galba* est ad *Pisonem* ^{q Egef. p. l. 3. c. 9} q. Cer- tissima sanè quæ sapienter *Seneca*: monstrabo tibi cuius rei inopia laborent magna fastigia, quid omnia possidentibus desit, scilicet ille qui verum dicat & hominem (inter menti- entes stupentem, ipsaq; consuetudine pro rebus blanda au- diendi, ad ignorantiam veri perductum) vindicet a consensu contemptuq; falso. Non vides quæ admodum illos in præ- ceptis agat extincta libertas & fides in obsequium servile submissa, dum nemo ex animi sui sententia suadet dissua- detq;: sed adulandi certamen est, & vnum amicorum omni- um officium vna contentio, quis blandissime fallat ^{p Senec. 6. bene- fic. 30.} p. Ferat itaq; inquam, princeps, & caros habeat quos habere potest rarissimos. Et quidem magis ideo, quia contradicenti co- gendi abest potestas. Licet namq; & post consultationem unicuiq; sentire quod sentit, & si discessio placet, etiam post sobrios monitus servare inconsultæ voluntatis sententiam, ut eleganter habent verba *Agrippa* regis ^{q Egef. p. l. 3. c. 9} q. Nec unquam vllum omnium mortalium perluadendo quis impulit, cum

r Hieron. l. i.
cont. Iovin.
scryph. homil.
11. ad ephes.

qui persuaderi noluisse. vbi enim consilium datur, offeren-
tis arbitrium est, vbi præceptum necessitas est seruientis
τὸ συμβουλευν &c. *Consiliarius enim dicit, quæ a se procedunt,*
non necessitatem adferens auditori, sed in eius potestate dimittit,
ut facienda eligat quæ dicta sunt. Hinc vt inconsidera-
tum reijcimus *M. Cornelium* qui ad consilium *C. Claudij*
atrocissimè ac superbè: *Nos inquit Claudij, de nostris propri-*
is utilitatibus, ipsi cognoscemus, tuo consilio non indigentes.
Sumus enim ea ætate quæ est prudentissima, ita vt nihil
eorum quæ nostra intersunt ignoremus, nec amicis indige-
mus, quorum consilio, si quid opus fuerit utemur. Desi-
nas igitur rem intempestiua facere, tu, inquam, vir senior
hominibus consilio non egentibus sententias dicere desinas

a *Helic. lib. 11.*

b *Tac. 2. hist.*

c *Tac. 2. hist.*

d *Tac. 1. hist.*

e *Helic. l. 7.*

f *Dio. lib. 49.*

a. Tyrannidis damnatus *Decimum Pacarium*, qui, vocatis
infulæ principibus, consilium aperit, & contradicere ausos,
interfici iubet b. Huic haud absimiles *Titianus & Proculus*.
Consilij enim vbi vincerentur, ad ius imperij transibant
c. Consultus itaq; sine damno aliquo princeps audiat con-
tradicentes, cum infamia ne audiat maledicentes. Certum
siquidem: male coercita fama *supprimendo quod augatur*
d & servus si re. coram loqui prohibitus fuerit, dete quod
loquatur & contra te. Utilitas quoq; consilij liberi vt
maxima, ita maximum damnum eo neglecto, aut id planè
inutile. Altera enim & posterior consilij pars si nulla, pri-
orem nisi habuerit præuiam, quid aliud sequetur quam
quod diximus? *Scilius* contra patricios quantumvis, pro
nobis tamen & quidem rectissimè loquitur: *verba, initium*
sunt omnium operum; & certum illud est, quibus non licet pro-
ferre ea quæ sentiunt, multo minus illi licere facere quæ vo-
lunt e. Quia tamen hic mos principibus, vt nol ne quenquam
ipsis præstantiorem, vt verba habent *Agrippæ* f: quia & in-
tentio nostra consilium efformemus, qua fieri potest per-
fectissimum mea ratione in utilitatem & felicitatem, funda-
tum, decorum in contradicendo obseruari volumus, optime
monet *Diomedes*, dum sic ad *Agamemnonem*: *Ἀγέμεν, οὐ*
σφόδρα μαχέσμεαι ἀδραστεότι ἢ δαμῖν ἰσὺν ἄνδρ' ἀγορῇ.

Attride

Atride, tibi primum aduersabor incipienti
Quatenus fas est, o rex, in concione,

ut ad. p. vi. x. ad. d. n. Tu vero ne irascaris g. Homer. 9. ll.

Quo & recte Callisthenem admonuit *Aristoteles*, ut cum

Alexandro magno aut quam rarissime loqueretur, quo scilicet
 apud regias aures vel silentio tutior, vel sermone esset acceptior.

Hephestion con filiarijs exemplo. Hoc, in admonendo h. Val. max. lib. 7.

Alexandro, non alius ius habebat maius, quod tamen ita

usurpabat, ut magis a rege permissum quam vindictatum ab eo

videretur. Quantum & damni patiantur Respublice contra

dicentium contumacia, quæ acrius quam agit consideratus;

ignotum nulli. Mens nobis hæc: Quod de *dy. Tacitus*, non de k. 3. hist.

nobis: *mukipropitij* nobis principes, si per mores nostros lice-

ret. At stolidi multi ferocientes audacia & contumacia leni-

tate impericantiu imminuimus. Irrecuperabile damnum resp.

quod attrahunt tam sine mente & modo rigidi. Si scirent pe-

cuniam in loco negligere, si scirent *videre* quandoq; loco summa

esse fortitudinis, non formidinis, cum sepe fiat, acrius & hostis

opugnetur, si scirent, & ex seipsis discerent, *plac. effoi* suadendo

humili auctoritate, quam importuna impetinentes urgendi

potestate, si sequerentur consilium *Marcellus* *Ephrus* *Priseo*

quod dedit suadens, ut supra principem *scanderis*, de *Vespasi-*

anum, senem, triumphalem, juvenum libetorum patrem,

præceptis coaceret, cum, quomodo pessimis imperatoribus

sine sine dominatio, ita, quantumvis egregia, modus libertatis

placent; quam feliciter, & quadrotius cum resp. emolu-

mento, & cum gloria, sineq; periculo insisterent *postigij* m. Tac. 4. hist.

Anny Bassy, qui legionis legatus, *Poppenn* *Silvanum* con-

sularem, bello socordem, & dies rerum verbis terentem,

specio obsequij regebat, & ad omnia quæ agenda forent, quie-

ta cum iudicaria aderat. Quinimo, ut olim prodesse resp.

quirent, contradictione impotuna & damnosa, seipsos,

inposterum consilij dandi auctoritate haudquaquam pri-

uarent. Meminissent, optaremus, verborum C. *Cassy*, ubi

Non sum inquit, aduersatus, cum nona Senatus decreta postu-

larentur, nam quicquid hoc in nobis auctoritatis est, crebris

*contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret
 o Tac. 14. ann. integrum, si quando resp. consilijseguisset. Hoc additum
 volumus cautionis consiliario, ne damnum acceptum, neg-
 lectui consilij adscribat quod dedit. Aliter quasi stulticiam
 exprobrans principi mori adigetur. Quamvis enim regij &
 regalis Seneca, alterius tamen quoque ingenij mos est, in præ-
 sentium contumeliā amissa laudare, & his dare virtutem
 vera dicendi, a quibus audiendi periculum non est. Epho-
 xorum hic examinaripossit & censura & curia, sed tutius hæc
 alijs relinquimus ut ingrata & austeriora. Serijs iocosum hoc
 intermiscemus. Putamus namq; haud sine ratione futu-
 rum, Sapientia quædam principi si adstiterit *soliditas*, ut si
 opportuno loco principem quæ admoneat sapientiz, veni-
 am impetret admonentis bene simulata stulticia. Palam
 siquidem, principes plerosq; facilius induci ad veritatem
 amplectendam ridendo, quam acutè austerè demon-
 strando. Ibi enim inest aliquod iucundum delictum, hic ta-
 diosum & morosum fastidium. Nec illi oberit effrenis lo-
 quacitas, cum consiliarij fidei desit, vera, impigrè proferendi
 audacitas. Hodierna dies sufficientissima assertioni nostræ
 fidem quæ faciat. Quæ enim sapientioribus dicta, ruinam,
 in speciem solidioribus ferunt mercedem. Aulæ principum
 Magnatumq; dubitantem edocebunt: inq; argumentum
 erunt mulieres, quatum altera, *Epioni, Synacusanorum* regi
 graueoleantiam oris exprobrat impune, audacia per jurgium
 sumpta, cum nemo alius ob hoc auderet reprehendere vi-
 q Lucian. Her. rum præpotentem tyrannide: altera *Pythi* vesaniam re-
 prim. Interrogantem superbè cuiusdam regum *Macedo-
 nia*, an *Alexandro*, an *Perdicæ*, an *Philippo*, an *Cassandro*,
 r Tucid. d. loco. similis, *Batrachion* (respondit) coco. *Thrasea* quoq; liber-
 Tac 14. Ann. tas alicuius rumpit silentium. Iuvatq; magis quam offi-
 cit ridendo dixisse verum. Appendicis loco haud futurum
 extra rem, si quæ fuerimus, re ad conclusionem perducta, an,
 qui contra dixerit, iure teneatur ut intersit executioni rei
 cui contradixerit, eamq; adiuvet. Et quidem pro negatiua,
 haud exigui est momenti, ipsa fidei consilij causa, quam dice-
 bamus*

amicus esse amorem felicitatis propriae. Constat siquidem frustra ab inimico expectari, haud sine periculo reijci ab amico quod datum consilium. Amor autem ille quum iubet re quapiam abstinere, iure aliquo in contrarium ut cogi valeat, vix permissum. Quae enim tam praetens tamque immanis lex ipsam quae euertat aut coerceat saltem naturam? Certe quia *omnis est natura est lex*, non potest non omnis agere pro natura & ita in contestationem naturae, ut puniat in legem commissa, quia naturae molitur ruinam. Sequetur itaque & id necessario, aut iure excusatum, si non fecerit, quod ratione motus minus putat iustum, aut naturam lege inferiorem. Hoc autem quia affirmasse absurdum, illud immortum manebit, contra ius & peccaturus taliter contradicentem, si coegerit ut faciat ipse aut iuvet facientes ea quae iniusta putavit. Immo ipse ea si fecerit una cum cogente aut imperante impingit in hoc naturae & rationis: *Nemo naturaliter potest facere ea quae naturaliter non vult*. Impossibilitati huius & legis & naturae accedit & hoc incommodi ut periculosum videatur admisisse contradicentes ad executionem rei contra quam locuti, periculosum & repulisse. Hoc enim repellenti odium creat & invidiam, illud fidem habet infidam. Nec probabile pugnaturum manum promptè inuit cui moderata fuerit mens, verum namque:

Frangit & attollit vires in milite causa,

Qua nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Infidum & auxiliium quod dat qui nolle sciret id quod facit

cui auxilium dat. Fieri aut omnino non potest, aut vix potest, ut eam rem in alio quisquam diligat a quo ipse dissentit, a Saluian. l. 3.

Amici amicis, noti notis associandi, *ad socios non ad socios* b Quosdam sicut glauis namque glauis. c Contradicens verò numquam numerandus c. 24.

amicis? Ne quidem potest adnumerari neutralibus. Alienigenam sententiam haud impigere amplectitur, qui alteram secessione quasi quidam improbat. Iniustum tamen interrim videbitur, inimicis associasse, qui, quid sentiat, dixerit. Domi tamen talem reliquis se periculosum reque. Contra-

gione enim corrupturus opinionis alios. Et suspitione ag-

grauati

grauati & infidiæ quasi domi dum relictæ, damnati metu accedente & pœna potius ducent ad hostem transfugisse præmij ad spem, quam certam pœnam suspicionis effectum, domi semper timuisse. *Onesimus nobilis Macedo* vivum exemplar, Dissuadet *Perseo* bellum. Sed postquam deterere cum à bello nequit, primò substrahere sese per alias atq; alias causas, ne interesset ei ijs quæ non probabat, occipit, postremò, cum suspectum se esse cerneret & prodicionis interdum crimine infimulari ad *Romanos* transfugit, magnoq; vsui consuli fuit. Haud exigua quantumvis hæc, sunt tamen contrarium vt statuamus exempla vt & argumenta. *Quædam apud Lacedæmonios* Fertur apud *Lacedæmonios* tantisper dum decernitur, quævis pro animi sui sententia consulere. Cum vero decretum fuerit eadem laudare omnes, atq; adiutores esse, illos etiam qui refragati fuerant. Idem obsequium est *C. Clandij*. Nam ille licet non habeat quid agat, nec tot viris aduersari possit, reliquorum consilijs cedit. *Aequum* namq; est, ait, vt unusquisq; declaret, quæ e re pœne existimat, sed pareat ijs quæ a pluribus fuerint decreta. Placet & *Piso* filius, de quo, vt de patre auctor grauis: *Regulis Cilicum* vt se auxilijs iuarent scribit, haud ignauo ad ministeria belli iuvene *Pisone*, quamquam suscipiendum bellum abnuisset. Neq; secus *Agrippa*. Nec enim minori *Agrippæ* quamvis contrariam sententiam tulisset in hoc exequendo instituto est vsus industria quam si ipse auctor eius fuisset. Consona dictis & hæc: *Senatus* ipse mirificus. Nam illi quoq; qui prius negarant *Varena* quæ petebat, eadem danda, postquam erant data, censuerunt. *Singulos* enim integrare dissentire fas esse, peracta, quod pluribus placuisset cunctis tuendum. Et *Aristhenis* oratio: Nemo tam hebes est, qui ignorare possit, dicendi ac suadendi quod quisq; aut velit aut optimum putet, nunc occasionem esse, priusquam quicquam decernamus. Vbi semel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono atq; utili fadere defendendum. Egregia sane exempla. Ratione enim ipsa constabilia. Lex enim lata, num non ligat omnes vniuersa-

c Liv. Lib. 44.
c. 16.

d Demost. princ.
39.

e Hist. L. 15.

f Tac. 2. ann.

g Dio. L. 53.

h Plin. 16.
Epist. 13.

i Liv. 1. 32.

versaliter? Iuuitos etiam. Aut quod a suprema fortuna legitime in commune seip. commodum decretum, num iustum negligatur, ab eo maxime, qui tantus ut pro honore sibi elargitū debito obsequio alios obedientiam edocere dignus fuerit habitus? Habet & hoc prerogatiuæ princeps, ut ex se decidere valeat. Quod ita decisum, divulgasse stultitia, contempsisse, aut quia supra captum, non intellexisse, & hinc neglexisse, per duellio.

Quid quod diuisa inter exercitum & duces munia, militibus siquidem libido conuenit pugnandi, ducibus, prouidendo, consultando, contatione sapius quam temeritate prodesse. Excerisus est pro virili portione armis & manu victoriam iuuare, ratione & consilio prodesse, propriæ du-^{k Tac. 3. his.} cis artes. Iuuamur & Solonice lege. Transfugam namq; damnat, æq; ac neutralem notat. Sub infamiae namq; pena iubendo in tumultu Ciuili singuli Ciuium altervtri accedant, partis habet nullas ex patria abeat sed in emolumentum patriæ & summis quietem, cui libuerit sese iungat parti, propria opinione vel ab vtraq; vel ab altervtra dissidente, haudquaquam at tanta. Et contrarium obseruabitur, re legitime & ab eo cui iubendi potestas, decissa. Quia & tam cara patria, & eius felicitas legi tam quam natura, duplici modo eam defensam fatagunt, & præmissis, ut illa, quam non moueant, hæc terreat. Quorum quam numerosum agmen. Aut transfuga fiat, aut parti sese iungat. Nulla siquidem hic neutralitati pax aut libertas. Videantur modo dicta. Nec amor locus hic proprio. Tanto namq; minor hic, amore quem debemus patriæ, quanto maior, patriæ subditorum cuiusq;. Nisi & fuerit legitimus amor, nullus amor. Unde patet quam infirmæ pro contratio quæ militant rationes. Quam secundum, & exemplum. Concludet totum hoc vulagre

Indet consilij libertas, jam paucis discutiāmus Ciceroni quod est magnum martinatorum exemplum, veniendum ne sis in Consilium Tyranni, sis aliqua de re bona deliberatu-

a Cic. 10. Ep. ad
Att.

rms. sit. Adua sanè quæstio, nec grata forsitan. Ab oratore
quidem proposita, non tamen decisa. Ne autem manca sit,
quæ pro libertate nobis consilij tractatio est, faciemur inuo-
lutum difficultate multa questionem, periculo haud exiguo
concomitantem eiusdem & discussionem & decisionem.
Præfata itaq; prius venia, *liberè nobis loqui de re libera liceat*
& sine periculo, ut qui sine dolo loquimur aut preiudicio.
Tyranni vel appellatio aut nomen si antiquior, inconueniens
& temporis & quæstioni. Si ex mente quærentis, pericu-
lum, ne nimis frequens ira illorum hoc titulo hodiè qui dis-
famantur. Sed missis hisce, ipso iure prohibemur affirma-
tiuè respondere. Contra enim ius cogentem impunè cum
negligamus, eidem quoq; non obedierimus sine pena. Ut
enim ille legem eidem non obtemperando, sic non obtempe-
ranti obsequentes eandem euerimus obedientia. Virginij
quam conuenientia huic verba! *Imperata facere coram qui
non ex lege imperant, non obedientiam & pietatem, sed dementia-
tem & insaniam esse.* Nulla certè iura quæ non puniant
ut patris desertorem patris in euerforem qui humanior.
Quæ & libertas dandi consilij apud illum libertatem om-
nem omnibus ereptam qui vnice satagit? Imò jam eripuit?
Frustra sanè ad flumen sibi legatum quis dixerit adpullum,
qui visum ad id deducensem falsus fuerit ab eodem testatore
sibi denegatam. Impossibile siquidem & natura, dari tran-
situm ab extremis ad extrema nisi per media. Iure itaq; sub-
lato, & simul cum eo legitimo & vnico ad sacrum consilij
templum tramite, ipsa fides quoq; intacta relinqui ut po-
terit haud videmus. In Tyrannis nulla fides, *Virginij*
iterum ait d. Si & Ciceronis menti auctoritas, quæ *sine iure
fides, frans magis quam fides.* Quam enim caui quam &
versipelles tyrannorum nomine tam olim notis? Haud opus
Tarquinij iunioris adducatur rechina, *Zopyri* facinus, *Pasi-*
strati dolus, *Dionisi* in occupanda tyrannide ars, & vel *Tu-*
berij calliditas probatura tales consiliorum indagatores
scopum hunc sibi præfixum habere vnicum, non ut sciam
quid quisq; sentiat pro commodo reip: sed bene sentien-

a Hæc. d. lib. 11
b Sic. m. off.

c Vid. Alex ab
Alex Ger. diest.
d. s. 32.

tem

em de resp. tutius & certius ut feriantur. Hinc fit *Platonis* hic merito laudetur & pietas & sapientia, stultitiae iuste damnatur contrarium defendentis improvida temeritas. Decretum id tale: Ταυτην δὲ ἀγνοῖ σβλασθε αὐτὴν διακρίναντες ἅν τ' ἐμάρτυρα λέγουσιν εἰς μὲν καλὸς αὐτῇ πατριῶσι ποδὶ βύσσος δαίει μὲν πολλοὶ μαρτύροι ἀπὸ τῶν πολλῶν ἀποδοῦναι λέγουσιν. Hoc eodem animo erga patriam suam affectum vivere prudentum virum oportet. Dicere quidem si quis non rectè administrari ei videatur, sed ea lege, si futurum putet, ut neq; frustra dicat, neq; dicendo vitæ periculum incurrat. Ab hoc autem periculo immunis bonus esse ut poterit. Ne enim sint reimp. qui viderint nil feruentius conantur tyrannidem qui quærent stabilem. In captiuitatem peregrè abducunt *Israelitas*, hos qui eversos satagunt, ne & sit quod in vindictam contumaciorem & promptiorem eos excitet præsens templum ipsum & imperij sedem euerrunt. Longum & ceasent *Romani* mortem expectare *Hanibal*, senis licet. Nec prius suspicax *Tiberij* animus quiescit, quam criminibus varijs circumuenti perierint *P. Haterius* & *Mamercus Scaurus*. Nullus quoq; magis inuisus Tyrannis, quam qui promptior & prudentior. Huic enim virtus exitio, cum inglorijs & ex Plebe hominibus vecordia apud tyrannum præmio sit & patrono. Ut enim sint aliqui quibus imperitet dominandi malus ardor, vilioribus & ex fæce vitam à crudelitate propria impetrat: nemo ut sit ardorem illum qui sistat, sapiens necessitas melioribus cades est.

At de rep. eiusq; consulturus commodis, inquit. Demus: at addimus, more suo consulturus; hoc est, ex genio proprio, non ex rationis aut legum arbitrio, quarum causas procul habet. Et ipsa quidem ex necessitate, ut jam dicebamus. A quibus enim tyranno maior metus? Ab ijs, quorum maius in eo adiutando studium. Tam graue æs facinore quod contrahitur, ut inimicum faciat pro quo facinus commissum ei per quem commissum, & exprobrantem qui commisit ei pro quo commisit. Parum itaq; Centurioni nunciandi, factum esse quod imperasset. *Tiberius* qui iusserat,

I Tas. 1. ann.

m Lin. lib. 45.

s. 5.

a Tas. 1. hist.

c. Tas. 1. hist.

responderit, *neq. imperasse sese, & rationem falli red-*
domant. apud senilium. Maius & frequentius premium
 quod *Euandro* numeravit *Perseus*. Ille enim ab hoc condu-
 ctus *Eumede* ut interficeret, ab hoc tandem ille interficitur,
 metuentes ne se nefandi facinoris auctorem protraheret.
 Quia autem ex iam citatis reliquisq; historiarum monumen-
 tis constat, pessimos quoq; facinorum nefandorum esse mi-
 nistros, tantum putabunt pessimi hi decedere auctoritati &
 mercedi sibi debite, quantum imaginati fuerint accedere bo-
 nitati tyranni, aut eiusdem virtuti. Tyranno itaq; a pessimis
 hisce tanto magis imminet periculum, quo longius idem
 abest a bonorum omnium auxilio. Vnde necessum omnino
 tyranno ab utrisq; in medio derelicto aut pereundum, aut
 coactum in bonos idem deserviendum. Nec quis tam alien-
 nus a rerum cognitione, cui incognitum, *tali modo quo quid*
partum eodem esse & conseruandum. Pessimis itaq; artibus
 utatur oportet Tyrannus, ne bonis bene si usus fuerit, de-
 struat malitia quod prognatum & haecenus enutritum. Aut
 num eiusdem facilitatis est, prohibuisse scelus quum id iussisset
Othonis negat imperium. Scelus namq; *inbere poterat idem*
prohibere non poterat. Nec quoq; corporum tantum est,
 sed & rerum: si non exitiosa, suspicionis tamen & periculi
 plenissima *mutatio subita*. Quia enim a minis in blandi-
 menta prolabitur *Agrippina* prudentioribus merito ma-
 gis suspecta. eoq; plus adferunt formidinis falsae virtutes
Othonis, quia contra spem omnium, non delictis neq; desi-
 diis torpecebat, falsae inquam virtutes, & reditura vitia.
 Et ex grotis extreme, subita sanitas lethalis, quaeq; & violentia
 nimia molitur natura, vix vquam durabilis. *Augusto*
 ipsi gravior color suscepti magis imperii quam rapiti. At,
 inquit, aliquis, rapere desinit, postquam cuncta in eum ces-
 sere. Credant qui velint, tyrannorum mitigata tandem qui-
 escere conamina. Nobis stat sententia atrocior illis in ho-
 nestiores & meliores bellum, ipsi sine bello dum sunt tyran-
 ni. Odio namq; iam augetur metus. Quantumvis enim
 victoria ali quantulum demat tyranno metum, incerta va-

men & infida pax odium alit, metum vt excitat & ex
 hinc bellum, nunquam igitur desitutum bellum nisi
 defierit metum qui incurrit. Et adhuc bono & sapi-
 enti suadebimus vocatus ad consilium à tyranno adfir-
 Abfit vt *Neronem* flagitiorum pudor capiat irrita spe agita-
 tur. Satiùs proinde intemere impollutus quorum vestigijs
 & studijs vitam duxerit, eorum gloriâ petat finem. Quid
 & contubernij tyrannidi cum libertate? Facilius elementa
 contraria quam tyrannidem cum libertate miscuerimus.
 Huic enim illa quam serociter insultat armis, quam fraudu-
 lentè insidiatur technis? Sibi crudelis, alteri vt noceat, ni-
 hilq; magis catum, quam quod penitus abdicum in alium
 odium. Hinc & putamus factum, in morem quasi & impu-
 nitatem vt abierit tyrannorum *deseruisse palatia*, & impune
 absentia tyrannidem damnassee magis, quam impugnasse
 præsencia. Testes locupletissimi & historia & *Thrasen*. Illa
 enim *C. Claudium* adducit: Quod præsens, dicentem, reip.
 status malus sit, maximum hoc nobis esto argumentum,
 quod omnes qui remp. administrabant quotidie desertis
 patriæ laribus ex vrbe fugiant, & honestissimi quiq; plebeij
 partim in Proximas vrbes, partim in remotissimos agros
 transitis sedibus se conferant, nec multi patricij commo-
 rentur in vrbe vt autē, sed horum quoq; maior pars in agria
 vitam degat, & vel paucissimi seatrij ordinis in vrbe rema-
 nent, ceteri solitudinem patriâ optabiliorem ducunt. Hæc
 historiæ *Thrasen* constantissimo firmavit & exemplo & in-
 teritu. Senatu enim egreditur de Agrippina cum refertur,
 iuvenalium ludicro parum expetibilem operam præstat,
 die quo prætor Antistius ob probra in *Neronem* composita
 ad mortem damnatur, mitiora censet & obinet, cum deū ho-
 nores *Poppeæ* decernuntur sponte absens funeri non interest.

Arduæ rationes hæc Arduæ tamen & illæ quæ suadent;
 adfir, intersit: Cui enim Ciuis natus? Decidat *Cicero*. Non
 solum nobis nati sumus sed patriæ, parentibus, amicis. Eus-
 tata quem sana contra improbos patriâ est, quem honoribus,
 dignitate, sapientia auxit, ingratissimus omnium agrum
 illam.

ETAC. 3. ANN.

illam & consilio indigentem si deserberit. Quid magis *Scævola*, quid *Horatius*, quid *Curtius* quid alios æterna fama beavit, quàm periclitanti, quodd vitæ & sanitatis cum detrimento & periculo suppetias tulerint patriæ? De libertorum fraudibus in senatu agitur efflagitaturq; ut aduersus male meritos reuocandæ libertatis ius patronis detur, & impune ingratus pater ciuis? Nil iustius quam *metu* ut *coerceantur*, quos *beneficia non mouent*. Peccat & qui facit de quo dubitat, fateturq; de constantia sua se haudquaquam securum, cui hoc consilium intrasse displicuerit. Verû siquidē *seynes* & *pauilos* *supremis suis secretis circumdare*, & infames ab ignauia per silentium perire, & morte ipsa perfidiam signare: Quod enim quæso, gloriosius sepulchrum defensori patriæ *patriæ ruinis*? Quis & magis reus patriæ ruinæ, hostis an ingratus ciuis? Hic magis, patriæ si super vixerit facta, hic maxime si patriæ iam moribundæ consilium denegauerit rogarus. Bonos namq; eosq; sub tyrannide gementes deserit & onus quo premuntur silentio auget, præsentia leuare forsitan quod posset grauare haud quaquam. vel malos quid acris incitat, profundius mergit bonorum absentia? Breuitas non patitur exempla adferamus. Ad ea, quæ superius ex *Socrumano* & *Eusebio* retulimus, provocamus. Tantum igitur abest absoluemus, ut damnemus illum interitus patriæ, qui vocatus ad consilium tyranni, aut noluerit, aut venire neglexerit. Quid enim differt à consentiente tacens, à tacente absens? Abest, ne dicat quid sentiat. Ergo taciturnitate infami & silentio vecordi assentitur illi alij quod sentiunt. Quia autem cum *Nerone* illi res, eius factis hic sic deterior, & taciturnitatem in laudem rapit suam. At audiat: postquam cuncta scelerum pro egregijs accipi videt, exturbat *Othavianum* & *Hosii* tyrannus. At, dolus an virtus quis in hoste requirat? vis hic cessat. Iam namque tutus ad gubernacula, imò & ad auspicia & consilia. Nec tamen defutura ars. Quæ varia. Tutissima inter alias hæc. Nam & mitigat austerum grauemq; dominum, & tutiorem reddit venientem & præsentem, ita ut & sine timore eundem

ETAC. 14. ANN.

eundem prestat dehinc etiam absentem. Qui enim, vocatus maximè, absens, absentia testatur nihil se derelictum velle omnia iam possidenti. Odium itaq; & metum sibi accumulat & attrahit, absenti quantumvis. Qui præsens, ut obsequens magis habebitur, & amicus magis quam ut concertator. Sibi enim quid & relictum *reip.* esse presentia ostendet, & ita crimine quodammodo obsolvit tyrannum, & ipsèmet euitet mortem, & se tempori in patriæ commodum præservat. *Nocet antiquus rigor & nimia severitas, cui pares iam non sumus,* eleganter sanè & sapienter admodum *Tacitus* *. Quam & stultum agere sibi ipsi onus, cui etiam sine superadditamento ferendo, vires sufficiunt nullæ? Hæc enim absentia quid aliud quam *secessio*? Huic si plures adfuerint quid aliud quam *bellum*? At jam ante pater bello devictam patriam. Et contra victorem inermis insurgeret? & armatum inermis hostem sibi attraheret? Et odio flammæ odium affunderet oleum? Territat præsentia tyrannum, & ita in presentem magis exasperat. Fatemur. At plus ter-ritat absentia, & exinde insidias multiplicat. Codicillos ad *Neronem* composuit *Thraseas*, requirens obiecta & expurgaturum adseverans, si notitiam criminum & copiam diluendi habuisset. Eos codicillos Nero properanter accepit, spe exterritum Thraceam scripsisse per quæ claritudinem principis extolleret, suamq; famam dehonestaret. Quod ubi non evenit, vultumq; & spiritus & libertatem insonis, ultro extimuit, vocari patres iussit, & *Thraseas* mortis arbitrium dedit ^b. Nec procul abest ut odio se dignum iure pronunciet, qui absentia læsisse se vocantem loquitur, & hinc obmetum magis iustæ vindictæ quam iniustitiæ ob timorem fugere se testatur. Quod quàm propè est tyrannum absolvisse, seipsum maiestatis reum constituivisse?

Diverse hæc quidem sententiæ. Quæ iubent, fortiores tamen & potiores, nostro iudicio, illis quæ prohibent. Quantumvis enim nullus tyranno fidei aut iustitiæ respectus, hoc tamen aliud à tyranno juvare ut poterit? Absurdissima sanè illatio quæ ex *privatis* concludit ad *privatum*.

Aur.

Aut num dignus laude, in alio qui quod reprehendit, ipse per se committit? Aliter iura statuunt, ratio aliter. Non enim quid aliud faciat, sed *quid mihi facendum iure incumbat*, obseruandum. Et alias notum, *duo cum faciunt idem, non est idem*. Vnde & corrumpit argumentum ex periculo pro negatiua opinione adductum. Nec enim id imminuitur absenti, augetur potius sibi, maxime tamen patriæ. Accedit namq; & *odium* bonorum presentium, odio quod tyrannus alit contra vniuersos. Boni enim presentes *derelicti à bono* vocato & venire recusante, amorem, bono quem portabant quidni mutarent in odium? Hoc autem audus tyrannus fortior absentem vt opprimat, facilius & modus quo opprimat. *Notum namq; nullum pestilentius odium ex amore quod corruptum*, nullum promptius instrumentum opprimendi bonos, ministerio bonorum, qui olim tales, iam arte tyranni fugam absentis pro odio bonorum interpretante, clancularij inimici. Absentia itaq; boni facit, vt iam patriæ noceant illi, alias qui steterunt pro patria. Quam diu enim *Tibrasea* absens, etiam, metu coacti tyranni, boni, quantumuis esse haud desinunt tales, tales tamen esse nesciunt, prudenti destituti auctores. Eodem autem perente, & constanter intripidèq; consideratè tamen agente, rumpunt silentium etiam illi qui iam inceperant esse mali, aut ad consuetudinem malorum, aut metu penarum, aut spe præmiorum. Magnum sanè lucrum in tempore ipsam nec minus in ipsum redundare poterit presentem. Quod enim *C. Claudius ad Appium*, id de nostro quid iure dixerimus? *Quid lucri sis salturus, si mihi parueris, audi. Si totum vestrum collegium eiusdem fuerit sententia, omnes existimabunt, propter te qui princeps fuisti, hos etiam viros bonos esse factos, quod sisti nimium cupidi nefariam potentiam retinere voluerint, omnes tibi gratiam habebunt, quod solus iussu facere volueris: illis vero iniquis cum ignominia namq; damno magistratus abrogabunt.* Lucrum presentis splendidissimum, lætitia presentibus optatissima. His namq; cum *Latinorum* iugum longo jam tempore molestè ferrent, & aliorum etiam popularium suorum quam alieni

Cic. 14. Ann.

d. Hæc. lib. 11.

alienigenarum consuetudine uti mallent, optatissimus *Cæsaris* aduentus est. Optatissimus autem tantum? primus *cGregor. lib. 4.*
 liberandæ patriæ gradus. Illis namq; præsens quibus sub-
 tyrannide aut moriendum honeste, aut viuendum miserè.
Nihil autem difficile persuadere persuasis mori. Vide namq;
 pugnantem *Laconas in Xerxem.* Statim arma capiunt, &
 sexcenti viri castra quingentorum millium irrumpunt, sta-
 timq; regis prætorium petunt, aut cum illo, aut si ipsi op-
 pressi essent, in ipsius potissimum sede morituri. Tumultus
 totis castris oritur. *Spartani* postquam regem non inueni-
 unt, per omnia castra victores vagantur, cadunt sternuntq;
 omnia, ut qui sciant se pugnare non spe victoria, sed in mor-
 tis ultionem. Prælium à principio noctis in maiorem par-
 tem diei tractam. Ad postremum non victi sed vincendo
 fatigati, inter ingentes stratorum hostium cateruas occide-
 runt. Nihil certe magis metunt hostes, quam si *audemus* *Luci lib. 2.*
quod credi non potest aucturos nos, eo ipso quod difficilimum
 videtur, facillimum erit. *g Liv. lib. 25.*

Quam facilis res lucratum esse bonos. Vix & futurum ac-
 cessio hiæce non fiant & reliqui. Vnde omnes præsentī sola-
 tio, tyranno autem futuri incommodo. Deficientibus enim
 primum *Persarum* populis, maximè reliquarum gentium
 multitudo desciscit. Sed quid pericula loquimur incerta? *h Diodor. lib. 13*
 Ne mortem quidem ipsam subterfugiet bonus Cuius, patri-
 am Quo redimat. Nam & in morte nocet tyranno plus,
 quam nocebat in uita. *Linia* scitum est relatum consilio *An-*
gusto dato *ἡρώδης τοῦ ἑλίου βασιλεὺς τῆς Παλῆστίνης.* Non omnia
 gladius conficit, seu ut corpus abolere alicuius potest, ita
 cæterorum animos à cædis auctore auertit, qui non propter
 supplicium suum vindicem amare, sed ob meritum mali odisse
 solent. Sint itaq; tam feroces tyranni tamq; immanes, ut *i Dio. lib. 35.*
 nolint quem superesse cui imperent: sint, ne sint temp.
 qui viderint; iniustus, tamen nihilominus qui saluus reip:
 superstes, laborandi absens. Quæ reliqua sunt pro contrario
 argumenta, ex præfatis corruunt. Quam optaremus igitur,
 adipiceret populus virum morti obuium, audiret senatus

a Tat. 16. Ann.

voces quasi ex aliquo numine supra humanas; *Possit ipso miraculo etiam Neronem permoneri.* Sin crudelitas persistat distinguui certe apud posteros memoriam honesti exitus ab ignavia per silentium pereuntium². Dicta *prudencia* moderanda præcipimus: absentiam et transugium abhorremus; *neutralitatem* omnino damnamus. *Solonis* legem sapientissimam, ne nauseam eius moueat frequentior repetitio legentibus, haud ciuile iterum ut vrgeamus. Prompta siquidem & *natura* est & *ratio*. Neutralitas enim annon necessario præsupponit amicitiam? *Amicitiam*. Et eam quidem inter tres firmam & quæ inter duos ruptam jam. Causa itaq; neutralitatis quæ? Exposito poter, aut *inimicitiam* inter duos amicorum exortam, aut *amicitiam* tertij neutralis. Si licet, cum vtrifq;. Si illa ex causa, quæramus, qua ratione fieri queat, ut duorum illorum inimicitia tertio sufficiens causa, ut, à neutro læsus in utrumq; suspendat amicitia munia? Quid enim aliud *neutralitas*, quam *tertij ob duorum concensationem, ab utroq; secessio*? Secessio autem huiusmodi aut amici muniory suspensio, quoto gradu ab inimicitia distat? neutrum quidem fatemur oppugnat: at vtrumq;, *contra amicitia sacra iura*, capitaliter depugnantes inuicem in mutuum ruinam, securus quo adspectat. Quod quam procul ab inimicitia nescimus nos, ut pote ob vicinitatem qui distinguere nesciamus inter vnum & alterum. Et si sciremus, jure tamen prohibemur *neutralitatem* adprobemus. Quia enim *impossibile ut utroq;* concertantium *instam* foueat causam, oportet iniuste agat neutralis cum illo, iustitia cui adest. Et quidem fauore iniusti, in detrimentum iusti. Quavis enim hæc neutralitatis forma, ut ab utroq; ea æqualiter seingetur tertius, impossibile tamen ut id iustitiae quod decremento, idem non sit incrementum iniustitiae. Tantum certe datur morti, quantum denegatur vitæ. Quæ igitur in neutralitate aut iustitiae aut ratio? quæ pietas? Nec iuuabit neutralitatem, *ignorantiam* si attulerit excusationem. Quia enim nescit quis iniuriam inferat alteri, eur ab utroq; rapit, vterq; ex amicitia & quidem iure quod sibi vendicat

Nova

Noxa punienda si sciatur, non innocentia, etiamsi nesciatur. Est & noti iuris: Non quid alij faciunt, sed quod à me fieri oportet, faciendum. Amicum itaq; se prestat, neutralitatem fugiat.

Alit impossibile utriq; ut amicus inferuiat. Audimus. Sed, respondemus, *inuultum utrumq; ut deserat.* Quia impossibile utriq; ut inferuiat. *Impossibile itaq; quis sit neutralis.* Qui enim neutralium amicus vult esse utriq;, inimicus neutri, naturam ipsam euerit & rationem. Ut namq; fieri per naturam poterit, ut quid tertium iungat duo toto genere inter se discrepantia & contraria? Quod amicum aquæ id inimicum igni, ut vice versa; Quod amicum igni, id inimicum aquæ, intermedium nullum. Aut si vllum, tale, quod utriq; oppositum, amicum nulli. Quod enim *ex utroq; est, neutrum est*, docebamur supra. Nec igitur amico amicus, nec inimico inimicus. Hoc posterius autem cum constet neutralem esse nolle, constabit simul illud prius esse illum omnino oportere. Si ex hac, si nimirum neutralitas causam habet amicitiam tertij, tollatur necessum sine contradictione ex amicitia id quod eiusdem essentia est & forma, pereat ipsa amicitia, & *neutralitas nihil sit aliud quam inimicitia.* Quid mirum igitur ipsa si iustitia neutralitatem varijs semper & ubiq; punierit modis? Quam sapienter si edocti neutrales exemplum suæ pœnæ considerarent *Terutilium*, qui medium se gerendo nec plebis vitauit odium, nec apud *Patres* gratiam iniit; *Patres* mollem consulem & b *Liu. l. 2.* ambitiosum rati, plebs fallacem b; *Linium Drusum*, qui in ijs ipsis quæ pro Senatu moliebatur, seuatum habuit aduersarium c *Rhodium*, qui legatos utroq; de pace mittendo consecuti hoc sunt, ut nec ab utraq; parte gratiam inirent, d *Liu. 45.* ab altera quoq; crimen & periculum esset d *Græcos*, quorum ciues, quotquot inter utrosq; erant medij, hi vel quod illos non adiuvarent, vel propter inuidiam, quod ipsi calamitatum essent immunes, ab utraq; factione penitus perdeban- e *Thucid. lib. 3.* tur e. *Armenios* qui ambigua fide utraq; arma inuitabant. f *Tac. 13. Ann.* *Fabium Valentem*, qui dum media sequitur, utrumq; asper- g *Tac. 3. Hist.*

natus consilium nec ausus est satis nec prouidit s. Ea triste

neutralitatis fatum! Ab amicitia transfuga, inter amicos derelictos an proditos, inuisa dys pro tempore breui errabis, tandem dys isdem iubentibus, a derelictis hostia pacts pie mandanda. Quantumvis enim Cleomedon Ovidiusq; consilium velie jubeatque mediam viam esse tutissimam, quiescendumque & carnis abstinendum, ea tamen & Aristeni & nobis, non media, sed nulla via est. Etenim præterquam quod aut accipienda aut adspernanda Romana societas est, quid aliud quam nusquam gratia stabili velut qui eventum expectauerint, ut fortunæ applicarent consilia sua, præda victori erunt. Perplacet id Quintij ad Achaorum consilium: Quod optimum esse dicunt non interponi vos bello nihil tam inane vanum, tam alienum rebus vestris est: quippe sine gratia sine dignitate premium victoriferum. At inquit, quis, alterutram accessisse partem, periculi plenissimum. Fatemur, maius tamen neutri. Huic enim semper inevitabile, cum sapiens illo in sui commodum & amicorum & tuto & licite queat uti. Spurius vestigijs inhaereat, qui temeritatis alienæ sit comes primò coactus, mox velle simulans, quo plus auctoritatis inesset consilij. Pacuvium enim Calarium & Archelaum Cappadocum regem ut taceamus, Plutarchi consiliū sapientia plenū audiamus in hæc verba conscriptum: Αλλ' ος οὐκ οὐκ ὅταντι ἐν τῷ πολέμῳ οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἀρετὴ αὐτῶν. Cū multitudini suspecta est actio aliqua magna & salutaris non expedit universos tanquam ex composito ad unam eandemq; dicendam sententiam venire: sed duo, vel tres salta discessione placide contra amicum dicant, ac tandem veluti conuicti a sua sententia discedant. Sic enim unā in sententiam propositam populus ab ijs perducitur, dum eos utilitate moveri existimat. Quod idem intuit & Ciceronis praxis, qui, Quod me, scribit quodammodo molli brachio de Pompeij familiaritate oburgas, nolim ita existimes me mei præsidij causa cum illo coniunctum esse, sed ita res erat instituta, ut si inter nos forte esset aliqua dissensio, maximas in resp. discordias varfari esset necesse, quod ita a me precantum atq; promissum est, non ut ego de optima illa mea ratione decederem, sed ut ille

b Liv. l. 32.

i Liv. l. 45.

Plut. 2. bis.
i Liv. lib. 23.
m Ioseph. 16.
Antiquis. 12.

a Plut. in pra-
cep. reip.

esset melior, & aliquid de populari lenitate deponeret^b. Si & Romanorum sapiens principibus observaretur mos, qui prius, Antiocho; dein Ptolemaeo per legatos nuntiari iubent, ni adfessatur bello, per utrum stetisset, cum non pro amico nec pro socio habiturus esse^c: Rara sanguinis effusio, firma pax & incruenta.

^b Cic. 2. Attic. 3.

^c Liv. 1. 44. c. 19.

Non alienum à libertate consilij deducenda, jam quævisse, An bonum consultandum inter consiliarios alatur *emulatio*. Frequens quæstio & exinde quodammodo obscurior, nec difficultate sua vacua. Sunt namq; quæ affirmatiuæ sunt & rationes negatiuæ quæ suffragantur sententiæ. Quas antequam referamus, & quid statuamus, ponamus, monendum existimamus lectorem, vix dubitationem aliquam contra affirmatiuam adfuisse aut adesse potuisse, *emulationis* suæ similitudo mansisset & natura & qualitas: Describitur siquidem Ζηλος μίμνησις τῶν κατ' ἀλλοίους καλῶν, *Emulatio*, virtutum quæ alteri insunt imitatio τῶν αὐτοῦ δὲ τῶν ἀλλοτρίων ἀλλήλων ὁ ἐκ τῆς ἐφ' ἑαυτὸν ἐκείνου τῆς αἰτίας ἀλλοτρίων ἀδ' αὐτὸν ὁμιλῆσαι τῆς ἐκείνου τῆς ἐκείνου τῆς ἐκείνου. Tantum autem inter utraq; discriminis est, ut invidere sit optare laudem quam aliquis sibi virtute comparavit, perire *Emulari* veto parem alicuius laudi gloriam discupere. Hac certe attentâ definitione, nemo nisi insanus statueret abesse debere *emulationem* à consiliario. At postquam res per se bonâ vitio abutentium in contrarium est versa, & *emulationi* accessit prauitas, vel postquam L. Vitellus infensus Blaesio *emulatione* patris quodcumq; omni dedecore maculosum, egregia sancta anteibat, cubiculum imperatoris, referat postquam & Curtius Montanus truci oratione consiliis, inuenire etiam *emulos* infelici nequitiam, *emulatio* quoq; imperij postquam Latinus Romanis reddidit, infelices eosq; tandem prolapsa res ut praxi illa ex frequentissimâ & verè quotidiana merito addubitetur, an admittenda ad consilium an ab eo prohibenda. Virtutem qui propugnant in consiliario, simul propugnant & ea quibus illa aut citatur topica aut augeatur, magis aliter patris ac arcent, eisdem

^d Orosius, d. 1. c. 542 in fin.

^e Orosius, d. 1. c. 542 in fin.

^f Tac. 3. hist.

^g Tac. 4. hist. h Flor. 1. c. 14.

quibus illa aut excietur sopita, aut augeatur, haud aliter
 panis ac arcent, eadem quibus aut laedi poterit, aut impe-
 diri. Modus ita in natura, & in honesta ipso fundatus, ut
 nisi praemiorum invitamento & poenarum metu à legibus
 reip. prospiceretur salutis, iamduum omnis funditus peri-
 isset rep. remanerent nil quam immania & iouissimæ fu-
 rum atrocitæ. Quamdiu itaq; confiterit *emulationem*
entem virtuti, quæ in splendorem restituitur illustriorem,
 sine virtute consilium velit & consiliarium, emulationem
 hinc qui excluderit. Nec tam quis futurus sine monte illud
 negare ut audeat. *Emulatio* siquidem & proximi exerci-
 tus gloria reliquorum repellit legem. Et *Heracles*
gloria Thesi incoedit virtutem, *Themiſtoclus*, formam ad-
 ermit *Miltiades* trophæum. Et *licorgo* introduisse nella
 sua republica, *emulatione*, comepet vn *fomento della v. stu*
 verum sciebant. *stimulos dabit emula virtus*.

Cui & vlti fini honorum dantur familijs aut singulis sa-
 rigia, nisi alijs sint ad virtutem emulatio perpetua invita-
 mento? Plane quia res, ne contemnatur, iustorem respuit
 probationem, supplet namq; Testimonij uices, *virtutem*
esse in eo boni quæ emulatio. Felicitatis itaq; & sanita-
 tis testis emulatio. Affirmat namq; esse in rep. & qui vir-
 tutem exercent, & qui, ut exercent, aliquid se habere
 cuius virtutem emulari quærant, reipsa loquantur. Nec
 enim *Suænius Paulinus* *Corbudo*, scientia militari & ru-
 mori e populi laudato, *concordator* tantum est, sed & eidem
 virtutis vere testis ne dicam an susceptor. Habet namq;
 hoc proprium emulatio, ut *seguitione addimat oſcitanti, cal-*
car addit virtuti festinanti. Alteri ut assequatur præcun-
 tem, alteri à sequenti ne antevertatur. Et naturæ quidem
 est impetus, trahentis inbecillius ad imitationem ejus quod
 est excellentius. Contra naturam igitur adurus, emulatione
 nem à bonis qui obſtulerit, cum à natura ipsa steterit
 eam qui alendam adseverauerit. Merito. Tantarum namq;
 vera virtutum tantæq; potentie ut etiam pessimi ea in pesti-
 morum vti sint eversione, & reip. in utilitatem ipsius. Ele-
 gans

i *Eva* in a-
 dag.

k *Tac.* 2. *hist.*

l *Plut.* in *Thet.*

m *R. cion. del.*
ſtato 6. 19.

n *Lact.* 106. 1.

o *Tac.* 12. *annal.*

p *ſtato* 6. 19.

q *ſtato* 6. 19.

r *ſtato* 6. 19.

s *ſtato* 6. 19.

t *ſtato* 6. 19.

u *ſtato* 6. 19.

v *ſtato* 6. 19.

w *ſtato* 6. 19.

x *ſtato* 6. 19.

y *ſtato* 6. 19.

z *ſtato* 6. 19.

gans in exemplum. *Pannonica* legiones, *Perseny* procaci lingua & miscere Cæsar histronali studio docti motus eo furoris venere, ut tres legiones miscere in vnam agitaerint, *depulsi amulatione*, quia suæ quisq; legioni eum honorem quaerebant. Ipsas si & interrogauerimus resp. libertatem sibi vindicantes, optimarumq; imperia monarchiæ anteferentes, in quo status sui formæ omnis subsistat potentia robur omne, in *duorum* inquit scimus, *plurimum* potentia aqua aut alterna amulatione, commodum reip. fidelius tueri, incommodum citius avertente. *Romanorum* statum regio succedentem qui consuluerit, certus futurus. Imperium namq; in libertatis suæ vindices transiret, ex perpetuo annum placet, ex singulari duplex, ne potestas solitudine vel mora corrumpereetur. Quot & intercessio-
p. 105. l. 1. amp.
q. Flor. l. 1. c. 9.
 nes in d. & quot secessionibus tot & erunt rei constabiliendæ testes. De quibus fide historiarum *Romana* scriptores, tam *Linus* quam *Halicarnassens* & alij. Quibus & accedunt, quæ supra pro elegendi consilij disputauimus iure. Principis namq; quia est *eligere*, quarum sibi magis arrideat sententiam ex multis & diuersis, quid ni & suscitaturus est eadem ratione in æmulationem aliquam eos maximè contra quos elegit? Naturalem certè ad impetum si & hoc accesserit incitamenti, & illius quidem legitimi, inconsideratius acturi, vim illam à consiliario si amouerimus, ipsæ quam & princeps iustè eligendo iustè prouocat. Vel in *scholis* eruditissimam æmulationem inter discipulos optimum d. c. c. de compendium. Et ea rep. exulabit, virtutis vnus prælatione ad honores, singulos ad similia evocasse studia? Qui virtuti in vno fauet, omnes ad uirtutem reipsa inuitat? Æmulatione quoq; sublata cui bono seruiunt, quæ fortitudinis, munificentiæ, humanitatis, temperantiæ, iustitiæ, reliquarumq; virtutum, aut olim annotarunt exempla, aut etiam nati annotata leguntur, evolvuntur? Inter fabellas & historias quid interfuerit, si hisce, præter delectationem aliquam titillantem illarum proprium, nihil aliud reliquerimus? Magis quam stultus *Alexandri* labor, si iucunditatem.

ratem tantum scopum habuisset *Homeri* Carminum lectioni
 & superius a nobis ostensū, inter paucos rarissimos qui ver-
 ba sua & linguas commodent illi potius reip. quod interest,
 quam illi principi quod placuisse sciuit. Vitium, reip.
 omnis quod concutit fundamentum & evertit, hac vinca-
 nrauerum fuerit & fractum ratione. Extra namq; subiectum
 suum nunquam agit *amulatio*, nec visquam vocatur, facie-
 le a praeda qua iam gaudet obiecta alterius. Quod eo visq;
 verum, ut dum æmuli inter se per nobilitatem *Volusus* atq;
Africanus, Trebellium, dū n̄ uterq; designatur supra tū-
 lerint. Quid quod & pessimi hoc abusi medio alios dum
 incantatos decipiunt. Dum enim inter se digladiantur, cum
 mutetana, utrosq; rapit accipiter. Vitium enim imitatur,
 qui, alternatim ferientes, alternatim decurrendo vindicare
 dum cupit, neutrum lædit, seipsum fatigatione propria capit.
 Sed quia nostri moris non est, dixisse, alteri quo nocere quis
 possit, ad rem redimus. *Metelli* enim graui & etiam al-
 ta in senatu sententia, qua nescire se dicit *Carthaginis* de-
 victa boni plus an mali illa victoria attulerit, cum metus,
 ne *acri amulo liberata in profundum reuolueretur somnum*.
 Quam & firmatum euentu varicinium? Remoto namq;
Carthaginis metu, sublataq; imperij æmula, non gradus
 sed præcipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum,
 vetus disciplina deserta, noua inducta, in somnum a vigilijs,
 ab armis ad voluptates, a negotijs in otium conuersa ciui-
 tas. Hoc initium in *urbe Roma* ciuilibis sanguinis gladio-
 rumq; impunitatis fuit. Inde ius vi oblatum, po-
 tentiorq; habitus prior, discordiaq; Ciuium, antea
 conditionibus sanari solite, ferro diiudicate, bellis, non
 c. 2. *causis* inita, sed prout eorum merces fuit. Probissimè itaq;
Onomademus apud *Platarchum*, qui, in *Xlo* vñ *apartuone*
pasidos *orados* *paraxeros*. Cum in *Chio* orta seditione a
 potentiore staret parte, hortatus est socios, ne omnes adver-
 sarios eijcerent, sed quosdam in ciuitate relinquerent. Di-
 cebat enim alioquin periculum futurum, ne omnibus inimicis
 sublatiis eum amicus excitur a ipsis essent controuersa. In
 Hanc

hanc rem nec defutura inquirantibus futura. *Romulus* namq; & *Romus* totam multitudinem in duas partes diuidunt. Id autem ipsis ad *emulationem* visum est conducere, ut opus, illis certatim operantibus citius absolueretur ^{d. *Halic. lib. 1.*}. Sapiens & *Tulli Hostili* vox ad *Metium* Albanorum dictatorem, dum; *Quas tu nobis inquit, ciuiles discordias obijcis, viles ciuitati nostra indicamus. Contendimus enim inuicem utri pro rep. melius & acius propugnabunt* ^{c.}. Ut sapienti ^{*Ibid.*} & laudabili humorum *emula* mixtione corpus politicum in constantissimum robur *Romana* efformat sapientia!

Negatiua sententia, licet nec ipsa suis careat rationibus, Grauat namq; tyrannidis suspicione principem. Aemulationis siquidem visu & patrocinio letari quodammodo videtur, ut qui videat inter subditos & leges disceptari, sine dubio ut *uicta fiat lex*, ut de *Tiberio* memorat historia ^{f. *Tac. 2. Annal.*}. Nec quoq; negari poterit studio hoc *emulo* hoc agi, maiestas reip. si quæ concidat. Iam ante enim ostensum, contradictione assidua perire à contradicentibus auctoritatem dandi consilij. Hoc facto nil restabit quam certa reip. omnis ruina. Nam & hic verum: *Nimum altercando veritas amittitur*. Hic enim & in hoc proposito, quod amorem causam expetit, odium, & extra amorem quod est, fugit, fugiat ut *emulationem*, quæ, à bono quamuis & ratione incipiens in malo & stulto semper ferè desinit. Quid enim frequentius, quam ut *emulatio in odium, in inuidiam amor, in alterationem* labatur tandem quæ ex est *emulatione* disceptatio? Hic maximè, ubi sub tanto res agitur inspectore, concitato, iudice, Certum præterea & contemptum, si non utriq; alterutri saltem *emulantium* parti accrescere apud principem, inq; *emula* disceptatione inferiori manebit *pauper* & aduersus iudicem & aduersus superiorem. An effectus ab his absuturi qui necessario ea consequuntur, credant quod sic, qui velint alij. Nos & vincentem quidni & suspectum habuerimus de arrogantia vicio? Difficillimum sanè, ut gradus honoris tumorem non pariat in animo imprudentis ^{g. *Sariter. lib. 4. c. 7.*}, *Laculum* videamus, ut videamus *emulorum*

h Plutarchi in Lu-
cull.

i Tam. 17.23.

a Ioseph. lib. antiq.
c.11.

b Ioseph. lib. 2.
c.11.

talium ruinam & perniciem. Hic namq; quicquid subiecto-
rum imperio suo blandimenti adhibetur, seminare dedeco-
ris ducit & ruinam & avaritatis suae. Et quod maximū est, ne
principibus quidem & dignitate superioribus paribus ē se
præber comitē, sed omnes despicit & nihil præ se facit. *Ar-
chitophelis* continentiſſimū exemplum. Arrogantia namq;
& superbia ex emulatione cum alijs præsumidus, ne contē-
natur ab ijs quos ipse ante contemplerat, gloriosus putat
dedecus post facta invenire quam infamia putativa superba
suam arrogantia viuis conspurcatam videre. Nam & nun-
quā sine metu est. Semper, siquidem sollicita ne aut à pari
antevertatur, aut maiorem ut non esse quatur. Inferiorem, ut
infra iram suam negligit, & cum supercilio contemnit. Quia
enim *Saul* audit decuplo potiores victoriz partes, adoles-
centi tibi, & rarus post tam gloriosum testimonium nihil
ei superesse sperandum nisi regnum, suspectum enim habere
cepit, & patrum tuum ratus armatum circa se versari,
ex satellite tributum facit, non tam illius honori quam suae
securitati consultum volens, ut saepe hostibus obiectum
aliquis casus ē medio tolleret. Et *Miscisa* tamen initio
a Ioseph. lib. antiq. c.11.
detrus fuerat, existimans *Jugurtha* virtutem regno suo glo-
riose, tamen postquam hominem adolecentem exalta
sua ætate & parvis liberis magis magisq; crescere intelli-
git, vehementer eo negotio permotus, multa animo suo
voluebat. *Terrebat enim natura mortalium auida imperij* &
præceps ad explendam animi cupidinem; præterea oppor-
tunitas suæ liberorumq; ætatis, quæ etiam mediocres viros
spe prædæ transuersos agit. Ad hoc studia *Numidarum* in
Jugurtham accensa, ex quibus si talem virum interfecisset,
ne quasi sedito aut bellum oriretur, anxius erat. His diffi-
cultatibus circumventus, ubi videret, neq; per vim, neq; insidi-
is opprimi posse hominem tam acceptum popularibus,
quod erat *Jugurtha* manu promptus & appetens gloria mi-
litaris, statuit eum obicere periculis & eo modo fortunam
tentare. Merito & ex natura metus, de quo *Pater*

Ergo nate, re metus, iurumq; extinguere pergit.

A. Jont.

Æsopium, letiq; uias ac tempora versat. Metui autem cum consilio quia nulla communitas, sed
 et mox sulus, capitalis diuersitas, ne ab æmulatione me-
 tum, aut a consilio dando dimoueamus æmulationem. Per-
 uicaciam namq; inducit & consilij omnis subuersio nem.
 Laconis edoceamur exemplo. Hic enim ignarus militari-
 um animorum, consilijq; quamuis egregij quod non ipse
 afferret, inimicus, & aduersus peritos peruicax. Quid si
 & tyrannidem? Non enim in eum tantum quem æmulator
 sed in omnes pariter debacchatur illi qui sunt aut amici aut
 socij innocentes licet. *Voyons* dimouetur *Syris*, datum
 id contumelia *Risniti*, cui gratissimus erat. Querenti de
Græcis, cuius nempe rei gratia maiores parentese totius
 Græciæ in uictorijs olim bello partis curauere, ne lapidea
 sed ligna potius utrumq; trophæa erigerentur, non tantum
 cum historico respondebimus, *Quod eo* uidelicet, ut his
 breui tempore confutis, *quam celerrime auferrentur* & me-
 dio monumenta discordiæ, sed ne quid esset ad seditiones &
 discordias quod inuideret. Sapienter itaq; facturi principes,
 cū *Tiberis* concordia ædes consecrauerint & ciues, consili-
 arios maxime, concordiam iurare iusserint. Concordi-
 æ enim collega ad tuendam temp. nihil firmitus, & discordi-
 æ nihil periculosius. Discordia namq; rerum gerendarum
 occasiones optimæ amittuntur, ruina reip. certissimus
 præcursor, cum Concordia inter tria sapienti adnumeratur
 pulcherrima. Sapienter, cum *Tullo Hostilio* Albam æmi-
 lam si diuerint. Secus namq; si fecerint, si æmulationem
 aut seuerint, aut amauerint, felicitati reip. vulnus quam
 altum quamq; periculosum inflixerint. *Classici* discant
 exemplo, *Classicianus* namq; *Suetonio* discors, bonum pub-
 licum priuatis similitudinibus impadebat. *Romuli* itidem &
Remi. Quantumuis enim illis multitudinis æmulatio vi-
 deatur conducere citiori operis consummationi, seditionis
 tamen & mali grauissimi ea res causa fuit. Nam eorum
 utraq; pars suum ducem, ut idoneum ad omnibus impe-
 randū, colens extollebat, & ipsi quoq; non amplius concor-

c Val. Fl. lib.
1. Argon.

d Tac. 2. Hist.

e Tac. 2. Ann.

f Diod. sicul. 1.
13.

g Suet.

h Liu. 1. 1.

i Ecclesiast.
k Flor. 1. 5. 3.

l Tac. 14. Ann.

des, neq; fraterna mente præditi cum uterq; alteri imperare veller contempra æqualitate maiora affectare cæperunt. Aliquandiu itaq; illa principatus affectatio latuit. Sed deinde erupit ^m. *Tysonis* adorandum consilium, qui *emulati-*
onem inter collegas, & si quæ discordes iecissent melius ob-

m Hall. lib. 1.

n Tac. 16. Ann.

literari respondit ⁿ. Rationes reculimus tam pro vna quam pro altera strenuè depugnantes sententia. Rerulisse autem alij quid sentiant, ipse quid sentias omisso, laboris potius cum sit vulgaris, quam iudicij, & exinde discenti magis quam alios docendo se docenti conueniens, haud inconlultum, aliorum intacto & iudicio saluo, monstrasse cui lubentius nos accedamus parti, si tentasse, iuter vtrasq; neutrales nō peremus, inimicitia abolita, discrepantes jungamus & conciliemus. Rem itaq; pensitantibus nobis *affirmatiua* potior videtur sententia. Infirmi quæ siquidem quæ *negatiua* volunt, quam onere sub tanto subsistere ut queant argumenta. Quantumvis enim tyranni abutantur modo legitimo, num tamen id ideo deus esse legitimum alijs? Firma si conclusio, quibus non destitueremur rebus? Et quæ *sacrosancta* haudquaquam intacta manibus illotis. Quia autem eo abutuntur mali, à contrario oportet eodem qui viuuntur boni, magis bonum, id putent. Ipsa namq; *emulationis* definitione perpensa, nil erit eandem quod vitiet, nil eandem multis nominibus quod non laudet, monstratq; omnia serè quæ pro contrario sunt argumenta, ideo vitiosa, quia ab eo quod est per accidens, concludunt ad id, quod est per se. Illatio, ipsa quam rejicit *naturalis ratio* & *Logicorum regula*. Eueitat itaq; æmulatio legem, odium & alar & propter, felicitatem impedit, in innocuos graesetur, arrogantiam generet, metum habeat & peruatiam, faciamur tamen si imper oportet fieri hoc vitio hominum æmulationem in deterius descedentium. vnde & fit ob periculum vsus inconsiderationis cautè loquamur, velimusq; tutius ea alatur *in monarchia*, quam vlt' in alia reip. forma. Ibi namq; sapiens principis ira moderari rei poterit, luxur-

giando

siando ne in nimium excreſcat, & præciden-
do eam ad libi-
tum eadem in ſui commodum ſumma cum laude vii. A
reliquis niſi exulauerit rerump. formis, euerſionem ſinem
dabit. Verum ſiquidem hoc: *Cæſaris magnalibus in eo ſu-
re conſilia, quid ſibi conducere putant; principum diuerſam eſſe
ſortem, quibus præcipua rerum ad ſanctam dirigitur* °. *Collo- o Tar. 4. Aug.*
ſtat quoq; in reliquis potentiores inſtar procellarum ſe
habere, & multitudinis populiq; animum in modum ma-
ris clere, ita vt nollum aliud diſcordantis patris ſuperſite-
medium, quam ab vno vt regatur, cunctaq; diſcordijs ci-
uilibus ſeſſa ab *Auguſto* ſub imperium accipiantur p. Fatum, p. Tar. 1. A. G.
elegantè ſcriptum oratori: *Non ſolet eſſe aliis diſcordiarum
exiſta inter clares & potentes viros niſi aut vniuerſis inuerti-
tis, aut vniſſis dominatus aut regum* °. Quæ de *Romulo*
retulimus & *Rome* jam dicta firmanti *Cæſari* quoq; digni-
tatem comparare, *Cræſſo* augere, *Pompeio* retinere cupien-
tibus omnibusq; pariter potentis cupidis, de inuadenda
rep. facilè conuenit. Expo cum mutuis viribus in ſuum
quiſq; decus niteretur, *Galliam Cæſar* inuadit, *Cræſſus A-
ſiam, Pompeius Hiſpaniam*, tres maximos exercitus; &
jam ſi corbis imperium ſocietate trium principum occupa-
tur. Decem annos traxit iſta dominatio exinde quoniam
mutuo metu tenebatur, *Cræſſi* morte apud *Parthos*, &
morte *Julie Cæſaris* filie, quæ nupta *Pompeio* generi ſo-
ceriq; concordiam matrimonij ſedere tenebat, ſtatim *an-
tonio* erupit. Iam *Pompeio* ſuſpectæ *Cæſaris* opes, & *Cæ-
ſari* *Pompeiana* dignitas grauis. Nec hic ſerebat pacem,
nec ille ſuperiorem. Sic de principatu laborabant, tanquam
duos tanta imperij fortuna non caperet °. Hinc pater huic
incommodo ſunt origo. Mitti namq; in *Aſiam* ex ſenatu
placuit qui præſentia ſpectaret, reſoueretq; Dilectus eſt *M.
Aleius* prætorijs, ne conſulari obſtante *Aſiam* æmulatio
inter pares, & ex eo impedimentum oriretur °. Principem
autem ipſum dum moderatorem damus æmulantibus, ſi-
mul & volutus virtutem ipſe, exerceat principis, habeant
reliqui dignè & cum honore ipſius æmulantur principis.

Mediū tantæ facilitatis tantæq; virtutis, legibus et vir-
opus. *Pro lege namq; omni principis est? & viam virtutis
& gratiam multū exornat.*

Occasio vicina libertatis conuulsi est imperii. *Ad res
miranda sunt conuulsi.* Frequens quæ improbat ratios fre-
quens & quæ probat. Illius foreis haud huc hoc, quod ni-
mirum alteri obliuiscitur datam infidelitatem quæ cuiusdā pecc-
probi artem aliquantū sapientie reliquorum & quæ poenam.
Quod enim curi datur præmiū, reliquis quibus non da-
tur in tarditatis & negligentiæ vergit testimonium. Siue
enim triumphus sacri alteri datus, *Cæsar* autem negatus.

*c Eutroph. hist. lib. 6. Aurel. cas. Sicut Pompeius concessit soli Cæsar, idemque alter con-
solatus in patriam certe exeatum legimus. victoria in
Sodochron. Scot. Gallia & Romani hominis fortunæ mutatores. Aut num
Aurel. ed. 1. in illust. in lul. se. insolitum accusatoriam dicitatem laudant peratam titu-
sar. list? & autem & autem, ex inuicem & autem & autem & autem
d Patere lib. 2. & autem & autem & autem & autem & autem & autem
e Eutroph. d. loc. illorū, ad illorū & autem & autem & autem & autem & autem
f Chrysol. Hom. 11. ad cor. 1. illorū, ad illorū & autem & autem & autem & autem & autem
g Plutarch. ro Athenienses quod laudet, reliquis Græcis omnibus et
h Macrob. 3. maledicat. Legimus & *Sammoneum* turpitudinem con-
Saturn. 16. uuij principis sui ludando notasse. Notum præterea,
i Tac. 2 Ann. haud perinde *Germanos* vultura, luctus, exordia, quam ea
species dolore & ira affectu triumphalis. Templum quoq;
k Tac. 14. Ann. D. *Claudi* constitutum quasi artha eterne dominationis,
adspicitur *Britannia*. Graue sane periculum princeps
præmio & pretio sibi parat ipse. Tantum enim animi &
amoris admittit sibi in alijs, quantum, cui præmiū dat, dat
sunt i & superbia & arrogantia. Illorum namq; quasi vi-
ctorum animi eadem pericula pari audacia subire non so-
lent. Facilliusq; est ad virtutem novos instructos, quam reno-
m. *scilicet lib. 3. scilicet perter, itor.* Hic quidē maxime, vobis fastus accipientis et
c. 10. additur ira studium eisdem inminuitur fidelius & exquisi-
tius consuevendi. Quam omnes præ se contemunt & *Ho-
man & Achisophel.* Et alias in dubium segnius agere post-
rem adquisitionem illos, ante illam qui erant omnium diligen-
tissimi*

c Eutroph. hist.
lib. 6. Aurel. cas.
Sodochron. Scot.
Aurel. ed. 1. in
illust. in lul. se.
sar.

d Patere lib. 2.
e Eutroph. d. loc.
f Chrysol. Hom.
11. ad cor. 1.

g Plutarch.
h Macrob. 3.
Saturn. 16.

i Tac. 2 Ann.

k Tac. 14. Ann.

l Thucid. l. 2.
m. *scilicet lib. 3.
c. 10.*

rissimi. Non enim testatur quinquagnum. Loquitur, quod
 magistratus indicat unum quoque & corrumper. Quos enim
 paupertas faceret ingeniosos, contrarium reddit, delides.
 Paupertate quoque olim quibus ignotum aurum & ita igno-
 ra auaritia, ijs auro rito, nil nisi aurum fidunt. Quod quam
 fido consilio contrarium, ex positis liquidum & rationibus
 & exempla. Irumpes certe adulatione hic & sua cuique; vi-
 lissimas eleganter ait ad pisonem Galba, pessimum veri consilii
 ventum. In honorato namque premijs, dicitur ut exeat vitia, Tac. 1. hist.
 sic in reliquis, praeter relata nil aliud quam ex inuidia prog-
 nita suscitatur, contra iola pauper & periculosa contradicendi
 studia. Quae & ipsa aconiti consilio. Videantur dicta. Habet
 insuper & hoc morbi naturalis fragilitas, ut difficulter ad-
 modum obsequatur huic *Pythagora* consilio: & *Isaia* *iniquitas*
ad vitam *peruenit* *peruenit*. *Agere* *praeclarum*, nihil mag-
 nifici intermitten. Syrum Silam itaque homines, quia
 facile emulantur, facile & idem quod ille serui, lauri. Hic
 enim magnifici nullius regis quia per omnem fortunam re-
 gi fidus, nullius inquam periculi, locius esse detrectauerat,
 sed vel difficillimos labores pro eo sepe susceperat, & cretus
 amicitia postulabat etiam *pari honoris* esse participes. Quae
 propter gratulabatur regi. *Agrippa* aliquo modo cedere,
 tempestas, silentius agebat cum eo, & in familiaribus col-
 loquijs modestus erat, interdum extollens se immodice, &
 sepe prioris fortunae aduersitates in memoriam reuocans,
 ut ostenderet quam studiosus ipsius cultor esset, nunquam
 non labores cum gratia exhaustos memorans, quae cum
 sine modis peteres, opprobriare videbatur, ita ut ita tan-
 dem offenderetur immodica libertate hominis. *Inuicula*
 enim est *temporis in gloria* *alibi memoria*, & stultum est, in-
 finitum exprobrare debium. Superuacuum facit sa-
 uilisse *scitum* *Arany*, qui immodicus lingua, dum iactan-
 tiam quam apud principem loquitur, fauore frans
 principis, paulatim leuior habetur viliorque. *Phlores*, qui
 digna iactatione virtutis grauis & contumaciae suspensus Tac. 3. hist.
 & *Silius*, qui immodice iactans *Tiberium* exercebat. Habet q. 2. Cuius l. 6.
sancti Tac. 4. Ann. 74.

Unde hoc quasi proprium summae fortunae, *numerus* ut adferat, & fama magis quam ratione agere tandem incipiat. Frequens siquidem, potius laudentur qui dicunt quā quid dicantur semel fama quibus contigit sapientiae. Nec quis tutius invenitur, quam cui multa veritatis laus. Publica consilia testis. In hisce namque etiamnum hodie videmus temere opinioni accedere singulos; unus, cui olim in re quaplain obtigerat esse sapientem. Tam inconsideratum vulgus, ut indoctum ipsum, bello tamen in re praemeditata & suae professionis si quem audierit dissertantem, eandem etiam in superioribus seu oraculum & supra se admiratur. Repugnans quoque videtur contrariae sententiae ipsum consilij robur, quod *rationis*. Ostendit namque munus, principi quod placeat, alijs viam ut placere queat aperire, rem omnem sagaci & vigili observatori prodit. Nescio hoc munificentiae genus, ipsam munificum num non *irrisus* exponat & cachinno. Quis enim nisi vecors & prodigus remuneraret id quod opinione tantum constat, & fortuna magis & casu quam ratione perficitur? Aut quae ratio, quodve ius, unus videtur deterius sit & inferius alterius? Aut num & in dubio & opinione gradus? Si gradus, singulorum opinionum bonitas pro rata remuneranda. Nullum itaque utilius sine remuneratione oportet sit consilium. Cui rei, quod aeternum, qui regij suffecturi thesauri? Melius nullum remunerasse, quam minus bonum ob malus iniuste aut puniuisse, aut superbe neglexisse. Tutius irremuneratum suspexisse, quam remunerando intuspeccando offendisse, per quem corruptum remuneratis laedi queat. Et sapientia est occlusisse omnes aditus contra machinationes adversariorum, sic stultum istidem monstrasse viam citius & per compendia nocendi. Quo sapientiores igitur consiliarij eo *cautiores* principes hanc eorum sapientiam *colantur*. Longius a temeritate abfuturi, magisque ab auri vi summa securi. Quam ut evites remedium unicum cauisse ne temeris. Quid & *Cinciam* si quis viderit legem? Haec namque antiquitus cavebatur, ne quis ob *causam* *grandam* *perpetuam* donumve acciperet.

clipsat. Et, num fama in posteros insufficiens consilij fides? *Alex. ab Alex. gen. di. lib. 3. c. 17. Tac. 11. Ann. b Tac. d. loc.* *Haud mansura fides integra, ubi magnitudo quaestum spoliatur.*

Sat quantum pro negatiua argumentorum vis magna, affirmatiua tamen nec ipsa suis destituta iacet rationibus. *Alex. ab Alex. gen. di. lib. 3. c. 17. Tac. 11. Ann. b Tac. d. loc.* *Antonygyptor imperatorem iure vult Onofander. a cunis vitij, si non malo iussu cerio tantum arcuisse ipsum suspicione. c Strab. lib. 1.*

A qua, vt tucus acti, conseria admitta sententia, vix est vt videamus. Ceterum interim, frustra virgeti simulatio- nem, praemio remunerationis fuerint ablata. Optima si- quidem hac excitanda virtutis & fidei inuitamenta & inci- tamenta. Corporas enim & triumphos militibus si nega- verimus & imperatoribus, quem tandem inueniemus cui dulce pro patriis pugnasse? Aut num ignobilis munus consiliarij quam militis? Hoc illud praestantius, vt mox de- monstraturi. Maiori ergo & dignius praemio. Haud ex- cidit memoria superius deductum, nempe, id consilij sug- geri a purpuratis principi, eisdem quod maxime lesferint arridere. Excidit autem hoc, suscitabulum hoc, virtutis si amoverimus. Quem enim commodorum non excitaret aut erigeret spes honor maxime cui insimulante datus? Fide- lius obligat, duobus hisce qui quem ligat vinculis, *honore nempe, & praemio.* Quem enim honor non detinet, desse- nere forsitan poterit commodum. Quod, ne sit causa pro- ditionis, meminerint in sacrilegium tam grande prout, *am- re proditores principes, odisse proditores. Callistratis inuen- tum sapiens. Quo frequentius consilijs adfuerent Athenienses, singulis suffragatorum humeros dabit. Vel d. Alex. ab Alex. 4. gen. di. 3. c. A. ex 4. gen. di. 11. Tac. 13. Ann.* *Tiberius censum senatorum iuvat, & Nero, & reliqui Claudius quaestorib. extra ordinem honores permittit, ne segnius consulant. Pondus itaq. suum habeat Mecoenas, quod Augustus suggerit consilium. Eos qui rectam sententiam probant, dicunt, & laudant & honora. Illorum enim ex inuentis ipse bene audies. Qui vero aliter, neq. ignominia affice, neq. accusa. Mentem enim illorum conficere oportet, non autem aberrationem castigare. Omitti & scilicet*

h Tac. xi. ann.

curas familiares, vt quis alienis se intendant negotijs. Scimus inquā & verissimum fatemur. *Sublatis siquidem studiorum pretijs, etiam studia peritura, vt minus decora*^h. Ne itaq; virtus pereat, hanc amplectamur, illam reiiciamus opinioem. Quæ enim pro illa depugnant talia pleraq; vt vitiosè ab eo quod est per accidens, colligant ad id quod est per se. Nec enim noxæ dedenda res, quæ, per se bona, vitio abutentis contra velle & naturam propriam mala. Arrogantiæ namq; aliquam in malo quia causat, causabit in bono humilitatem & fidem promtiorẽ, & industriam paratiorẽ, eritq; calcar ad idẽ præmium virtutis studio segnius deproperanti. Hoc namq; sapienti principi propositum, *præmia vix concessa alijs inuitati* ad virtutes similes. Hinc fit, vt non numeretur vnus, quum excitentur alij exemplo. Nec oberit contradicendi studiũ. Nõm & hoc sapienti principi egregium luciũ vt iam ostensum. Maximè si supremus disceptantibus sapienter fuerit moderatus. Acutũ namq; si inuenerit & consideratum opponentem in maiorem diligentiam exacuetur. Labascit itaq; quæ de fama referebatur pro contraria sententia ratio. Rationem namq; omnem & talia excutiet partam famam vt aut seruet, aut nouam vt assequatur. Et notum trophæa & *Homeri carmina maxima Alexandri virtutis incentiua*. Ingeniosam paupertatem haud inficiamur. Nimis tamen sordidam sordidorum magis conuenire ministerio, quam consiliario putamus. In hoc namq; & *splendorem* requirimus & *antèritatem*, vt ex vita hominem simul noscamus, & ipsum principem virtutis fauorem & sapientiæ remuneratoiem.

Quid inimicorum consilia, quia affectibus vix libera, nũm consilium aut tutum vt sequamur & audiamus? Rationibus perpenſis, quid iudicemus? Est namq; & in hoste virtus, quam & admiratione nostra dignam iudicamus, & amore vero colimus. Quia autem *virtus sine ratione cadaver est*, ratio autem vix ea quia & sola consilij mater citius ab igne calorem quam ab hoste submouerimus consilium. Quod quia, vt iam dictum, res sacra, haud impune contemnetur, sed cum

cum fructu & emolumento obseruabitur. Nam & ex *Liui* jam antea probauimus, neglectum consilij ab hoste amice dati negligentis id vindictarum, clade & ruina. Hostis & *Tiridati Corbulo*. Verè tamen & rectè consulit & suadet *Tiridati* precibus Casarem adgrèdi, posse illi regnum stabile & res incruentas contingere, si omissa spe longinqua & sera, præsentem potioremq; sequeretur. Consilio huic *Partus* si obsecundasset, graue & periculosum sanè bellum sapienter euitasset, & si vllibi, hic certè vnice considerandum, non quis dicat sed quid dicatur. Quid enim interest veritatem amans eandem audiat vel ex *Gaio*, vel ex *Tutio*? Amicus sit *Plato*, sic amicus *Socrates*, magis tamen semper amica veritas. Hinc generaliter præceptum: Ab alijs rectè Tradita ne contemnantur^a. Belluinum omne bellum quid ni fateremur cum *Cicerone*?^b Pacem tamen finem quia habet & scopum, ne bello quidem tollunt: & inter hostes huic fini quæ inferuire posse & velle ipsa statuit natura. Legationis namq; ius custodit ut sacrosanctum & inuolabile. Colloquia permittunt inter imperatores, hostes, Onosander; *Liuius*; *omnes*: Quia autem neq; illi neq; hisce inferius consiliū, sed & hisce & illo præstantius mediū firmandæ & concludendæ pacis, aut iniusta erunt bella illa, pacem quæ habent finem, & medijs vtuntur paci obtinendæ à natura ipsa formatis; aut iustum omne id quod vnâ cum fine & inter instrumenta numeratur, & ita illud etiam quod ab hoste datum fuerit consiliū. Et eo quidem potius quod ab adulatione longius. Si enim vera, dicta quæ sunt de consiliorum pestibus, adulatione scilicet, timore, ira, reliquisq; veritatis conturbatoribus, impediuntibus, veritatis quo minus nuda appareat formositas verissima futura & formosissima hostium consilia. Tam namq; apertum odium, occultari vt nequeat. Id cum loquantur ipsi oculi, testentur ora, fateantur illi etiam eidem obrubilando confecti sermones cessusq;. Et nunc velatū esse poterit aut testum tali quod profuit ex fonte? Apertissimum. Nescio num non quoq; vt audiat præceptum. Nam & iubet *alexis* lex hostium

i Tac. 13. Ann.

a Onof. strat. in

b Offi C.

c Strateg. c. 10

d Passim.

e Deut. 20.
f Polen. lib. 3.
g Polyd. Sycul.
l. 2. bibliot.

ne excindamus arbores frugiferas, & prohibet Timotheus, ne videlicet praedam ex hostico miles cogat, cauent & timet quo minus laedantur bello communis utilitatis ministri, & negligemus nos consilium, optimum, tutissimum, fidissimumq; pacis, omnis & felicitatis internuncium? Hoc certum, inquiri quandoq; hostes, bello emendatos alios qui velint potius quam punitos & queros. Nisi veritatis oblitus, *Titus* facit, patrem suum in *Isidorem* descendisse patriam, non, ut penas ob ea quae in *Cestum* erant commissa, exigeret, sed monitis ut emendaret. Et talium etiam num contemnendum consilium? Ne dicamus. *Ptolemaeus* sed lapsu sapiamus. Hic enim dum *Gallos* pacem pretio offerente, metu putat petere pacem, bellum sibi attrahit. & exequium. *Diogenis imperatoris* errore corrigamur. *Sul-*

h Ioseph. cap. 5
Iudaic.

i Insim. lib. 24.

tanus namq; de pace dum deliberat cum suis, imperator à quibusdam persuasus timere cupre existimans, pacem oblata, qui respuit, pacem quam postea querit, haud invenit.

k Zonar. tom. 3.

h. *Stephani* Mediae praefidis morbo periculoso sanetur. Hic namq; à *Guthum* sordidum conueniretur liberum, per provinciam suam ei concedat transiitum, iureiurando gravissimo interposito pollicens se suosq; abiq; omni maleficio transiitibus, sed putans *Stephanus* eorum petitionem à

l Cedren. in vil.
monemach.

tumiditate profectam, exercitu suae provinciae collecto in Turcas tanquam hostes ducit, & bello sine causa semetipsum involuit. Sapientia itaq; monitione increpet, ut consilium Graecorum obici, si nos hodie *Aristhenis*. At *haerens* praetor: Nolite, quia ultro Romani petunt amicitiam, id quod optandum vobis ac summa ope petendum erat, fastidire. Quod rogant, cogere possunt, quia percipisse volunt, committere vos enim periculis non patiuntur.

m Liu. lib. 32.

Sapientia itaq; & non intermissa. Non semper omnia negligenda inimicorum consilia. Nemo & principis dum videret disciplinam animam, aperte faceret, ex ea illa quod resti esse indifferens, & quasi materia prima ad quamq; impressionem aptum. De illis igitur semper & ubiq; verum, aliter sese habere quod nequerant. Notum siquidem & indubitatum. Quod natura-

valiter

realiter est odagrum per nullius societatem fieri potest adagrum
 De hoc autem quod indeterninatum ad multa est indis-
 ferens. Huic autem num non optime quadrat quæ de a-
 micitia & inimicitia habent & *Bastiorum dux ad Thebanos,*
 & ingenere de omnibus *Procopius*? Ille namq; *Nemo,* ait,
o Thebani, Thebanorum amicus natura gignitur neq; etiam
Lacedæmoniorum. Hic: *natura neq; amici ineq; inimici*
 inter se homines, actiones eius cuiuslibet aut morum simi-
 litudine in concordiam & societatem mortales coniungunt,
 aut moribus discrepantes in inimicitiam deducunt. Quia
 itaq; possibile, ut quia naturale odium flectatur in amorem,
 & inimicitiam subsequatur amicitia, haud temere rejci-
 endum ab hoste hosti quod suggeritur consilium. Et supe-
 rius notata vrgent, inimici admittamus consilium. Demon-
 strauimus siquidem, maximum consilio nostro accidere
 pondus, hostium si nouerimus animum, eumve ex quibus-
 cunq; collegerimus circumstantijs. Adrelata & Lectorem
 remissum volumus. Consilio itaq; nostro aut maturitatem
 regauerimus, aut præcocitate illud vitiumus, ni ex consilio
 hostili ceu ex flore apes, mel collegerimus. Et eo quidem
 magis, quia *actione consilium ex mimica quasi & hostili emergit*
concertatione diuersarum inter se in mente & animo con-
sultantis sententiarum, sine qua quod sit vix dignum nomi-
ne sub consilij vt militet. Dorebimus infra. Tanto igitur
 maior redundatura ex consilio inimici utilitas, quanto
 maior in eo libertas & desiderium oppugnandi consilio suo
 aut nostrum aut alienum. Nimia enim & naturalis indul-
 gentia quia impedit, quo minus in istam maturitatem exco-
 quantur consilia domestica, alienus calor multum conferet
 vere maturitati.
 Graues quidem rationes hæc & dignæ quæ suspiceren-
 tur, si negantes eas præponderarent. Quid enim magis aut
 notorium, aut immotum, quam *deficiente amore, deficere*
& consilium. Quo capitalior inimicus, eo callidior. Amorem
 namq; amicitiam egregie inestitur, certius & citius vt fallat.
 Extra mendacium hoc, semper firmum quod *Romanus* ille
 monenti

r Appian. bell.
Cili.

monenti & suadenti hosti scriberet respondit: *Quid bo-
stis hostis scriberem prater commissa?* Et in ultimo pro con-
traria sententia argumento, ostendebamus, ex pacato in
amore & consensum ratione verum & salutare proficere
consilium. Quia & *salenas* nostra consilio nostro finis,
illi autem nemo quia magis oppositus & inimicus quam
hostis, impossibile & stultum ex hoste speremus promotio-
nem & felicitatem rei tanto ardore cui contrarius est & re-
pugnans. In fidem assertionis *facula*, *praxin*, singulos ci-
tamus. Nil certe potius in consultationibus observandum,
quam ne hostis aut re nostra aut sua in nostri damnum abu-
tatur. quis enim tam inconsideratæ mentis, qui crederet
tam stultum hostem aliquem futurum, ut divulgatum ve-
lit; consilium, quod, ne sciatur, tam enixè laborat? Meri-
tò namq; suspectus hostis etiam salutaria admodum *qui*
consultit. Quæ enim *subita*, eo ipso dum *subita*, sunt *sub-
dola*. Nec fidendum verbis, rebus contrarium firmantibus.
Notum siquidem; similitates *Nucianus* callidè edq; im-
placabilius infurriebat^a. Et Senecæ aureum hoc: *Iniuria
altius descendunt quam merita*^b. Nec prætermittendus
Halicarnassensis, hanc præscribens consilij probandi ratio-
nem veram: *Consilia si velis bona videas, ab amicis, an pro-
fecta sint ab inimico*^c. Certè si difficile admodum, ut ex-
cercitus linguis moribusq; dissonis in consensum possit co-
alescere^d, impossibile ut inimicorum sententiæ in consilium.
Quam candide *Nucianus* ad Vespasianum? *Omnes, qui
magnarum rerum consilia suscipiunt, astimare debent, an,
quod inchoatur reip: vitale, ipsis gloriosum, aut promptum ef-
fectu, aut corè non arduum sit. Simul ipso qui suadet con-
siderandus est, adiciatne consilio periculum suum*^e. Sic sa-
nè est. Nullum siquidem maius boni imperij instrumen-
tum (& consilij) quam *bonus amicus*, ut habent verba *Hel-
vidij Prisci*^f. Et hæc sunt rationes quibus subscribere co-
gitur & rationem opinionemq; contrariam deferere.
Quantumvis enim haud difficulter fateamur etiam in hoste
virtutem nos invenire & amare, quia tamen hæc consilij
fini

a Tac. 3. hist.
b Benef.

c Tac. 4. hist.

d Tac. 2. hist.

e Tac. 2. hist.

f Tac. 4. hist.

fini nostri planè opposita, omniq; causa veri cōsiliij destituta merito eā consilio nostro omni invtilem asserimus. Odium enim quo nōs persequitur causam habet, & amorem non nostri, sed sui. Quæ quam procul a consilio fido sēpissimè ostentum. Quæ relata sunt consiliorum inimicorum simul & fidorum exempla, misera magis dicenda quam vera. *Misericordiam* namq; causam, habent, non amorem. Naturale siquidem quod *Æchylus*:

Ταῖς ἡρώων γὰρ οὐκ εἰς ἐνὸς καὶ φίλος.

Inferioribus quisq; fert benevolentiam. Nec causam sed fortunam spectat s. *Amorem* autem & *ius* verum quia docuimus Consilij veri directorem & parentem, frustra g Sen. 2. Clem. 2.5. urgebimus exempla illa, ut pote in miseria magis fundata, quam felicitate in nostra, verum consilij veri directorium & instrumentum. *Corbulonis* siquidem pro nostra pugnat assertionem exemplum. *Quia enim astimatur amicus*; consilium eius auditur. Sic enim historia: *Non insensum, nedum hostili odio nomen Corbulonis etiam barbaris habebatur, eoq; consilium eius fidum credebant* h. Sic & inimicum loqui verum. Insufficiens tamen & hoc ut suadeat adest consilium: Tam enim opus ad consilium, consilium dans loquatur verè, quam verum; suadeat amica, suadeat tamen & amicè. Melius certe hic adverbium nomine vel verbo. *Oliquitas* siquidem actionis actionem viciat. Notum & ex circumstantiarum varietate ipsum mutari. Nec peregrinum statuisse, id tantum *Laude dignum quod bonum factum fuerit à bono bene*. Illud consilium, quod ab amico amicè in amici utilitatem, amore iubente datum. Frustra itaq; contra nos adducitur *Onofandri* præceptum *Adverbio* namq; dum vitur: rectè, inquit, ab alijs tradita non sunt contemnenda: idem quod nō volumus innuit, & recta, tradita rectè, servanda monet. *Collocationes*, sit consultum, inter hostes utiliter quandoq; ut fiant, quia tamen fiunt, ex diuersis animi motibus in unum coeant, manifesta docent, tam diu inter illos discrepantes nullum esse posse consilium, quam diu disceptationem in unum impeditur.

peditur ad sensus. *Desinat itaq; inimicitia ut incipiat esse consilium.* At adulator, inquit, contrarium defendens, hinc abest. Dubitamus nos an ab sit. *Adulator namq; modus est amicis fraudulenter notecamus hostes.* & tunc. Et num dubium, hunc potius hostem electurum modum, quam apertum? Quo maius quo in aliquem hostis flagrat odium, eo periculosius quod adulatorie eidem ab eodem suggeritur consilium. Nec interest medio bono utatur an malo quem scimus malum. Quo enim *sacras in instrumentum, eo deterior perfidia eodem qua tam sacrilego abutitur.* Pepercerit sane quandoq; agris hostilibus hostis. Incertum tamen an id amore potius fecerit sui quam hostis. Crudelissima namq; & tyrannis illis parit, interfectos quos optat, non ut tyrannis esse desinat, sed, quia tyrannis ut fiat, ab libitum in quos olim defrauat. Loquuntur & exempla hostium esse artem hanc, crudelitatem plenissimam, *apud viros magis ut faciant suspectum, quem ob virtutem maxime merentur.* Fidem consulti historiarum, cui scrupulus de veritate. Ipsam quoq; legem sacram. Non enim hosti præsperit, sed amoris proprio consulit. Haud imus inficias, moderatione vim quandoq; temperasse hostes. Quia tam principum immotum, iudicandum de hoste & Conatu hostile. *ex factis magis & preparationibus bellicis, quam ex verbis, immotum erit & nullum fidem dari posse consilium ab illis, qui factis hostilibus contrarij sunt illi, cui datur consilium.* Nec infrequens prudentia, pessima licet, ut *causam falsam captemus, odium quo regamus, cuius causam bello ita ve inueniamus, ne sine causa bellum iudixisse videamur.* Damus quoq; *Hominem homini natura neq; Deum neq; Demonem.* Quia tamen actiones fauentur hostem, præter, nomen tale quid admissurum, (hostem namq; hic præsupponimus consilium dantem) simul iubent, sapientes esse cauere sibi magis ab eo, ut ab inimico reconciliato. Est enim *rapinax admodum odium & contumax.* Alit namq; insidet. Voverè dictum: *Ut apud famas, si frangit coniungat, inimicissima dissiluit, ita ardentissima necessitando*

si quando contingat dirimi, in maximam vertitur similitudinem. i Plin.

Excutienda faciemur, sed volumus, omnia vt appareat, inquirendum nos velle *in consilia* inimicorum *domestica*, ejicienda tamen ex nostro contubernio, ne ledant amissa, quæ instruere valeant *visa*, & tamen *neglecta*. Breuitur vt nullum consilium, nisi discussis tenebris & nebulis quæ obstat re videbantur, quo minus ad integram suam poterat excrefcere formam, ita nec inter illos qui inimici, nisi, inimicitia deposita redierit gratia.

Hostium in numero cum olim fuerint, & etiamnum hodiè rectè sint *serui*, methodus iusta requirit vt quæras: *An seruorum aliquod consilium?* Ad quæ questionem antequam accingamur soluendam operæ pretium prius moneamus, duo hic a nobis constitui *seruorum genera*. Alterum ex ingenuitate quod fortuna, alterum ad *seruitutem* quod damnauit ingenuitas ipsa *natura*. Illius classis & ordinis sunt quos *captiuitas* contra naturam seruauit *k. k D. 3. inf. iur.* Quod indubitatum. Ante enim bella nulla seruitus, tota *per. d. d. 5. 3.* libertas, omnis illibata ingenuitas. Hanc autem postquam inuasit bellum, clementi crudelitate, aut crudeli clementia obruit & mancipium. Huius, quos fortuita natiuitas ingenuos, *genius* & *natura* formarunt seruos. In illis namq; *fortuna violentior* impedit naturam ingenuam suo modo conuenienter, id est liberè & ingenuè quo minus agat. In hisce *nouerca natura* irataq; negat omnem tolliq; modum, ingenuitas turndumquam quest agere liberè & ingenuè. Ibi itaq; impedimentum tantum est ingenuæ libertatis vsus recti, hic absentia naturalis facultatis ingenuitatis. Impedimentum illi accidentarium; Huic naturale. Illud, impedimento remoto naturæ suæ restituitur. Hoc arte nulla corrigi potest aut dimoueri. Hosce igitur ipsa quia natura in ingenuitate ad perpetuum detruisit seruitutem, contra naturam infelicitè dimicaremus eosdem ad consilium si aut restitutos vellemus, aut admissos. Quos itaq; *rerum domina* vilitate hac constrinxit, perpetuo, ex illius decreto, a consilio omni omnino exulenti. Vel idèd, qui

- agere admodum admittunt ad rem tam sacram *infamia* ipsa
 & *sapientia* politica; eos, quos fortuna iniquior & naturalis
 usu libertatis deturbauit. Vitam victor donauit victo, oc-
 cidere cum potuisset. Verum. At num grata ingenio &
 generoso animo misera vita, & ultra plebem abiecta? *Nu-*
lun maius supplicium inopi longiori vita? Recteq; *Anicius*
Cassius maius, dicebat esse exemplum viuētis miserabili-
 liter quam occisi ^b. Et facta immania clauitant, generoso
 animo nihil optatius, quam amissæ libertati *ne horum qui-*
dem superuixisse, sed seruituti spontanea morte illuissse. Ob-
 uia dubitanti molliciei exempla stupenda de *Saguntinis*,
 c *Numantinis* ^d, *Cimbricis* ^e *Germanis* ^f *Caucasicis* ^g. Hicce
 enim mors solatium *ne uita sit supplicium*. Et consilium
 fidum daturus, quem non ante habituri sumus amicum,
 quam ipse inueniet mortem? Quem non ante inimicum
 exiitutum scimus, quam in nos vindicta ire suæ liauerit?
 Prudenter *Romani*. Libertate seruorum amicitiam redime-
 bant quidem, quia tamen metuebant vitia reditura, eorum-
 dem contra ingratitudinē & irreuerentiam *renocanda liber-*
 g *tatis* ius habebant ^a. Suspecta enim semper dominis seruo-
 rum ingenia, etiam cum in agris aut domibus iisdem
 nascerentur, charitatemq; domitorum statim acciperent,
 ut bene *Cassius* ^h. Quem recte concludentem ipsa inuit
 natura. Hac enim (ut sunt verba *Appij* *Claudij*) compa-
 rata, ut ex bonis seminibus boni & felices fructus, ex ma-
 lis proueniant mali & perniciosi. Nam ingrati semper,
 i *Milichus* Sequini libertus testis & exemplum. Cum enim
 secū seruilis animus præmia perfidie reputauit, simulq; in-
 mensa pecunia & potentia oblectabantur, cessit fas & salus
 patroni & acceptæ libertatis memoria ^k. Ast, inquires, uicia
 harum do non facit ver. Fatemur quidem. At in bono. Quan-
 tumuis enim & ex seruo mancipioq; egregia præterentur
 facinora, illa tamen tam procul absunt reliquos ad idem
 excitent studium, quam potens, unius malitia, corrumpat,
 vel integra seruorum castra. Hic namq; verissimum: *In*
 i *Turbas & discordias pessime coniū, plurima uis.* Mancipij
 vel

a Tac. 12. Ann.

b Vult. ut.

c Flor. 1.2. c. 6.

d Flor. 1.2. c. 12.

e Flor. 1. c. 3.

f Flor. 1.4. c. 12.

g Tac. 13. Ann.

h Tac. 14. Ann.

i Hæc. 1.9.

k Tac. 15. Ann.

j Tac. 4. Ann.

vel vultus iudicia, di mature subueniunt foret, discordijs ar-
 misq; ciuilibus temp. perculisset *Glemani* posthumi Agrip-
 pæ seruus. Natura autem huic erat infida tamq; atroci
 quid si & accesserit educationis defectus liberalioris? Dege-
 nerabit generosa indoles; saniori destituta disciplina; &
 degener non prolabitur in deterius animus? *Armenij* li-
 bertate ignota ad seruitutem magis inclinatus. Nec consilij
 alicuius liberioris vocantur au Tor, nunciam eunt quid li-
 bertas cognitum. Et enim bene clero poterunt in culina
 qui habitant. Quæstuiarias artes inuictes malarum discipli-
 nae reddere milites, in propatulo. Demisso namq; eos ob-
 jectoque, necesse est esse animos, velia tantummodo. Ducelli
 vilitate capiuntur, & emulandi opibus stolidi avaritia
 decipiunt, ut loquitur, testaturq; *Orosius*. Et seruitutem
 vile non corrumpat mancipium? *Athenienses* qui sunt, & co-
 qui, & medici, & lixe & infra hosce siqui, fortuna illis quia
 seruitutis glægia est ingenia; conuicturam commiserit ad
 altiora qui elata velle sordida hæc & infida seruatorum er-
 gastula. Quia enim, *Asperius* nihil est humile cum surgit in altum;
Cuncta sperit, dum cuncta iuuat, desinit in unum
et se possipitant. Testantur sane incapacia tantarum rerum ingenia serui-
 tia? *Hydrus*. Equidem ipse humilitatem ab animo magno &
 exellso, superbiam autem anili & abiecta prosterit existimo.
 Et optime sic *Chrysostomus*: Arrogantia & insolentia ex-
 istit ex uili & abiecta mente, & ex animo ignauo & illibera-
 li, modestia autem ex magno & exellso animo. Superba
 autem quia nunquam ingreditur consiliorum præses recta,
 tamdiu a consiliorum ceremonijs sacris obsutura mancipia,
 quamdiu illis hæserint, fastu stolido tumida præcordia.
 Peregrinum & planè dicimus in historia qui nesciat, arro-
 gantia hæc & prætumida seruatorum ingenia, inuidiam sibi,
 fautoribus interitum, regnis semper attraxisse discrimen &
 periculum. Quis enim æquo animo ferret, vecors, non
 virtute, sed fauore tantum imprudenti stultè crudele & fe-
 rox

in Tac. 4. Ann.

n Tac. 11. Ann.

o Petron. Satyr.

p S. iust. 6. l. 1.

q Gland. l. 1.

r Isid. Pelu. 10.
3. epist. 183.

s ad Cor. bom. 1.

rox pistrinum? Virtutis, nobilitatis, fortune Imperium,
humilitate destitutum, milicibus, ignobilioribus licet, mo-
lestum. Et gratum fuerit obiectum viliatibus contumace
cadaver, stultus fauor aulæ in virtutis veræ ludibrium quod
transuersum rapit? Nisi & mancipium legum patrum
edocuerimus mysterium, frustra ad consilij id ad miserimus
sacramentum. At *Herculis* sacris, ne dum canes, sed *serui*
quoq; ac centur & liberti, & apud *Cato* re diuina *Iunonis*;
u Alex. ab alex. u, & impune admittendos tenebimus. seruos ad sacram
gen. diu. 2. c. 14 Consiliaram? *Agrippa* amplectimur consilium, quod nul-
lum vult adscribendum in senatum qui stipendia meruerit,
cum turpe ac proterum sit eos ex senatorum muneribus haberi quo
aliquando floruerit ac corbet gestauerit.

x Diolib. 5.

Rationes iam posita veræ quantumvis sint & generales,
hac tamē semper intelligenda cum moderatione, nisi casu
aliquo excepto plus firmetur. Notam namq; fortunam ut
plurimum generosam manum in plenisq; infringere, no-
tum tamen quoq; eandem quandoq; in quibusdam vir-
tutem excitare & augere. Ex sacris quid opus exemplis
Iosephi, *Mosis*, *Danielis*, aliorum, cum profana id clami-
tent & euincant exempla? Ne virtuti depetiger sua vis, su-
tis honos, manu missione eandem in reip. commodum sæpi-
simè & felicissimè seu præmiò inuicabant sapientiores
Romani. Sciebant namq; & in tuguriolo habitare & delitescere
quandoq; *Deas*: Et in carcere acui & enutriti vir-
tutem. *Gracina* nec trudit tantum salutaris terra exulta,
palustria & limosa sæpe inturriant medicabilibus herbis.
Humilem certè ortum, abiectamq; fortunam, multi, sæ-
viori fortuna depressi, ut suapte industria honestissimum
reddant, multis susceptis aditq; periculis pleniori omni-
um ore laudari discipiunt. Atq; ut ij, quibus paupertinæ
tenuesq; sunt recula; parandis augendisq; vitæ præsidij,
ac fortunæ damnis sarcienis promptiores diuitibus esse so-
lent, pari quoq; ratione, qui nullos hereditarios honores
cernere possunt, peculiari propriaq; virtute gloriam lau-
demq; magis opere sibi adserere ac vindicare conantur. Et

a Onof. strat. c. 2.

ed quidem magis, quo desiderant ad medium calamitosa vitæ honestiori conditione permutare. Sed nihilne sapientia relinqueamus temporis, cuncta strictis sub præceptis includentes? Hic *caninus sit princeps* monemus, reliquum sapientia eiusdem submittimus.

Ad rem redimus. Ad quam spectat ostendamus, tum demum liberum consilium, *sine affectu* si fuerit. Divinum namq; quid consilium. Quod ostensum, ita ut hinc nulla ei cum affectu humano compatibilitas, cum & nulla eidem cum ratione. Alterum siquidem *constans* & immotum;

mutabile & inconstans alterum. *Possia* namq; animi, *affectus*, seu perturbationes seu accidentia, *Grasis wadhvata tis*

Funys. Sunt autem *turbidi concitatiq; motus cordis* ^b. Duplex itaq; ratio *affectus* quæ ab consilio pellit. Et quia natura impossibile, ut quid alicui natura contrarium

eidem sit materia. Et, quia magis impossibile rei diuinæ. Imperatoris hic locum habeat auctoritas, quæ sancit quasi,

in divinis affectus ne indulgeatur ^c. Quia & iustitia & *constans* ^c est & perpetua ^d. Consilium affectum excluderet omnem,

imperium utpote quod abhorreat omnem, & exinde fugacitatem exerceatur cunctam, perpetuus affectui & indissolubilem comitemne dicam, an formam? Arbitrator histo-

ricus. *Omnia inconsules impetus capta inijs valida, spacijs languescunt* ^e. Nec ultra paucos dies, quamquam acerbis

inijs captum valet mendacium ^f. Quam & periculosum firmam aut fortunam mutantem patrociniis commisisse &

aut tutelæ rei tam turbidæ tamq; morbidæ vel bellicæ rectos stantes vigilantes volunt excubias. Et *positivum*

quod iure conveniens, sit oportet, non *privativum*. Agit namq; consilium semper, nunquam patitur. Semperq;

verum: *Domi prius videndum ut stemus securi, foris hostem quam lecessamus*.

Domi enim hostem si habuerimus & oppugnatorem, qui foris est hostem non tam admittimus quam inuitamus imò proprio sanguine ruam nostram

emimus. In eterna enim non hostem excitat discordia, discordes exarmat, in se dum armat? Sapientur admodum

^b *Frans. Iael. tom. 1. oper. med. lib. 2. sect. 6.*

^c *Alexius Com. men. consil. Suax. c. 5.*

^d *O. 1. ins. 1. c. 1.*

^e *Tac. 2. hist. Tac. 2. hist.*

^f *Orosius d. cap. 10.*

& appositè huc C. *Claudius*: Equi & Sabini cum sciunt
 temp. nostram fluctibus agitari & tempestatibus; & ple-
 bem patriciosq; a reip. praesidibus animo alieno esse,
 existimabunt rectè, si quod externum bellum nobis præter
 mala intestina inferretur, & magistratus vellent copias edu-
 cere ad agri propugnationem eos neq; habituros: omnes
 ciues ad militare sacramentum promptos ut antea, quod
 magistratus odio persequantur, nec duces pænis lege itaui-
 tis in contumaces vsuros, veritos ne quid grauius malum
 faciant: eos verò qui obtemperarint, & arma ceperint,
 aut signa deserturos, aut, si permoneant, rem in præliis ig-
 nauiter dedita opera gesturos, quorum nihil sperarunt,
 quod sit verisimile. Quoties enim Civitas concors bellum
 suscipit, & idem omnibus, tam illis qui imperant, quam illis
 qui parent, utile videtur, omnes alacriter mala subeunt, nec
 ullum laborem aut periculum refugiant. Quoties vero inasti-
 na malo laborans priusquam res domesticas componat, bella
 externa suscipit, & multitudini in mentem venit, se non pro
 suis bonis mala passuram, sed ut aliorum imperium in se ma-
 gis conferret. Ipsi vero duces cogitant suas copias non minus
 quàm hostiles sibi inimicas fore, cetera quoq; laborant, & quavis
 manus istiusmodi exercitus facile debellare & delere potest.
 h. *Halic. lib. II.* Hæreant itaq; animis sapientum hæc Verginij. Non est pru-
 dentum nec generosorum hominum res alienas fortitudine qua-
 rere, & pati suas per ignaviam admitti, neq; prudentium &
 generosorum est, cum finitimis gentibus pro principatu & domi-
 nata bella diuturna gerere sed aduersus eos, qui vobis præter
 i. *Halic. d. lib.* leges imperant arma pro salute & libertate capere nolle. Nec
 excidant memoria hæc *Valerij Messalini*, suadentis, sic
 obviam irent ijs qua alibi peccarentur, ut flagitiorum urbis
 k. *Tac. 3. Ann.* meminissent. Quam bonum itaq; quamq; salutare con-
 siliū amicorum *Claudij* suadentium, securitati antequam
 l. *Tac. II. Ann.* vindicta consuleret. Leonis & laudabile præceptum im-
 peratoris consulentis; Qui deliberaturus secum est ante om-
 nia suam ipsius mentem ab omnibus perturbationibus liberam
 habeat, maximè autem ab amore vel odio, atq; omni alia per-
 turbatione

inbatione qua rei de qua deliberatur damnosa esse potest
m. Luculenter admodum & prudenter. Affectus enim cui
accedit diuinus quia, & infirmum, non vnum, ideoq; & *m. Apate. bell.*
consilij titulo indignum. Veritati siquidem contrarius af- *c. 4. v. 4.*
fectus. Veritas enim pluribus modis infracta, inscitia reip.
libidine assentandi, aduersus dominantes odio n. *Contrarius* *n. Tac. 1. Ann.*
& iudicio. Paucis namq; iudicium, ant reip. amor, multi
occulta spe, prout quisq; amicis vel eliens, hunc vel illum
ambitionis rumoribus destinabant n. *Inimicus rationi.* *o. Tac. d. loco.*
Huius namq; vincere. Sit & ante oculos Nero (verba sunt
Galbae) longa serie Caesarum tumentem, non Vindex quon-
iam inermi prouincia, aut ego cum vna legione sed sua immensi-
tas, sua luxuria & uicibus publicis depalere n. *Inimicus con-* *p. D. loc.*
filia. Quam enim apte locum sibi vindicant hic hæc? Dis-
cordes & rebus minoribus sibi quisq; tendentes, circa consilium
obgendi successoris in duas factiones scindebantur n. *Pessimè q* *Tac. 1. hist.*
iatq; Fabius Valens, audius dum properat quam consul- *t. Tac. 2. hist.*
tus n. *Optimè siquidem Suetonius Paulus, qui non statim*
signum dat pugnae, contator natura, & cui cuncta potius
consilia cum ratione, quam prospera ex casu placerent n. *Pes-* *o. Tac. d. loc.*
simè Titianus & Proculus, qui imperitia properantes dete-
rioris consilij extiterè auctores n. *Integer itaq; requiritur* *t. Tac. 3. hist.*
sit animus dantis consilium. Sic namq; Drusus: Integris
animis diiudicandum n. *Remoueantur igitur affectus: Pa-* *u. Tac. 3. Ann.*
nidis enim consilia in incerto sunt. Et quo minus recta fere-
tur sententia, obstat odium, ira, naturalis amor, ut est apud
Q. Curtium. Omnesq; homines P. C. ait Caesar in orat:
ad Senatum, qui de rebus dubijs consultant, ab odio, ami-
icitia, ira, atq; misericordia vacuos esse docet n. *Hac ex cau-* *a Salust.*
sa Fredericus imperator precabatur Deum, consiliarij sui
ante inuicem consultationis camera relinquerent simulationem
& dissimulationem n. *Quod idem optasse semper Carolum* *b. Pop. pins de*
K. imperatorem testis Sanfonius c. *Hauerant sapientes* *dest. & fact.*
hi principes hæc ex Platone, idem præscribente d. *Legerant* *App. rog.*
morem Atheniensium apud quos, antequam iungerent ad *c. de dict. & fact.*
iudicandum & consultandum, Areopagita præconis alta *Caru.*
d. lib. 1. de Legib.

voce appellabantur, *Iudicarent sine respectu, passione, affectu.*

e *Quint. 1. 6. c. 1.*

f *Tac. 2. hist.*

Norum habebant *Titum Vespasianum, & Musianum,* positis odijs in medium consuluisse.

g *Dio. 1. 47.*

h *Tac. 1. Ann.*

i *Tac. d. 1.*

Hinc & vix tuta consilia eorum, *rebus in aduersis quasi abiectis*, prosperis autem è contra animi sunt elati. Quia enim consentaneum est, neq; nos ad subditas calamitates animo ita corruere, vt omnem spem proijciamus, neq; lætis in præsentia rebus vq; adeo efferi, vt prouidentiam quoq; perdamus, sed spem futuri in medio vtriusq; fortunæ collocatam habere & tuto in vtramq; partem consilium capere: quid mirum ceciderint *Arminij & Germanorum milites* cæsi a *Germanico*, vt pote vt rebus secundis auidi, ita aduersis incauti. Melius *Cecina* Quadragesimum natoq; stipendiū parendi aut imperitandi habet, secundariū ambiguarumq; rerum sciens eoq; *interritus*. Exulet itaq; à consilio affectus consiliū vt *sedeat*. Hoc enim vult, *ingressum* respult.

k *Vid. Marefcot.*

l *Tac. 2. Ann.*

Vt enim incessus nimium festinans, sic & motus corporis sultatorius ambiguitatem innuit ingeniorum; obseruatum *Philosophiæ* traſtantibus, producti; animi affectum, *Personis* exemplo, *incessu turbido* Athenienſium exterritis ciuitatem. Huic rei demonstrandæ, persuasum habemus, Germanos Persasq; *sedentes* consilia habuisse sua, positisq; multis sedilibus *confedisse* in eis sub *Alexandro* qui ducatibus frangebantur, & *confessum* habentes consultaſſe de eis

m *Diod. Sic. bibliot. lib. 18.*

n *Halic. 1. 10.*

o *Tac. 4. Ann.*

p *Suet. in Elagab.*

q *Halic. 1. 5.*

r *Exod. 18. 7. 4.*

s *Esdr. 3. 14.*

t *Psalm. lib. iud.*

quæ maxime vrgebant. Tribunosq; Romanos a matutinis vsq; ad vespertinas horas *sedentes* in proptulo consultaſſe, literas finxiſſe, & eas ab homine ignoto sibi in foro *sedentibus* reddendas curasse: Tiberium, *sedentes* ſede vulgari consules honoris admonuisse, Claudium, inter consulum ſellas medium *ſediſſe* p. Cumq; amicis *Porſennam* regem pro tribunali, *Mosen* ſolum, & *Darium* cum purpuratis, prætoribus præſectis iudices in ciuitatum portis. Situ namq; hoc proculdubio demonstrare quodammodo voluerunt, non tantum, rem arduam consilium, & supplicium in morem id a deo petendum, sed *ſedatos* debere eſſe *consilium* capientium animos. Vnde & haudquaquam

spem suffecerit ad constantiam sumendæ mortis, ob libidinem muliebriter infamis. Scripturum & reliquum *feminis et pupillis intores dari solitos*, nuptasq; in manu esse viri, hoc est, in imperio & potestate. Ratio haud obscura. Ex *facilitate & imbecillitate naturæ*, aut pudoris feminei ex neglectu, ne quid aut damni incurrerent aut infamiae lege illa salubriter cautum prospectum: Cum iustum naturæq; sit congruum, *ab alio regatur, ipsum se qui regere nescit*. Maxime, cui natura ipsa omnem se iuandi ademittit capacitatem neganti vè; quam & ius tam arceat à consilio, ut cum *feminis* consiliorum nulla sit communio. Mulieres enim, nec comitijs interesse, nec suffragia ferre, neq; foro aut concionibus immisceri & propterea nec arrogari poterant. Lege sancitum, *no mulieres cuiusvis negotij casu senatum aut curiam adirent*. Quid autem, si *Heliogabalus* senaculum mulierum in colli Quirinali constituar, ut in ordine *senatorum* mater admittatur à senatu, peruiucat; si *Mesa* *Uaria* eiusdem *Heliogabali* auitæ tributum, ut femina in senatu sederet, patres consuleret, sententiâ diceret, cætera senatoris munia obiret, si *Xerxes* in arcano consilio delectos Perfarum proceres, consulens, *Artemisiæ* sæpe ad consultandum accersat eiusus sequatur sententiam, præter mores tamen id maioruq; instituta, & dignu tantò autore negotium. Licet enim *Phaenice* ex cæcilio equitû, decursibus interfecti cohortium, reprehensione tamè digna ut *intra decora femina* quæ se neutiquam contemnat, cuius præcipuum & maxime laudabile *sanctium* & *Veterum & Græcorum Romanorum* ex instituto & *domus* eam simul & custodia, ultra limites cuius progredi mulieribus nefas, fas in *vestibulis* stetisse, Ex pressum clypeo à *Vulcano* *Achilli* fabricatos *duces autem salatores salubrem*: inter quos *Tibia* & *Cithara* resonabant: & mulieres *Stantes* admirabimur in *adum vestibulis* unaquæq; Muliebre itaq; si decorum, matris & ita ædium custodiæ se nunquam subtrahere. Quidni turbaretur *Horatius*, sororeq; occurrentem dum conspicit, quod virgo iam nu-

Tat. 13. Ann.

a l. 2. ff. R. 1.

b Alex. ab.

Alex. Gen. digi.

lib. 4. sap. 11.

c Alex. d. Iosa.

d Tac. 2. Ann.

e Suet. l. 2. c. 64.

f Beroald. in

comment. ad

Suet.

Lib. 7.

bilis deserta matris custodia turbæ incognita: se commisit. Certè, haud frustra placitum olim *ne femina in facias aut gentes externas traherentur*. Inesse mulierum commatini quæ pacem luxu, bellum formidine molestantur: non imbecillum tantum & imparem laboribus sexum, sed, si licentia adsit, sævum, ambiciosum, potestatis avidum; his statim ad hærescere deterrimum quemq; provincialium. Quamdiu & constantiam consilio tribuerimus, incassum seminos ad id admiserimus, ut quarum sexus *Valerio Messalino* idre dictus, sexus *natura invalidus*, & experientia teste *romulum* plenus, consiliorum sacra arca impati custodiat, minor qui inueniat, nullus inuentis & bonis qui obsequatur. Aut num sine ratione *Cleus Thraciarum Dux* ab hostibus victos ad sempiternam ignominiam & contumeliam *tribus servare* compulerit? Insultat resp. ubi affectus rationi, stulticia sapientia, voluntas insultat. *Rutia* oportet sequatur indubitata, si gubernandi rationis obstarum fuerit illis, quos natura simul & ira in sui defensionem & aliorum exornavit donis convenientibus, rei idem tam sacre sufficientibus, datum autem illis, quos eadem ad perpetuum obsequium sub interitus pena adligarunt. Apage igitur sit a consilio *femina*. Nec enim docere poterit. Quod proprium consilio, ut mox dictum, prius si addiderimus predictis neuriquam obstantibus, & malebre, *cane tamen* recipiendum quandoq; consilium. Sæculo namq; nostro si floruerit *Agrippina* aliqua, *femina* quidem, ingentis cæmen animi & munia ducis com laude induens, quidni in reip: gerendæ eam admiserimus & consilij sacrarium, & iuste & sapienter? Interuolat *Agrippina* manipulos, signa adeat, largitionem tenet, comprimatur à muliere seditio, cuius tamen penetrabile animum alie, nisi *Tiberius*? Et *Pythoris Polemionis* rhetoris filij vxor, defendendo marito rebus præest regni, si *Dipso* fides. Si *Alexandrus* ab *Alexandro & Quenaro Zenobis*, *Palmirensium* regina, cum orientis regnum tueretur, armata, in virili veste exercitui præfuit, & imperatoris non nomen tulit. *Erasmus* cum

rex & populum supro mulieribus. Vnam enim virginem, *Clitiam*, quæ reliquis tranandi fluvij autor & dux fuerat laudans ob animos maiores quàm sexus aut ætas ea ferret, & *urbem hactenus prædicans quæ non solum viros fortes sed etiam virgines viris similes produceret*, hanc inquam puellam equo bellico, insignibus, phaleris ornato, donavit q. *Martio* à *q. Hælic. lib. 3.* familia exorato, in faminarum honorem sancitum, *ut faminis semita viri caderent*, cum fatendum, plus salutis reip. in stola quam fuisse in armis. Pro nullo itaq; habendum muliebri consilium quanquam sint in superioribus quæ suadeant, cum nullum, nisi in lege diuina fundatum, admittendum sit consilium, lege autem præfata præceptum: *Taceat mulier in Ecclesia*: Cum nullum nisi iure firmatum observandum temerè consilium, iure autem *multo* constitutum: *Mulieres ab omni officio publico & civili remotæ*, cum celeri momento, cum *Tenia*, feminei generis imbecillitate, præq; iudicii tenuitate mulieres in iram prolabantur, nec minori celeritate præ formidine sibi metuant, & affirmatiuè tamen concludendum & quidem verius. *Pia enim & Ester*: Casta *Lucretia*, Deum verens *12.* *Indich*, iuxta *Debera*. Consilio quoq; existente dono *Spiritus Sancti*, apud *Elisam* prophetam, nisi à donis illis spiritus mulierem non poterimus excludere à consilio omni intotum. Et de mulieribus, *Germanis* maxime, proditum memorie, quædam acies inclinatæ iam & labantes ab iisdem restitutas. Hinc *Germani* rectè sexui muliebri inesse sanctum aliquid & providum putant. vnde nec aut consilia eorum aspernantur, aut responsa negligant. Et vidimus, addit ibidem historicus, sub *De Vespiano Velledam* diu apud plerosq; numinis loco habitam. Sed & olim *Anrimas* & complures alias venerati sunt, non adulatione, nec conqueam facerent deas. Neq; sexum in imperijs discere. *Britanni* *13.* *Uenatura* per media agit, sic & artes, in sum & consilium suum habent gradus, per quos ab infimo ad supernum datur adscensus, ab hoc ad summum ipsum & perfectum. In hoc enim

Val. max. lib. 5. c. 11.

L. 2. ff. R. 1.

Dio. amiss. n.

U Tac. mor. Germ.

x Tac. d. l. c. 3. y Tac. vit. Agric.

enim terminus. Non opus demonstratione. Ipsa pro se loquitur natura: ipsæ pro se loquuntur artes. Et nobis inter manus iam ita excreuit consilium, medium ut supergressum, consummationem & perfectionem in ultimo & supremo adipiscatur gradu, qui, post legem, & rationem (de quibus hactenus sufficienter dictum) *suprema* est & incorrupta *veritas*. In quo enim, nisi in hoc certa & inconcussa felicitas? Aut quid aliud succederet errori submovendo & dubio dissolvendo? Extra veritatem nihil. In hac igitur omnes *consilij boni & felicitis* sita & fundata perfectio & maiestas. Ipsi hoc fatentur Ethnici, historix ipsæ. Consilio enim *docere* adscribunt. Crebris populi flagitationibus immodestiam publicanorum arguentis dubitat Nero, an cuncta vectigalia omitti iubeat, idque pulcherrimum donum generi mortalium det. Sed impetum eius, multum prius laudata magnitudine animi, attingere senatores, dissolutionem imperij *decendo*; si fructus quibus resp. sustineretur, diminuerentur? Quadratus quoque *vocat* consilium, *docet* acta^b. Et L. Valerius Potilius, *Docubo*, inquit, qua ratione & agrum tutari possimus, & quomodo penas dari possint, qui eum vastare sunt ausi, & quomodo patrium optimatum statum recuperare possimus, & quomodo hæc omnia sint futura, omnibus Civibus adiuvantibus, & nullo obnitente, nullam sapientiam vobis demonstrans, sed exempla rerum à vobis ipsis gestarum afferens. Vbi enim ipsa experientia nos *docet* quid conducat quid ibi opus est coniecturis? Rectè & Quintilius censet rationibus stectendam plebem, & *decendam* eam per ignorantiam rerum vtilium in consilia perniciose precipitem ferri^d. Optimè igitur Agesilaus Lacædæmoniorum rex, dum haud conveniens existimat maiestati regis *idiosas* habere consiliarios, servos *idiosas*. Pessimè Ephesy, quorum cautum legibus: *Nequis civitatem inhabitaret doctus*: qui civitate eiecerunt Hermodorum, & Pivus P. in def. *Philosophus* quia & doctus^e. Pessimè *Vrsini Itali*, quorum *et Asimim* c. 77. statutis a reip. *doctis* arcentur administratione. Pessimè &

Ludovicus

^a Tac. 13. Ann.^b Tac.^c Hæc. 1. 11.^d Hæc. 1. 9.e Latinæ ven-

vicens xi, Francorum rex *Carolus* filium ita institutum qui voluit ut literas nesciret, modo tria verba tenebat Latina. Eleganti sane ratione, ut scilicet aliis consilijs potius quam suis sapere ac res gerere consuecisset.

Sed, num laudibus concelebrandæ sapientiæ illæ resp, quæ ad consilia attrahunt & admittunt sua & Theologos? Et antiqua sunt & moderna quæ negant omnino testimonia. Quam enim nota siue *Claudij*, siue alterius ad *Vitidiam Vestalem* pro *Messalina* intercedentem vox: *Eres virgo, & sacra cape sceret*^h. Oportet siquidem diuidere sacros^{h Tac. 11. ann.} & negotiosos dies, quæ diuina colantur humana, non impediantur^{i Tac. 13. Ann.}. Contritum & est illud quod ante suffragia *Venetiarum* ciues in comitio acclamare solent; *fora preti*^{k Bodin. 3. reip. 1}. Conuenienter sanè & juri & auctoritati. Sanctorum enim cautum canone: *Dicatus Deo rebus secularibus ne se immisceat*^l. Οὐ γὰρ θεοῦ ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώπων ἀνθρώπων: non enim spiritualis contemplatio, & civilis administratio, ut plurimum inter se iunguntur, sunt *Nicephori*^m, πολιτικῆς γὰρ ἀρετῆς ἰσοσύνη συνίσταται, τὰ κληρικὰ ἐν τὰ ἀνθρώπων: *Civilis namq; virtutem iungere cum sacerdotio velle*, est miscere omnino non miscendaⁿ. Amouet eos & *Germania* à consilio eorum dum perpetua infamat infelicitate. Sic namq; in proverbio. *Alto landes knechet lieden vnd braten: Wasfen in weltlichen dingen raten. Und Weiber habens regiments, da mînt es selten ein gut end.* Et semper anonymos quidam ferociter contendebar à regni ordinibus (*Anglis Parliamentum est, status Gallis*) arcendos Theologos, ut qui in illorum congregationibus maximè agatur de constituenda rep: de regni iure, de pace, bello, vestigalibus, quæ merè civilia^o. Hæc quidem sunt præcipua quæ negant. Sunt tamen & haud infirmiora imò & digniora quæ affirmant. Si enim consilij est docuisse, ut demonstratum: hoc autem falsum sibi, velit confutatum, dent. sit ad h. ad ver. pari. Confess. tu. n. 9.

lentius lumen rei illi aptum, nisi *ex veritate ipsa* & pagina sacra? Quos aptiores putabimus consilio dando fido & bono, Illis, studio *veritatis* piè & fœliciter qui se consecraverunt? Vel in alijs in artibus artificij fides in dubijs artis. At merè ciuilia in consultatione. Quid inde? Num sanctis prohibitum iudicent inter fratrem & fratrem? Aut num aliz quam res merè ciuiles in litigium deducant? Si aliz, cur additum vel minimum sufficientem dijudicando? *Maiores causa maioribus delegata* & commissæ iudicibus. Consilium etiam *Theologis*. Vetusissimi quoq; reges vt augustiorem ac sanctiorem regiam potestatem efficerent, pontificiam potestatem exercuerunt. Nec modo *Græci* verum etiam *Romanorum* reges, atq; adeo *imperatores* ipsi pontifices sese *maximos* appellarunt, quæ instituta *Arabum* summi principes iidem & pontifices, secuti videntur. Si & natura inuenit reges, custodes rerum, inuigilent *ne quid detrimenti res p. capiat*, sed omni conamine fœlicem eam conseruent, quod melius instrumentum quodvè magis proprium fœlicitatem perpetuam & inconcussam quam quod & promittit & præstat? Fœlicitatem certè è rep. abstulerit, *Theologos* è consilio qui abegerit. Qui enim, aut quare *cursus Israelis* & equites eius? Sacerdotum sanè, qui prophetarum inuigilare, & contra *Amisiam* clamare, malus quantumvis dicat: *Num consiliarius regis es? Quiesce ne interficiam te.* Clamare inquam contra talem: Scio inquit, quod cogitaueris *Deus occidere te quia fecisti hoc malum. & insuper non aduenisti consilio meo.* Annon & *David* inter seculares habuit & ecclesiasticos consiliarios *Gad & Nathan?* *Iosaph* summi sacerdotis num non gubernatur consiliorum laude?

Honor sacerdotij firmiter potentia. Nihil certe magis iuri omni quia naturæ conueniens, quam *Theologorum* ad consilia admissio. Quos enim *Romani* quos *Græci*, quos *Aegypti*, vitauerunt & admiserunt, excluderent *Christiani*? Placet augustissima *Imperatoris Caroli V.* vox: *visissimum sibi videri Theologi docti & p. p. adfiscantur ad consulta-*

p. Rodin. 4. rep. 3

q. 2 par. 25. v.
16.

r. Num. 27. 21.

xii.

a. Tac. 5. hist.

consultationes principum, qui magis præsumerentur velle omnia consilia directa in gloriam Dei, quæ consiliorum omnium finis, & reip: omnis fundamentum^b. Placet Grimaldus idem quod nos sentiens^c. Placet & Bartholomæus^b Sanseuini. Philippi nobiscum stans^d. Et eo quidem magis, quia dict. & fact. arcetur Ventidia, magis quæ virgo, quam quæ sacerdos: cum ut illa, arceatur iure & natura, sexus scilicet ob imbecillitatem & pudorem, non sacerdotij ob honorem. ^{c d. Opt. sent. lib. 1.} Annon enim iam probatum consilium rem sacram? Consilio esse & aram? Et hoc tam sacro templo arcebitur sacerdotes? Profanum hinc absit vulgus. Nec rationi humanæ derogat, Venetorum praxis particularis: Sed in exceptionis vicem firmet regulam in casu non excepto. Notum cum & insuper uni proficuum ex causa, nocivum alteri in causa eadem. Verum certè fatemur & Germanorum proverbium, & Canonum præceptum, & patrum effatum. Nec enim nos ad posteriorem partem consilij executionem nempe admissum volumus Theologum, sed ab hac eundem auctoritate & proverbij & testium arcemus, haud secus à prima parte ut semouimus militem. Confusionem abhorremus, suam cuiq; partem attribuimus, argumentationem à negata parte una ad negationem totius haud minus falsam putamus, quam quæ ex concessione vnius partis infert ad concessionem omnis partis totiusque. Claves sacerdos nunquam abiciat Petri: gladium nunquam sumat Pauli. Admittantur itaq; & Sacerdotes, cum & in consilio non tam in hominis docti statuamus adquiescendum ratione, quam in Deo ipso & pietate, dum in ratione. Vnde enim, nisi à pietate & Deo omnis sana dependeret ratio? Rationi contrarium, ut non simul contrarium Deo? Rationi namq; conueniens, num non & conueniens iuri & quidem naturæ? Huic conueniens num non ex principijs quæ Scholis practica? Ex his autem quod, legi diuinæ quia congruum, conueniens & pietati. A pietate igitur ratio, ab hac iustitia, ab hac sententia, ab hac consilium. Cum autem non causa tantum causati, sed &

in considerationem veniat causa causæ, pietatis quidni omnino prima habenda ratio? Et verbi? *Ignorantia* enim num non *impietatis pena*? Ante lapsum primus parens ad speciem primo coniugem agnoscat suam. Necesseum itaq; in consultatione omni recurramus ad id ante ignorantiam quod fuit, quod status integritatis, quod *pietas*, quod *verbum*, verbum enim ab homine quam diu observatum, tam diu erit & pietas, hæc quamdiu, tamdiu & consilium. Impietate igitur posita, necesseum simul ponatur & *ignorantia*, ponatur *stultitia*, tollatur *scientia*, tollatur *consilium*. Tam enim affines ipsa *stultitia* & *impietas*, ut vel scriptura ipsa vix ullam inter ea agnoscat differentiam. Impietatem namq; *stultitiam* appellat e. Nec latuit hoc Ethnicum. *Stultitiam* namq; *sororem* esse ait malitiz f.

e Psalm.
f Empid.

Ex præmissis num non rectè concluderemus, *neq; dare* *neq; impios consilium*, *neq; dato vii*. Dare non norunt. Sultorum namq; nullum omnino consilium, eorum maximè, qui scriptura tales ob impietatem. Horum enim finis & indubieata *merces* iustitia omni cum *ruina*, tantum absunt à medijs ad felicitatem assequendam divinitus constitutis, ut hæc ipsa in maius eos & citò & certò abripiant barathrum infelicitatis. *Manus* siquidem *crimen iustitia absum* esse, *quam eandem neglexisse*. *Tyrannidem* illud, quia habet *opos ipsorum*; *facilitatem* hoc, sapere potest aut errorem. *Condonari* potest hoc, illud non potest non *damnari*. Marcij filiorum piùm huc quadrabit laetum. Populum namq; hortantur, *ne patiaturscelestum* *hominem sacris manus adinvenire* g. Congruet & *Minutij* plebeios orantis, *ne consultant de rebus maximi momenti*, *ut quissimos quosq; cives in consilium adhiberent*, sed eos iudicarent viros esse optimos, & quos scirent pacis bel-
liq; re. n. poribus patriæ valde profuisse, de quorum fide dubitare non possent, quasi iam naturam & animum mutassent h. Et à re sacra, consilio scilicet nos non procul habebimus impios? *Sapientia* esse dare & eff. *mare* *consilia* *fuisse ostensum* & palam notum. *Peccati* itaq; pro-
prium,

g H. lib. 7.

h Hæc lib. 7.

prium, sine consilio esse. Ex sacris deducta cum tædio
 ne reuocemus huc, vel *Ciceronis* nobis suffecerit auctori-
 tas. Peccatum siquidem & sapientiam ita inter se oppo-
 nit, ut illi abesse, quia huic adesse firmat consilium; dum
 ad Q. fratrem: *quod quoniam peccatum meum esse proficere
 est sapientia atq; humanitatis tue curare & perficere, ut
 hoc minus sapienter à me promissum diligentia tua corrigatur*
 i. Prohibet & Seneca à consilio impium, dum magnam
 rem putat unum agere præter sapientem autem neminem
 unum agere^k. Aut num quid magis unum consilio? Con-
 sultat addubitans initio dicta. Ex *Augusto* discat impiorum
 nullum esse consilium. Audita namq; accepit, & re ipsa
 expertus est, maximas ac plurimas bellicas aut potius
 omnes actiones humanas feliciter ab ijs confectas, qui
 in consilio capiendis inq; agendo *subilitiam & pietatem præ-
 alijs obseruassent*^l. Quam feliciter itaq; illi qui cum Ti-
 berio principio literarum & actionum suarum venerati
 fuerint *Dum ut consilia sua reip. prosperet*^a. Qui longe a
 se optauerint consilium^b, Indubitatum siquidem: Con-
 sula nunquam honesta menti insunt mala^c. Hinc passim
 rebus suis prospicere & consulere existimamus, qui impi-
 orum sese fulciunt aut consortio aut auxilio. Hæc enim
 fœdera cum impijs ruina pensantur, iram diuinam sine ex-
 ceptione detonant^d. Loquitur & ratio infelicia talia fœ-
 dera, nociua auxilia. Nec enim tantum dare nesciunt bo-
 na illa impij, sed nec datis vii. Quia enim commodum pro-
 prium, ut dictum, actionis & societatis habent scopum
 proprio suo vsuri & medito & consilio. *Alcoranum cru-
 delum Turca* sanguinolentam actionum suarum sequetur
 regulam. Hunc si nostro ritui sacratissimo & pacis aman-
 tissimo infernum Cælo miscueris, eadem societatis huius
 impiæ præmium tuleris, proq; auxilio prodicionem lu-
 craberis. Aut num fœdera amicos aut amicos faciunt fœde-
 ra? Inter inimicos fœdera socialia prodicionem faciunt,
 inter amicos amicitiam firman, aut firmare conantur.
 Quæ tamen & ipsa quam infasta, inter diuoriarum re-

i Cic. l. ep. l. ad
 Q. Fratrem.
 k Senec. epist.
 l 12. l.

l Dio. l. 50.

a Tac. 3. Ann.

b Job. 21. 16.

c Sophocli. in.

Oedip. Tyr.

d 1 Chron. 25.

v. 6. cum seqq.

rum. formas si inital vt enim consulum perpetua ne fiant, sic momentanea aut natura fugacia, stultum si fiant. Inter monarchiam itaq; & reliquum gubernandi modum omnem, frustra felicitatem ex fædere quis sperauerit. Inter *constans* enim et *fugax* quod felicitati assignauerimus momentum? Quod contubernium? Præterquam autem monarchiæ, cui quæso attribuerimus reip. formæ fixum auctoritatis constantis pondus? Ipsæ aliæ interrogatæ reipsa ostensuræ, continuo sese inquietari motu corumpente, donoc in monarchia tandem, fixam & desideratam sibi, & inueniēre & posuēre quietem. *Romana* resp. parna licet & prudentia in firmissimum videbatur enutriuissæ ciues suos æternæ libertatis amorem, longè profligassæ nomen ipsum omnis monarchiæ inuissæ; quem tamen foris inuenire hostem nequit, domi habet *Cæsarem*, qui cuncta *dissidijs libertatis Aristocratica fessa*, sub tutelam & quietum suscipit imperium.

c Tac. i. Ann.

De *Romana* quod dictum, quidni diceretur de alia omnis reip. forma? Si quod robustum, tamdiu ægrum, a gremio quamdiu prohibetur monarchiæ, in hoc reliquæ infirmiores nisi reclinauerint puluinar, motu proprio quassæ dispereant oportet, amicitia & societas omnis ruat. Quia enim *fundamentis differunt & sine, mediis vni non quæunt*. Quamdiu vera *Taciti*, vt verissima & perpetua: *Hand facile libertas & domini miscentur*; impossibile stent amicitia iura firma aut inuiolata inter tam longè diffidentes gubernandi formulas, impossibile omnino vt inter contrarios cultus diuinos custodientes aut profitentes. *Vero cum falso æterna pugna, concordia nulla, pio cum impio consiliorum participatio, aut nulla, aut si quæ infausta.* Ethnicam miremur pietatem. *Gloriam Miloni tribuit Cicero quod nunquam vilius perfidi & inuidi usus sit consilio.* Piæ

g op. 3. ad Atti.

h Plut. in poli.

& reiecerunt consilium reip, quantumuis commodum et vtilissimum, ob *Demosthenem* auctorem et datorem prodigum et viciosum *Lacedæmonij*. Et sanè impius consilium ministrare vt poterit vnum est. Ab hoc autem quam remotus

motus impius? Quam procul a bono, propè sunt huic rei hæc historici liuiter inflexa: *In turbas & discordias pessimo cuius plurima vis, pax & quies bonis artibus indigent*¹. Vel *ITac. 4. hist.* vnus municipij audacia, ni mature subuentum fuisset, discordijs armisq; Ciuilibus remp. perculisset². Et *Civilis*³ *ITac. 2. Ann.* hoc verissimum iniquientis *Deos adesse fortioribus*⁴. Impie⁵ *ITac. 4. hist.* tate autem et stulticia quid infirmius? Pietate namq; et sapientia Deouè, quid fortius? *Lavinia* numinis diuini quia habet fauorem, humanis inimicitijs ac inuidia longè potentior est⁶. Cum quoq; consilium omne *falicitatem*⁷ *m Hæc. l. 1.* finem habeat et scopum, quod indubitatum, experientia maximè adseuerant *pietatem verbumq;* vnice adorandum, obseruandum, normam sibi constituendum consilij vnicam, nemo, existimamus, negabit. Vt enim cætera adijciantur nobis, *prima regnum quarendum Dei est*, et iustitia eius. Hoc enim si antecesserit infelicem consilij et rei gerendæ futurum euentum ipsi negant vel Ethnici. *Diomedes* enim *Sthenelusq;* certissimam cur promittunt sibi victoriam? *ὅν γὰρ βιά ἐκαστὸς.* Deo enim duce venimus⁸. Cur fosse euersionem factam ait Homerus? *Ἰὼν Ἀλέκτῃ τῇ*⁹ *2. Iliad. Hom.*

Ἀθαρῶν τῇ καὶ ἔτι πολλὰ χεῖρας ἰμπεδόν ἔει

Dixit autem inuitis extructus erat

*Immortalibus, quocirca etiam non ad multum tempus firmus stetit*¹⁰. Extra oleas haud vagabimur circa libertatem ^{b Homer. 12.} consilij: *Quando et ubi consultandum, inquisuerimus.* ^{11 Iliad.} Et sanè labor difficilis in specie præscribere quid quando statuendum faciendumvè. Vt enim impossibile, omnia legum sepius contineantur comprehendanturvè, cum quotidie emergant casus dubij, decisionem nouam et legem poscentes; ita et impossibile hoc. Sunt enim rationes quæ semper et continuè, sunt quæ nunquam, sunt quæ quandoq; consultandum aiunt. Singulis enim momentis res noua quia exoriuntur, quia et naturâ in deterius cuncta vergunt, natura quia cuncta ad dissolutionem sui ceu ad sua deproperant principia: quotidie aiunt *medus* referente

c del. Confei. dist. referente *Barthol. Philippo* aggregatur aliquid in nobis
13. n. 13. curatione quod indiget, curatio autem hæc non fiat nisi

consilio, Sequetur consultandum semper. Quia & semper
 vivendum iuste, cum iustitia constans sit & perpetua
 voluntas: & præ, cum ne minimus peccandi locus. Ex

d. inf. 1. c. 1.
c. 4. ap. bel. n.
16.

Leonis imperatoris mente, vtilissima est in considerandis
 rebus pertractatio. Ita enim fiet, ut neq; teipsum nimis
 exæcæ temeritati exponas, nec rursus nimia rerum cupiditate
 illectus in manifestum aliquod discrimen incidas. *Romanus*

Emerb. 8. v. 15.

& accedit mos, quo quotidie consulebant trecenti
 viginti f. *Natæ* autē & *fati* lege immota considerata, qua
 omnia ad nihilum reducenda, contra naturam contra &
 decretum pugnaverit frustra æternum *unquam*, qui con-
 sultandum dixerit; Infelix pugna; Irritum consilium. Nec
 enim felicitatem tantum tale quid audens, admissurus
 suam, sed inuenturus pœnam. Quia autem prædictorum
 illud *impossibilitatis*, hoc *vercordia*, utroq; reiecto, *Ali-*
quando consultandum affirmamus, aut semper tum, cum
 res nostræ id efflagitauerint. Pro qualitate enim rerum
 emergentium si qualificanda consilia, non, nisi res cum
 emerferint consilio dignæ, consultandum. Tritum huc facit
 & vulgare: *Sapientis est mutare consilium, quia in campo*
& ex arena consilium: consilium resque locusque dabunt,
 est *Nelsonis*. Et *Calini Rodigini*: Consilia rebus adaptan-
 tur, imò voluntur. Idēd consilium nasci *sub die* debet, sed
 hoc quoq; tardum est *impris*, *Sub manu*, quod aiunt, con-
 silium nascatur. Eleganter *Cicero*: Si pugnandum est, quo
 tempore *in casu*, quo consilio in temporibus situm est. *h.*
 Quandocunq; igitur aut res aut locus aut necessitas effla-
 gitauerit, semper consultandum. Aut num statim & sine
 mora? Hæc præcipitur. *præcipitata* namq; consilia vix
 consilia. Consilia enim bona *mora*, scelera inualefcunt im-
 petu.

g. lib. 6. c. 31.
Antie. elect.
h. 7. ep. 9. ad
At. 14.

17. 1. 1. h. 1.

At contra dicit, præter superius relata passim, & occa-
 sionis momentanea præsentia, perpetua inconstantia. Sed
necessitatis casus contra dictionem hanc facile conciliatu-

rus. *Servius Hala bene: belli necessitates non expectant diutius humanum consilium: ac proinde primo quoq; tempore illis prospiciendum.* Nec tamen ita se habeant dicta in omni consilij parte indifferenter. Necessitas enim executionem magis præcipitat consilij, non scopum. Ex causa enim ut plurimum quia oritur necessitas illa externa, seu ex facto extra nos occurrente, merito ab executione consilij arqueris moram, & ratione & auctoritate iuventibus. Consilij enim executio bellici, in quem agit maximè? In hostem, magis igitur in agens, quam in patiens. Magis enim agit ne patiatur, quam ut agat ut patiat *hostis*, consilium. Intra defensoris enim terminos collocat bellum, ratio, ius, pietas. Huius autem termini inculpati, amovisse iniuriam, non intulisse. Ne igitur patiat, quia præcipue agit consilium, idem oportet habeat momentum nascendi hoc cum eo quod agit ut patiat. Et uti diuinitatis potius, non mortalitatis est, præuidisse semper res, extra nos in nos violenter agentes, & ita providentia à nobis auertisse, sic affirmasse rebus extra nos ortis in nos violenter agentibus cum mora occurrì posse, irrationalitatis est, non rationis. Si & vera hæc *Plutonis: pacis tempore cogitandum bellum*, falsa omnino quæ pro mora stant argumenta. Si enim iustum & bonum præuenisse bellum antequam veniat, iniustum & malum vrgens mora aluisse, & auxisse. Si & scopus belli, *bella violata vindicetur pax*, necessum prudentiæ magis sit conueniens, pax a bello custodiat, intermetata. Iuvat & hoc *Salustij, priusquam incipias consilio, ubi consulueris maturè factu opus est.* Quid quod consilium ipsum in scopo, qui ut plurimum in *An faciendum aut non faciendum*, consistit, sui natura velit moram, executio eiusdem, quæ ut plurimum in *Quomodo, Quando, ubi, per quem &c.* faciendum aut non faciendum, non item. Difficilius siquidem & dare consilium quam exequi, Et quid nîd? Hoc enim ministeriale vel servile, herile illud hoc militis, imperatoris illud. Hinc & iure *Agamemnon* plus tribuit consilij *Nestoris* & *Ulyssis*,

a 1. Offic.

b ap Non. in.
fragm. Cicer.

c Tac. 3. Hist.

d Tac. 13. Ann.

Ulyssis, quam robori & armis *Atacis & Achillis*.^a Et bene Cicero, Atheniensibus non minus profuisse consilia *Solonis*, quam victorias *Themistoclis*. Optimè; Annon enim appendix tantum animi Corpus est? Nihilq; in se habet magni^b. Cauendum igitur, ne executionis mora addatur consilij, seopo saltem debita. Hic enim maturitatem expetit, vltra quod tempus quod impenditur, corruptio est, quod ante stultitia Res tanti momenti, vt aliter agenti infelicitatem det comitem: *Fabius Valens* exemplo sit. Hic enim, multo ac molli concubinarum spadonumq; agmine, *seguis quam ad bellum* contra *Cecinnani* incedens proditam à *Lucilio Basso Rauennatem Classen*, pernicibus nuncijs accepit. Et si ceptum iter properasset, nutantem *Cæcinam* præuenire, aut ante discrimen pugne assequi legiones. potuisset. Nec deerant qui monerent, vt cum fidissimis per occultos tramites, vitata *Rauenna*, *Hostiliam Cremonam* pergeret. Alijs placebat accitis ex vrbe prætorij cohortibus, valida manu perumpere. Ipse inutili contumacia agendi tempora consultando consumpsit. Mox vtrumq; consilium aspernatus, quod inter ancipitia deterribum est, dum media sequitur, nec ausus est satis, nec prouidet. Huc recidit omne: Omne incommodum emicauerimus, & ex consilij natura egerimus, in occasione obseruanda oculos, in eadem apprehendenda promptissimi, in eadem exequenda si fuerimus presentissimi.

Allicit hæc nos circumstantia temporis, quæramus, nocturnum an consultationibus maxime proprium, & idoneum tempus. Et sanè nescio tristitia noctis & obscuritas quid priuilegij sibi arrogent & prærogatiua hoc in consultationis arduo negotio. *Diffimulationem* enim^d. Sinceritati consilij & castitati apprimè conueniens. An autè quia magis parua tum æquat nox? Interq; diuitem & pauperem vix discernit? An quia terroris haud parum incurrit tristis pænz falsi & diffimulationis præmijs? Tenebræ electæ ad augendam formidinem inuenerationem: An quia iudicij lumen

lumen circumfusa obscuritate intra se quasi in centrum
 coactum, in maius se excitat robor & feruentius? Quid
 quid sit, *noctū, quasi silentio & quiescente animo, multo ducis*
cogitatio molitur ac perficit. Onofandri sunt. Cui con- ^{ca. 1. figurat.}
 sona *Homeri*, quæ *insomnes noctes* bono imperant
 imperatori, temp. consilio stabilitam cupienti. Cir-
 ca & mediam *noctem* in curiam conueniunt Senatores
 f. coacto à Tullo consilio nocte decernunt, quæ ex hinc ^{f. Halic. lib. 2.}
Euphrone veteribus. Hunc & ob effectum opinor similem ^{g. Halic. lib. 3.}
Romanorum æmulantur *Consilia*. Per gradus enim des-
 cendunt aliquot ad *subterraneam aram* prope Circum
 maximum, *Conse Deo*, *arcana* *consultationum* duci
 sacram. Rationes variz varijs vt *arcana* consilium de-
 bere esse significarent. Placet *Halicarnassæo*.^b aut osten- ^{h. lib. 2.}
 decerent *ab omni perturbatione* & *espectu vacuum*, conforme
 ad voluntatem & arbitrium diuinum. Obseruatum *Bar-*
tholomæi: *Philippi* consulentes admonerentur, se *iudicio* &
arbitrio eorum quos consulunt submitterent. Quia & Ro- ^{a. del. cons. disc.}
 mani multa, ingenium, & studia & temp. concernentia ^{11. n. 1.}
 à *Græcis* sint mutuati, vel *Cicerone* passim teste, haud for-
 sitan longe à vero oberrauerimus, si & in hoc secutos eos
 dixerimus *Græcos*, *Lacedæmonios* volo, apud quos *Lycurgi*
 lege cautum: *Ne consilium haberetur in loco magnificè ap-*
parato ^{b.} fortè ne cogitationes distraherentur obiectu
 magnificentiz, neuè à recti tramite incitamento auri &
 diuitiarum abstraherentur. Certè, *consilio cum diuitijs*
 maior è *longinquo amicitia*. *Fabricij* censura in hanc rem
 prona, qua *Cornelium Rufum* ordine mouet, quod decem
 pondo vasa argentea comparasset, apud *Valerij* *Maxim.*
 Nobis opinio, *dissimulationis* omnis omnimodo à con-
 silij castitate arceretur de honestamentum. Quia & *apud*
aram & *in conuiuijs* à multis de rebus consultandum seri-
 js. Ad aram, dubio procul meminissent melius, *diuinam*
providentiam, *hominum*, *dijs inimicorum consilia occulta*,
 & *conatus impios in lucem proferre*. Innuat *Virginij* in
 oratione ad Senatum: *Arceant profanum vulgus à re* ^{c. Halic. lib. 10.}
Acra ^{2.} *Acra* ^{2.} *Acra* ^{2.}

sacratissima, cui religio ipsa plus veridicat veneratoni; discerent, Deum consiliorum bonorum auctorem vnicum, malorum & iudicem & vindicem acerrimū & præsentissimū, d. Esai. 29. 17. Credimus monstrarent, ab ara apud aram, visq; ad aram, verum esse & agere consilium. Quid si & instructum vellent populum, *utilitatem publicam potius quam priuatam* finem haberet & consiliorum normam? publica sacra *privatas* respuunt ceremonias, dominantur priuatis. Et licet quandoq; tam subita velint res consilia, vt pereas antequam aram adeas, & licet mos multorum in contrariū (hi enim in propatulo, hi in foro, in edita hi hi in abdita domus parte, hi in Curia, hi alibi hi alicubi) angustæ tamen consilij maiestati honorificū, apud, aut domum sacram habeat domicilium e, aut loco religionem adferat, locus ipse religionem nullā si deferat. Attulerimus autē, si consultantes hæc decreta obseruauerimus; *Morticina ne inferio: Coriarij & Vespulliones absunt; Si Appio conuiuium quis velit, vbi ex consilio fuerit egressus tunc ei conuiuiator*, vt habent verba M. Corneli ad Claudium in hanc nostram rem commode inflexa f.

f. Halic. l. 11.

Ex dictis *contra conuidia* pugnabit quis. Si enim magnum consilium & audax Grecia suscepit quod *Cupidinum & Amorum* simulacra in gymnasijs consecrauit, referente Laetantio s, facinus suscepturi rem sacratissimam *conuiuiorum* sociauerimus fornici. At nam omnia indiscriminatim damnanda conuiuia? Absit quis statuatur. Historias excute, & *Christiana & Esbnica*, laudata & frequentissima tibi occursura splendissima conuiuia. Etiam consultationibus commoda & idonea. Hæ enim felicitatem quia finem habent necessum exposcant conuiuia. Ad illam enim, *vnitate & concordia* sublatis impossibile peruenieris. Aut itaq; conuiuia permiseris reip; aut felicitatem illi denegaueris. Hæc enim Conuiuijs & paratur, & reparantur. Roma vix condita ne collaberetur *Numa* Ciues suos sacrificijs solennibus ac epulis obligat^h. Et *Augustus* populum *aunona* in obedientiam & frangit & pellicit. Nero quoq; quo fidem adquireret, nihil vsquam perinde lætum sibi publicis locis struere conuiuia,

totaq;

g lib. 1. c. 10.

ex Cic. 2. Cl. in
ser. frangm. Cic.

h Plat. in Num.

Halic. l. 2.

l. Tac. 3. Ann.

totaq; urbe quasi domo uti^k. Lycurgi tacemus ^{quæritur, & k Tac. 15. Ann.}
Cretensium publica *conviniendi* hospitia, & cunctarum
 ferè nationum *conviniorum* solennia communia. Certè
 si consensu & caritate temp. effectam velimus, *convinio-*
rum sacra intacta custodiamus. Sine hisce enim ignoti in-
 ter se sine affectibus mutuis quasi ex diverso genere mor-
 talium repentè aut temere in vnum collecti, *numeros*
 magis facturi, non temp. Famelica itaq; *Bodini* contra
Germanum morem linquamus argumenta^a. *Sinceritati* ^{a lib. 3. de rep.}
 consultum quia salagunt *Germani* consiliorum, & de nocte, c. 1.
 & in *convinijs*, & *armati* de rebus consultant maximis:
 Denocte, rationibus iam supra relatis. *Armati*, *liberta-*
tis meminissent, & virtutis. *Civilis* huc quadrant ad
Agrippinenses, quæ, vobis, aiunt gratulamur, quod tandem
liberi inter *liberos* eritis. Nam ad hunc diem, flumina ac ter-
 rat, & calum quodammodo ipsum clau serant *Romani*,
 ut colloquia congressusq; nostros arcerent: vel quod cantu
 melosius est: utris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub
 custode & pretio coiremus. Sed ut amicitia societasq; nostra
 in æternum rata sint, poscimus à vobis, muros coloniarum;
 munimenta servitij, detrahatis. Etiam fera animalia si clau-
 sa teneas, virtutis obliuiscuntur^b. In convinijs.
 Inimicitia inter ipsos ut dictum, tollantur. Deterrima
 pestis. Inter *liberos* maximè, *periculosiores* siquidem
 inimicitia iuxta *libertatem*^c. Sapienter. Quia ante, ut
 securè standum, quam ut hostis lædendus cogitandum.
 Et præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus nec
 fortuna conglobatio. Non enim hæc turmam aut cuneum
 faciunt, sed familia & propinquitates. In *convinijs* igitur
 tanquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes
 pateat animus, aut ad magnas inaleascit. Ergo detecta &
 nuda omnium mens postera die retractatur, & salua utrius-
 que temporis ratio est. Deliberant, dum fingere noscunt, *constituit*
 dum errare non possunt^d. Et sane vinculo amicitia ita d *Tac. d. hie.*
 contracta inter *Germanos*, vix vllum sanctius. *Convicti-*
bus & *hospitijs* non alia gens effusius indulget. Quemcunq;

mortalium arcere testis, nefas habetur. Nefas igitur quod majus inter illos, quam in periculo & discrimine reliquisse illum, *convivij & convivij* quem habueris participem! Damnamus flagitij enormissimi *Rhesaporum*, quia catenis incautum onerat *Cotym* in convivio sanciendo fœderi adjecto, (*) frustra sacra regni, ejusdem familiæ Deos, & *hospitales mensas* obtestantem. *Neronem* quoq; epulantem *Britannicum* in propinquorum aspectu veneno rapido necantem. Pisonis admiramur & suspicimus fidem. Conjuratis namq; in *Neronem* licet placitum maturare cædem apud *Baias* in villa Pisonis, abnuat tamen Piso, invidiam prætendens, *Si sacra mensa dij, hospitales cæde qualiscunq; principis cruentarentur*, 2. Nec instructuosa legatio quæ memorat *Cæsari* communem patriam, communemq; olim miliciam, amicitias utriusq; partis virorum nobilium morem maiorum abhorrentium à lethali bus diffentionibus ^h.

^h Appian lib. 5.
libell. civil.

Laudatus hic Germanorum mos, consiliorum retractationis facit jam quæramus, *Consilia an sint mutabilia*. Et quod nō, pater. Quia *sententia*, quia in ratione fundatum, & *pietate*. Quæ immutabilia. Quia & natura natum, id demum esse optimum & firmissimum, Deum & naturam quod proximè accedit. Sequetur, ea demum digna nomine consilij, quæ immutabilia. Consilia enim *Dei* quoq; hujus naturæ. Cum & adhibeatur consilium *res necedant contra voluntatem* nostram; Et finem habeat salutem consulentium consultantiumve, necessum consilij natura immota. Quæ enim, nisi fuerit constans, salus? *Legibus* quia constat resp. satius illas ex causa, quamvis iniquas retinuisse, quam earum immutatione etiam in melius temp. concussisse. *Augustus* leges firmiter retinendas censet, nec quicquam in his mutandum. *Quæ enim eandem semper manent, etsi sint nonnihil vitiosa, utiliora tamen sunt his quæ subinde in melius innovantur*, 1. Turpis sanè & fœda illa vacillatio sententiam mutantium. Signum siquidem certum, non certæ mentis. Idq; in singulis

^h Dio lib. 53.

Iis consiliarijs, tum magis consilij, vitandum ne audiant
 illud quod *Carolus V.* imperator facete conijcere in Ger-
 manorum conuentus hodiernos solebat, quos assimilabat
Viperis. Quia aiebat, vt isti matres suas tollunt, sic illo-
 rum posteriora decreta, priora ^k. Laudabile *Lacedaemoni-*
orum institutum, qui, quae de rep. semel decreta fuerant
 ita tuebantur, vt, quae antea placuerant nunquam oppugna-
 rent^l. Nec enim licebat de legibus semel susceptis dispu-
 tare. Quod postea *Achaemum* Resp. à *Lacedaemonijs*
 viliter traxerunt^m. Et hæc quidem pro constantia. Pro
 mutabilitate consiliorum sunt quoq; haud leuia argumen-
 torum momenta. Ad rem enim accomodandam.
 Et quidem ex prudentia arbitrio. Quod passim ostensum.
 Et *Romanus* dictator quamuis principio apud se statuisset
 bellum sine vlla pugna conficere, tamen sententiam muta-
 uitⁿ. *Valerius* quoq; dum postulat, decem viri sententias
 in medio proponant vt de ijs discipantur, & denuo ab ini-
 tiis omnes senatores rogentur^b. Ostendit retractationem
 consiliorum *Senatus* quoq; *Romano* haud infrequentem.
Oppie leges quid si placuerint olim, sic temporibus reip.
 postulantibus Remissum certè aliquid postea & mitiga-
 tum, quia expèdierit^c. Consilia certè ad euentus & tem-
 pora accommodanda & sæpe inuestiganda sunt: atq; opor-
 tet tanquam in talorum iactu, ad id quod ceciderit res suas
 aptare quocunq; modo ratio id optimum esse dixerit,
 non autem quasi pueros ipsos quoq; cadentes firmiter eam
 rem tenere in quam impigeris & clamando quiritandoq;
 tempus consumere^d. Consilia ergo nona pro rebus bonis
 aut vbi priora in prospera. Grauis pugna & irreconciliabilis
 fore. Distinctione ex diuersitate formarum rerum, defuncta
 tollat contrarietatem si velit *Athenius*^e inquitendo, in
 democratiâ & Aristocratiâ non esse integrum & liberum
 retractare consilia vel mutare, tentabimus tamen hos di-
 stinctione alia contradictionem amoueamus, inter consili-
 um iuris, & consilium facti. Iuris illud dicimus, vt qua-
 stionem quod sapiis iuris. Facti hoc, vt circumadum quod
 versatur.

^k Lips. 3. polit. 3.

^l Plutarch. in
lycurg.

^m Lini. lib. 33.

ⁿ Natis. lib. 6.

^b Id. li.

^c Tac. 3. Ann.

^d Plato. ap. Lips.
3. polit. 5. in. not.

^e c. 22. polit.

satur exsequendi id quaestione iuris quod decisum. Illud scopum proprie respicit facti. Hoc modum & viam perueniendi ad scopum. Illud in decidendo versatur, hoc in agendo. Prius illud immutabile, mutabile dicimus hoc. Huius ratio intelligi poterit ex ratione & natura illius. Cum enim in omni consilio iuris inquirendum & statuendum scopus de quo consultatur, num iustus, num pius? Hæc autem sui natura talia mutationem quæ haud admittant, cum semel iustum semper iustum, semel piuum semper pium, natura, iure, scriptura stipulantibus, firmum futurum id iam à nobis quod positum.

Quod & gestu consultantium quodammodo edocemur. Sedentes enim, ut dictum, consultant Germani, Persæ, Romani, Iudæi, cuncti, (vnde & à confidendo consilium dictum existimat quasi confiduum Guarim. Veronens) ¹. In proptulo & in foro Tribuni sedentes. Theologi veteres ac poetæ Palladem Ioni decumbenti adsidere sinxere, monstrarent, non tantum sedatos debere esse consilium capientium animos & omni motu liberos, sed immotum felicitatis fundamentum consilium. Et hinc putamus ortum hoc de Romanis: Sedendo vincunt ². Quia & oculus animi index, loquiturq; Creontis ipse vultus flebiles Oedipo notas, incessusq; Pisanis turbidus eiusdem prodit iram ³. sedebant, quiete hæc consilium debere esse immotum ut & arcanum ostenderent optimè. Anima namq; consilij secretum, quod proditum & patefactum quo damno perculit vrbes & orbem? Si vlla, consilij certè sacra Silentij Numinis ceremonijs dignissima. Si vlla, Persarum natio huius numinis culcris deuotissima. Regum enim suorum arcana mira colunt fide, ita, ut nec metus nec spes eliciant vocem occulta quæ prodantur. An more, an disciplina, nihil interest. Romani his vicini olim. Horum enim curia, in multo senatorum numero, sic silentio clausa vndiq; ut, non dicam vnum, sed neminem audisse crederes, quod tam multorum auribus fuerat commissum. Placet Atheniensium mos senatores qui garrulos, occultis suffragiis

Idem art. p. 101.

Idem art. 10.

In Barth. phil. del.
conf. dist. 1. n. 8.

In Senec. Oedip.

act. 3.

In Tac. Ann.

vti, *inutilitatem*: *Romanorum* censuram loquacem
 qui Senatorem cum perpetua ignominia senatu arcebat
 1. Notabile illud de *Eumene* Rege, qui cum *Romanis* ven- *l Radia. 3. reip. 1*
 nisset, & regem *Persam* in Senatu accusasset, ac de toto bel-
 lo cum patribus deliberasset, in presentia, nihil, præter-
 quam fuisse in curia regem scire quisquam potuit: bello
 deniq; perfecto, quæq; dicta à rege, quæq; responsa *m Lipsiano: 1. pol. 3.*
 essent, enarrauerunt. Inter paucos autem quia maius sa-
 cramentis imperium, cum verissimum, quod *Tullus*, qua
 multi sciunt ea ne per minimum quidem temporis spaciū
 plausio tegi solent, qua vero pauci, quasi non sint, con- *a Halc. 1. 3.*
 sultum paucioribus, cum consultasse. Et, quia rari boni *b Poirron. satyr.*
 quia pauci prudentior, honesta a deterioribus, utilia a noxijs
 discernunt. Leonis aridet præceptum: *Secreta res ve* *c Tac. 4. Ann.*
secretiores fiant minimè ad cognoscendum multisitudine indi-
gent. Et *Augusti* praxis; ut in gerenda rep. *Mecanatem* *dc. 4. n. 8. app.*
 tantum & *Agrippam* ad consilium qui adhiberi, præter *de Lap. Lips.*
 eos neminem. Nec *Cæsar* quenkum habuit præter *Q.* *col. 8.*
Padium & Cornelium Balbum, quibuscum *ta ius iudicata* *c Dio. lib. 13.*
 literis occultis communicabat. *Cincinnati* ad Appium *f Suet. in Iulio,*
 huc quadrabit: *Quo plures tribuni, eo difficilior concordia.*
 Huic tamen mori quam repugnans multarum rerum
 consuetudo facillima! *Athenis* singulis annis quadrin-
 genti in *Platonis* rep. trigessimis quisq; in *Romana* tre-
 centi viginti. Inter Iudeos cuncti. Apud *Germanos* om-
 nes ad consilia admissi. Et hoc merito. Quis enim vnus
 in omni re sapiens? Hebetiorem inueneris à meridie, ante
 meridiem qui erat acutissimus. Nisi & diuersæ varian-
 tesq; dicantur sententiæ, nemo eligere poterit meliorem,
 sed ea vti quæ dicta. At cum plures, licet tanquam au-
 rum purum secernere, quod solum, separari cum nequear,
 alteri applicatum speratumq; potest. Iterum contrari-
 etas & repugnantia manifestissima. Quam tamen facile
 sustuleris non, si monarchiam a reliquo reip. statu seiuu-
 eris; sed si negatiuam executionis consilij, affirmatiuam de-
 cisioni attribueris. Simplex enim qui ignorat suo ritui
 suum

suum scopum, suo templo suum numen. Numini autem cuius; suæ aræ tantus amor, ut perpetuam eam sibi custodiat sedem, ni ab alio placatum ita suo non contrario sed meliori, sede propria evocatum in alium transmigraverit. Vnde fit ut cultus sui gnarus, haud ignarus esse poterit consilij ritus contrarij. Quod & rerump. formæ manifestissime probant. Quia enim *naturale iungium inter status diversos*, ipsis viriisq; reip; legibus enutritum fundamentalibus, contra naturam egerimus, ut consilium vnius alteri repugnant judicaverimus, contra prudentiam, nobis si persuaserimus in unum scopum Monarchiam cum alio statu consentire. Ex quo constat haud interesse mutum, adversarius si sciverit, nostro jure quid justum, quid rectum nostro nobis sacrum. Nec opus taciturnitate, tam ex acta in consilio decedente nobis quid aut justum, aut pium, aut injustum, aut impium. Quod tamen secus se habet in consilij executione. Hic enim paucitas, & summa opus taciturnitate. Sciat itaq; omnis iustum bellum & pium in quo pugnat, solus imperator sit gnarus, quando, ubi, quando bellum illud gerendum. Constat ex relatis. Et a Dolabella expeditæ cohortes atq; quam in partem ducerentur ignare cetero agmine rapiuntur.

g Tac. 4. Ann.

Sequitur definitio rei. Consilium est. *sententia rei feliciter gerenda*. Rem hic non physicam, sed intellectum volumus omne negotium in actionem hominis incidens. Græcis ἵππα sunt & ὁπύματα. Sic rei Romana mentio, & rerum Tiberij. rerum & domi tranquillitas item veterum incrementum.

h ap. Tac. passim.

Et Leo imperator rei appellatione hoc sensu utitur, præcipiendo, omnem actionem consilium antecedeat, cum inconsulta rerum tractatio haud iuta. Ex quidem rem dubiam. Sic enim Cicero *angustius* obiectum facitur consilij, sic *Johnna*. *Genesius*. Sic Plinius ad Traianum, dum, *reges*, inquit, Domine consilio me regas *hesitantes*. Et, *dubitantibus* illis quid faciendum esset, Tullius suam sententiam postremus aperuit, Antecepta & cura Tiberium distrahente, vine

i De appar. bell. c. 4.

k vid. epist. enchir. 1. & c.

36.

l Caibol.

m Hælic. lib. 3.

d &

militem

militem servum suum coaceret, an inanem erga dilectum
 tempore ipso vanescere siceret, modo nihil spernendum,
 modo an omnia metuenda *ambiguus* pudoris ac metus
 reputabat. ^a Commodè. In re enim iam decisa quid n^o Tac. 2. Ann.
 noua opus lege? in re certa quid consilio? *In sui peram*
Deus fatigat qui certa deorum iussa consilio suo in dubium
trahat. Quid enim omne quod dubium putat, *deficit q*
iam qui dubitat. Si & de lege lata disputasse contra ma-
 iestatem ipsius legislatoris, de veritate ipsa addubitasse
 sacrilegium erit. Et hinc factum putamus *dubium* maxime
 & ferè semper altera consilij partem, executionem nempe,
 comitari. Et quidem variè. Pauci reuoluisse iuvat, præter
 dicta, exempla. Iuris quæstione seu consilij l^ocopo in a-
 doptione alienius legitime deciso, in executione dubium
 incidit *quis potior.* Sic *Galba* ad *Pisonem*: *Est tibi frater*
patri nobilitate, natu maior, dignus hac fortuna, nisi tu potior
esset. Seditionem tollendam iam decisum, at *quomodo* a Tac. 3. hist.
 & celeriter & turd id fieri queat cura & cogitatio subit
 consules. ^b Certum quidem gerendum bellum, *de mo-* b. *Halis lib. 9.*
do tamen ac ratione id gerendi, cum collega consultare in-
 ciple. *Marcus* s. Jam in patre rebellis *Abfolon*, tamen *cid lib. 8.*
 ad *Achitophol* inquit i^omite consilium *quid* agere debeamus
^d *Locus* quoq; exsequendi consilij iam facti dubitatio- *d 2. Sam. 16. 10*
 nem iniicere quandoq; consuevit. Sic in adoptione *Piso-*
nia consultatum; *pro rostris*, an *in Senatu*, an *in castris*
annuncietur. Et *Persena*, postquam enim pugnari pla-
 citum, interesse pugne *imperatorem*, an sepetari melius
 foret dubitauere. *Qualiter* quoq; seu *per quos*. *Ambiguus* c Tac. 3. hist.
 consilij *Manius* num omissa *Moesia* *Dyrrachium* pe-
 dite ac equite peteret, simul longis nauibus versum in
Italiam mare clauderet. *Tempus* & *modus* haud infre-
 quenter. Agitauere siquidem, placeretne obstrui *Panno-*
nia *Alpes*, donec à tergo vires vniuersæ consurgerent, an
 ire *cominus* & certare pro *Italia* constantius foret. *Civilis*
 & *Classicus*, rebus secundis sublatis, an *Coloniæ* *Agrip-*
pina *form* diripiendam excerciibus suis permitterent dubi-
 tauerunt.

taueret. Consultabatur *verum* Romam tum veteranis proficisceretur, an *Capuam* teneret, et *Antonium* venientem excluderet. an *tres* ad tres legiones *Macedonicas*, quæ iter secundum mare superum faciunt. Consilium & *Cicero* exquirat *Romamne* veniat an *Arpinum*. *Tiridates* & rem *Seleucensem* populo permittit, mox consultans *quonam* die regni solennia capesceret. *Mitimus* exempla alia huc facientia. Infinita siquidem. Omnia autem monstrantia duas consilij partes. Quarum prior quærit & deciderit *an res* in consilium deducta *pia, iusta, proficua*. Posterior, id quod iam decisum *quomodo* executioni mandandum. Illam dicebamus quodammodo *affinem questioni iuris*, hanc facti. Illam in considerando, hanc positam in agendo. Vitamq; partem hanc *Augusti* complectitur oratio, quæ & in *capiendo consilio* & in *agendo* iusticiam & pietatem obseruandam asserit. Et *Leo* haud obscure ex *Augusti* mente, & distinctione nostra: Vult enim, statim sistendum nobis, *nihilq; agendum, si decisum rem non esse agendam*. Si secus, siue decretum ut fiat, statim præcipit considerationem suscipendam *de modo agendi, vel quomodo, de tempore, vel quando: De ubi, vel loco: de quo sen persona* *g c. 4. appar. bel. per quem* &. Totum compendiosè habet hoc vulgatissimum: *pruſquam incipias consulo, ubi consulueris maturè facto opus est*. Elegantissima *Muciani* verba, omnes, dicentia, qui magnarum rerum consilia suscipiunt *estimare* debent, an quod *inceatur* reip. *utile, ipſis glorioſum, aut promissum effectum, aut certe non arduum sit*. Simul ipſe qui suadet considerandus est, adiciatne consilio periculum suum, & si fortuna ceptis affuerit, cui summum decus adquiratur.

In Tac. 2. hist.

Qua autem consilij pars præſtatur? Sunt enim quæ dubitandi suggerunt rationes argumenta. Quid enim consilium *sine armis*? Idem quod *lex sine pœna*. Ut *ira sine viribus* vana, sic *sine milite* consilium. *Mors* *Barbi* sapè *Seneca* *inſuſcit* potentiam, quia nec bonis artibus idem vicium erat, altero velut *duce amore*.

In Tac. 14. Ann.

Pisonis

Veronenses fideles; *Ferrarienses* incauti; *Genenses* ignavi;
Lucenses veiles; *Valesi* maligni; *Bruti* stupidi; *Mantenses*
 acuti; *Perusini* celeres; *Sanenenses* tardi; *Pisanini* ambigui;
 Varietas sane & inaequalitas maxima hominum tamen
 magis quam regionum; non naturae diversimodae & v-
 rentium & abutentium. Cum enim ingenio qui valent,
 coherere, despiciant; plerumque prudentiae quae sunt: (ingenio
 autem magis ne indueretur videtur ex re discepta quid profici-
 ta vel praestitum sit & sit ut ingenio laudem frequentiore
 praeiudicium tam in persuasum sibi habeant) haud facile
 in uno conveniunt domine; & iterum cum pru-
 dentia quae sunt, industria magis & experientia, acqui-
 rantur quam ingenio, mundo recto, sit, in uno rarissime
 iunctum quod inveniatur. Quicquid sit, certum, *Ero-
 tianensis* prudentia *Galliarum* regem, in consultationibus, bel-
 lum maxime concernentibus, omnes iudicio antehisse
 consiliarios suos, ut in executione sequutum omnes. *Pi-
 cinum* duce in consiliis infirmum fuisse iudicij dan-
 dis, in ex loquendis acerrimi & promississimi *P. Clementis*
Septimum pontificem in consiliis dandis antecessisse omnes,
 in exsequendis cessasse omnibus. *Hannibalem* terrestri
 pugna felicissimum, infelicissimum maritima. Sic *CM*
ex virum vir animi maximi, utinam tamen quoque sit sa-
 pientia consilij, *Stor* sequemur laudem exemplum
 ne sine fructu, cui consuetudo, si de iure aut de negotijs
 tractaret solas doctores & disertos adhiberet: si vero de re
 militari, milites veteres & senes bene meritos, & locorum
 peritos, ac bellorum ac castrorum, & omnes literatos, &
 maxime eos qui historiam norant requirere, quid in tali-
 bus causis, quales in disceptatione versabantur veteres
 imperatores vel Romani vel exterarum gentium fecissent.
David quoque conetur, rogatur, princeps felicitate,
 quoque singulari ex *David* Dei scriptura testatur adse-
 quutum in dictis & consiliis prudentiam, fortitudinem
 in factis. Exemplo igitur *Davidis* in consiliis semper
 prae oculis ponas semper *Dens*. Ardua enim & res sacra
 consi-

o Garin.

probl. 99.

p id d. loc.

q Barib. phil. de
Consi. disc. 1.

T Ep. Dio. ad

Basil. miss. o

mnd. c. 301 b

mnd. c. 302

p. d. 17

mnd. p. 301 a

mnd. p. 301 d

mnd. d. 111

Temp. p. 111

mnd. p. 111

mnd. p. 111

mnd. p. 111

consilium, quam religio leui adhibuisse aut rei inani. Riturum divinum infamat magis rei superstitione, si permixtus aut futili, & otiosus *Michael Constantinopolitanus Imperator* magis quam regij muneris, memor, dum multas veterum consuetudinum reducere intendit, nihil vel imperio, vel reip. profuturas: Dum pratorium repurgari iubet, & ciuium capita, non literis, vt tunc, sed byssinis pileis magnis lineis purpureis intertextis tegi ^{b. tit. Michael. 15. inter Const. imperat.} b. impius & mos hodiernus. Hic enim *de lana caprina* decertare ne videatur, religionem larvam sumit, effusi sanguinis scelus sacrilego ut augeat mendacio. Sanius legis decretum quod *minima non curat* ^{c. de offic. pret.} c. Sanior & *Romanus filius*, qui vocat patres in curiam, addito, consultandum *super re magna* ^{d. Tac. 1. Ann. e. id. 3. Ann.} d. Indecorum certe principibus, si vna alterave ciuitas turbet, omissam urbē, vnde in omnia regimen ^{e. id. 3. Ann.} e. Decorum siquidem Senatum in ijs *qua ad rempub. & in rebus gravissimis non minutis ac levibus controversijs occupari* ^{f. Liu. 26.} f. Rectē. Ob salutem enim & fecunditatem, vel conservandam, vel recuperandam, vel augendam ineuntur consilia. Est namq; *consilium sententia rei feliciter gerenda*.

Haud opus pluribus hoc deducamus: notorio maxime pro nobis omnium assensu & consensu faciente. Consultitur siquidem *quid in rem sit* ^{g. Liu. 22.} g. *quid a republ.* censeatur ^{h. Tac. 3. Ann. i. id. 2. An.} h. & quae prosperē cecidere consilij, gesta ^{i. id. 2. Ann.} i. Reipub. igitur prima in consultationibus omnibus habenda ratio, ^{i. id. 2. Ann.} i. vt qua infelice felix nullus. Imò magis *religionis & pietatis*, vt qua deficiente, corruat oportet respubl. omnis. Infelicia hinc futura consilia quae pacem scopum non habent. In hac enim omnis num non felicitas? Meminerimus *Cacinnii* ad signiferos, aquiliferosq; *in pace causas spectari* & merita; vbi bellum ingruat innocentes simul cadere & noxios ^{k. Tac. Ann.} k. Quo iustē latior *Tiberinus*, quia pacem sapientia firmaverat, quam si bellum per acies confecisset: ^{l. id. 2. Ann. m. id. 1. bis.} l. Perplacet *Gallus* egregium quod in bonitate & felicitate omne exponit consilium ^{m. id. 1. bis.} m. Hebraea sanē idem evincit manifestissime vocabuli significatio quae *fundari* &

consilium sapore vno eodemq; deriuat initio, דבריו sunt dari, consiliari, consultare, quod ita se habeat consilium ad opus vt fundamentum ad adificium ^o vtiq; adeo vt ipsi quoq; impij in consultationibus suis nihil aliud quam felicitatem ante oculos sibi habeant, & habuerint semper positam. Manifestè & testantur *Ethnici, consilio* ad res humanas conseruandas nihil fortius. ^o vnde & rectè ab iisdem appellata *consilia fortia bella patrantia*, quæ *Flavianis* sæpè prospera concessere prælia, cum pleraq; in summa fortuna *auspicijs & consilijs* quam telis & armis geri indubitatum. Sine consilijs certè nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum quam fama potentiz suæ vi nixæ p. At quid quod *consilia* multorum *optima* quantumuis sæpissimè tamen vincantur & intereant? Quarimonia grapis Ciceronis miserè exclamantis: *Quid agam nunc cui nihil procedit? caduntq; ea quæ diligentissimi sunt cogitata reuerimè?* ^q Quid quod vulgi & ita dei quasi voce receptissimum: *Optimè consulta sæpè pessimè cadunt?* Imò sæpè praua magis quam bona prosperè eueniunt consilia. Quam enim frequentissima exempla, *sub iusto clypeo ubi periora innocentes, sub iniusto præualere noxij?* Et quidem *Ethnicorum* vel sapientissimi hic hæsitauere & partim fortunam, partim factorum vim, prædictorum consiliorum infelicem exitum vt excusarent, attulere excusationem. *Salustij* fatum esse, dominari ac ludere in humanis rebus, præter omnem rationem nostram, præpotentem illam rationem quæ est *fatum*. *Arabani* & agnoscimus verba, *superari* quandoq; *fortuna consilium*. Sed male omnes, si intelligantur vt volunt & vt loquuntur. Optimè, si eorum verba nobiscum ad rem & veritatem, quæ in illis ipsis latet verbis referantur. Quod mox futurum apertissimum. Apparet & ex eo quod modo posuimus vocabulo *feliciter*. Hoc enim subiectum suum in quod, habet rem. *Rei enim est feliciter gerenda*. Oñendit itaq; qualitatem rei seu subiecti sui debere esse talem, quæ felicitatis seu qualitatis vocabuli sit capax. Rectè.

Quia

Quia impossibile qualitas inueniatur in subiecto natura
 qualitati repugnante, *Philosophorum* ex schola. Res igitur
 talis quæ & bene potest & potest cadere malè, seu
 quæ ad bonum & malum est indifferens. Item, cum in
 actione seu per actionem hominis qualitas illa in rem in-
 fundatur, quia gerendæ rei res necessum sit talis quæ
 in agentis est vel esse potest potestate. Et illius, & ma-
 nifesta ratio huius. Illius: *Qua enim res sua natura talis quæ
 non potest non male cadere, illi frustra consilium adhibebitur.*
 Quia enim consilium donum est, tale rei impie adhibi-
 tum, felicitatem qualitatem & comitem habere ut pote-
 rit? Quam procul ab hoc absumus ut adseruamus ex
 superius dictis liquidissimum. Ex illius dependet &
 ratio huius. Quia enim illa tantum, *quæ legi natura &
 diuina conuenientia, in potestate sunt nostra;* cum iure ma-
 nifestum, iure & natura impossibilia extra potestatem
 nostram esse, quia illa tantum possumus iure quæ possumus:
 statuimus oportet, rei, iuri diuino & naturæ contrarie
 frustra adhiberi consilium. Vnde & rectè & conuenien-
 ter Iodoci Clitouzus consultationem definit non posse
 fieri *de rebus impossibilibus* ^a aut quod idem *inutilibus &* ^{a inter. Epit. mor.}
inhonestis. Leotectis imperator, qui in omnibus senten-
 tijs quæ in deliberationem veniunt adesse ait oportere
 hæc duo; *posse fieri, & utile esse.* Hæc enim duo si non ad-
 fuerint infirmum consilium & temerarium esse statim de-
 prehenditur, & quasi ante oculos viciū illius cernitur.
 Si quoque non possunt, de quibus deliberatum est, perfici,
 inanis hæc consideratio ad temerarium exitum, quod
 fieri nullo modo aut via potest, necessario pertinebit ^{b Appar. bel. c. 4}
 Quid & aliud *felicitas*, nisi *honestarum rerum prosperitas*, ^{a. 14. & 15.}
vel fortuna adiutrix consiliorum bonorum, quibus qui non
 vitur felix nullo pacto esse poterit? Ergo in perditis im-
 pijsq; consilijs quibus Cæsar vsus erat nulla potuit esse
 felicitas, feliciorq; meo iudicio Camillus exsulans quam
 temporibus ijsdem Manlius, etiamsi id quod cupierat regnare
 potuisset. Marcelli sunt ^{c inter. frag.} Quis & in rebus prosperis &
 Ciceron.

læti assidue qui sapiat? Non temere aduersa casuum reputat, quem fortuna nunquam decepit. At qui aliam eam expertus est, magis illo ad modestiam factus & cautionem, præcipuas prudentiæ partes, Pindarus rectè: — qui mente laborauit,

*Prudentiam inde aufert. Caractacum, multa ambigua, multa prospera efferunt ut cæteros Britannorum principes præmineat. d Hannibalem cum Romanis bellare, bona sua & erudiere mala. Sic sanè est, a quibus læsus ab his doctus. Et miseria prudentiæ vera mater. Digna & quæ notetur Demetrii, vrbiû qui obsessior appellatus, vox quæ neminè putabat infeliciorem, quam qui diutissimè in summa rerum omnium affluentia pacatè vixisset, nec casus aduersos unquam esset expertus, quasi hunc ipsum fortuna abiectum & indignum indicaret quo cum luctaretur. Igitur cur Pompeio malè cesserit contrà Cæsarem pugna, Demus Ethnici ut rectè constituunt causam, sic malè eundem accusant, dum contra consilium Pompeii hoc ipsum factum conqueguntur, & id quidem consilium bonum. Sic enim iudicasse Catonem testis Porta, dum canit: *Victrix causa deo placuit, sed victa Catoni*. Consilium enim si fuisset, inuitum certè fuisset, nec auctori nocuum, Germanici constat ex argumentatione & facto. Initio enim veris repentino ex-cursu in Chalkos cur monet? Quia spes inceslerat dissidere hostem in Arminium ac Segesten. En ex amotione vnitatis, & ita consilij ad victoriam infert certissimam, & spem victoriæ indubitatam. Quàm & apta huic Ciceronis sunt, de reliquo, inquit, neque, hercule quid agam, nec quid acturus sum scio, ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. En amens consilium causam dat infelicitati. Bonum namque, felicitàtem dat. Nec ante infelicitate premimur, quam consilio bono deijcimur. Ipsi hoc idè fatentur Ethnicis, dum Deo ducè susceptum, quale omnia diximus consilij nomine digna, asserunt felicitàssimè. Patet ex superius positis. Accedat hoc vulgatum: Tandem bona causa triumphat. Et hæc quidè adeo fatentur, ut Demus ipsum*

d Tac. 12. Ann.

e Bodin. 4. re. pub. 1.

f Tac. 1. Ann.

g 7. ep. 30 ad. Alie.

ipsum quid contra consilium possit negent. Quia consilij corruptionem ante punitionem adstruunt. Audiat *Patarchus*: Quorum *Darius* statuit euertere fortunas, corrumpit consilia eorum. *Antiochus Magnus* sit exemplo. Hic territus clade *Chersone* sum deserit temere, non expectato hostium adpectu, ac ne apparatu quidem inde translati aut incenso, quem cumulauerat, magnum numerum frumentum, armorum, machinarum, pecuniarum, sed his omnibus integris relictis in usum hostium; legatos, qui de pace agerent, mittit, *Byzantium*, ad *Scipiones*, offerens *Smyrnem*, *Alexandriam*, ad *Granicum*, *Lampsacum*, & impensa in bellum facta partem dimidiam. Sed frustra. *P. Damius* enim per praconem proclamare iussit, cras se pugnaturum, vel invito *Antiocho*. Cur autem haec tam stolidas? Quia turbatum consilium. Potuisset enim stare pro vallo, aut hostem arcere a munitionibus, donec melius habuisset. At unde turbatum consilium? Deo iam mentem adimenda, ut fieri solet imminentibus calamitatibus. Et *Homerus* testis grauis, b *Appian. bel. Deum enim consiliorum euerforem statuis malorum, maie. Syr.* statem inuictam vindicet bonis: *Troiani* namq; *Hectori* consilium malum & insalubre danti adstipulantibus, dea uerua prudentiam abstulisse asserit. Verba sunt. *De. Eurip. a. 700. in) Ad Troas xal d'agras. Netais. ex yda ap'ras op'ras ilaeto pallas addim.* Sic *Hector* concionatus est. *Troiani* autem applausuerunt. *Sculpi.* Nam ipsa mentis abstuleras *Pallas* *Minerva*. c 13. 14. Audi, si *Deus* te ad meliora consilia ducit & haec quae dixi plura sunt quam oportet. Si uero ad peiora, frustra & reliqua sum dicturus d. Dictum positumq; supra & verum ad *Halic. hb. i. l.* fuerunt fatum qui virgent & fortunam consiliorum euerforem bonorum. Vtrumq; enim *Idem* haud obsecundat inuicit. Illud imprimis, quia *causarum* id *supremam* asserunt, & ad eam ordine serieq; *causarum* ascendunt. Optime & ad propositum. Si enim *causa* *causans* & agens e *Cic. i. diuini.* effectus malus & improspere malam tandem demon-

straturus causam. Immotum siquidem ex effectus qualitate ad qualitatem causam recte inferri. At causam ipsam arguisse malam, quid aliud quam *Donum* ipsam statuisse malum? Quod blasphemum. Quod & contra rationem. Cui nil privatiuū efficiens esse queat positivi. Tutius itaq; effectum malum dixisse bonum, quam blasphemiam tam innotum incurrisse, tantamq; stulticiam. Multæ siquidem sapientiæ *ignorantiam* confiteri, ubi ex contrariis veritatis omnis evertendæ periculum. Tutius & malum patienti attribuisse, quam agenti & causam. Et quidem sine vitio aut mendacio. Annon enim, vult apud *Pliniam*, quidam terra imbribus fictiores fiunt, volat in *Narnus* agro, quod admittendis suis inferunt M. *Cicero*, siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem & Contagium quoq; non est solis expurgantis, sed vaporis inficientis. Malum enim recipiens, bonum receptum quo est melius reddit deterius. *Optimi enim corruptio pessima*. At corruptio haudquaquam ex optimo, sed ex malo optimum inficiente & in sui damnum eo abutente. Manebit itaq; non fatum aut factorum vim infelicitatis causam consiliorum, sed consultantium stulticiam. Manebit hoc in casu, *potius magis causam quam agere, aut potius ut agat, aut agere quia patitur*. Quod iterum ipsi dicunt Ethnici, *fatum* dum dicunt *legem*, occulta lege fati, & ostentis ac responsis destinatum *Vespasiani* libertisq; ejus imperium. *Fatum* igitur si lex, aut legis latus quidam, leges autem patimur prius quam agant, in *panarium namq; & pramiorum aqua distributione legis omnia occupatur virtus*, quid obest, quo minus statuamus, *fatum illud generale* (liceat nobis uti hac voce, innuamus, *fatum* sese habere ad actiones humanas, ut legem aliquam universalem) ex facto nostro, vel ratione & qualitate facti humani, qualificari? Quid obest, quo minus asseramus, non secus, ut *regum & principum humores a subditorum*, sic et fati dependere ab humoribus hominum? Posito itaq; hoc & probato, cessabit, existimamus *Tacitus* iudicium,

judicium, incerta esse fatore *res mortales & necessitate* immutabili, an forte *voluantur*: cessabit multis in fine opinio, non initia nostri, non finem, non deniq; homines *Dij* cura esse, cessabit, deterrima et tristissima in bonos, lata apud deteriores esse: Cessabit natura infirmitatis humane: zardiora remedia quam mala: cessabit dubitare Tacitus fato et serae nascende *et cetera*. ita principum inclinationem in bonos, offensionem in illos, an sit aliquid in nostris consiliis. Stabit, fata congruere rebus, sed non è vagis stellis, verum apud principia *& nexu naturalium causarum*. Stabit: unusquisq; *saber sua fortuna*. Quoquoq; factum, calamitates suas Romani irato tribuerint Deo, non calamitatum executori. Graviter admodum Tacitus: *Nec unquam atrocioribus pop. Rom. cladibus, magisve infis. iudicijs approbatus est, non esse cura Deis securitatem nostram, esse ultionem*. Cur? Fatum per se demonstrat bonam, et fatuitati malorum, fatum bonum fatuitate propria in sui vindictam excitanti, fati tristitiam adscribant. Nisi læsa, nunquam in furem, adsurgit patientia. Semper & benigna, nisi malicia externa, in sui, quodammodo defensionem coactè & invito existimata, *fata*.

Cæsaris itaq; quale consilium? Num bonum? Negemus vult ipsa contra Pompeij ab auctoribus relata consilia ratio vult, qua historici sæpissime & imperatores in victorijs vruntur sententia: *fata sapientia est. alienam stultitiam operari*. Et adversariorum stultitiam suam sæpè homines interpretantur sapientiam, aliorum incommodum, suum commodum. Vt autem consilium ex stultitia & Stultus, aliorum stultitiam suam vocans sapientiam, *seclitatem suam acceptam rectens, non suo consilio, sed alterius a seui fatuo*. Hinc *commercia* magis existimamus ex parte Cæsaris quod fuerit impetuositas, non consilium. Proprietates enim impetus aperte. De quo videantur historici. Positioni autem huic nostræ *impium*, nempe *consilium non solum infirmum, sed nullum, nec alterius,*

quam

quam auctoritas sui versorium. Achitophellis ob stare fortiter
videtur consilium. Hoc enim, malum dicitur, con-
siliū tamen non solum appellatur à Propheta,
verum & ut inuidium timetur ab eodem. Sed re-
sponsio facilis. Quia ex parte *Dauidis* nullum. Quia
Absolonis seditio & in patrem conspiratio ob patris im-
pietatem & legis diuinę transgressionem. Videatur histo-
ria. Quod & respicientes impij, & scientes consilium do-
num esse spiritus sancti, hoc autem nisi in pium, non fundi,
tum demum audacter insultabant, Spiritum sanctum &
Deum absentem ob peccata quando sciebant. Sequamur,
inquit, iam, & interficiamus dum non est, qui eripiat.
Patet etiam dictis larvam esse recordia hoc iam relatum:
Optime Consultu pessimè cadunt. Patet iniustitię & ingra-
titudinis reos principes ex negotio malè cadente ad dolum
consiliatorum qui tyrannidē arguunt. Melius *Demosthenes*
qui sapienter Consultores, inquit, vestras, ut impostores, si
quid aliter accidit accusatis, neq; consideratis, querere &
rationibus colligere optima, quantum homo potest valetq;
ad nostrum esse, efficit autem ista & succedere feliciter id
plurimum infortunatum esse. Itaq; nix prudens non eo
sibi displicet, si in mente & ratiocinio recto minus rectus
successus. Imò cum *Phocione* sentiet & dicet, qui cum
aliquando suafisset nec obtinisset, & contraria etiam
sententia feliciter effectui data esset, rogatus quid pœni-
teret? minimè inquit. Nam mea meliora etiam si, hoc feli-
ciora. Cui consona hæc *Artabani* apud *Herodotum*;
Suadeo tibi rex benè deliberare, in quo maximum est lucrum.
Nam etiam si aliter accidat, nihilominus tamen benè con-
sultum est & superauit fortuna consilium. Qui verò malè
consilium cepit, si fortuna ei arripit, ille est quidem voti sui
campor, sed nihil fortius malè consultum est. Posita, tam
procul ab imminutione sententię maiestatem inuictam
consilio tribuentis, quam vicina assertioni, errorem ab in-
firmirate humana ortum consilio inesse posse vero, si nempe
aut ratiocinatio deficiat sana, aut pietas defuerit sincera.

Hinc

Hunc errorem condonatione dignum putamus; dolum & fraudem, etiam in effectum bonum desinentem, omnino damnamus, severe punimus. Hic enim ex proposito *malitia*, ubi conatum rationis exactissimum etiam vincens, innocua *ignorantia*. Augustus vix ullus gubernandi peritior. Quam tamen consilij inops? In contentionibus enim quæ militibus cum Senatoribus aut reliquis qui agrorum possiderent, intercedebant, *utris* tuto ad stipulandi potest. Nam utriusque iuxta gratificari, erat id quidem impossibile, cum alteri iniuriam inferre, alteri eam defendere, alteri aliorum res iniudare, alteri suas retinere cuperent. Quoties enim modo huius, modo illi parti quemadmodum id necessitas postulabat, accederet, in odia electus statim incurrebat, neque tantum gratia ab his quibus officium suum exhibuisset, quantum odij ab his quibus negasset aliquid, consequeretur. Alteri enim ita accipientes quæ desiderauerant, tanquam si debirum sibi exsoluendum esset, nullum id beneficium putabant; alteri suis se spoliari ægre ferebant. Sic *Cæsari* identidem alteram partem offendere, ac modo ob populi studium, modo ob militum male audiens nihil proficiebat, experiebaturque ipsa res, *armis eorum benevolentiam quæ iniuria afflicisset parare se sibi non posse, sed posse quidem omnes qui non obtemperassent ipsi armis adstrictum adigi, egi vero armis, ut cum*, b Dio. lib. 38, *quem nollet, amaret, nominem posse*. Magnam malum. Cui vnicuique postea remedium. Hæc enim rationi si imperaverit iniunctum exinde certissime præstabit consilium, c Tac. 11. Ann. Innoxia siquidem *in senibus* consilia & repote, *fata* approbante quæ meliora. Meliori fæto fideque *Flavianorum* d Tac. 3. his. partium duces consilia belli quia tractabant feliciora. Et tam *conatus* hic sumus, *oratorum* vim, qualem plerique sibi inserere, hominum consilijs *enitari* posse statuamus. Præterquam enim quod verissimum su prælatum, *pius imperat assis*, quod & piorum exemplum

e Tac. d. lib. 3.
et 4. lib.

f Cic. 9. ep. 10. ad
Attic.

e Dio, lib. 43.

scriptura comprobatur, præterquam quoniam, quod notissimum, inclinant astra, non necessitant, & Deus ipse quodammodo in potestate nostra. Præcipue certe, si per moris nostros liceret, dī. Nec a diis, nisi iusta supplicum audiamus precēs, ait recte C. Cestius Senator. Fatum igitur cur illi, & nos hodie, rebus malè & contra consilia nostra cadentibus, accusaremus, ipsi accusandi? Quis enim in fœdæ committimus, fœdorum iram rebus nostris & actionibus excitamus, attrahimus. Nunc occasio iubet inquiramus. Ex inuenta malo ad consilium num concludendum molimur? Ex bono ad bonum? Frequens & antiqua opinio; Nesci enim hominum humilitas, sed etiam apostrophorum vi, rorum consilia ex inveniunt non ex voluptate & plerisque probari solere, vetus Balbi & Oppi querela est. Et si nunc prægravidæ tam pro affirmatiua quàm pro parte negatiua rationes. Pro illa stant quæ diximus supra, consilium invictum ubi probavimus. Si eadem invidiam, ex videri necessarium arguamus ad non consilium. Rationem supponit natura. Ex effectu namque conclusio datur ad causam, ob similitudinem illius cum hac, vel huius cum illo. Accedunt qui fatum consilij aiunt everfionem. Et id quidem legem. Lex autem non punit nisi delinquentem, immo legis natura & forma considerata, non potest punire lex nisi delinquentem: cum iuris sit: alterum non ledere, sed suum cuique tribuere. Adest & scriptura, quæ ex fructu agnoscenda in arborem. Pro hac votum Poeta. *Carere successibus opo.* Quisquis ab eventu facta notanda putat. Scriptura, exemplo Iarris Siloe, Durus, fatentur, nodus, cui solvendo Alexandri opus gladio. *Usum loquentium in responsionem acceperunt, Diom accersisse erit.* Hic enim usu receptum ait, ut qui perierunt in reprehensionibus omnium sint, qui vixerunt bono illius afficiantur. At quia veritati infame vsum in subsidium petijisse, maxime ubi ratio sit benigna & respondendo par, haud infelicitur confidamus, nos tentaturos, possumus pro firmatione sententiæ negatiue

negativæ & responsione ad affirmativam constituendo
 licetum differentiam inter consilij partes, scopum nempe &
 modum, seu inter *in & factum, sententiam & executionem*.
 Scopum, ius, sententiam, iniqua diximus, & ideo modi
 facti & executionis exitu infelici haudquaquam infaman-
 da. Hæc enim, *prudencia*, cum sint quia facti: *prudencia*
 autem quia est factum, mutationi, & infirmitati obnoxia.
 Vel *ratione virtutum* diversarum in agente & patiente: ex-
 emplum refert *Saluator* ædificium incipientis sed non fini-
 entis: vel *ratione mediij* ad finem propositum insufficientis:
 idem exemplum adfert bellum, sine prævia virium suarum
 examinatione incipientis: vel *ratione temporis*: ut est *Ma-
 chabeorum* illud Sabbathi die prælium recusantium: vel
ratione aliarum infinitarum *circumstantiarum*, executio-
 nem impredientibus, suspendentibus: concludimus even-
 tum malum infamare *executionem*, non probare consilium
 ipsum tale. Quid quod *Eschaj* ipsi erubuerint infamita-
 tem tribuere consilio, quam tamen manifestè adscribere
 executioni. *Casus eventusq; rerum plerumq; fortuiti sunt*. b Tac. i. hij.
 Ad hanc quoq; partem fortunæ vires adstri- git Cicero, dū:
*Hæc inquit, fors videtur quæ talibus in rebus plus quam ratio
 potest*. Cum longe aliter illa statuat de altera consilij parte. c 14 ep. 13 ad
Neg. enim eiusmodi illa res: pars, in qua fortuna dominetur,
sed in qua plurimum ratio possit & diligentia. d. Quid quod
 & eventus improspetus in re bona suam & habet &
 meretur laudem: Lucium enim pro patria certantem decet
 fortunam experiri extremam, laudem egregiæ voluntaris
 percepturam ab exitu. e Appian. lib. 5.
 Sequitur iam ultimum definitionis membrum, quod
 gerenda. Consilium est *sententia rei feliciter gerenda*. Ut
 enim omittat aut poruit aut debuit id, sine quo consilium
 omne iniquum est et nullum? Dependentia sanè summæ argui-
 mus cum L. Cornelio in oratione ad Senatum eos qui ne
 hoc quidem ipsum videre possunt, se esse autores senten-
 tiarum imo vero votorum, quæ nullo modo ad finem
 perducî possunt: Non secus ut ius nullum, sed irritum &
 elusorium

cluforium, nisi sit ius illud qui conſequatur, ita conſilium
ſine executione nullum, ſed ſtudium. Ab uſuſorele reſol-
ditum, in conſultationibus eſſe debere & ſuum, & modum
perueniendi ad finem. Actionem itaq; notamus, gerendi
voce dum utimur. Hanc enim conſilij proprium putamus,
& Merito ſuſſerib adſtipulante, cui ſimilis vocabuli uſus ad
conſultationem ueram exprimendam quaſi natiuus. Vult
enim nullus tribunorum & centurionum Albanorum de-
tereatur a conſilio rerum gerendarum. Maroboduus quoq;
teſtante, Inguionem conſilij geſta quæ proſperè cecide-
runt. Leo & imperator hoc in uerbo conſilij uiam ponit
quod amodo & animam aſſerendæ finem conſilij aſſe, cog-
noſcamus, in rebus gerendis, ubi eſt quicquid agendum uel
non agendum. Eudemius autem, & ſumma cum ratione
verbo hoc uſi ſumus, cui vi & efficacia doceremus, con-
ſilij primarium eſſe munus, non tam præſentibus quam futu-
ris, aut præſentibus ſuauiter ſapienter proſpiciſſe. Priusq;
rum enim conſilia ex uilitate publica ſi formanda, ut eſſe
ſupra demonſtratum, hæc autem cum deſum uera, ſi per-
petua, optima & genuina illa futura conſilia quæ in lo-
giquum ſunt. Nec enim illa uera felicitas quæ fugax &
uix momentanea. Per placeſcitq; hæc hoc uulgatum, Ro-
emiam in loco neglexiſſe aliquandam maximum lucrum. Sa-
piens admodum Brutus, ſtulticiam ſimulando præſen-
tem, reip. ſe & libertati conſeruet. Vnde & iure a conſul-
tationibus prohibemus, quem præſens perturbatio in uelle
trudit. Talem enim prudens in futurum ratio deſtituit.
Suadet, imò iubet & conſilij uera naturæ bonitas, ſecuri-
tatis antequam uindicta conſulamus. Prouidentiæ itaq; &
prouidentiæ in conſultationibus neceſſario requirimus. Illa
enim futura quaſi præſentia monſtrat. Hæc & præſenti-
bus & futuris præſentia ſapienter applicat. Verbi deinde
gerendæ gemina ſignificatio aduocemur, & pietatis in
conſultationibus & iuſtitia ſummam habendam rationem.
Horum enim altero deſiciente, totius corruptionem fa-
licitatis ſequi, jam ante Burthi oſenſum & exemplo ſe-
neca.

ig. 1. Rhet.

h. Halic. lib. 3.

itac. 2. Ann.

k. n. 13. 4. appa-
rat. bell.

Rom. 1. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

ha. 3. 1. 1. 1.

s. b. 1.

neca.

pro. Artemitaq; & Martum simul alar, & eodem fere principis sibi habeat contubernio. Innuie præterea & verbi vis. princeps in omnem occasionem sit paratus, neculum rei bene gerendæ negligat momentum. Providentia enim præstantior est quàm penitentia, & improbis fidem non habuisse maioris prudentia est, quàm, fide illis ante habita, passim eos accusasse, gravisèr discit L. Valerius Perillus ad Senatum. Tandem verbi efficacia erudimur, ut non consilij matrem & comitem, non passionem. De qua re, fusius supra passim. Summa quasi huc recidit, ineptum consilio dando, qui ingenio violentus, obsequij ignarus, rationis quàm religionis cui major cura, — socordia cui quàm vigilantia potior. Cassum rectè sine actione & executione consilium. Executio autem hæc cum facti sit, & ex suo contrario seu opposito veniat qualificanda, exq; animo quoq; & mente ex sequentis ponderanda, ut exinde difficile sit & fere nostro iudicio impossibile partem hanc certis præceptis circumscripsisse, certisve ac determinatis limitibus inclusisse, dabimus tamen quasi generalia quædam documenta, ad specialia præcepta pro re nata facile quæ applicare valeat aut addendo aut detrahendo sapientiæ cui cordi studium politice. Generaliter itaq; tenendum, vix felicem executionem, affectu humano, aut medio Deo & pietati contrario insitam. Felicem executionis ex subiecto suo aut opposito limitandam & qualificandam. Cum aliis notissimj juris agentis qualitates ex qualitatibus patientis æstimandas. Germanici diligens actio inserviat pro formula. Scit fundi Germanos acie & iustis locis, juvari sylvis, paludibus, brevi æstate & præmatura hieme. suum militem haud perinde vulneribus, quàm spatijs itioerum, damno armorum affici, festus Gallias ministrandis equis, longum impedimentorum agmen opportunum ad insidias, defensoribus iniquum. Ac si mare intretur, promptam ipsis possessionem, & hostibus ignotam: simul bellum maturus incipi, legionesq; & comæatus pariter vehi integrum equitem equosq;

b Tac. 2. Ann. per ora & alveos fluminum media in Germania fore
 Quam diversus ab hoc contra *Taxfarinatem* bellige-
 randi modus! Huius enim adversum artem dissimili modo
 belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar,
 furandi melior, plures per globos incurfare eluderetq;
 & insidias simul tentaret, tres incensus, totidem agmina
 paratur. Et hæc quidem paucissimis, plura volentem
 ad historias restissim volumus.

c Tac. 3. Ann.

d Tac. 3. Ann.

d vid. Dal. ad l.
 3. f. 1. & 1.

e Tac. 3. Ann.

f Dio. lib. 50.

Circa hoc questio moveri solet non inutilis, sed maxi-
 mi momenti. An nempe consilium medio illegitimo, &
 ita malo executioni mandandum? Pro affirmativo facit il-
 lud Poetæ --- *datus in virtutis quis in hoste requiritur*. Quo-
 tidiana & omnium temporum & rerum. pugnat praxis
 & experientia. Iuris & æquissimi facit auctoritas. Hæc
 enim imperando insultato omnem & quemcumq; salutis
 expediendæ modum legitimum promittit illum quicumq;
 in sui & reip: conservationem adhibitus fuerit. Stat pro
 contraria Scriptura, quæ ait: *Non sunt facienda mala, ut*
eueniant bona. Et laudatum hoc Romanorum: *Didici-*
se Romanos virtute vincere, non dolo. Et Tiberij exem-
 plum Adgandestrij in Senatu lectis literis, quibus Armi-
 nij mortem promittebat, si patrandæ neci venenum mit-
 teretur, qui respondit, *non fraude neq; occultis sed palam*
et armatum populum Romanum hostem suum ulcisci. Hac
 gloria æquabat se Tiberius patris imperatoribus, qui
 venenum in Pyrrhum regem vtruerant prodiderantq;
 Aurea & D. Augusti verba, quæ maximas testantur ac
 plurimas bellicas, aut potius omnes actiones humanas
 feliciter ab ijs confectas, qui in consilio capiendi inq; æ-
 gendo insiniam et pietatem præ alijs observassent. Nos
 distinctione rem ad concordiam reducere an possimus,
 tentabimus. Miso itaq; aliorum iudicio eoq; salvo,
 distinguimus inter executionem qua immediata ad consili-
 um, et inter executionem, qua, seipsa et falso eius in quem
 intermedijs, dictum respicit consilium, & ab executione illa
 immediata profluens ad consilium tandem ipsum & sco-
 pum

pum redundat. Vnde yeniam nos impetratores speramus, hanc *executionem in specie* sic dictam, aut si dixerimus *executionis executionem*. Res quo fiat clarior, exemplis eam illustrabimus, politico altero, altero juridico. Pronunciatur à Prætoris sententia, vacuum possessionem intra diem restituas. Iussus non restituit intra diem, executionem sententiæ per in bonorum possessionem, impedit. Impedientem prætor vi armata aut arte possessione eiicit. Illa, per bonorum nempe possessionem, *immediata* nobis est; per vim aut artem quæ sit, *mediata*, seu executio in specie sic dicta, aut executionis executio. Aliud. Bellum iustum contra hostem decernitur. Arma capiuntur. Resistit hostis; prælio decernitur. Hoc, decernere prælio executionis executio nobis. Constare autem videtur hæc principaliter *in tempore & modo*.

Hoc præmissis, in executione immediata medio illegitimo consilium infamari concludimus: artem autem executionis in executione haud quaquam vituperandam. Quis enim non reprehenderet iudicem, in ius statim possessionem possessorem si deturbaret vi aut consilio aliquo? Imperatorem quis laudaret, qui nulla habita & iuris gentium et iuris specialis clarigationisq; ratione prauia, statim latronis in more fraude adoriretur, imò bello aperto? Hoste autem iam dicto modo legitimo requisito re restituat, iniuria abstineat, ac repugnante eo & bellum iustum inferenti inique insidiant, quis imperatorem prohiberet ab arte in sui defensionem consilium expetisse? In defensionem sui dicimus, adstruamus, *defensione cessante, ne artem quidem in omni habere*. Tam enim impius & parricida parentem suum, iniuste etiam insulantem, occiderit arte aut dolo, quam qui aperto ferro, arte & dolo vacuo. Quod idem in reliquis omnibus, quibus hostes esse non possumus, natura ipsa & pietate alteri imperandi maiestatem, alteri obediendi gloriam tribuente. *Blasphemia* consilium adoramus, suadentis militi tumultuanti, *ne per seditionem & turbas defensionem suam ferant*. Seneca itaq; quantumvis probemus,

eiusdem

* Tit. J. 289.

b Tac. d. loco.

c Tac. 2. Ann.
d Tac. d. loco.

e ibid.

f Dio. lib. 47.

g Tac. 1. Ann.

eiusdem animi esse auro non vinci, & veneno non vincere, *Arminij* & licet arrideat innoxia generositas cordate iniquentis, non se prodicione neq; aduersus feminas grauidas, sed palam aduersus armatos bella tractare, *stratagemata* tamen & *imagines*, aut *artificia* aut *oculopala* bellica, lubenter admittimus. Scimus namq; reges, imperatores, principes, duces, magistratus, populos ea viurpasse, executionis tamen magis in executione. Hoc enim in casu instum existimamus & æquum, ratione, quacunq; sanguinem suum redimere, & artificio hostem ludificari, & calliditate tranquilliori pacem firmare. Cum & inter hostem & hostem ex parte altera sit offensu, & ita ex altera defensio: *Non enim parast bellum ex utraq; parte esse iustum*: Ex parte autem consilij stet defensio, iniuste facturum statuimus defendentem, offendentem si circumvenire, & ita se reip. conseruare, offendentem autem e. rep. vt iniustum & legum naturæ & reip. transgressorem, tollere neglexerit. Hanc ad classẽ *Tiberium* referimus: *Cæsarem*, qui *Libonem* accusaturum, interim ornat prætura, conuictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior, cunctaq; eius dicta factaq; cum prohibere posset, scire malebat: qui callide & tranquille orientis tumultum dificit: qui falsum *Agrippam* capit, nec tamen pernam eius palam audet, sed in secreta palatij parte interfici iubet, corpusq; clam auferri, & quanquam multi e domo principis, Equitesq; ac Senatores sustentasse opibus, iuvisse consilij dicerentur, haud quæsiuit: *Brutus* quoq; huc pertinet, qui *Cassij* corpus statim clauis in Thasum misit, idq; eo in loco sepeliri iussit, ne ea res militibus præsentibus ludum adferret animosq; deijceret. Nec stultum legenti hoc, *Augusto* mortuo Pannonicas legiones seditione incessente, nullis nouis causis, nisi quod mutatus princeps, eaq; licentiam barbarum & ex ciuili bello spem præmiorum ostendente, mors principis, ob utilitatem publicam, & donec occasiones tumultus excludantur, si faceretur: Patet iam & belli tempore & pacis,

pro

pro pare vti posse principem arte & consilio obliquo.

Subijcimus tandem ob præmissa, omittenda esse consilia, quæ executioni mandata plus damni allatura quam lucri, detrimenti quam commodi, impietatis quam pietatis. Talia enim fines transiliunt iusti, & maculantur iniustitia. Et alias consilij proprium, omne malum effugere si nequeat, inter duo minus malum eligat. Leonis & haud vulgaris auctoritas quæ consulit, in deliberatione, & in omnibus sententijs in deliberationem venientibus duo hæc adesse oportere: posse illud fieri, & utile esse. Hæc enim duo si non adsint, infirmum consilium esse & temerarium statim deprehendi, & quasi ante oculos eius vitium cerni. Si enim inutile sit de quo deliberes, non modo non commodaberis, verum etiam læderis. Sapienter itaq; & iuste Tiberius, sæpe apud se pensitato, an coerceri tam profusæ apparatus cupidines possent; num coercitio plus damni in temp. ferret, quam indecorum attrectare quod non obtineretur; vel retentum ignominiam & infamiam virorum illustrium posceret, postremo literas ad Senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit: *Ceteris forsitan in rebus* &c. quæ videbantur. Et certè contemptum gignere consulentibus de re quam nisi cum damno exsequi possint Tiberius ut verbis, sic id re factus est et expertus *Horatius Flaccus*. Hunc enim superior exercitus spernebat, senectæ ac debilitate pedum inualidum, sine constantia, sine auctoritate, ne quieto quidem milite regimen. Ideo furentes infirmitate retinens vltro etiam accedebantur. Quid igitur faciendum hunc in casum si res deuenerit, seu nihil militi seu omnia concedantur in ancipiti tamen tempore? *Augustum* æmulentur, sequantur. Hunc enim militū suorum licet excipiat seditio multitudine sua elatorum, et pericula sua et spes sibi propositas reputantium, præmia immodica petentium, et quæ animo suo destinant, poscentium ira atq; clamore, immoderatissimè postulantium, et se à signis eius, bello iam contra *Anthonium* imminente disciuros minitantium. Nihil tamen il-

^a Appar. bel. e.

⁴ n. 14.

^b Ibid. n. 15,

^c Tacit. 3. Ann.

^d Tacit. 3. hist.

lis concedit, ita iudicans, non debere principem prater animi
 sui sententiam quicquam agere coactum a militibus, quibus si
 semel morem gessisset statim eos alia qua postulent inuenturos
 e. Hic itaq; Amiliq; in incipio, tutius est de facili vitam cum
 honore amisisse, quam recordia sui contemptum & reip: cau-
 dem ruinam accelerauisse. Huius enim quæ sunt natu-
 rz quæque vitam honorem anteponunt, con-
 filia non sunt. Dissolvunt enim rem-
 publ: non constituunt: cum om-
 nis numero constet, & ita
 unitate, & ita
 consilio.

FINIS

